

Handlingsprogram 2018-2021

FORORD

Bystyret vedtok handlingsprogram 2018-2021 (økonomiplanen) for Kristiansand kommune 13. desember 2017. Rådmannens forslag ble presentert 25. oktober 2017.

I 2017 har vi skrevet historie. Kristiansand, Søgne og Songdalen skal bli en ny kommune fra 1. januar 2020. Arbeidet med å utforme nye Kristiansand er allerede godt i gang. Vi står overfor en omfattende jobb. Vi skal bygge en ny kommune som er bedre enn summen av dagens tre kommuner. Samtidig skal vi drifte nåværende Kristiansand og fortsatt gi innbyggerne gode tjenester.

Handlingsprogrammet er i tråd med vårt ønske om å føre en ansvarlig økonomisk politikk, med nøktern pengebruk. Vi ruster kommuneøkonomien for magrere år ved å betale ned på gjeld, og å sette av penger på bok. Budsjettet bærer preg av tidligere politiske beslutninger og støtter opp om byens visjon «En skapende by med ambisjoner».

Deltakelse og tilhørighet er kjernen til god livskvalitet. Alle barn skal ha mulighet til å være en del av felleskapet med andre barn, og vi har derfor vedtatt lavere priser på SFO for lavinntektsgrupper og for barn og unge med psykisk- og fysisk utviklingshemming. Barnevernet er styrket, og penger til tiltak mot bekjemping av mobbing og utenforskap er bevilget. Vi har nulltoleranse når det gjelder mobbing - både i og utenfor sosiale medier.

Kompetanse er nøkkelen til verdiskapning og offentlig sektor skal igjennom en digital omstilling. Her har vi gjort et løft. Alle elever får sin egen PC eller nettbrett innen 2021. Byens innbyggere skal oppleve forenkling i møte med kommunen og flere kommunale tjenester skal digitaliseres. Det er videre satt av midler til språkopplæring for minoritetskvinner som vil gjøre det lettere å komme i arbeid og integreres i det norske samfunnet.

Kristiansand er en foregangskommune innenfor helse- og omsorgssektoren. Vi har fått et responscenter som blir lagt merke til nasjonalt. Bystyret ønsker å møte økte utfordringer i omsorgstjenesten gjennom fortsatt å satse på velferdsteknologiske løsninger. Likevel vil vi trenge flere som jobber heltid og et nytt sykehjem på sikt.

Kulturbyen Kristiansand vokser. Kunstsilo og ny kulturskole vil igjen sette byen på kartet. Vi har satt av midler til å styrke kulturskolen generelt og til en grenseløs kulturskole. Bystyret ønsker at barn og unge fra Søgne og Songdalen skal kunne gå på kulturskolen i Kristiansand allerede fra 2018, og tilsvarende at elever i vår by kan bruke tilbudet i de to nabokommunene. Det er i tillegg satt av penger til talentsatsing og toppidrettssatsingen.

Nye broer over Otra, utviklingen av Kvadraturen og flere ladestasjoner for elbiler vil gjøre Kristiansand til en grønnere og mer levende by. Vi har bevilget penger til å fjerne gateparkeringsplasser i Kvadraturen og kommer til å utvikle dem med byrom av høy kvalitet.

Arbeidsledigheten er heldigvis på vei nedover. Vi ser at stadig flere velger å etablere nye næringsvirksomheter. Byen har fått nye, samlokaliserte og ivrige gründermiljøer. Nå hever kommunen innsatsen. Business Region Kristiansand har nettopp startet opp, og vi skal gjøre vårt for at Kristiansand skal bli enda mer attraktivt for næringsaktører.

Med fortsatt høy lånegjeld er ikke dette tiden for store nye investeringer, men vedtatte prosjekter ligger fast. Kommunens kjerneoppgave er drift av tjenester. Hver dag er mange tusen mennesker avhengig av at kommunalt ansatte gjør en god jobb. Det ser vi igjen og igjen at de ansatte gjør.

Bystyret har vedtatt et ansvarlig budsjett som gjør at Kristiansand kommune er godt rustet til å møte fremtidige utfordringer og legge grunnlaget for fortsatt gode tjenester til innbyggerne i årene som kommer – også i nye Kristiansand.

Kristiansand, 29. januar 2018

Harald Furre
Ordfører

INNHALDSFORTEGNELSE

HOVEDLINJER I HANDLINGSPROGRAMMET	7
1. EN SKAPENDE BY MED AMBISJONER	8
1.1 Visjon og posisjon	8
1.2 Det kommunale styringssystem	10
2. UTVIKLINGSTREKK	12
2.1 Viktige utfordringer	12
2.2 Økonomiske rammebetingelser	16
2.3 Omstilling og tilpasninger til kommunens rammebetingelser	17
3. FORUTSETNINGER FOR Å LYKKES	18
3.1 Økonomisk handlefrihet sikres gjennom effektiv ressursbruk	18
3.2 Attraktiv arbeidsgiver og en inkluderende organisasjon	21
3.3 Ledende på smarte løsninger, digitalisering og innovasjon	23
3.4 Samskaping er nøkkelen til god byutvikling	25
4. OPPFØLGING AV KOMMUNEPLANEN	27
5. HOVEDOVERSIKT OG FORDELING AV DRIFTSBUDSJETT OG INVESTERINGER	30
5.1 Fordeling av disponible inntekter – budsjettskjema 1 A	30
5.2 Hovedoversikt driftsbudsjett – budsjettskjema 1 B	31
5.3 Investeringsbudsjett 2018-2021	34
6. SEKTORVISE PRIORITERINGER	37
1. ØKONOMISEKTOREN	39
1.1 Hovedutfordringer	41
1.2 Hovedprioriteringer	41
1.3 Innsparingstiltak	42
1.4 Nye plan- og utredningsoppgaver	42
1.5 Satsingsområder og ressursbruk pr. tjeneste	42
1.5.1 Sektorens totale driftsramme	42
1.5.2 Administrasjon	43
1.5.3 Revisjon og kontrollutvalg	44
1.6 Investeringer	44
1.7 Kirkelig Fellesråd	45
1.7.1 Hovedutfordringer	45
1.7.2 Hovedprioriteringer	46
1.7.3 Ressursbruk pr. tjeneste	46
1.7.4 Investeringer	47
1.8 Oppfølging av verbalforslag	48
2. OPPVEKSTSEKTOREN	49
2.1 Hovedutfordringer	51
2.2 Hovedprioriteringer	54
2.3 Endrede forutsetninger	61
2.3.1 Budsjettendringer	62
2.3.2 Innsparinger	65
2.4 Omprioriteringer	65
2.5 Nye plan- og utredningsoppgaver	65
2.6 Betalingssatser	66
2.7 Satsingsområder og ressursbruk pr. tjeneste	66
2.7.1 Sektorens totale netto driftsramme	66
2.8 Barnehagetjenesten	71
2.8.1 Overordnede politiske utvalg og administrasjon	72
2.8.2 Barnehagetilbud og barnehagelokaler, skyss	73
2.8.3 Tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne, spesialpedagogisk hjelp og tilbud for minoritetsspråklige barn	73
2.9 Barn- og Familietjenesten	74
2.9.1 Barnevern	75
2.9.2 Tjenester til enslige mindreårige	76
2.9.3 Familiens hus – helse	77
2.10 Skoletjenestene	77
2.10.1 Grunnskole	78
2.10.2 Pedagogisk Psykologisk tjeneste (PPT)	79
2.10.3 Voksenopplæring	80

2.10.4 Skolefritidsordning (SFO)	82
2.10.5 Sentrale ansvar	83
2.11 Investeringsbudsjett	84
2.12 Oppfølging av verbalforslag	87
3. HELSE- OG SOSIALSEKTOREN	89
3.1 Hovedutfordringer.....	91
3.1.1 Endrede forutsetninger.....	91
3.1.2 Driftsutfordringer.....	91
3.2 Hovedprioriteringer	92
3.2.1 Økonomiske grep og tiltak i perioden	92
3.3 Innsparingstiltak.....	94
3.4 Omprioriteringer.....	95
3.5 Plan- og utredningsoppgaver	95
3.6 Betalingssatser	95
3.7 Satsingsområder og ressursbruk pr tjeneste	96
3.7.1 Sektorens totale netto og brutto driftsramme.....	96
3.7.2 Rammeendringer.....	97
3.7.3 Oppfølging av kommuneplanens satsingsområder.....	97
3.8 Investeringsbudsjett	103
3.9 Oppfølging av verbalforslag	105
4. KULTURSEKTOREN	107
4.1 Hovedutfordringer.....	109
4.2 Hovedprioriteringer	109
4.3 Innsparingstiltak.....	109
4.4 Omprioriteringer.....	110
4.5 Nye plan- og utredningsoppgaver	110
4.6 Betalingssatser	110
4.7 Satsingsområder og ressursbruk pr. tjeneste	111
4.7.1 Sektorens totale netto og brutto driftsramme.....	111
4.7.2 Oppfølging av kommuneplanens satsingsområder.....	113
4.7.3 Kulturdirektørens stab	115
4.7.4 Kristiansand folkebibliotek.....	115
4.7.5 Samsen kulturhus.....	116
4.7.6 Fritidsetaten vest.....	116
4.7.7 Fritidsetaten øst.....	117
4.7.8 Idrettsetaten	117
4.7.9 Kristiansand kulturskole	118
4.8 Investeringsbudsjett	119
4.9 Oppfølging av verbalforslag	121
5. TEKNISKSEKTOR	123
5.1 Hovedutfordringer.....	125
5.1.1 Samskaping som drivkraft.....	125
5.1.2 Kompetanse for verdiskaping.....	125
5.1.3 Deltakelse og tilhørighet.....	125
5.1.4 Byvekst med kvalitet.....	126
5.1.5 Driftsutfordringer.....	126
5.2 Hovedprioriteringer	127
5.3 Innsparingstiltak.....	128
5.4 Nye plan- og utredningsoppgaver	128
5.5 Sektorens totale netto driftsramme	129
5.6 Oppfølging av kommuneplanens satsingsområder – periodemål.....	129
5.7 Betalingssatser	133
5.8 Satsingsområder og ressursbruk pr tjeneste teknisk tjenester 5.1	135
5.8.1 Total netto driftsramme	135
5.8.2 Felles ledelse – teknisk direktør stab	137
5.8.3 Politisk styring og kontroll – by- og miljøutvalget	138
5.8.4 Branntjenesten – tilskudd Kristiansandsregionen brann og redning (KBR).....	138
5.8.5 Feiertjenesten.....	138
5.8.6 Forurensningsvern – IUA	138
5.8.7 Ingeniørvesenet tjenester – Vei	139

5.8.8 Ingeniørvesenets tjenester – Andre	140
5.8.9 Kristiansand parkering.....	141
5.8.10 Plan-, bygg- og oppmålingsetaten	142
5.8.11 By- og samfunnsenheten	142
5.8.12 Parktjenestene	144
5.8.13 Investeringsbudsjett for tekniske tjenester	145
5.9 Satsingsområder og ressursbruk pr tjeneste 5.2 Kristiansand eiendom.....	150
5.9.1 Total netto driftsramme	150
5.10.2 Administrasjon/Sivilforsvarstjenesten.....	151
5.10.3 Vaktmester / renholdstjenesten.....	152
5.10.4 Småbåthavnene	153
5.10.5 Investeringsbudsjett for Kristiansand Eiendom.....	154
5.10 Satsingsområder og ressursbruk pr tjeneste 5.3 Vann, avløp og renovasjon	158
5.10.1 Total netto- og brutto driftsramme (gebyrfinansiert).....	158
5.10.2 Ingeniørvesenets tjenester - vann.....	158
5.10.3 Ingeniørvesenets tjenester - avløp.....	159
5.10.4 Ingeniørvesenets tjenester – Merkantile tjenester	159
5.10.5 Renovasjon	159
5.10.6 Investeringsbudsjett for vann og avløp	160
5.11 Oppfølging av verbalforslag	164
6. ORGANISASJONSSEKTOREN	165
6.1 Hovedutfordringer.....	167
6.2 Hovedprioriteringer	168
6.3 Innsparingstiltak.....	169
6.4 Satsingsområder og ressursbruk pr. tjeneste	170
6.4.1 Sektorens totale netto driftsramme	170
6.4.2 Politisk virksomhet.....	171
6.4.3 Administrasjon.....	172
6.5 Investeringsbudsjett	173
7. UTENOMSEKTORIELLE FORHOLD SEKTOR 9.....	175
7.1 Skatt på formue og inntekt	175
7.2 Eiendomsskatt.....	175
7.3 Statlig rammetilskudd	176
7.4 Momskompensasjon	180
7.5 Tilskudd til renter og avdrag	180
7.6 Integreringstilskuddet	182
7.7 Diverse fellesordninger.....	182
7.8 Pris og lønnsvekst	184
7.9 Kommunale Foretak	185
7.10 Netto renter, avdrag, lånegjeld og utbytte drift	186
7.11 Aksjeselskaper	188
7.12 Oversikt over fondsmidler.....	191
7.13 Investeringsbudsjettet	192
8. PROGRAM FOR OPPFØLGING AV VEDTATT PLANSTRATEGI FOR KRISTIANSAND 2016 - 2019	195
9. ÅRLIG DRIFTSTILSKUDD OG TILSKUDDSDORDINGER M.M.	198

Figuroversikt:

Figur 1: Hovedelementene i kommuneplanens samfunnsdel er illustrert som et hus som påvirkes av de globale megatrendene.	7
Figur 2: De fire satsingsområdene i kommuneplanens samfunnsdel	8
Figur 3: Det kommunale styringssystemet	9
Figur 4: Befolkningsutvikling 2011-2026	11
Figur 5: Befolkningssammensetningen i Kristiansand i 2017 og 2040	12
Figur 6: : Forholdet mellom Kristiansand kommune og Norge på utvalgte indikatorer som har betydning for helsetilstanden i befolkningen og hvordan helsen fordeler seg i befolkningen	14
Figur 7: Demografikostnader Kristiansand 1 000 kr 2018-2023	15
Figur 8: Korrigert netto driftsresultat 2012-2021	18
Figur 9: Sentralt disposisjonsfond 2012-2021 i mill. kr.....	18
Figur 10: Netto lånegjeld 2012 - 2021	19
Figur 11: Nasjonale prøver 5. og 8. trinn.....	51
Figur 12: Befolkningsprognose 1 – 5 år	58
Figur 13: Befolkningsprognoser 6 – 15 år	58
Figur 14: Årsgebyr vann, avløp og renovasjon	134
Figur 15: Samlet lånegjeld.....	187

HOVEDLINJER I HANDLINGSPROGRAMMET

Hovedlinjene i handlingsprogram 2017-2020 følges i stor grad opp. Det er budsjettet med en vekst i de frie inntektene (skatt og rammetilskudd) på 1,6 % i 2018 i forhold til 2017. Fra 2017 til 2021 er det en samlet vekst på 6,1 % (dvs. 281,5 mill. kr). Storbymidlene utgjør om lag 32 mill. kr mens bortfall av veksttilskudd utgjør 7 mill. kr. Det forventes en effekt i forhold til studentaksjonen på 23,2 mill. kr. Sammen med effektivisering av driften og redusert investeringsnivå, fører dette til økt økonomisk handlingsrom, som blant annet brukes til å styrke Helse- og sosialsektoren. Det brukes 74,8 mill. kr av det sentrale disposisjonsfondet til ekstraordinær nedbetaling av lån (50 mill. kr) og delvis finansiering av driftstilskudd til Sørlandets Kunstmuseum for å realisere kunstmuseum på Silokaia.

Det er vedtatt følgende disponering:

- avsetning til investeringsbudsjettet (135 mill. kr i perioden)
- avsetning til "pensjonsfond" (171 mill. kr i perioden)
- økt elevtall i grunnskolen (42 mill. kr fra 2017 til 2021)
- ny bemanningsnorm i barnehagetjenesten (35 mill. kr i 2021)
- økte demografiutgifter til helse- og omsorgstjenestene (129,2 mill. kr fra 2017 til 2021)
- redusert eiendomsskatt til 5,7 promille i 2021 (28 mill. kr fra 2017 til 2021)

Innen Helse- og sosialsektoren er det samlet sett investeringer på 404 mill. kr. Det er blant annet avsatt 223 mill. kr til nytt sykehjem som er planlagt realisert etter handlingsprogramperioden. I boligselskapets handlingsprogram er det avsatt 555 mill. kr i perioden, til blant annet 42 omsorgsboliger for eldre til 168 mill. kr, 15 nye boliger til utviklingshemmede til 66,8 mill. kr og boliger til utviklingshemmede med store hjelpebehov med 12 plasser til 67,5 mill. kr. Det er videre avsatt 205 mill. kr kjøp av serviceboliger fra boligstiftelsene.

Det er videre en satsing på opprustning av eksisterende skoler og nye skolebygg. Dette er de neste fire årene beregnet å koste 968,3 mill. kr og gjelder bygging av ny skole på Kringsjø med flerbrukshall, Mosby, utvidelse av Holte skole og avsetning til rehabilitering eller nybygg i midtre Vågsbygd. Selv om kommunen har satset på rehabilitering av bygningsmassen er det fortsatt et betydelig etterslep på vedlikehold. Det investeres 709,5 mill. kr innen vann- og avløpsområdet.

Det økonomiske opplegget er stramt og det er forutsatt innsparingskrav i sektorene. Økt press på omsorgstjenesten og grunnskole som følge av endret demografi, kompenseres ikke fullt ut i perioden. Presset på tjenestene vil dermed øke. Budsjetttrammen til skoletjenesten er nedjustert med 10 mill. kr fra 2021 for å delfinansiere bemanningsnormen i barnehagesektoren. Bemanningsnormen koster 35 mill. kr med full virkning.

Målet om å redusere lånegjelden oppfylles. Netto lånegjeld er under taket i hele perioden og er på 5,635 milliarder i 2021 noe som er 126 mill. kr under taket.

I vedtatt handlingsprogram 2018-2021 er det lagt opp til følgende netto driftsresultat:

I mill. kr.	2018	2019	2020	2021	Sum
Korrigert netto driftsresultat*	156,5	94,4	5,9	59,0	315,8
Avsetning til energiverksfondet (prisjustering)	-18,5	-18,5	-18,5	-18,5	-74,0
Avsetning til "pensjonsfond"	-74,2	-54,3	-32,7	-9,8	-171,1
Bruk/avsetning øvrige disp.(avsetn.=minus)	-33,8	18,4	70,3	9,3	64,3
Overført til investeringsbudsjettet	-30,0	-40,0	-25,0	-40,0	-135,0

*Korrigert for bruk/avsetning bundne fond

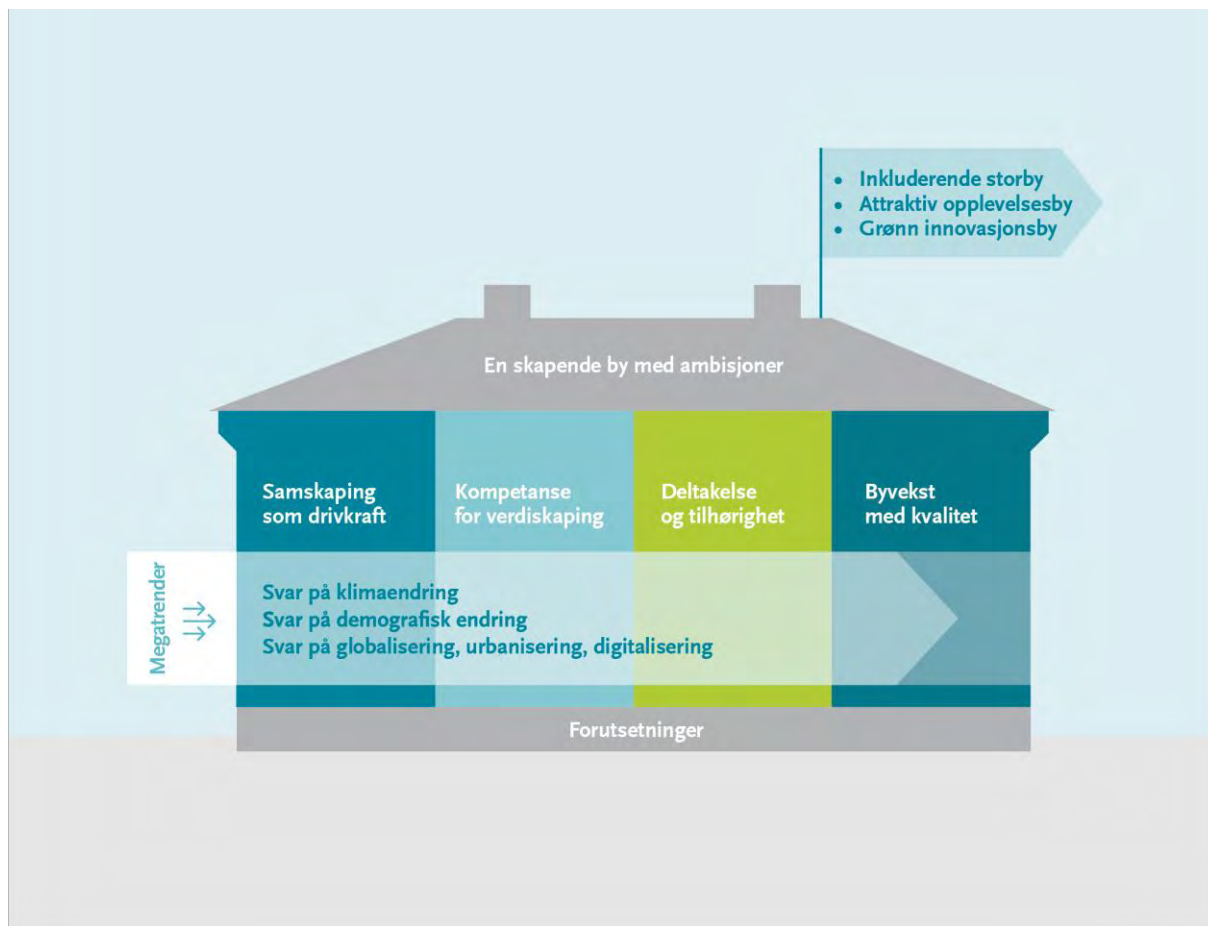
I perioden frem mot 2020 vil arbeidet med å forme nye Kristiansand kreve mye av organisasjonen. K3 har mottatt midler direkte fra staten, men de tre kommunene må bidra med betydelig egeninnsats i form av personell og penger. Det er avsatt 11 mill. kr i driften i tillegg til at bevilgningen til digitalisering er økt med 20 mill. kr i perioden.

1. EN SKAPENDE BY MED AMBISJONER

1.1 Visjon og posisjon

Vedtatt samfunnsdel av kommuneplanen, *Kristiansand mot 2030*, er styrende for handlingsprogram 2018-2021. Figuren nedenfor viser samfunnsdelen illustrert som et hus som påvirkes av de globale megatrendene.

Figur 1: Hovedelementene i kommuneplanens samfunnsdel er illustrert som et hus som påvirkes av de globale megatrendene.

Kilde: Kommuneplanen Kristiansand mot 2030

Visjonen – *En skapende by med ambisjoner* - utfordrer kommunen til en forpliktende holdning overfor sine innbyggere.

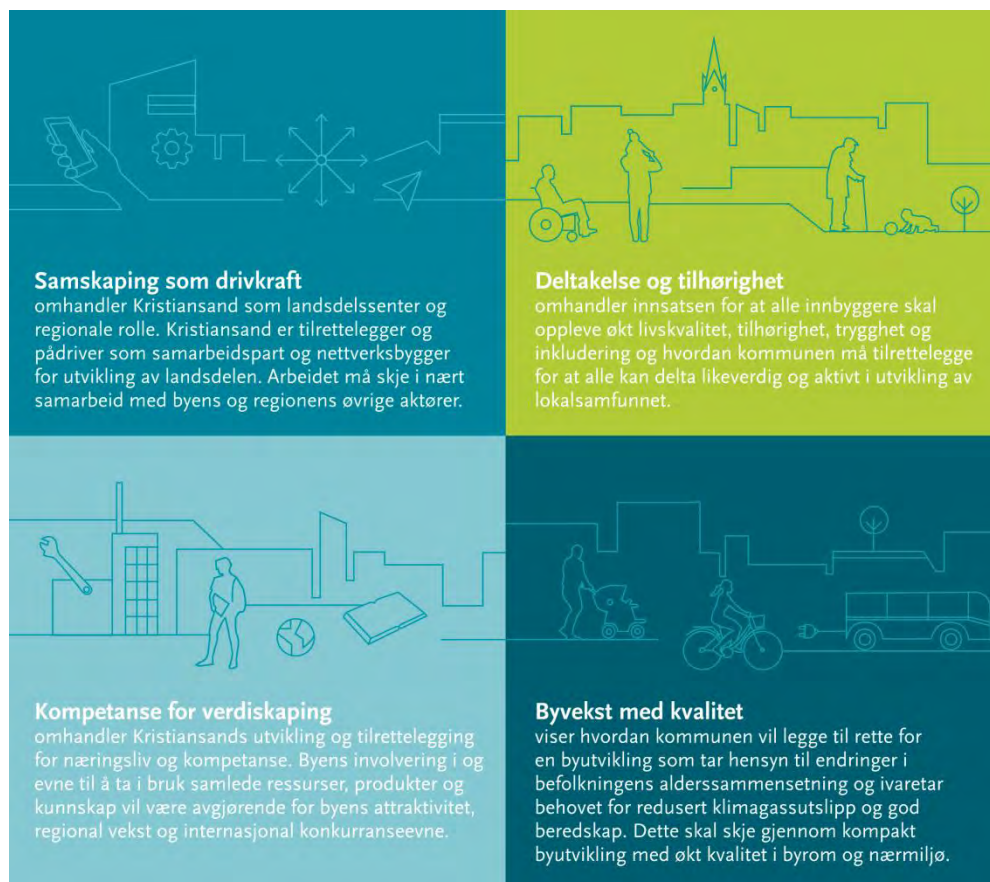
Byens posisjoner skal gjøre byen kjent og attraktiv for næringsliv, innbyggere og besøkende:

- Attraktiv opplevelsesby
- Inkluderende storby
- Grønn innovasjonsby

Posisjonene er utviklingsområdene som underbygger arbeidet kommunen og andre aktører i byen gjør i felleskap for å utvikle Kristiansand til *en skapende by med ambisjoner*. Prioriteringer i handlingsprogrammet vil bidra til utviklingsarbeidet.

Kommuneplanens satsingsområder følges opp av periodemål i handlingsprogrammet
Handlingsprogrammets utforming er strukturert etter kommuneplanens satsingsområder:

Figur 2: De fire satsingsområdene i kommuneplanens samfunnsdel:

Kilde: Kommuneplanen Kristiansand mot 2030

Hvert av de 4 satsingsområdene inneholder 3 retningsmål «*slik vil vi ha det*», og hver av disse noen strategier «*slik gjør vi det*». Strategiene gir retningen for hvordan vi prioriterer innsatsen og arbeidet for å nå de langsiktige retningsmålene.

Retningsmålene og strategiene danner grunnlag for handlingsprogrammet og ressursbruk på kortere sikt, uttrykt som *periodemål på sektornivå*.

Vektleggingen av de ulike satsingsområdene avspeiler de ulike sektorenes hovedoppgaver tilpasset sektorens utfordringer og hvilke muligheter og virkemidler de har for å påvirke endring. Dette uttrykkes gjennom valg av indikator knyttet til periodemålene.

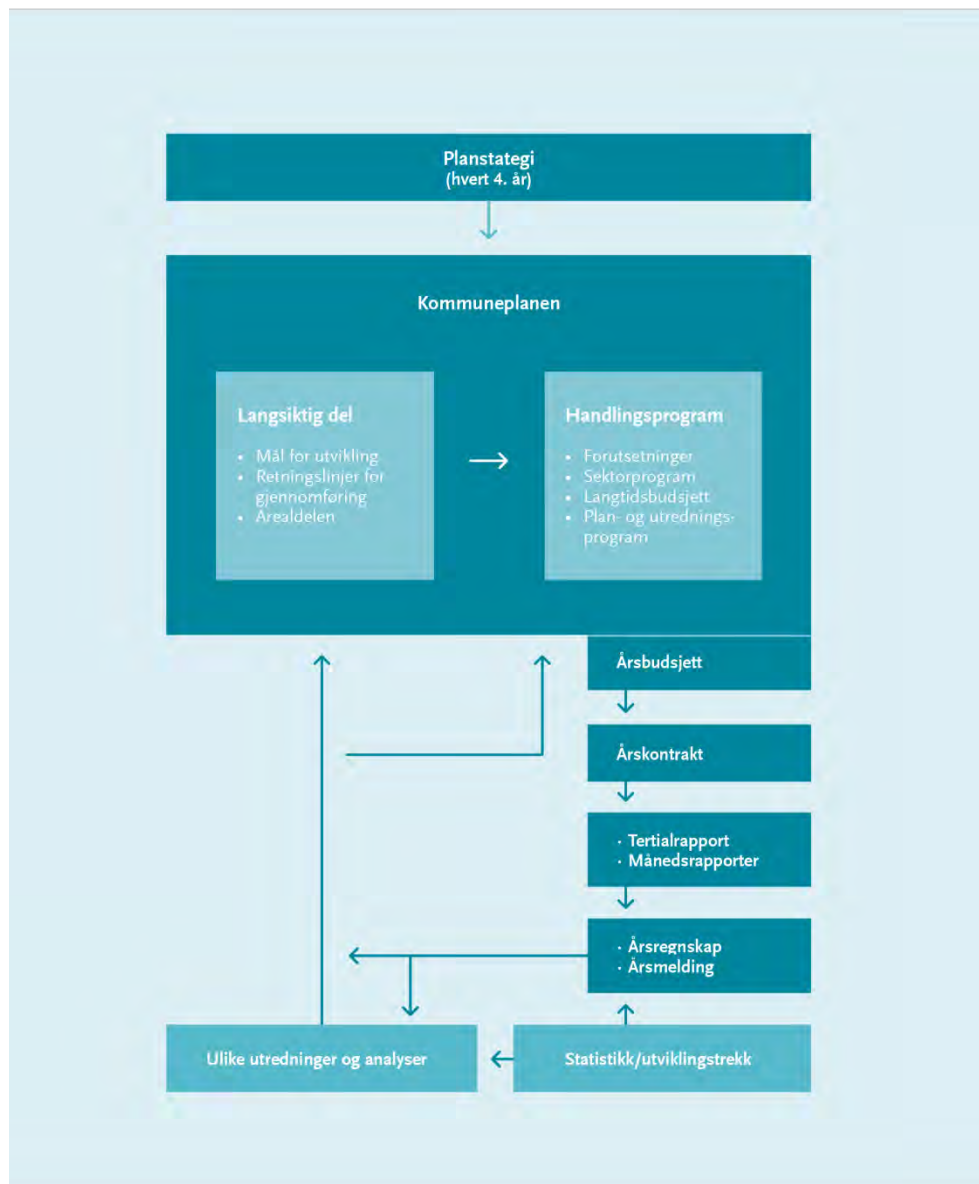
Driftsmålene uttrykker en standard knyttet til den tjenesten som kommunen yter overfor brukere og i interne tjenester. Dette er mål som omfatter hele virksomhetens tjenesteyting.

Kommunens ulike roller som tjenesteprodusent, forvalter/myndighetsutøver og samfunnsaktør påvirker handlingsprogrammets utforming. Periodemålene uttrykker det som kan måles. Satsingsområdene følges også opp gjennom ulike planer, prosjekter og tiltak, samt ved prioritering av driften og måten sektorene innretter arbeidet på.

1.2 Det kommunale styringssystem

Kommuneplanen og handlingsprogrammet er styringsdokumenter som inngår i det kommunale styringssystemet. Figuren under illustrerer de viktigste styringsdokumentene og sammenhengen mellom disse:

Figur 3: Det kommunale styringssystem

Kommunal planstrategi vedtatt av bystyret 21.september 2016 sier kommuneplanen skal revideres i to faser. Ny samfunnsdel ble vedtatt 20.september 2017. Planlagt revisjon av arealdelen utsettes på grunn av sammenslåing av Søgne, Songdalen og Kristiansand til ny kommune.

Handlingsprogrammet inneholder både kommuneplanens 4-årige handlingsdel og 4-årig økonomiplan med årsbudsjett samt et planprogram som viser en samlet prioritering av kommunens planoppgaver med ansvarlig sektor og planlagt framdrift på arbeidet. Årsbudsjett for 2018 inngår som første år av handlingsprogram 2018 -2021.

Resultater fra foregående år og tertialvise rapporter i budsjettåret er viktig dokumentasjon for å vurdere om vedtatte mål er nådd og prioriteringer fulgt opp. Kommunens årsrapport for 2016 har gitt viktig informasjon for arbeidet med handlingsprogrammet.

«Statistikkportalen» på kommunens hjemmeside inneholder statistikk fra Statistisk sentralbyrå, Brønnøysundregistrene, Folkehelseinstituttet, Statens veivesen og flere. Statistikken viser data for befolkningsutvikling, også på bydelsnivå, og på noen tema på grunnkrets nivå. Portalen er i utvikling og skal dekke viktige utviklingstrekk for Kristiansand over tid. I tillegg presenteres KOSTRA-tall og dokumentet «Kristiansands utfordringsbilde 2017» på kommunens hjemmeside.

2. UTVIKLINGSTREKK

2.1 Viktige utfordringer

Globale megatrender som at vi lever lenger og blir flere eldre, temperaturendringer som følge av CO₂-utslipp, urbanisering, digitalisering, økt andel innbyggere under fattigdomsgrensen, økte flyktningsstrømmer og økende grad av ulykker og katastrofer vil påvirke kommunen i stor grad. De viktigste utfordringene for byen og regionen er store forandringer i demografien, omstruktureringer i næringslivet, endringer i sykdomsbildet og levekårsutfordringer i befolkningen generelt.

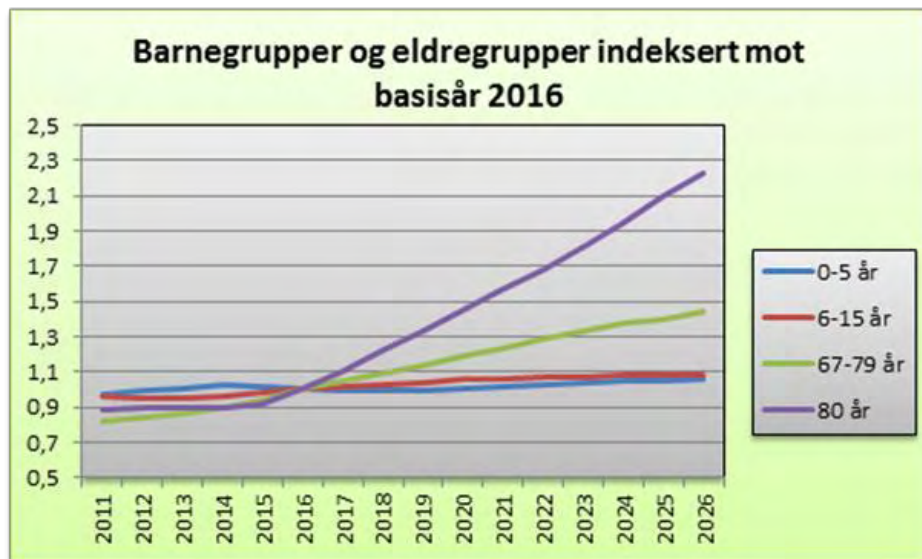
Globaliseringen medfører internasjonal integrering og utveksling av informasjon, handel og kultur. Verden blir mindre fordi man kan kommunisere bedre og mer effektivt på tross av geografisk avstand, og at en får et stadig mer flerkulturelt samfunn. Økt globalisering medfører også økt konkurranse om å tiltrekke seg næringsaktiviteter og kompetent arbeidskraft.

Endringene påvirker vår region både direkte og indirekte. Det er kommunene som må håndtere endringene som opprinnelig kommer fra et internasjonalt komplekst bilde. Kommunen ser behov for å være mer «resilient», mer rustet for å forebygge, håndtere endringene, og ikke minst blir det å se muligheter endringene gir viktigere.

Store utfordringer knyttet til befolkning

Innbyggertallet i Kristiansand var pr. 1.1.2017 89 268 innbyggere og passerte 90.000 i august 2017. Innvandring har i perioden vært den viktigste faktor i befolkningsøkningen i Kristiansand. I 2013-14 var netto innflytting særlig sterkt, for så å forta seg vesentlig frem til og med 2016. I 2016 var netto innflytting (innvandring og innenlands flytting) spesielt lavt, 331 innbyggere, og fødselsoverskuddet ble igjen den viktigste faktor i befolkningsøkningen. SSB utarbeider prognoser for befolknings sammensetningen hvert 2.år som legges til grunn for kommunens prognoser.

Figur 4: Befolkningsutvikling 2011-2026

Kilde: SSB, bearbejdet av Kristiansand kommune med noe redusert fødselsfrekvens og netto innflytting 600 pr. år.

Kommunens prognose med basisår 2016 viser at:

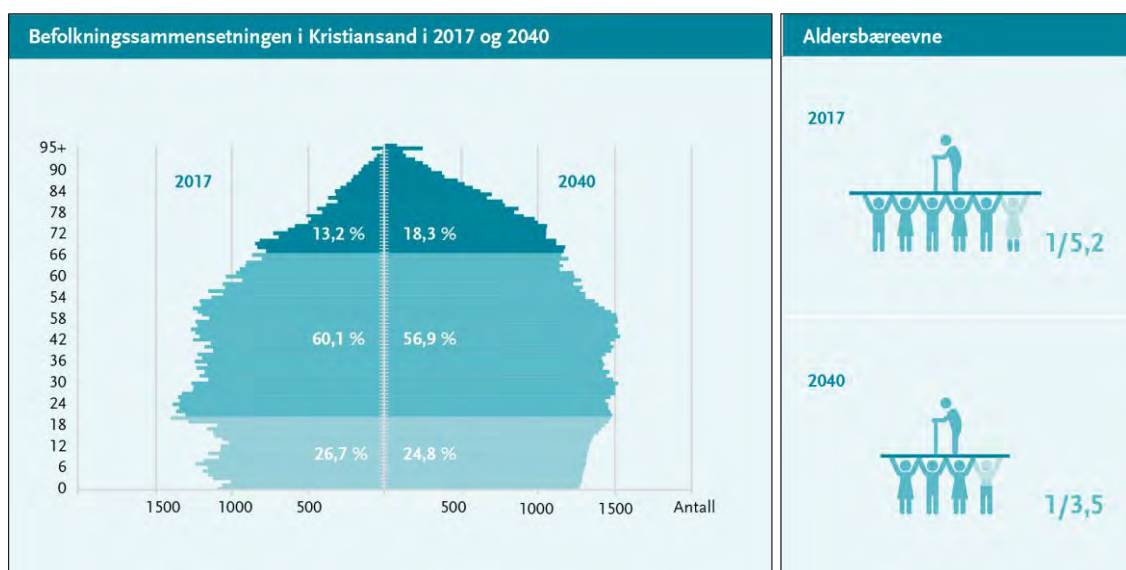
- Antall barn 0-5 år forventes å gå opp med 6,7 prosent fra 2016 til 2026. Dette tilsvarer en økning på om lag 40 barn per år, men ingen økning før 2020. SSB sin 4xM prognose viser en økning på 11,4 % frem til 2016 og 4,6 % frem til 2021. SSB antar en større netto innflytting enn kommunens prognose
- Fra 2016 til 2021 forventes antall barn 6-15 år å øke med 6,4 % og 8,7 % frem til 2026. I følge SSB sin 4xM-prognose er tallene hhv. 7,0 % og 9,5 %. Det er SSB's antagelse om større netto innflytting som skaper forskjellen

- Antall personer 67 år og eldre forventes å øke med 13,4 % prosent frem mot 2021 og 29,1 % frem til 2026. Her er det minimale forskjeller mellom de to prognosene, ettersom det er samme dødelighetstall som ligger til grunn, og de eldre flytter vesentlig mindre enn yngre aldersgrupper.
- I følge begge prognoser forventes Kristiansand å nå 100 000 innbyggere i 2027

Den kraftige veksten i andelen eldre i befolkningen, kombinert med relativt færre i yrkesaktiv alder er det som vil gi kommunen den største utfordringen frem mot 2030 og 2040. Dette uttrykker samfunnets aldersbæreevne.

De kommende tiårene vil antallet alderspensjonister øke langt raskere enn antallet i arbeid. Dette vil øke den årlige forsørgerbyrden for den arbeidende delen av befolkningen og vil samtidig gi finansierings- og prioriteringsutfordringer og påvirke verdiskapingen og velferdsutviklingen. Etter denne modellen kan befolkningssammensetningen i Kristiansand i 2017 og 2040 fremstilles som i figuren under:

Figur 5: Befolkningssammensetningen i Kristiansand i 2017 og 2040 og konsekvenser for aldersbæreevnen

Kilde: SSB mellomalternativ, bearbejdet av Kristiansand kommune.

Behov for omstilling, verdiskaping og vekst

Kristiansandsregionens verdensledende teknologibedrifter innen olje- og gass og prosessindustri står for en vesentlig del av verdiskapingen på Sørlandet. Dette har i stor grad bidratt til regionens sterke vekst, men gjør regionen også sårbar for konjunkturer. I løpet av de siste årene har situasjonen endret seg kraftig. Liten eller ingen etterspørsel har gitt store utfordringer og kraftig nedbemanning i enkelte bransjer også inn i 2017. Ifølge SSB vil dette fortsette også i 2018.

Det er en utfordring å beholde kompetent arbeidskraft i regionen i nedgangstider. Generelt er det slik at de som har høy utdanning, takler omstilling bedre enn de med lav utdanning. Evnen til å utvikle og ta i bruk ny kunnskap er viktige konkurransefaktorer for norsk næringsliv. Den kan være avgjørende for omstilling i eksisterende næringer eller som grunnlag for nye næringer.

Kristiansandsregionen er fortsatt blant landets sterkeste eksportregioner til tross for nedgangen hos leverandørbedriftene til olje og gass. Markedene for eksportindustrien er svært konjunkturutsatt og preget av store svingninger. Svak kronekurs de siste årene har imidlertid gjort fallet mykere samlet sett for næringslivet i og med at eksportindustrien har hatt store fordeler ved en svak krone. Noe også reiselivsbransjen nyter godt av.

Til tross for tilbakegang er nivået på industrisysselsetting fortsatt høyere på Agder enn i landet for øvrig. Vest- Agder er blant de tre fylker i landet med størst industrisysselsetting. Men Agder er svakere i forhold til kunnskapstunge servicebedrifter enn andre viktige regioner i Norge. En noe sterkere IKT bransje vil ha stor betydning for lokalt næringslivs konkurranseevne i årene som kommer. Kristiansandsregionen har i mange år ligget blant topp 10 regioner i NHOs Nærings NM med tanke på nyetableringer. I de siste årene har regionen falt en del ned på statistikken og er nå blant de middels gode.

I perioden fra 2012 til og med 2016 har det vært en sterk økning i etablering av enkeltmannsforetak og AS` er. Kristiansandsregionen utgjør nærmere 51 % av nyetableringene i Agderfylkene. Bildet kan synes å reflektere situasjonen i offshoresektoren. Det er betydelig nedgang i antall AS som etableres innen vitenskapelig og teknisk tjenesteyting samtidig som det etableres mange enkeltpersonforetak i samme bransje etter store nedbemanninger.

De seneste årene er det etablert flere uavhengige miljøer for gründere og etablerere. Disse miljøene og gründerhusene utfyller de etablerte institusjoner i virkemiddelapparatet, som EVA senteret og Innoventus Sør, og er viktige for å fremme gründerkultur i regionen.

Folkehelse og levekår henger sammen med utviklingen i næringslivet

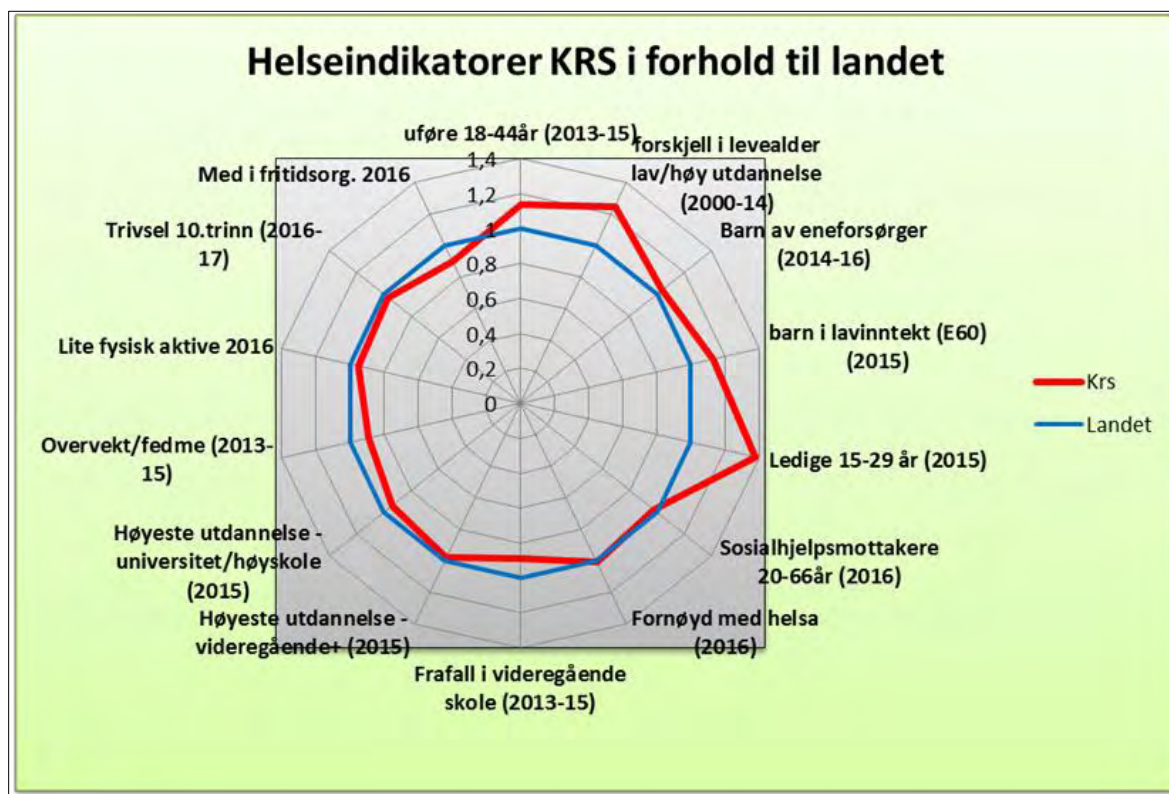
Antall arbeidsledige er en sentral indikator når sysselsettingen i kommunen måles, men er også en viktig faktor i et folkehelseperspektiv.

Arbeidsmarkedssituasjonen i regionen har stabilisert seg. Regionen opplevde høyere arbeidsledighet i 2015 og 2016, men denne har blitt noe redusert inn i 2017. Helt ledige i Vest-Agder utgjør 3,2 prosent og sammenliknet med august 2016, har det vært en nedgang på 16 prosent i ledigheten. Det kan se ut til at regionens arbeidsliv har klart å fange opp mange av de ledige, en del har nok valgt etterutdanning, andre har flyttet andre steder for å få seg jobb.

Kristiansand er blant de kommunene i fylket med sterkest nedgang i arbeidsledighet siste år. Ved utgangen av august 2017 var 3,6 % av arbeidsstyrken helt ledig. Selv om antall ledige går tilbake, har ikke antall arbeidsplasser (sysselsatte) økt i kommunen. Dette kan ha sammenheng med at en økt andel har trukket seg ut av arbeidsstyrken. Det er heller ikke noe som tyder på at endringene i arbeidsmarkedet kommer utsatte grupper og langtidsledige til gode.

Inntektsforhold, arbeidsforhold, og utdanningslengde har betydning for sosial ulikhet i helse. Lav tilknytning til arbeidslivet gjør mennesker mer utsatt for levekårsproblemer. Kristiansand skårer dårligere enn landsgjennomsnittet på flere sentrale levekårsindikatorer. Figuren under viser et utvalg av indikatorer som kan gi et bilde at helse- og levekårsutfordringene i Kristiansand. Indikatorene er indeksert mot verdiene for landet som helhet.

Figur 6: Forholdet mellom Kristiansand kommune og Norge på utvalgte indikatorer som har betydning for helsetilstanden i befolkningen og hvordan helsen fordeler seg i befolkningen.

Kilde: Folkehelseinstituttets statistikkbank, bearbejdet av Kristiansand kommune.

Kristiansand skårer likt landet på de fleste indikatorer, og bedre på for eksempel overvekt, frafall i videregående skole og deltagelse i fritidsorganisasjon. Kommunen har likevel utfordringer når det gjelder forskjell i levealder mellom personer med lavest utdanning og personer med høyest utdanning, hyppigheten av uføretrygdede blant personer 18-44 år og arbeidsledige 15-29 år. Nyere tall fra NAV Agder viser imidlertid at gruppen helt ledige 15-29 år i Kristiansand har falt fra 4,4 % til 2,5 % det siste året. Det er flere barn som lever i husholdninger med lavinntekt, mindre enn 60 % av medianinntekten. Dessuten bor barn hos eneforsørger noe hyppigere i Kristiansand enn i landet som helhet. Lavinntekt er en risikofaktor for både atferdsproblemer og psykiske plager hos barn.

Innovasjon og samarbeid

For regionen er det viktig å fremme innovasjon og utvikling både i offentlig tjenesteutvikling og eksisterende næringsliv og bidra til å skape nytt. Kristiansand har en noe yngre befolkning enn gjennomsnittet for landet. Dette er både en mulighet og en utfordring. Det er viktig at regionen evner å skape nye og attraktive arbeidsplasser for den unge befolkningen for å unngå at disse flytter ut eller blir gående uten arbeid. Universitetet i Agder kan spille en viktig rolle for nyskaping sammen med kommunene, næringsliv og andre aktører i årene som kommer.

Kristiansandsregionen har et svakere utgangspunkt når det gjelder sysselsetting og utdanningsnivå enn øvrige storbyregioner. Dette gjør at regionen bør ha en sterkere satsing enn andre regioner på tiltak som stimulerer sysselsetting og at flere tar høyere utdanning.

Det setter store krav til at kommunene i regionen evner å se utviklingen i et regionalt perspektiv. Både ut fra et klimaperspektiv og et næringsutviklingsperspektiv må vi bo tettere, og en økning av transportbehovet må løses med kollektivtrafikk, sykkel og gange. Arealplanleggingen må vektlegge kompakt byutvikling og trygge og inkluderende nærmiljø og ta hensyn til at en stadig større andel av befolkningen blir eldre.

2.2 Økonomiske rammebetingelser

Kristiansand kommune har i de siste årene hatt en stram økonomi til tross for vekst i de frie inntektene (skatt og rammetilskudd). Dette skyldes økt press på tjenestene som følge av demografiske forhold, flere oppgaver, høyt investeringsnivå og økte pensjonsutgifter. Gapet mellom tjenester som tilbys, og innbyggernes forventninger er også økende. Kommunen må i større grad enn tidligere finne effektive løsninger, søke ny kunnskap og innovative tiltak i samarbeid med andre samfunnsaktører. Dette er også forventet av regjeringen.

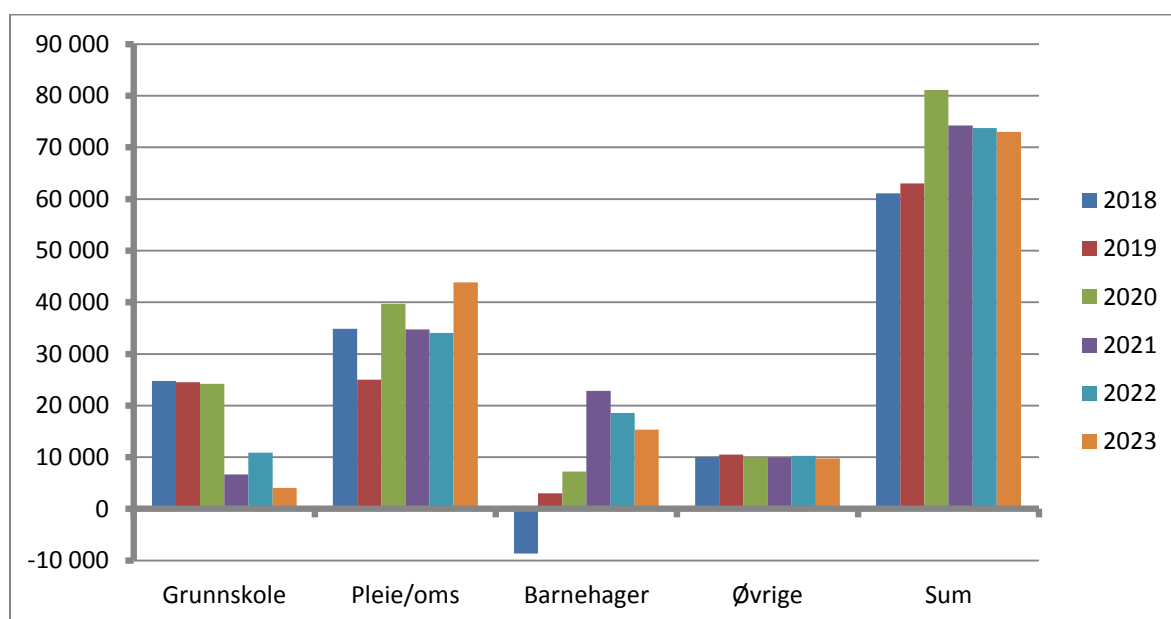
Hovedutfordringen til Kristiansand har i mange år vært at veksten i de frie inntektene har blitt brukt til å betale renter og avdrag på lån. Siden gjeldstaket ble innført i 2013 er dette endret slik at veksten i frie inntekter i større grad kan disponeres til økte driftsutgifter og til å styrke kommunens økonomiske stilling.

Veksten i frie inntekter kompenserer for økte demografiutgifter fra 2017 til 2018. Frem til 2023 tilsier forventet befolkningsutvikling i Kristiansand at brutto driftsutgifter må øke med om lag 8,5 prosent for å kunne videreføre standarder og dekningsgrader fra 2017.

Ifølge disse beregningene vil Kristiansand de neste 6 årene i gjennomsnitt måtte øke brutto driftsutgifter med om lag 71 mill. kr årlig for å kunne videreføre tjenestetilbudet på nivå med landsgjennomsnittets standard og dekningsgrader for 2017. Av dette kan i gjennomsnitt om lag 35 mill. kr årlig henføres til pleie og omsorg, om lag 16 mill. kr til grunnskole, om lag 10 mill. kr til øvrige sektorer og om lag 10 mill. kr til barnehager

Kommunen er helt nødt til å legge opp reserver for å ta høyde for økte kostnader i pleie- og omsorgstjenesten framover.

Figur 7: Demografikostnader Kristiansand 1000 kr 2018-2023

Kilde: ASSS Kristiansandsrapport 2017

2.3 Omstilling og tilpasninger til kommunens rammebetingelser

Kristiansand kommune arbeider kontinuerlig med å effektivisere driften og har gjennomført betydelige innsparings tiltak de siste årene.

Innsparingskrav 2018-2021:

I 1000 kr

Sektor	2018	2019	2020	2021
Oppvekstsektor - skole	- 740	- 1 470	- 2 210	- 2 920
Oppvekstsektor - barnehage	- 210	- 410	- 620	- 810
Oppvekstsektor – barn- og familietjenesten	- 400	- 800	- 1 200	- 1 590
Helse- og sosialsektoren	- 3 310	- 7 120	- 9 910	- 13 690
Kultursektoren	- 1 090	- 1 520	- 1 950	- 2 380
Teknisk sektor inkl. energiprogram på KE	- 3 190	- 5 370	- 7 280	- 9 080
Organisasjonssektoren	- 1 860	- 2 060	- 2 250	- 2 440
Økonomisektoren	- 240	- 480	- 710	- 950
Innsparing for å dekke bemanningsnorm i barnehage (Oppvekstsektoren)			- 5 130	- 10 250
Sum	- 11 040	- 19 230	- 31 260	- 44 110

Det må også tas hensyn til manglende kompensasjon for demografi for de fleste tjenester, noe som igjen innebærer at innsparingskravet i realiteten er vesentlig større. Dette gjelder i størst omfang for omsorgstjenesten og grunnskole-tjenesten. Det er heller ikke lagt opp til å kompensere lønns- og prisveksten fullt ut, men gi en kompensasjon tilsvarende det beløp kommunen mottar fra staten.

Det er lagt inn forventet gevinst ved redusert sykefravær vedrørende tiltak for heltid i helse- og sosialsektoren med 0,5 mill. kr i 2019, 1 mill. kr i 2020 og 2,5 mill. kr fra og med 2021.

Prosjektet om samordning av drifts- og vedlikeholdstjenester på tvers av sektorene er avsluttet og innsparingskrav er innarbeidet i handlingsprogrammet. Det er synliggjort et innsparingspotensial på samlet sett 1,3 mill. kr fra 2020 der 50 % av innsparingen beholdes i sektoren til å øke innsatsen på drift og vedlikehold av bygg. Det er iverksatt en rekke mindre tiltak som bedrer kvaliteten i tjenestene i hele Teknisk sektor.

Det vil videre jobbes med å ta i bruk ny teknologi innen flere tjenester. Det er satt av midler til å utprøve nye løsninger innen omsorgstjenestene bl.a. til bruk av velferdsteknologi i omsorgsboligene på Strømme og ved respons-senteret. Innen skoletjenesten satses det 41 mill. kr i perioden til IKT i undervisningen. Det ligger også mange muligheter innen administrative tjenester. Det er blant annet satt av 20 mill. kr i handlingsprogramperioden til økt selvbetjening på nett for innbyggere og næringsliv, samt økt satsing på digitale skjema på nett som er integrert med fagsystem og tilgjengelig via ID-porten.

Det er et betydelig innsparingspotensial i forbindelse med nye innkjøpsavtaler. Sektorene får disponere gevinstene til å løse prioriterte oppgaver i tjenestene.

Det investeres i ladestasjoner for kommunale biler, og bilparken vil gradvis bestå av en større andel el-biler. Innsparingene på drivstoff er foreløpig i sin helhet beholdt i sektorene til å styrke prioriterte oppgaver.

Det er etablert interne team bestående av rådgivere fra personal, IT og økonomi som sammen med respektiv enhet foretar en systematisk gjennomgang av rutiner og systemer. Dette kan føre til omstillinger som vil gi mer effektive løsninger, og en slik gjennomgang vil samtidig styrke egenkontrollen.

Økte skatteinntekter i 2016 og 2017 bidrar til at Kristiansand opparbeidet seg reserver i form av fondsmidler. Det legges likevel opp til at det ved rulleringen av handlingsprogrammet 2019-2022 innarbeides ytterligere innsparingskrav for å styrke kommunens økonomiske stilling og løse de økonomiske utfordringene i form av blant annet bemanningsnormen.

3. FORUTSETNINGER FOR Å LYKKES

For at Kristiansand kommune skal lykkes med sine satsinger må rammebetingelser innenfor økonomi, arbeidsgiverområdet og innovative administrative tjenester være på plass. Organisasjonen må være rigget for å møte framtidens behov og kommunen er avhengig av samhandling med omverden for å lykkes i dette.

3.1 Økonomisk handlefrihet sikres gjennom effektiv ressursbruk

En grunnleggende forutsetning i kommuneplanen er at kommunens økonomiske handlefrihet skal sikres gjennom effektiv ressursbruk. Kommunens innbyggere skal gis et så godt tjenestetilbud som mulig innenfor de økonomiske rammene.

Kristiansand kommune har i de siste årene hatt en stram økonomi til tross for vekst i de frie inntektene. På denne bakgrunn har bystyret vedtatt følgende overordnede måltall for økonomistyring i Kristiansand kommune:

1. Kommunens korrigerte netto driftsresultat bør være på 1,75 % av driftsinntektene
2. Det sentrale disposisjonsfondet bør gradvis opparbeides til å utgjøre 2 % av sum driftsinntekter.
3. Det settes et tak på netto lånegjeld tilsvarende planlagt lånegjeld i 2013 dvs. 5,4 milliarder kroner i 2017 og 2018. Fra og med 2019 justeres lånetaket med 2,5 % årlig.
4. Avkastingen på Energiverksfondet ut over budsjettert nivå (nominell vekst på 4 prosent) avsettes som buffer inntil det er opparbeidet en buffer på 10 prosent av fondets størrelse.
5. Akkumulert premieavvik minus avsatte midler på fond for amortisering av premieavviket, opprettholdes på nivået i 2011 (243,5 mill. kr).

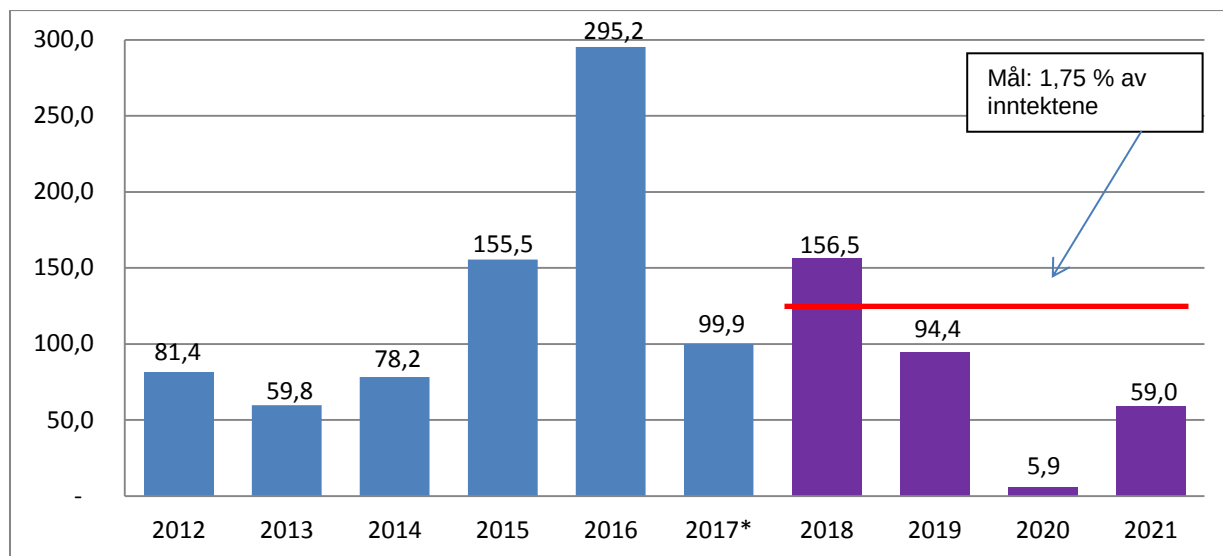
Korrigert netto driftsresultat (korrigert netto driftsresultat/ sum driftsinntekter)

Kommunens korrigerte netto driftsresultat (netto driftsresultat korrigert for bruk/avsetning til bundne fond) skal det enkelte år i handlingsprogrammet som et minimum alltid være positivt. I henhold til bystyrets måltall bør det være på 1,75 % av driftsinntektene. Det vil si om lag 125 mill. kr i 2018. Merinntekter på 35,8 mill. kr på skatt og rammetilskudd i 2017 bidrar til et godt netto driftsresultat i 2017.

I handlingsprogramperioden forventes det et svakere netto driftsresultat enn målsettingen perioden sett under ett. I 2020 skyldes dette blant annet bidrag til Kunstmuseet på 50 mill. kr som dekkes fra driften.

Det viktigste virkemiddelet for å nå dette målet, er å redusere netto lånegjeld. Dette vil gradvis lette presset på driften og gi en mulighet for å nå målet om økt netto driftsresultat. I handlingsprogrammet reduseres korrigert netto driftsresultat fra 156,5 mill. kr i 2018 til 59 mill. kr i 2021. Det er kun i 2018 måltallet nås.

Figur 8: Korrigert netto driftsresultat 2012-2021 (mill. kr.)

*2017 er anslag 2. tertialrapport 2017

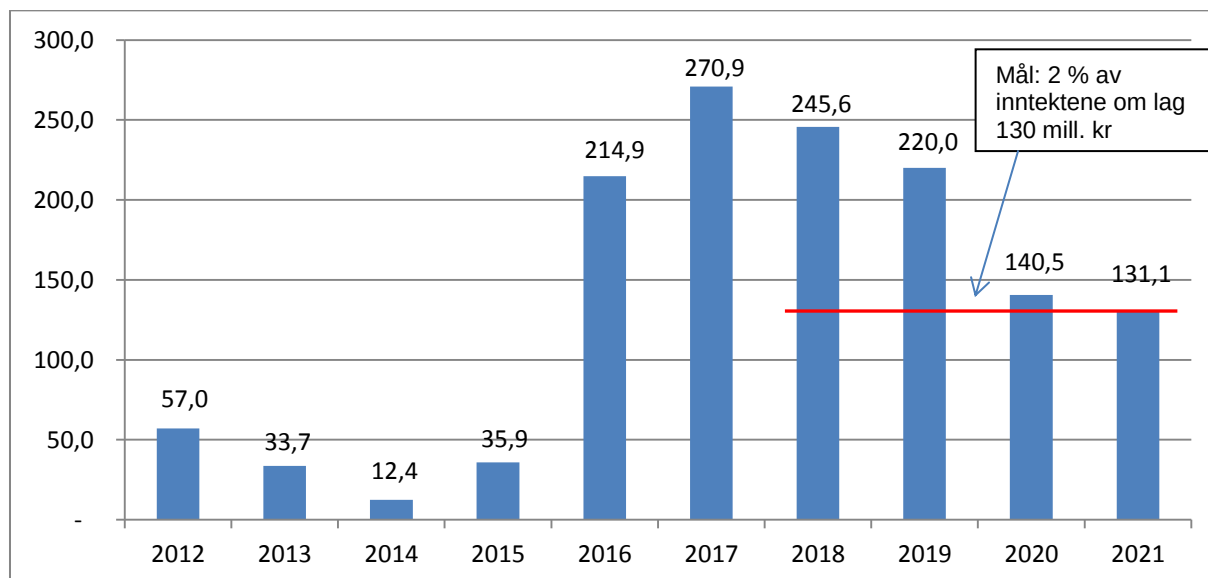
Premieavviket forstyrrer måltallet noe. Justert for resultatmessige effekter av premieavvik og amortisering er resultatet vesentlig lavere enn måltallet. I 2018 er det på 82,3 mill. kr, mens det er på 49,2 i 2021.

Størrelse på det sentrale disposisjonsfondet

Det sentrale disposisjonsfondet bør utgjøre 2 % av sum driftsinntekter. Disposisjonsfondet ble i 2016 som følge av betydelig merinntekt på skatt og ekstraordinært utbytte langt høyere enn målsettingen.

Sentralt disposisjonsfond reduseres med 140 mill. kr i 4-årsperioden i vedtatt handlingsprogram. Det er blant annet disponert 50 mill. kr til ekstraordinær nedbetaling av gjelden i 2018. Det forventes at sentralt disposisjonsfond vil være på om lag 131 mill. kr i 2021 og derav over målsettingen hvert år.

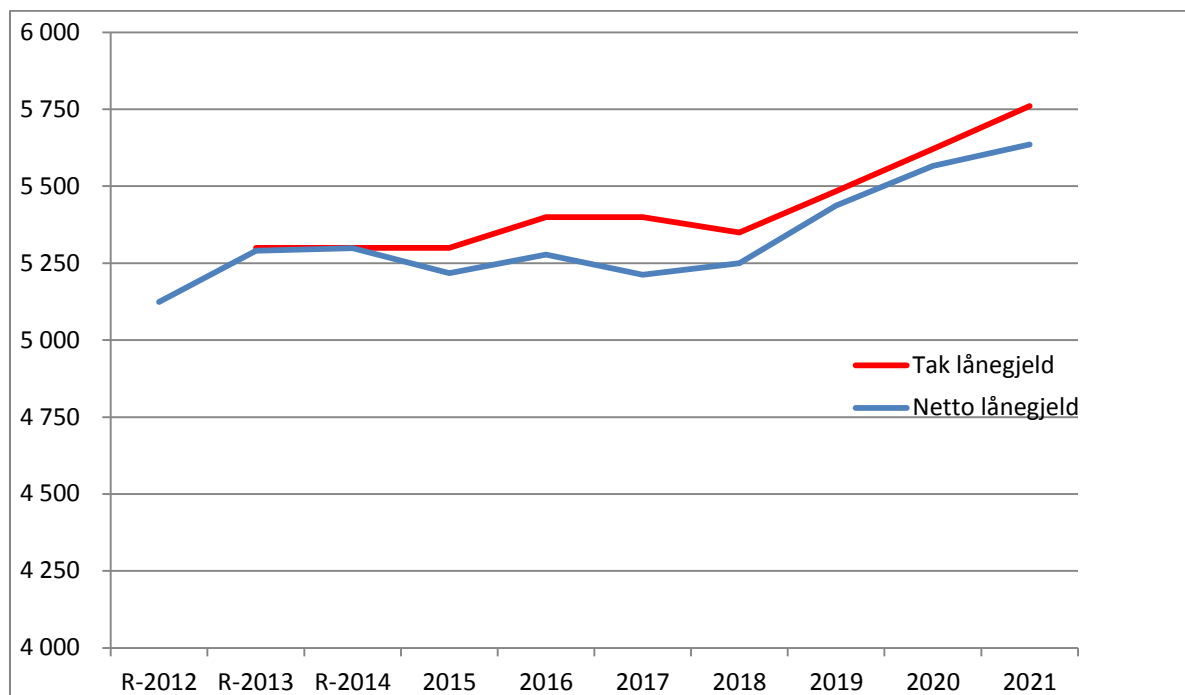
Figur 9: Sentral disposisjonsfond 2012-2021 i mill. kr

Netto lånegjeld

Kommunens lånegjeld er høy og har som følge av et meget høyt investeringsnivå de siste årene økt betydelig. Bystyret har vedtatt et tak på netto lånegjeld på 5,4 milliarder kr i 2017 og 2018. Fra og med 2019 justeres lånetaket med 2,5 % årlig. Det er vedtatt ekstraordinær nedbetaling av lånegjelden med 50 mill. kr i 2018 og tilsvarende redusert gjeldstak. Netto lånegjeld er under taket i hele perioden. I 2021 forventes gjelden å være 126 mill. kr under lånetaket.

Figur 10: Netto lånegjeld 2012-2021 (i mill. kr)

*2017 er anslag

Energiverksfondet – buffer

Energiverksfondet er ved inngangen til 2017 på 726,3 mill. kr. Det er budsjettet med en nominell avkastning på 4 % og at fondet tilføres et beløp tilsvarende prisstigningen.

Aksjemarkedet svinger og bykassen er sårbar i år der avkastningen er svakere enn budsjettet (for eksempel i 2008 og 2011). Det ble derfor fra 2012 opprettet et bufferfond som skal tilføres midler i år der realavkastningen er høyere enn budsjettet. Ved inngangen til 2017 var dette bufferfondet på 30,4 mill. kr. Avkastningen på Energiverksfondet i 2016 ble på 5 %.

Målet om å opprettholde realverdien fra opprettelsen samt å avsette meravkastning i forhold til budsjett, er fulgt opp. Dette gir kommunen en betydelig reserve som kan brukes dersom den økonomiske situasjonen endrer seg dramatisk.

Opprettholde en bærekraftig økonomi

For å gjøre kommunens økonomi mer bærekraftig videreføres tverrsektorielle mål for å gjøre kommunens drift og forvaltning klimanøytral. Målene skal legge til rette for klimavennlig adferd. Dette omhandler blant annet innkjøp av miljømerkede produkter, andel miljøsertifiserte leverandører til kommunen samt nullutslipps- eller ladbare biler i kommunal forvaltning.

Det er satt igang et arbeid vedrørende utarbeidelse av klimabudsjett og klimaregnskap. Dette innarbeides i rulleringen av handlingsprogram 2019-2022.

Periodemål bærekraftig økonomi:

Forutsetninger Opprettholde en bærekraftig økonomi				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Resultat 2016	Mål 2018	Mål 2019–21
1	Kommunens drift og forvaltning er klimanøytral <u>Indikator:</u> - Klimagassutslipp fra kommunens drift og forvaltning - Andel av innkjøpte produkter som er miljømerkede - Andel miljøsertifiserte leverandører til kommunen - Andelen nullutslipps- eller ladbare biler i kommunal forvaltning (lette kjøretøy).	6710 tCO ₂ e* 10 % 41 % 5,5 %	Reduksjon 15 % Økning Økning	Reduksjon 30 % Økning Økning

*Tonn CO₂-ekvivalenter. Dvs. at alle ulike utslipp er gjort om til CO₂.

3.2 Attraktiv arbeidsgiver og en inkluderende organisasjon

Hovedprioriteringer innenfor arbeidsgiverområdet vil i perioden være:

- kommunesammenslåingsprosessen
- kompetanseutvikling av ledere og ansatte innenfor digitalisering og omstilling
- utvikle en heltidskultur
- skape en mer likestilt og mangfoldig arbeidsplass
- jobbe mer systematisk med helse- miljø og sikkerhet for å beholde og utvikle en helsefremmende arbeidsplass
- fokus på nærvær – redusere sykefravær

Kommunesammenslåing

Stortinget besluttet før sommeren 2017 å slå sammen kommunene Kristiansand, Søgne og Songdalen. Arbeidet med å etablere den nye kommunen vil i varierende grad påvirke hele organisasjonen. En viktig forutsetning for dette arbeide er at ledere og ansatte viser endringsvilje og omstillingsevne.

Kompetanse i organisasjonen

Fremtidens utfordringer krever utvikling av nye tjenestetilbud og kompetanseutvikling. Bruk av teknologi blir et svært sentralt utviklingsområde og medarbeidere må ha kompetanse til å mestre de digitale verktøy og ha evne til å omstille seg til ny jobbhverdag. Det er en viktig forutsetning at ledere kan initiere, styre og lede den digitale omstillingen. Kommunen står overfor en kommunesammenslåing som krever høy grad av omstillingsevne hos både ledere og ansatte. Kompetanse innenfor endringsledelse blir viktig for lederne i organisasjonen. Å øke den digitale kompetansen samt evne til omstilling i forbindelse med kommunesammenslåing vil bli et prioritert område.

Heltidskultur

Arbeidet med heltid og heltidskultur blir et sentralt samarbeidsområde for arbeidsgiver og arbeidstakerorganisasjonene framover. Et høyt antall deltidsansatte er en utfordring både når det gjelder tjenestekvalitet, arbeidsmiljø, rekruttering og likestilling. Bare i Helse- og sosialsektoren, med om lag 3000 ansatte, er det ca. 1200 som er deltidsansatte. Kommunen vil sette av ekstra ressurser til å jobbe målrettet med å etablere en heltidskultur i organisasjonen.

Rekruttering, likestilling og mangfold

Kommunen har i dag god tilgang på søkere til ledige stillinger. Det er kun innenfor spesielle fagområder kommunen har utfordringer med rekrutteringen, som f.eks. sykepleiere.

Kristiansand kommune skal i perioden jobbe for å oppnå målene i strategi for Likestilling, inkludering og mangfold som ble vedtatt i 2015. Det betyr blant annet å ha en bevisst rekruttering for å oppnå en

speiling av befolkningen blant medarbeiderne når det gjelder kjønn, etnisk bakgrunn og funksjonsevne, samt at våre ledere har kompetanse på å lede et mangfoldig personale. For å beholde kompetanse er det viktig å tilrettelegge for at seniorer står lengre i jobb slik at viktig kompetanse blir videreført og overført til andre. Å beholde seniorer i jobb vil også være positivt for kommunens utbetalinger av AFP.

Mer enn 2/3 av medarbeiderne i kommunen er kvinner. Det er utfordrende å få god kjønnsbalanse i de fleste av sektorene. Rekruttering av menn vanskeligjøres av at få gutter velger å søke seg til helsefagutdanning, førskoleutdanning og sykepleierutdanning. Som et tiltak for å rekruttere flere menn er kommunen med i prosjekt «Menn i helse». Her utdannes ca. 20 menn til helsefagarbeidere. Prosjektet har hatt gode tilbakemeldinger både fra deltakere og kommunene som er involvert.

Helse- miljø og sikkerhet, HMS

Kristiansand kommune har som arbeidsgiver et ansvar for å jobbe systematisk med helse, miljø og sikkerhet for sine ansatte, og de tjenestene vi leverer. Meldinger om avvik og uønskede hendelser er et viktig verktøy i dette arbeidet. Kommunen har derfor besluttet å implementere et elektronisk verktøy for melding, behandling og oppfølging av disse i 2018. Fra før har kommunen flere gode tiltak for å hjelpe i dette systematiske arbeidet, som elektronisk kjemikalierregister, en godt utbygd vernetjeneste, IA-arbeidet, for å nevne noe. Bedriftshelsetjenesten (BHT) i Kristiansand kommune har også en viktig rolle i dette arbeidet. Fremover vil Personalenheten jobbe med å bygge opp kompetansen på prioriterte fagområder i BHT og etablere planer for hvordan sektorene skal anvende BHT ut fra hvilket risikobilde som finnes for deres ansatte.

Kommunen inngikk før sommeren 2017 en avtale om leveranse av en elektronisk plattform for kommunens helhetlige kvalitetssystem. Dette systemet vil styrke det systematiske arbeidet med HMS med bedre kontroll på revisjoner av dokumenter, elektronisk melding av avvik og uønskede hendelser (som nevnt over), registrering av hvilke ansatte som har gjennomgått nødvendig opplæring. Kommunen vil i 2018 starte arbeidet med å oppdatere dagens HMS-håndbok for hele kommunen som et ledd i innføringen av kvalitetssystemet.

Fokus på nærvær – redusere sykefravær

I Arbeidsgiverpolitisk plattform har Kristiansand kommune satt et mål om å være en helsefremmende arbeidsplass. Dette innebærer at vi skal drive med mer enn forebyggende arbeid, blant annet følge opp målene i IA-avtalen og medarbeiderundersøkelsen. Å redusere sykefraværet er et viktig satsingsområde for kommunen. Økt nærvær bidrar til kvalitet i tjenesteleveringen og bedre arbeidsmiljø. I 2012 var fraværet i Helse- og sosialsektoren 10,1 %, men var redusert til 9,2 % i 2016. Dette er positiv utvikling, men sykefraværet varierer mellom virksomhetene og innenfor samme type tjenester.

Deler av oppvekstsektoren har også høyt sykefravær. Dette gjelder spesielt for barnehager og i bofellesskapene for enslige mindreårige. Sektoren har satt i verk tiltak i samarbeid med NAV og støttefunksjoner i kommunen som har gitt noe effekt. Utover dette vil sektoren ha fokus på enkeltarbeidstakere med høyt fravær over tid.

Kristiansand Eiendom (KE) har hatt utfordringer med høyt fravær. Det er satt i gang tiltak som har gitt gode resultater og har blitt kopiert i andre sektorer. KE har fått IA-prisen fra NAV fylke for godt og systematisk arbeid med sykefraværet.

Å holde fokus på nærvær og sette i gang tiltak for å redusere fraværet er viktig arbeidsgiverpolitikk og vil være et prioritert område i perioden. Videre vil etablering av nytt kvalitetssystem, innføring av elektronisk avvikshåndtering og styrking av BHT være kommunens satsingsområder.

Periodemål arbeidsgiverpolitikk:

Forutsetninger Kristiansand kommune skal være en attraktiv arbeidsgiver og en inkluderende organisasjon.				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2018	Mål 2019–21
1	Beholde og rekruttere medarbeidere med rett kompetanse. Andel ansatte i heltidsstillinger er økt. <u>Indikator:</u> Andel medarbeidere i heltidsstillinger.	46 %	50 %	60 %
2.	Flere av kommunes ansatte står lengre i jobben. <u>Indikator:</u> Andel ansatte, 62-67 år, på AFP	44 %	32 %	20 %
3	Likestilling, inkludering og mangfold Kommunen har oppnådd en mest mulig balansert sammensetning når det gjelder kjønn, etnisitet, alder og funksjonsevne blant personalet på hver arbeidsplass. <u>Indikator:</u> Kjønnsfordeling blant ansatte. • Kvinner • Menn <u>Indikator:</u> Kjønnsfordeling i lederstillinger (enhetsledere). • Kvinner • Menn	77 % 23 %	73 % 27 %	71 % 29 %
4	Helsefremmende arbeidsmiljø Arbeidsmiljøet er helsefremmende og det jobbes aktivt for å få ned sykefraværet. <u>Indikator:</u> Sykefravær (i % av årsverk).	7,9 %	7,5 %	7,0 %

3.3 Ledende på smarte løsninger, digitalisering og innovasjon

ASSS-rapporten for 2017 viser at kommunen har styrket sin posisjon innen produksjon og effektivitet på flere områder. Kommunen har en høy effektiv produksjon spesielt innen pleie og omsorg og barnevern. Men kommunen har selvsagt forbedringsområder.

Kristiansand skal ta i bruk ny teknologi for å levere bedre tjenester til innbyggere og næringsliv. Kommunen skal også ha interne prosesser som sikrer at de viktigste tiltakene som gir mest nytte prioriteres først, og at brukerens behov alltid står i sentrum. Det er utarbeidet et politisk og et administrativt styringsdokument for den videre satsningen på digitale tjenester og digital omstilling av kommunen. En utarbeidet handlingsplan detaljerer satsingene for de kommende årene.

I perioden 2018-2021 vil det i alle kommunens sektorer gjennomføres tiltak for å forenkle, forbedre og effektivisere tjenester rettet mot innbyggere i alle livets faser. Konkrete områder kan være:

- At anvendelse av ny teknologi gjør at innbyggerne i kommunen kan bo trygt og godt i eget hjem så lenge som mulig, herunder trygghets- og helseteknologi.
- At kommunen skal utnytte ressursene bedre, være energieffektiv og ha smarte løsninger for hjem, bygninger og infrastruktur.
- Selvbetjeningsløsninger som gjør at for eksempel søknadsskjemaer er tilgjengelige på internett (blant annet utvikling av Min Side og mer effektiv kommunikasjon av tjenester på Servicetorget).
- Endring av opplæring i barnehage og skole gjennom bruk av nye IKT-verktøy.
- At kommunens ansatte og innbyggere har kompetanse til å utnytte de nye mulighetene teknologien gir oss på en trygg og effektiv måte. Blant annet med e-læring på KS-plattform og ta i bruk digitale muligheter i post- og arkivbehandling.

Ny teknologi gir nye muligheter for samarbeid og deling av informasjon på tvers av organisatoriske grenser. Kommunen skal legge til rette for deling av offentlige data med andre aktører som yter tjenester til kommunens innbyggere.

Kristiansand arbeider med utvikling av velferdsteknologi på flere områder. Kommunen er i ferd med å etablere en felles telemedisinsk løsning for alle 30 kommuner på Agder. Løsningen skal blant annet følge opp innbyggere med kroniske sykdommer. Kommunen skal også sammen med øvrige kommuner i Agder samarbeide med private partnere om å utvikle ny trygghetsskapende teknologi som kan bidra til at brukerne kan bo trygt lengre i eget hjem.

Høsten 2017 ble det gjennomført felles anskaffelse av responscenterløsning og digitale trygghetsalarmer. Helsevirksomheter og nasjonale helsemyndigheter i Norge har tilgang til svært mye data, men ligger likevel bak andre bransjer og virksomheter når det gjelder å sammenstille og analysere informasjon for å utvikle et bedre kunnskapsgrunnlag. Det er i dag for liten fokus på å utnytte verdien av store datamengder innen helse. Kristiansand kommune ønsker å se på muligheter for å utvikle bedre systemer for stordataanalyse.

Det skal skje en stor satsing innen skole gjennom realisering av ny IT-plan. Innen 2021 skal alle skoler ha utstyr til alle og være kompetente i bruk av IKT som pedagogisk redskap. Pilotprosjektet, «Digibarnevern» forutsettes implementert fra 2018 eller 2019. Dette muliggjør bedre samhandling med andre tjenester, statlig barnevern og brukere. Fra 2018 har oppvekstsektoren også et system som kan brukes til å utvikle nye og bedre samhandling mellom foreldre og barnehage/skole.

Gjennom Kristiansands SmartBy- arbeid skal teknologiske løsninger anvendes og utvikles i samarbeid med innbyggerne, næringslivet, offentlige og frivillig sektor. Utgangspunktet skal tas i brukernes behov. Løsningene kan være produkter, tjenester eller prosesser som fører til bedre og mer effektive tjenestetilbud for innbyggerne, kommunen og byen. Smartarbeidet organiseres internt og gjennom nettverk i KS storby samarbeidet med arbeidsgrupper knyttet til åpne data, næringslivsdialog, innbyggerinvolvering og mobilitet. Et samlet program i samarbeid med storbyene vil gjøre kommunen bedre i stand til jobbe metodisk med satsingen og prioritere de rette prosjektene.

Digitalisering, IKT og smarte byer er nært knyttet til innovasjon. Kristiansand ønsker å utvikle et samlet og helhetlig system for forskning og innovasjon og bygge kunnskap som trengs for å utvikle løsninger tilpasset innbyggernes og kommunens behov. Offentlige anskaffelser kan benyttes til innovasjon og utvikling av kommunale tjenester i samarbeid med leverandører.

Det er avgjørende å bygge kunnskap og utvikle tjenester som tar utgangspunkt i behovet for løsninger på tvers av sektorer og kompetanseområder. Det er behov for å samarbeide strategisk med relevante partnere og aktører skal kommunen lykkes i å være ledende på viktige tjenesteområder. Her vil samarbeid med større kommuner og storbyer være viktig. Samarbeid og deltagelse på nasjonale og internasjonale arenaer øker også mulighetene for nasjonal påvirkning.

Den vitenskapelige tilnærmingen, forskningsmessig oppfølging og samarbeid og det store omfanget har gjort FliK-prosjektet i oppvekstsektoren til en unik, innovativ og stor banebrytende satsing.

Sektoren satser på å utvikle spisskompetanse innenfor læringsmiljø, blant annet gjennom opprettelse av offentlig doktorstipendiat. Oppvekstsektoren har også et omfattende samarbeid og samskaping med UiA på flere felt. Det arbeides med å etablere universitetsbarnevern der universitetet og kommunen samarbeider tett om sosionom/barnevernspedagogutdanning samt samarbeid på IKT-feltet i barnehage og skole. (Prodig).

Oppgaveendringer mellom kommuner og sykehus, som følge av implementering av samhandlingsreformen, utfordrer samarbeidet med sykehuset. Dette krever videreutvikling av de etablerte samarbeidsarenaer som OSS (Overordnet samarbeidsutvalg) og KOSS (Kommunalt strategisk samarbeidsutvalg). Samarbeidet med Sørlandet sykehus HF for å planlegge fremtidens helsetilbud videreføres, blant annet i forbindelse med SSHFs Utviklingsplan 2035.

Det er identifisert nye strategiske områder for samarbeid gjennom KOSS. Dette gjelder fagfelt som er i endring med hensyn til oppgave og ansvarsfordeling mellom forvaltningsnivå. Blant annet psykisk helse/rus, rehabilitering, helsetjenester til eldrebefolkningen, helsefremming og forebygging og tidlig innsats for barn og unge. Dette er også prioriterte fagstrategiske samhandlingsområder mellom Kristiansand og sykehuset i perioden, i tillegg til samarbeid omkring den akuttmedisinske kjede.

Det er nødvendig å utvikle nye strategier i samhandlingen mellom kommunene i Agder og Sørlandet sykehus HF for å sikre koordinerte, bærekraftige og fremtidsrettet helsetjenester i befolkningen i Agder. Samarbeidet omfatter også innovasjons- og systemutvikling på styrings- og finansieringssystemer, felles strategi, samarbeidsform og infrastruktur for forskning på kommunens helse- og omsorgstjenester, felles strategi for statistikk- og analysearbeid og utvikling av regional koordineringsgruppe for e-helse og velferdsteknologi (RKG) i Agder.

Det bør vurderes et utvidet samarbeid med Sørlandet sykehus HF i samarbeid med Grimstad som vertskommune for UiA og Arendal med tanke på levekårsutfordringer.

Kommunen viderefører igangsatt utviklingsarbeidet som for eksempel vertskommuneoppdraget for utviklingssenteret for sykehjem og hjemmetjenester (USHT), Nye mønstre, trygg oppvekst, regionalt rehabiliterings- og kompetansesenter Jegersberg gård.

3.4 Samskaping er nøkkelen til god byutvikling

Samarbeid er også avgjørende for god byutvikling. Fra 2018 vil kommunen få en tydeligere, sterkere og mer synlig posisjon i sitt næringsarbeid gjennom etablert og samlokalisert samarbeid i *Business Region Kristiansand*. Det er forventninger til at den nye modellen for samarbeidet mellom kommune, universitet og regionens næringsliv vil bli et viktig virkemiddel for å legge bedre til rette for verdiskaping og vekst.

I 2018 vil kommunen og universitet sammen med Kristiansands næringsforening videreutvikle etablert samarbeid til en ny og spisset strategi. Kommunen deltar også i *Felles løft* der de sju næringsforeninger på Agder, NHO og universitetet samarbeider om tiltak for å løfte regionen.

I samarbeid med universitetet og sykehuset og andre aktører i byen jobbes det videre med å realisere universitetsbyen og helsebyen. Det er ønske om høyt tempo og fremdrift i det videre arbeidet med helsebyen Eg for å utvikle fremtidens helsetjenester på Sørlandet.

Styrking og videreutvikling av Kvadraturen skjer i nært samarbeid med næringsforeningen, Kvadraturforeningen, Byggforum og andre aktører i sentrum. Utvikling av Odderøya med prosjekter som Kanalbyen, Sørlandet kunstmuseum på Silokaia og Vest-Agder museet er viktige byutviklingsprosjekter i perioden for å utvikle en attraktiv by. Dette skjer i samarbeid med Kristiansand havn, Vest-Agder fylkeskommune, Sjøfartsmuseet og aktører fra næringslivet.

Kommunen samarbeider med Kristiansand havn om å finne en løsning som ivaretar langsiktig arealbehov for utvikling av en fremtidsrettet havn i Kongsgård/Vige. Kommunen og havna må også bli enige om en strategi for hvordan kommunen, næringslivet og havna kan bruke ressursene for å være best mulig rustet til å virkeliggjøre vedtatte og planer under arbeid i sentrum og i Kongsgård / Vige.

For å lykkes med kommuneplanens overordnede arealstrategi er det også nødvendig å få til god dialog med blant annet Agder politi og Fylkeskommunen om lokaliseringer av nye statlige og fylkeskommunale institusjoner i byen.

Kommunens helhetlige risikoanalyse (ROS) fra 2015 viser et kompleks bilde hvor sammenhenger mellom viktig infrastruktur påvirker hele samfunnet dersom det ikke fungerer i en krise. For å kunne løse alle utfordringene er kommunen avhengig av god samhandling både internt i kommunen og med aktører som nødetater, infrastruktureiere, frivillige organisasjoner, myndighetsorganer og befolkningen i byen. Fra 2018 er det planlagt å samhandle om ny helhetlig ROS-analyse for kommunene Kristiansand, Søgne og Songdalen. Det utvidede risikobildet sett i relasjon med flere alvorlige hendelser kommunene har erfart de siste årene, gjør ROS- analysen til et viktig arbeid i forkant av ny arealdel til kommuneplanen.

Kristiansand deltar i samarbeid med Center for Integrated Emergency Management (CIEM) ved Universitetet i Agder i Smart Mature Resilience (SMR). I 2018 vil en veileder for hvordan byer i Europa kan bruke strategiske verktøy sammen med andre aktører for å svare på utfordringer kommunene står ovenfor være ferdig. Kristiansand har prøvd ut flere verktøy for å se hva som skal til for å øke samfunnets robusthet i scenarier som flyktningkrise, klimaendringer og økt voldsbruk blant ungdomsmiljøer. Kommunen vil i videre arbeid ta stilling til hvordan verktøyene kan supplere og bidra til mer samhandling med samarbeidsparter og innbyggere for å forberede samfunnet til å møte utfordringer, hvordan håndtere og lære av endringer, og dermed få til en god byutvikling.

4. OPPFØLGING AV KOMMUNEPLANEN

Kommunens ulike roller som tjenesteprodusent, forvalter/myndighetsutøver og samfunnsaktør påvirker handlingsprogrammets utforming. Periodemålene uttrykker det som kan måles. Satsingsområdene følges også opp gjennom ulike planer, prosjekter og tiltak, samt ved prioritering av driften og måten sektorene innretter arbeidet på.

Periodemål 2018-2021:

Nedenfor vises en samlet oversikt over sektorens periodemål i handlingsprogrammet:

Satsingsområde	
Samskaping som drivkraft omhandler Kristiansand som landsdelssenter og regionale rolle. Kristiansand er tilrettelegger og pådriver som samarbeidspart og nettverksbygger for utvikling av landsdelen. Arbeidet må skje i nært samarbeid med byens og regionens øvrige aktører.	
Periodemål 2018–2021	Sektor
· Innovasjon, utviklingsarbeid og tiltak innen oppvekstfeltet er forskningsinformert og utvikles i samarbeid med universitets- og forskningsmiljøer	Oppvekst
· Kristiansand er regional drivkraft og bidrar nasjonalt når det gjelder anvendelse av e-helse og velferdsteknologi	Helse/sosial
· Kristiansand er en kulturell drivkraft og attraktiv samarbeidspart	Kultur
· Kristiansand har høy vekst sammenlignet med andre storbyregioner	Teknisk
· Kristiansand har mobilisert kompetanse gjennom økt likestilling og ved å dra nytte av ressursene i en mangfoldig og kulturell befolkning	Teknisk
· Kristiansand utvikler utbyggingsområder med lave klimagassutslipp, med lavt energiforbruk og høy andel fornybar energi i samarbeid med byggebransjen	Teknisk
· Kristiansand bruker teknologi for økt verdiskaping og lavere utslipp	Teknisk

Satsingsområde	
Kompetanse for verdiskaping omhandler Kristiansands utvikling og tilrettelegging for næringsliv og kompetanse. Byens involvering i og evne til å ta i bruk samlede ressurser, produkter og kunnskap vil være avgjørende for byens attraktivitet, regional vekst og internasjonal konkurranseevne.	
Periodemål 2018–2021	Sektor
· Færre ungdom faller utenfor utdanning og arbeidsliv	Alle
· Barn og unge mestrer grunnleggende ferdigheter	Oppvekst
· Ferdigheter i realfag forbedres	Oppvekst
· Kristiansand har like konkurransevilkår og gode arbeidsplasser(arbeid mot arbeidslivskriminalitet)	Økonomi
· Kristiansand har et mangfold av kultur- og fritidsarenaer som legger til rette for utvikling og bruk av egen kompetanse	Kultur
· Kristiansand er en drivkraft for målrettet satsing på talentutvikling	Kultur
· Universitetsbyen Kristiansand er styrket	Teknisk
· Kristiansand har flere nyetableringer	Teknisk
· Kristiansand legger til rette for mer innovativt næringsliv	Teknisk
· Kristiansand er attraktiv for unge innbyggere	Teknisk

Deltakelse og tilhørighet

omhandler innsatsen for at alle innbyggere skal oppleve økt livskvalitet, tilhørighet, trygghet og inkludering og hvordan kommunen må tilrettelegge for at alle kan delta likeverdig og aktivt i utvikling av lokalsamfunnet.

Periodemål 2018–2021	Sektor
• Barnehager og skoler utvikler en praksis som bidrar til økt, faglig og sosialt læringsutbytte, færre segregerte tiltak/mindre omfang av spesialundervisning og redusert mobbing	Oppvekst
• Kommunen har velfungerende samhandling og tjenlige støtteapparat overfor barn og unge og gir riktig hjelp til rett tid-tidlig innsats	Oppvekst
• Barn og unge har strategier for å mestre eget liv	Oppvekst
• Nyankomne flykninger og innvandrere er integrert i barnehage og skole, fritid, arbeid og samfunnsdeltagelse (innen 5 år HS)	Oppv.,HS
• Hverdagen er bedret for barn fra fattige familier	Oppvekst
• Færre barnefamilier med lavinntekts (husholdninger <60% av medianinntekts) 0-17 år	Helse/sosial
• Ungdom i Kristiansand har god psykisk helse og får tidlig og rask hjelp ved behov	Helse/sosial
• Flere innbyggere er tilknyttet utdanning og arbeidsliv	Helse/sosial
• Flere innbyggere med kronisk sykdom eller behov for levevanendring deltar i frisklivs-, lærings- og mestringstilbud	Helse/sosial
• Innbyggere i Kristiansand som mottar helse- og omsorgstjenester bor trygt og godt hjemme så lenge som mulig	Helse/sosial
• Kristiansands innbyggers behov for helse- og omsorgstjenester utsettes ved hjelp av målrettet forebyggings- og rehabiliteringsarbeid	Helse/sosial
• Kommunen har heldøgns omsorgstjenester som er tilpasset brukernes behov for individnivå, med fokus på egenmestring.	Helse/sosial
• Redusert matsvinn ved omsorgssentrene, målt i reduksjon av kilo bioavfall	Helse/sosial
• Kristiansand har en sterk kulturell grunnmur som legger til rette for et attraktivt kultur- og fritidsliv	Kultur
• Alle innbyggere i Kristiansand har mulighet til å delta i kultur- og fritidstilbudet	Kultur
• Den flerkulturelle befolkningen og de unge har høyere deltakelse i arbeidslivet	Teknisk
• Innbyggerne i Kristiansand kan ta miljøriktige valg	Teknisk
• Selvbetjening på nett for innbyggere og næringsliv er økt	Organisasjon
• Gode selvbetjeningsløsninger for innsyn i kommunens saksfelt	Organisasjon

Byvekst med kvalitet

viser hvordan kommunen vil legge til rette for en byutvikling som tar hensyn til endringer i befolkningens alderssammensetning og ivaretar behovet for redusert klimagassutslipp og god beredskap. Dette skal skje gjennom kompakt byutvikling med økt kvalitet i byrom og nærmiljø.

Periodemål 2018–2021	Sektor
· Flere er selvhjulpne på boligmarkedet	Helse/sosial
· Innbyggere som er vanskeligstilte på boligmarkedet får tilbud om bolig og tjenester tilpasset behovene	Helse/sosial
· Kristiansand har tidsriktige og attraktive kulturarenaer både i sentrum og bydelssentra	Kultur
· Kvadraturen er tyngdepunkt for arbeidsplasser, bolig og handel	Teknisk
· Boligbygging skjer ved fortetting og transformasjon i eksisterende boområder samt nye bolig-områder med klimavennlig beliggenhet	Teknisk
· Veksten i persontransporten tas med miljøvennlig transport	Teknisk
· Kommunens rolle som aktør i byutviklingen er styrket	Teknisk
· Prioriterte bomiljøfaktorer er styrket	Teknisk
· Kristiansand har et trygt by- og nærmiljø	Teknisk
· Innbyggerne har god luftkvalitet	Teknisk
· Kristiansand ivaretar bynært landbruksareal	Teknisk

Mange av periodemålene fra vedtatt handlingsprogram videreføres. Dette gjelder blant annet tverrsektorielle satsinger på folkehelse (frfall i videregående skole og færre fattige barnefamilier) og inkludering (nyankomne flykninger og innvandrere). Som følge av ny kommuneplan er kommunens gjennomgående klima- og miljøetsatsing blitt tydeligere. Blant annet flere periodemål innen byvekst med kvalitet, satsingsområdet deltagelse og tilhørighet med mål om miljøriktige valg og satsingsområdene samskaping som drivkraft og kompetanse for verdiskaping om utbyggingsområder med lave klimagassutslipp og fornybar energi og økt samarbeid om nyskaping og innovasjon.

Sektorenes felles satsing for at flere kan delta og bli inkludert i samfunnet er vektlagt, også innenfor bolig- og byutviklingen. Vekst- og verdiskaping har en tydeligere prioritering og ses i sammenheng med kommunens satsing for kunnskapsutvikling innen skole, barnehage og kultur.

Følgende kan trekkes fram som viktige bidrag for å styrke byens posisjoner i planperioden; *Attraktiv opplevelsesby, inkluderende storby og grønn innovasjonsby*:

- Utvikling av Odderøya med nytt kulturhistorisk museum i Nodeviga og etablering av Sørlandet kunstmuseum og kulturskole på Silokaia
- Kompakt byutvikling og ytterligere satsing på å utvikle Universitetsbyen og Kvadraturen som attraktivt sentrum, samt tiltak som bidrar til en tryggere, mer aktivitetsskapende og inkluderende by– *en by for alle*.
- Tverrsektoriell satsing på bedre integrering
- Etablering av Business Region Kristiansand for å utvikle enn tydeligere og sterkere og mer synlig posisjon for næringslivet
- «Møtebyen Kristiansand», i samarbeid mellom USUS, Business Region Kristiansand.
- Deltagelse i KS-program for SmartBy, samt prioritert arbeid med å stimulere og hjelpe fram innovasjon og ideer som bidrar til å realisere grønne produkter og bærekraftige forretningsideer blant etablerere.

5. HOVEDOVERSIKT OG FORDELING AV DRIFTSBUDSJETT OG INVESTERINGER

5.1 Fordeling av disponible inntekter – budsjettskjema 1 A

Budsjettskjema 1A - drift	Regnskap	Budsjett	Budsjett	Budsjett	Budsjett	Budsjett
I 1000 kr i faste priser	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Skatt på inntekt og formue	2 332 419	2 367 105	2 418 013	2 449 887	2 483 572	2 517 069
Ordinært rammetilskudd	2 018 741	2 127 880	2 295 971	2 326 183	2 362 955	2 411 896
Skatt på eiendom	276 204	275 100	265 600	261 415	257 321	248 822
Andre direkte eller indirekte skatter	152	0	0	0	0	0
Andre generelle statstilskudd	266 261	318 386	291 653	254 132	229 643	212 803
Sum frie disponible inntekter	4 893 777	5 088 471	5 271 237	5 291 616	5 333 491	5 390 590
Renteinntekter og utbytte	168 262	116 808	139 050	96 504	95 357	93 031
Renteutg.,provisjoner og andre fin.utg.	199 652	185 617	173 164	169 015	179 848	193 088
Avdrag på lån	242 315	256 868	269 476	270 875	285 208	297 938
Netto finansinnt./utg.	-273 705	-325 677	-303 590	-343 385	-369 699	-397 996
Til dekning av tidligere regnsk.m. merforbruk	0	0	0	0	0	0
Til ubundne avsetninger	299 763	86 837	154 537	85 605	51 244	38 528
Til bundne avsetninger	135 989					
Bruk av tidligere regnsk.m. mindreforbruk	25 091					
Bruk av ubundne avsetninger	38 857	15 451	28 025	31 225	70 310	19 525
Bruk av bundne avsetninger	103 483	8 539				
Netto avsetninger	-268 319	-62 847	-126 512	-54 380	19 066	-19 003
Overført til investeringsbudsjettet	44 405	20 000	30 000	40 000	25 000	40 000
Til fordeling drift	4 307 348	4 679 947	4 811 135	4 853 851	4 957 858	4 933 591
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	-4 292 381	-4 679 947	-4 811 135	-4 853 851	-4 957 858	-4 933 591
Mer/mindreforbruk	14 966	0	0	0	0	0
Netto driftsresultat*	327 690	82 847	156 512	94 380	5 934	59 003

*forskjellen mellom korrigert netto driftsresultat og netto driftsresultat er at det i det korrigerte driftsresultatet er tatt hensyn til avsetninger til og bruk av bundet fond.

5.2 Hovedoversikt driftsbudsjett – budsjettskjema 1 B

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Sektor	Regnskap 2016	Budsjett 2017*	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Sektor 1 Økonomi	115 553	123 386	127 935	128 118	128 627	128 396
Sektor 2 Oppvekst Barnehage	701 565	730 346	759 429	780 007	785 025	790 360
Sektor 26 Oppvekst Barn og familie	212 288	226 359	226 366	218 380	213 886	211 213
Sektor 7 Oppvekst Skole	1 003 031	1 047 738	1 082 471	1 098 746	1 101 215	1 097 955
Sektor 3 Helse og sosial	1 720 566	1 832 834	1 913 548	1 913 563	1 936 826	1 933 443
Sektor 4 Kultur	185 352	191 548	198 501	193 893	244 764	192 619
Sektor 5.1 Teknisk	218 969	240 101	237 526	248 333	247 565	247 511
Sektor 5.3 Selvkost	-69 966	-82 721	-101 506	-113 262	-122 567	-134 132
Sektor 5.2 Kristiansand Eiend.	161 994	142 545	160 676	160 345	162 001	164 783
Sektor 6 Organisasjon	133 304	161 813	165 339	163 246	156 726	160 313
Utenomsektor. forh.	-90 275	65 999	40 851	62 482	103 790	141 130
Sum ramme	4 292 381	4 679 947	4 811 135	4 853 851	4 957 858	4 933 591

*Budsjett 2017 er opprinnelig budsjett pr. 1.1.2017

Nedenfor nevnes hovedårsaker til budsjettendringene fra 2017 til 2018:

Økonomisektoren

Sektorens driftsbudsjett (inkludert tilskudd til Kirkelig Fellesråd) er økt fra 2017 til 2018 med om lag 1,8 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 2,7 mill. kr.

Endringene i budsjettrammen skyldes i hovedsak nytt årsverk på arbeidsmarkeds kriminalitet, nytt årsverk på innkjøpsområdet og lisenskostnader vedrørende ny budsjettmodul Framsikt.

Tilskuddet til Kirkelig fellesråd er redusert fra 2017 til 2018 med om lag 42 000 kr som skyldes innsparingskrav. Det er tidligere vedtatt 100 000 kr til generelt vedlikehold av kirkebygg og bevilgningen på 200 000 kr knyttet til vedlikehold av Domkirken opprettholdes årlig.

Innsparingskravet i sektoren er på 1 mill. kr i 2021 i forhold til 2017. Økningen fra 2017 til 2018 utgjør 240 000 kr.

Oppvekstsektoren – Barnehagetjenesten

Sektorens driftsbudsjett er økt med om lag 11,3 mill. kr fra 2017 til 2018 i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst med 17,8 mill. kr. Budsjettendringene skyldes i hovedsak ny pedagog- og bemanningsnorm som er lagt til grunn i statsbudsjettet for 2018.

Pedagognormen har en kostnad på om lag 8,3 mill. kr og er tilnærmet fullfinansiert av staten, mens bemanningsnormen, som ikke er finansiert av staten, vil ha en helårskostnad på 35 mill. kr. Dette er inkludert tilskudd til de private barnehagene.

Kravet om full barnehagedekning, samt økning om gjennomsnittlig plasstørrelse er fulgt opp i perioden. I 2018 legges det ned 18 plasser i kommunal barnehage (Sløyden barnehage) samtidig som det forventes

at det fases ut 20 plasser i små barnehager. Det antas at kommunen har overkapasitet på ca. 56 barnehageplasser i 2018.

Innsparingskravet i barnehagetjenesten er på 0,8 mill. kr i 2021 i forhold til 2017. Økningen fra 2017 til 2018 utgjør om lag 200 000 kr.

Oppvekstsektoren – Barn- og familietjenesten

Sektorens driftsbudsjett er redusert fra 2017 til 2018 med 4,7 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 4,7 mill. kr. Budsjettendringene skyldes i hovedsak reduserte kostnader ved bosetting av enslig mindreårige flyktninger på 13,2 mill. kr.

Det er budsjettert med mottak av 85 flyktninger (hvorav 3 av disse er enslige mindreårige) og 60 familiegjennforeninger i 2018.

Det er videre lagt inn endringer på bakgrunn av statsbudsjettet vedrørende forebyggende tiltak på 2,9 mill. kr og opptrappingsplan rus der barn- og familietjenestens andel i 2018 er på 1,5 mill. kr. Barnevernet er styrket med 3,5 mill. kr og det er vedtatt 200 000 kr hver til «Barnas Stasjon» og «Snakk om mobbing» (Blå Kors) i 2018.

Innsparingskravet i barne- og familietjenesten er på 1,6 mill. kr i 2021 i forhold til 2017. Økningen fra 2017 til 2018 utgjør 400 000 kr.

Oppvekstsektoren – Skoletjenestene

Sektorens driftsbudsjett er økt fra 2017 til 2018 med 12 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 22,8 mill. kr.

Budsjettendringene skyldes i hovedsak elevtallsøkning med 11,5 mill. kr og tekniske justeringer med blant annet økt sats knyttet til statens pensjonskasse fra 2017 til 2018 med 3,8 mill. kr. Det overføres driftsmidler til investering knyttet til ny IKT plan.

Budsjettrammen til SFO blir tilført 7,3 mill. kr årlig for å dekke tap av foreldrebetaling ved innføring av inntektsgradering i SFO. Oppvekstsektoren vil bruke 2 mill. kr av fondsmidler for å starte innføringen allerede høsten 2018. Det er i tillegg vedtatt 1 mill. kr årlig til redusert egenbetaling SFO til fysisk og psykisk utviklingshemmede. Opplegget for inntektsgraderingen blir klargjort i egen sak til Bystyret etter at rammene i HP er vedtatt.

Kristiansand ungdomsutvalg tilføres 75 000 kr årlig, prosjekt skolemat som er et samarbeid mellom ungt entreprenørskap og Uia tilføres 0,5 mill. kr årlig og prosjekt nettvett tilføres 0,5 mill. kr årlig.

Veksten i elevtallet fra 2017 til 2021 utgjør om lag 42 mill. kr i økte kostnader.

Tidligere vedtatt innsparingskrav i skoletjenesten er på 2,9 mill. kr i 2021 i forhold til 2017. Økningen fra 2017 til 2018 utgjør 740 000 kr. Det er i tillegg vedtatt et innsparingskrav på 5,1 mill. kr i 2020 og 10,25 mill. kr fra 2021 i skoletjenesten for å delfinansiere ny bemanningsnorm i barnehagetjenesten. Spesifiseringen av dette tas i rullering av handlingsprogram 2019-2022.

Helse- og sosialsektoren

Sektorens driftsbudsjett er økt med 40,3 mill. kr fra 2017 til 2018 i tillegg til kompensasjon for lønns- og prisstigning på 40,4 mill. kr.

Budsjettendringene skyldes i hovedsak:

- Kompensasjon bortfall inntekter ressurskrevende tjenester (10,72 mill. kr)
- Boliger til personer med utviklingshemming (7,4 mill. kr)
- Reduksjon av integreringstilskudd med 12,7 mill. kr knyttet til mottak av færre flyktninger.
- Responssenter og velferdsteknologiske løsninger (6,5 mill. kr)
- Demografi og omstilling (13,1 mill. kr)
- «Avlasterdommen» (4 mill. kr)
- Tiltak for heltidskultur/ redusert sykefravær (5 mill.kr) (forventer årlig gevinst på 2,5 mill. kr i redusert sykefravær fra 2021)

Sektorens budsjett er i henhold til statsbudsjettet for 2018 økt med om lag 5,3 mill. kr vedrørende opptrappingsplan rus og 750 000 kr til forebyggende tiltak. Det er videre lagt inn 1 mill. kr til språkopplæring for innvandrerkvinner, 0,75 mill. kr til lavterskeltilbud for ungdom med rus og psykiske problemer, 0,5 mill. kr til økt kapasitet på Fristlivssentralen og 0,5 mill. kr til treffpunkt Hånes Randesund.

Innsparingskravet i sektoren er på 13,7 mill. kr i 2021 i forhold til 2017. Forventet gevinst ved sykefravær knyttet til tiltak for heltid utgjør 2,5 mill. kr fra og med 2021. Innsparingskravet fra 2017 til 2018 utgjør om lag 3,3 mill. kr.

Kultursektoren

Sektorens driftsbudsjett er økt fra 2017 til 2018 med 3,2 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst med 3,7 mill. kr.

Budsjettendringene skyldes i hovedsak engangs tilskudd gitt i 2017 til blant annet Stiftelsen Arkivet med 5,2 mill. kr Kultursektoren har overført 5,1 mill. kr til Kristiansand eiendom vedrørende prosjekt samordning mellom idrett og Kristiansand eiendom.

Det er i tillegg foretatt tekniske justeringer vedrørende vakt og sikkerhet der 1,4 mill. kr er overført til Kristiansand eiendom og tilskudd til Aquarama på 5,7 mill. kr er overført fra Kristiansand eiendom til Kultursektoren.

Sektoren er tilført 2 mill. kr i tilskudd til Vest-Agder museet i 2018 og 1 mill. kr årlig økning av tilskudd til Fullriggeren Sørlandet (nedjusteres med 0,5 mill. kr fra 2021). Det er lagt inn årlig økning av tilskudd til Barnefilmfestivalen på 0,7 mill. kr.

Tilskudd til Sandripheia fritidspark på 2,5 mill. kr i 2018 og 51,25 mill. kr til Sørlandet kunstmuseum på Silokaia i 2020 er overført fra investering til driftsbudsjettet. Dette tilskuddet finansieres ved bruk av kommunens disposisjonsfond.

Tilskudd til frivillige organisasjoner er økt med 0,4 mill. kr og toppidrettssatsing med 0,5 mill. kr. Det er videre vedtatt 1,5 mill. kr til grenseløs kulturskole (Nye Kristiansand) og styrking av kulturskolen med 2,5 mill. kr som skal være et samarbeid med SFO, skole og talentutvikling. Korpssatsing er økt med 0,4 mill. kr i 2018 (nedjusteres med 0,2 mill. kr fra 2019). Det er videre vedtatt at det skal være sommerguiding på Festningen (100 000 kr årlig) og utvidede åpningstider på biblioteket (0,5 mill. kr årlig).

Innsparingskravet i sektoren er på om lag 2,4 mill. kr i 2021 i forhold til 2017. Økningen fra 2017 til 2018 utgjør om lag 1,1 mill. kr.

Teknisk sektor 5.1

Sektorens driftsbudsjett er redusert fra 2017 til 2018 med om lag 9,2 mill. kr før kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 6,4 mill. kr. Budsjettreduksjonen skyldes i hovedsak engangsbevilgning på 5 mill. kr i 2017 til reasfaltering og redusert tilskudd til KBR på 5,3 mill. kr i 2018.

Det er lagt inn 2,3 mill. kr vedrørende Business Region Kristiansand, driftskonsekvenser av gatebruksplanen og en rekke tekniske justeringer. Årlig bevilgning på 250 000 kr er lagt inn til AKT vedrørende bestillingsrute til Randøyane.

Det er vedtatt økt asfaltering på kommunale veier med 5 mill. kr i 2019. Tømmefrekvens på gatesluk er doblet (0,7 mill. kr) og merking og utbedring av gang og sykkevei er tilført 0,5 mill. kr årlig. Støtteordning kampanje marin forøpling og tiltak mot matsvinn har fått et budsjett på 100 000 kr hver i 2018 og 2019. Det er videre vedtatt 0,4 mill. kr årlig til «God start sentrum», 0,45 mill. kr årlig til økt drift på Hamresanden og innføring av panteordning for vedovern med 0,5 mill. kr årlig.

Innsparingskrav i sektoren er på 9,1 mill. kr i 2021 i forhold til 2017. Økningen fra 2017 til 2018 utgjør 3,2 mill. kr. Dette er inkludert krav til Kristiansand Eiendom og tidligere vedtatt krav vedrørende energiprogrammet.

Teknisk sektor - Kristiansand Eiendom sektor 5.2

Budsjettrammen til Kristiansand Eiendom er økt med 14,3 mill. kr i tillegg til at det er kompensert for pris- og lønnsvekst på 3,9 mill. kr. Hovedårsaken til dette er tekniske justeringer og overføring fra/til andre sektorer. Sektoren er tilført forvaltning, drift og vedlikeholdskostnader på formåls- og idrettsbygg på 9,3 mill. kr, gateparkering på 5,5 mill. kr og overføring fra sektorene knyttet til vakt og sikkerhet (4,6 mill. kr). Enheten er videre tilført 4 årsverk fra idrettsetaten i Kultursektoren.

Sektoren tilføres 4,3 mill. kr vedrørende økte priser på energi.

Teknisk sektor – Selvkostområdet sektor 5.3

Vann- og avløpsgebyrene øker med 7,13 % i 2018 i forhold til 2017.

Organisasjonssektoren

Sektorens driftsbudsjett er økt fra 2017 til 2018 med 110 000 kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst med 3,4 mill. kr. Endringene i budsjettrammen skyldes i hovedsak tekniske justeringer og kostnader til Stortings- og kommunevalg.

Det er lagt inn 3,6 mill. kr til finansiering av busskort til studenter i 2018, 750 000 kr til Tour des Fjords i Vest-Agder og 1,8 mill. kr som kommunens bidrag til felles Digitaliseringsprosjekt i regi av KS (20 kr pr. innbygger).

Innsparingskravet i sektoren er på 2,4 mill. kr i 2021 i forhold til 2017. Økningen fra 2017 til 2018 utgjør om lag 1,9 mill. kr.

5.3 Investeringsbudsjett 2018-2021

Sektor	2018-2021		HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
	Sum	Inntekt				
Økonomisektoren	2 000	0	500	500	500	500
Kirkelig fellesråd	78 051	650	41 537	28 714	5 900	1 900
Oppvekst barnehage	34 119	0	500	0	15 246	18 373
Oppvekst skole	1 022 794	0	233 201	364 609	202 271	222 712
Helse- og sosialsektoren	604 432	0	84 752	125 639	220 710	173 331
Kultursektoren	187 309	68 490	57 840	25 461	51 902	52 106
Teknisk sektor	955 584	5 800	249 034	213 250	284 400	209 100
Teknisk Kristiansand Eiendom	254 391	452 378	127 234	68 244	36 124	37 789
Organisasjon	51 088	0	14 738	12 150	12 100	12 100
Utenomsektorielle forhold	289 259	287 303	71 078	72 441	72 654	73 086
Bykassen totalt	3 479 027	814 630	880 414	911 008	901 807	800 997

*inkl. startlån på 50 mill. kr årlig

Hovedsatsingen på investeringer følger av vedtatt handlingsprogram 2017-2020 og ligger i hovedsak på vann og avløp (VAR området), skole og helse- og sosial. De største investeringene er:

Kirkelig Fellesråd

Bygging av ny Flekkerøy kirke er et spleiselag mellom kommunen, Kirkelig fellesråd og Flekkerøy menighet, der kommunen har det største bidraget. Det er vedtatt utvidelse av kirkegården på Torridal i 2018 og 2019 og nytt sprinkelanlegg i Domkirken i 2018. Det er videre satt av midler til ENØK tiltak i kirkebygg der ENOVA gir 1 mill. kr i tilskudd. Innsparingseffekter på driften er innarbeidet. Det er tidligere vedtatt 3 mill. kr til nytt orgel på Vågsbygd kirke i 2020.

Oppvekstsektoren – barnehage

Det er vedtatt at det sammen med nytt oppvekstsenter på Mosby med rehabilitering av skolen også bygges en ny barnehage på 120 plasser med ferdigstillelse januar 2021, herav 83 erstatningsplasser og 37 nye plasser. Det er avsatt midler til utvidelse av barnehage i Justvikområdet med 50 plasser med ferdigstillelse til sommeren 2021. Det er videre avsatt midler til utredning av barnehager i sentrum i handlingsprogramperioden.

Oppvekstsektoren - Skole

Det er avsatt midler til utvidelse og rehabilitering av Kringsjø skole med ferdigstillelse til skolestart 2020. Det er videre avsatt midler til utvidelse av Havlimyra skole med ferdigstillelse 2021. Justvik skole OPS ferdigstilles som tidligere vedtatt innen januar 2018. Utvidelse samt ombygging av ventilasjon på Holte skole ligger inne med ferdigstillelse til skolestart 2019. Det er i tillegg avsatt midler til å utvikle Mosby skole til et oppvekstsenter bestående av barneskole (1-7 trinn) og kommunal barnehage med ferdigstillelse 1. januar 2021. Det er videre vedtatt en avsetning i slutten av perioden til strukturendring/ rehabilitering av skoler i midtre Vågsbygd.

Oddemarka skole får nytt ventilasjonsanlegg i 2018, og det er avsatt midler til kjøp av tomt på Benestad. Det er også avsatt midler til utredning av universell tilgjengelighet i barnehager og skoler.

Det er lagt opp til gjennomføring av oppvekstsektorens IKT plan som legger opp til innføring av «1:1 dekning» av PC for alle elever innen 2021. Det ligger inne 49,4 mill. kr i perioden til IKT undervisning/digitalisering i perioden. Bevilgningen benyttes også mot barnehage i begrenset omfang.

Helse- og sosialsektoren

Det etableres 42 nye omsorgsboliger av Boligselskapet på Strømme som samlokaliseres med nytt dagsenter og sonekontor på naboeiendommen til Strømme omsorgssenter. I tillegg vil Boligselskapet i perioden bygge 27 boliger til utviklingshemmede, herav 15 boliger til utviklingshemmede med store hjelpebehov.

Det antas at det vil være behov for et nytt sykehjem på ca. 100 plasser som er klart for innflytting i 2025. Det er avsatt 223 mill. kr til oppstartsmidler i perioden, og rådmannen kommer tilbake med nye vurderinger i rullering av handlingsprogram 2019-2022.

Det er tidligere lagt inn planleggingsmidler til Helsehus, nødaggregater og oppgradering av kjøkken på enkelte sykehjem i tillegg til oppgradering av Lillebølgen. Midler til digitale trykksalarmer, og sykesignalanlegg er lagt inn i investeringsbudsjettet.

Kultursektoren

Midler til rehabilitering av Samsen kulturhus ligger inne med ferdigstillelse i 2018 og avsetning til Bydelshus på Hånes i 2020. Rehabilitering av Gimlehallen ligger inne med midler med ferdigstillelse i 2020 og ytterligere rehabiliteringsmidler til hovedbiblioteket i 2021.

Det er lagt inn midler til prosjekteringen og byggestart av ny kulturskole ved siden av nytt kunstmuseum på Silokaia og Kilden. En foreløpig grovkalkyle anslår totalkostnaden til 166 mill. kr. Det er videre satt av midler i 2021 til kjøp av tomt til nytt kultursenter på østsiden av byen.

Midler til ny heis på Christianholm Festning er flyttet til 2018 og midler til eget «kunstfond» er samlet i Kultursektoren.

Kommunen ønsker å stimulere til frivillig innsats og dugnadsarbeid. Det er satt av 2 mill. kr til ny 11'er kunstgressbane på Solsletta i Tveit. Tveit idrettslag vil med dugnadsinnsats og disse midlene få på plass en kunstgressbane. Det vil bli egen sak til bystyret før prosjektet igangsettes.

Teknisk sektor

Det er vedtatt ny gangbro over Otra med ferdigstillelse i 2020 og ny paviljong på Torvet i 2019. Det er tidligere vedtatt utbedring av Domkirkeparken, oppfølging av gatebruksplanen (bilfrie soner) og årlig utbedring av dammer. Rehabilitering av Haus bro ligger inne i 2020.

Det er lagt inn midler til utbedring av Hamresanden, oppgradering av badeplass på Åsmundvika, oppgradering av toaletter på Randesund strand og midler til prosjekt Solscene (spleiselag med næringslivet).

Det er videre vedtatt årlige midler til oppfølging av konkrete tiltak i forbindelse med avholdte trygghetsvandring fortrinnsvis i samarbeid med velforeninger eller andre relevante parter.

Teknisk sektor Kristiansand Eiendom

Det er satt av ytterligere midler til brannsikring av kommunale bygg i hvert av årene i perioden. Det er også satt av midler til radontiltak på skoler og barnehager i 2018-2020. Vedrørende Kirketorget ligger det inne midler til opparbeidelse av nytt byrom i 2018/2019, og utbedring av bakgården i Skippergata i 2021.

Det er allerede vedtatt midler til rivning av eksisterende bygg på Rutebilstasjonen. Etablering av nytt bygg for reisende har byggestart i februar 2018. Det ligger også inne midler til opprustning av utearealene. Det forventes tilskudd på 5 mill. kr fra Vest-Agder fylkeskommune og 20 mill. kr belønningsmidler fra staten hvorav 18 mill. kr kommer i 2018.

Sikring av friområder og energiprosjektene ligger også inne i budsjettet der utvidelse av trinn 3. Innsparingseffekter av energitiltak er innarbeidet i driften.

Museum Historielaget Flekkerøy er tildelt 0,7 mill. kr.

Organisasjonssektoren

Det er lagt inn 20 mill. kr til digitalisering i tillegg til oppgradering, sikkerhet og utvikling av moduler/programmer.

Investeringsmidler til nytt vigselsrom i rådhuskvartalet er lagt inn i 2018.

6. SEKTORVISE PRIORITERINGER

I hele handlingsprogram-
perioden er det økt
satsing på innkjøpstjenesten.

Fotomontasje: Marte Krogstad/Scanstockphoto

1. ØKONOMISEKTOREN

1.1 Hovedutfordringer

Økonomisektoren består av tre enheter: Økonomienheten, Lønn- og regnskapsenheten og Kemneren i Kristiansandsregionen. Sektoren har 72 ansatte fordelt på 65 årsverk. Tilskudd til Kirkelig fellesråd og budsjettposten til Kontrollutvalget er budsjettet i Økonomisektoren.

Økonomisektoren skal være en tydelig pådriver for å få til modernisering og effektivisering ved hjelp av elektroniske verktøy og kontinuerlig forbedring av økonomistyringen. Økonomisektoren skal ivareta kommunens aktørrolle vedrørende økonomiske rammebetingelser og stadig tilstrebe bedre beslutningsgrunnlag for den administrative og politiske ledelse.

Arbeidslivskriminalitet er en utfordring som har økt betydelig i omfang de senere år. Etablering av gode systemer for å hindre dette vil fortsatt være et satsingsområde i sektoren framover. Arbeidslivskriminalitet er en økende utfordring i samfunnet, og Økonomisektoren har en særskilt rolle i å bekjempe dette. Økt oppfølging av kommunens kontraktsbetingelser vil blant annet kunne motvirke skatteunndragelse og sosial dumping.

Sektorer og samarbeidskommunene har økt behov for innkjøpsfaglige tjenester og støtte til gjennomføring av anskaffelser og at disse er juridisk korrekte. En utfordring for Økonomisektoren vil fortsatt være å få etablert gode innkjøpsavtaler og øke sektorenes lojalitet til disse.

Kommunesammenslåingsprosessen mellom Kristiansand, Søgne og Songdalen kommune vil være meget ressurskrevende for Økonomisektoren både i kartleggingsfasen og ikke minst i selve sammenslåingen.

1.2 Hovedprioriteringer

Sektorens hovedfokus er å få utnyttet de muligheter som ligger i bruk av nye elektroniske systemer både på innkjøp, regnskap, lønn og i kemnerenheten. I tillegg er det økt fokus på eierstrategi og ivaretagelse av kommunens eierinteresser i de selskapene kommunen har eierandeler i.

Hovedelementene i sektorprogrammet for fireårsperioden er en større satsing på å motvirke arbeidslivskriminalitet, innkjøpsområdet og lønn- og regnskap, samt noe økning av tilskudd til Kirkelig fellesråd.

Arbeidslivskriminalitetssatsning gjennomføres ved at Kemneren tidligere har omdisponert 1 årsverk til Interkommunal arbeidsgiverkontroll i Agder. Ressursen er øremerket satsning på en tverretattlig Akrimgruppe som er etablert sammen med Interkommunal arbeidsgiverkontroll i Agder, Arbeidstilsynet, Skatt sør, Politiet og Nav. Det er i tillegg vedtatt en ytterligere styrking med 1 nytt årsverk fra 2018 som er tilknyttet Kemneren i Kristiansandsregionen.

På bakgrunn av økt arbeidsbelastning over tid er det lagt inn et nytt årsverk til Lønn- og regnskapsenheten. Denne stillingen er finansiert av merinntekter fra Boligselskapet og interne omdisponeringer i sektoren. Sektoren blir videre kompensert for økte lisenskostnader knyttet til budsjetteringsverktøyet Framsikt.

Innkjøp i offentlig sektor er kompleks og det er behov for juridisk kompetanse i innkjøpsavdelingen i tillegg til den bistanden avdelingen får fra Kommuneadvokaten. Bystyret har derfor vedtatt at innkjøpsavdelingen styrkes med 1 juriststilling med helårsvirkning fra 2019.

Vedrørende Kirkelig fellesråd er det allerede vedtatt økning på 100 000 kr til generelt vedlikehold av kirkebygg. Ytterligere vedlikeholdsmidler til Domkirken på 100 000 kr i 2017 opprettholdes årlig. Det er videre lagt inn økte driftsmidler til ny kirke på Flekkerøy og ny kirkegård på Torridal fra 2020.

Kontrollutvalgets budsjett er justert i henhold til Kontrollutvalgets innstilling, og er i 2018 på 8,084 mill. kr. Dette er en reduksjon på 94 000 kr i forhold til 2017. Kontingentene til KS utgjør samlet om lag 7,8 mill. kr i 2018. Budsjettposten forsikringer utgjør 16,3 i mill. kr i 2018 og er kun prisjustert i forhold til 2017. Effekt av energiprogram kirkebygg og tidligere vedtatt innsparingskrav er lagt inn i hele fireårsperioden i Økonomisektoren.

1.3 Innsparingstiltak

Økonomisektorens andel av innsparingskrav er fordelt på følgende enheter i sektoren:

Tall i 1000 kr		I 2018-kroner			
Tekst		HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Økonomienheten		-40	-80	-120	-150
Kemneren i Kristiansandsregionen		-30	-70	-100	-140
Lønn- og regnskapsenheden		-70	-140	-210	-280
Redusert tilskudd Kirkelig fellesråd		-100	-190	-280	-380
Sum		-240	-480	-710	-950

Kravet blir løst ved generell reduksjon av enhetenes driftsbudsjett og reduksjon i kommunens tilskudd til Kirkelig fellesråd.

1.4 Nye plan- og utredningsoppgaver

Økonomisektoren skal gjennomføre en revisjon av anskaffelsesstrategien i 2020 og eierskapsmeldingen i 2021.

1.5 Satsingsområder og ressursbruk pr. tjeneste

1.5.1 Sektorens totale driftsramme

Sektorens totale driftsramme fordelt på tjenestenivå:

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Felles led./adm.	65 533	70 501	74 059	74 379	74 370	74 231
Revisjon/kontroll	7 897	7 981	8 084	8 084	8 084	8 084
Kirkelig fellesråd	42 123	44 904	45 792	45 655	46 173	46 081
Sum	115 553	123 386	127 935	128 118	128 627	128 396

Sektorens driftsbudsjett (inkludert tilskudd til Kirkelig Fellesråd) er økt fra 2017 til 2018 med 1,8 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 2,7 mill. kr. Budsjettøkningen skyldes i hovedsak nytt årsverk på arbeidsmarkeds kriminalitet, nytt årsverk på innkjøpsområdet og lisenskostnader vedrørende ny budsjettmodul Framsikt.

Nedenfor er en oversikt over rammendringer hvert år i perioden i forhold til 2017:

Tall i 1000 kr	I 2018-kroner			
Tiltak	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Innsparingskrav	-142	-284	-426	-564
Årsverk arbeidsmarkeds kriminalitet	841	841	841	841
Fagapplikasjoner overført fra KR-IKT i 2016 priser	100	100	100	100
Overføring av forsikringsmidler fra Teknisk sektor, parkering til forsikring	262	262	262	262
Framsikt budsjett og analysemodul	369	369	505	505
Visma autopay og innbyggerinnsyn	108	108	108	108
Innkjøpsrådgiver	461	923	923	923
Budsjettvedtak Kristiansand kontrollutvalg	-96	-96	-96	-96
Kirkelig fellesråd endring i tilskudd se kap 1.8	-42	-178	339	247
Sum endringer i forhold til 2017	1 861	2 045	2 556	2 326

Tilskuddet til Kirkelig fellesråd er budsjettet i Økonomisektoren under økonomienheten. Fellesrådet er et eget juridisk område og det henvises til egen omtale av tjenesten i kapittel 1.7.

1.5.2 Administrasjon

Tjenesten omfatter økonomirådgivervirksomheten, innkjøp, forsikringer, regnskap, lønn og kemnerfunksjon. Tabell over ressursbruk er delt inn i ansvarsområder og sektoren har følgende periodemål:

Kompetanse for verdiskapning				
Retningsmål i kommuneplanen:				
- Kristiansand er en ledende kompetanseby hvor innbyggerne utvikler og anvender sin kompetanse - Kristiansand har et variert og innovativt næringsliv				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2018	Mål 2019/21
1	Færre ungdom faller utenfor utdanning og arbeidsliv. (aldersgruppen 18-24 år)			
	<u>Indikator:</u>			
	1. Legge til rette for praksisplasser for unge mellom 18-24 år	1	1	1
	2. Legge til rette for praksisplasser for unge mellom 24-35 år	2	2	2
2	Bekjempe arbeidslivskriminalitet og på den måten sikre like konkurransevilkår i arbeidsmarkedet og gode arbeidsplasser.			
	<u>Indikator:</u>			
	1. Slå ut kriminelle aktører fra markedet. (Å slå ut innebærer at aktørene ikke er i stand til å fortsette arbeidslivskriminaliteten i eksisterende eller nyetablerte virksomheter.)	10	14	16

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Enheter/områder	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Økonomi*	26 013	27 106	27 969	28 874	29 260	29 223
Forsikringer	15 328	15 712	16 367	16 366	16 366	16 366
Kemneren	9 681	11 315	11 945	11 484	11 365	11 332
Regnskap	7 563	8 449	9 704	9 608	9 362	9 321
Lønn	6 947	7 919	8 074	8 045	8 016	7 988
Sum	65 532	70 501	74 059	74 377	74 369	74 230

*inkludert KS kontingent og prosjekter

Endringene i budsjettet fra 2017 til 2018 skyldes tiltakene nevnt i tabellen i kapittel 1.5.1.

1.5.3 Revisjon og kontrollutvalg

Tjenesten omfatter Kontrollutvalget og revisjon. Det er ikke utarbeidet periode- og driftsmål for tjenesten.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Revisjon	5 889	5 800	5 750	5 750	5 750	5 750
Kontrollutvalget	2 008	2 181	2 334	2 334	2 334	2 334
Sum	7 897	7 981	8 084	8 084	8 084	8 084

Endringene i budsjettet fra 2017 til 2018 skyldes reduksjon i kommunens utgifter til tilsyn med 94 000 kr i henhold til innstillingen fra Kontrollutvalget. Kompensasjon for prisjustering utgjør 197 000 kr.

1.6 Investeringer

Tall i 1000 kr			I løpende kroner				
Investeringsprosjekter	Prosjekt kostnad	2018-2021		HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
		Sum	Inntekt				
IT fagsystemer	Løpende	2 000		500	500	500	500
Sum		2 000		500	500	500	500

IT fagsystemer

Løpende bevilgning på 500 000 kr er i hovedsak avsatt til eventuelle nye moduler i Visma, Corporater og Mercell.

1.7 Kirkelig Fellesråd

Kirken er lokalt en selvstendig juridisk enhet. Budsjettmidler knyttet til kirkens virksomhet overføres til enheten i form av en tilskuddspost i det kommunale budsjettet under Økonomisektoren. Kirkelig fellesråd omfattes av momskompensasjonsordningen og får tilbakebetalt merverdiavgift ved kjøp av varer og tjenester. Kirken beholder momskompensasjonsordningen mot en tilsvarende reduksjon i tilskuddet fra kommunen.

1.7.1 Hovedutfordringer

I handlingsprogramperioden vil Kristiansand kirkelige fellesråd stå overfor utfordringer spesielt innenfor følgende områder:

Økonomiske rammer

Hovedanliggende for fellesrådet er å ha en bemanning som er tilstrekkelig til at det kan tilbys et forsvarlig nivå på tjenesteproduksjonen samt at både bygningsmassen og gravplassene vedlikeholdes og utvikles på en tjenlig måte. Effektiviseringskrav og underkompensasjon i forhold til lønns- og prisvekst har medført en særlig utfordring når det gjelder driftsrammene i handlingsplanperioden.

Gudstjenesteforordning og organiststillinger

Biskopen har forordnet flere gudstjenester i tre menigheter. Disse har hver sin 30 prosent organiststilling. Forordningen medfører behov for 50 prosent organiststilling i disse menighetene. Dette ble ikke prioritert i handlingsprogrammet 2018-2021.

Diakonisasning

Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Diakoni kan innebære samtaler om eksistensielle og/eller andre krevende spørsmål, hjemmebesøk, sorggrupper og hjelp/støtte i ulike livsfaser. Bruk av kirkens diakonale tjenester er kostnadsfri for den enkelte. Gjennom diakonal tjeneste driver kirken forebyggende og oppsøkende arbeid som kan gi mennesker i krise hjelp i en tidlig fase. Etterspørselen etter diakonale tjenester er høy, betydelig høyere enn hva en har mulighet til å innfri i dagens situasjon. I tillegg kommer at samhandlingsreformen oppfordrer til flerfaglighet, og den diakonale innsatsen kan være et viktig bidrag inn i denne strukturen.

Kirken har også mange frivillige medarbeidere som medvirker i det diakonale arbeidet. Dette er en uvurderlig ressurs inn mot mennesker som har behov for økt omsorg og støtte. Et godt eksempel er velkomstsenteret for flyktninger. Senteret arbeider aktivt for å ta imot og integrere asylsøkere og flyktninger i Kristiansand.

På denne bakgrunn er det behov for diakoniressurs tilsvarende 0,5 stilling per menighet.

I forbindelse med Bystyrets behandling av handlingsprogram for kommunen i perioden 2017-2020, ble det bevilget 1,0 mill. kr til diakoni. Dette gir et gjenstående behov på 1,0 mill. kr i 2018 og ytterligere 2 mill. kr fra 2019. Dette ble presentert utenfor rammen, men ikke prioritert i handlingsprogrammet for 2018-2021.

Vedlikeholdsbehov

Det er et generelt vedlikeholdsbehov og spesielt innenfor utbedring av tak. Dette gjelder Grim kirke, Hellemyr kirke, Hånes kirke og Oddernes kirke. Grim kirke har 50 års jubileum i 2019. Noen utbedringer bør foretas før jubileumsfeiringen.

Kristiansand kirkegård – 200 års jubileum

Kristiansand kirkegård har 200 års jubileum i 2021. Kirkegården bør oppgraderes i anledning jubileet. Det er ønskelig med 0,5 mill. kr til forprosjekt for å kartlegge og vurdere mulige tiltak. Rådmannen har ikke prioritert dette i handlingsprogram 2018-2021.

1.7.2 Hovedprioriteringer

Drift:

I 2018 var samlede utgifter noe høyere enn inntektsrammene, blant annet som følge av effektiviseringskrav og reduksjon i lønns- og priskompensasjon/underkompensasjon. En har søkt å innpasse dette ved å skjerme aktivitetsnivået i størst mulig grad. Dette er løst ved flere tiltak, de vesentligste er:

- Eksterne priser er prisjustert mens interne overføringer og rammeavsetninger ikke er prisjustert.
- Sykelønnsrefusjonen er oppjustert med kr 70 000,- til kr 670 000,-.
- Samlet anslag over effekt ENØK tiltak er innarbeidet både i 2017 og 2018.
- Når det gjelder trosopplæringsmidler (statlig) tildeles 3,4 pst til felles/adm. Det samme er lagt til grunn for nye stillinger og internasjonal menighet.
- Samlet ramme til vedlikehold og variable forbruksvarer og tjenester er nedjustert med 5 pst.
- Bruk av disposisjonsfond kr 500 000.

Vedlikehold:

- Lekkasjer og øvrig vedlikehold av Grim kirke prioriteres i 2017 og 2018
- Lekkasjer og skifte av tak Hellemyr kirke prioriteres i 2019
- Lekkasjer og skifte av tak Hånes kirke prioriteres i 2020
- Reparasjon av heller ved Grim kirke, reparasjon av orgel i Grim- og Oddernes kirker samt utskifting av vinduer i flere kirker pga. råte og punktering (dersom ramme)
- I 2017 ble kirkelig fellesråd tildelt 9,0 mill. kr av tiltaksmidlene fra staten til taksikring/bytte av tak og utbedring av gavlvegg på Domkirka. Arbeidene har pågått sommer/høst 2017, og påregnes ferdigstilt rundt årsskiftet.

Investering:

- Flekkerøy kirke: Nytt kirkebygg
- ENØK kirkebygg
- Vågsbygd orgel: Avsetning til nytt orgel
- Torridal gravplass: Utvidelse av gravplassen
- Domkirken: Utbedring sprinkleranlegg på 1,3 mill. kr som rådmannen anbefaler
- Hellemyr kirke: Nytt flygel
- Hånes kirke: Nye stoler
- Voie kirke: Nytt stollager
- Tveit kirke: Flombelysning
- Oddernes minnelund: Plaketter
- Oddernes gravplass: Garasje

Tilbakebetaling av forskuttering med 670 000 kr i 2018 og 1 mill. kr i 2021. Dette gir reduserte rammer for frie investeringsmidler i perioden.

1.7.3 Ressursbruk pr. tjeneste

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Sum	42 123	44 904	45 792	45 655	46 173	46 081

Tilskuddet til Kirkelig fellesråd er redusert fra 2017 til 2018 med 42 000 kr. Kompensasjon for pris- og lønnsvekst er på om lag 0,9 mill. kr. Endringene i hele perioden i forhold til 2017 er:

Tall i 1000 kr	I 2018-kroner			
Tiltak	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Generelt vedlikeholdsmidler HP 2015-2018	110	110	110	110
Vedlikehold Domkirke * HP 2017-2020	-210	-210	-205	-205
Kirkelig fellesråd innsparingskrav	-95	-189	-284	-376
Kirkelig fellesråd effekt energiprogram	-53	-95	-200	-200
Flekkerøy kirke FDV kostnader			615	615
Torridal kirkegård utvidelse driftskostnader			103	103
Vedlikehold domkirke*	205	205	205	205
Sum reelle endringer i forhold til 2017	-43	-179	344	252

*Det ble i handlingsprogram 2017-2020 vedtatt 200 000 kr til vedlikehold av domkirken i 2017. Bystyret vedtok i handlingsprogram 2018-2021 å opprettholde midlene årlig.

1.7.4 Investeringer

Tall i 1000 kr		I løpende kroner					
Investeringsprosjekter	Prosjekt kostnad	2018-2021		HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
		Sum	Inntekt				
Årlig investeringstilskudd	Løpende	9 130		2 030	2 700	2 700	1 700
Egenkapitaltilskudd	Løpende	800		200	200	200	200
Ny Flekkerøy kirke 2019	71 063	52 321		32 507	19 814		
Enøk kirkebygg	8 500	1 500	650	1 500			
Torridal kirkegård- utvidelse	11 200	10 000		4 000	6 000		
Vågsbygd kirke – nytt orgel	3000	3 000				3 000	
Sprinkelanlegg Domkirken	1 300	1 300		1 300			
Sum		78 051	650	41 537	28 714	5 900	1 900

Investeringene er nedjustert i forhold til momskompensasjon.

Årlig investeringstilskudd

Det er videreført årlig bevilgning til diverse prosjekter innenfor Kirken. Fra 2016 ble tilskuddet justert til 2,7 mill. kr årlig. I 2016 ba fellesrådet om forskuttering av 2,87 mill. kr for å håndtere investeringsbehov knyttet til bygg renseanlegg krematoriet og kontorer ved Vågsbygd kirke. Kommunen imøtekom dette mot reduksjon i bevilgning på 2,2 mill. kr i 2017 og 0,67 mill. kr i 2018.

Fellesrådet holder i 2017 på med rehabilitering av nye kontorer i Vågsbygd kirke. For å få dette finansiert ble det i 1. tertialrapport vedtatt forskuttering fra 2021 på 1 mill. kr.

Egenkapitaltilskuddet er lagt inn med 200 000 kr årlig.

Flekkerøy kirke

Flekkerøy kirke er sluttfinansiert i 2019. I løpende priser utgjør kommunens andel 71,1 mill. kr. Fellesrådet og menighetsrådet deltar i finansieringen.

Høsten 2014 ble det sendt ut invitasjon til å delta i en prekvalifisering til arkitektkonkurranse for tegning av ny kirke på Flekkerøy. 63 søknader kom inn og fellesrådet vedtok å gå videre med «Ny Horisont».

I løpet av 2016 og 2017 har det vært arbeidet intensivt med prosjektet. Brukergruppene har vært aktive, byggekomite og prosjektgruppe er etablert og kommet godt i gang. Det er inngått avtale med rådgivere innen aktuelle faggrupper. Foreløpig justeres skisser og planløsning etter samspill og dialog

mellom brukergrupper, byggekomite, prosjektgruppe, arkitekt og rådgivere. Entreprenørmodell vil være totalentreprenørmodell med opsjoner.

I forbindelse med utvidelse av Flekkerøy kirke, vil det være hensiktsmessig å prosjektere og opparbeide ny atkomstvei til gravplassen. Dette er et eget prosjekt. Parkvesenet har prosjektledelsen og har anslått bevilgningsbehovet til 2,1 mill. kr. Kommunen bevilget dette i 1. tertialrapport 2017.

ENØK kirkebygg

I løpet av 2015 ble det foretatt en gjennomgang av alle kirkene for vurdering av mulige ENØK tiltak. Gjennomgangen konkluderte med at det er potensiale for energisparing. Investeringen samlet er anslått til 8,5 mill. kr og rådmannen har bevilget dette i perioden 2016 – 2018. Støtte fra Enova er estimert til 1,0 mill. kr, og denne vil bli overført til kommunen. Av samlet tilskudd fra Kristiansand kommune utgjør bevilgningen 1,5 mill. kr i 2018.

Det er usikkert hvorvidt tiltakene også krever økte driftsrammer, og det er ikke tatt høyde for det. Gjennomgangen av kirkene i 2015 estimerte et potensiale for årlig energisparing på 25-30 %, tilsvarende 600-800 000 kwh. For å ta ut besparelsen er det avgjørende med aktiv energiledelse, fokus på avvik, aksjoner og årshjul. Merk at det i driftsrammene er lagt opp til reduserte rammer knyttet til effekt av energiprogrammet fra og med 2017. Effektiviseringskravene økes i perioden.

Ekstern prosjektleder ble engasjert i 2016. Det har vært foretatt gjennomgang av samtlige kirkebygg. Juni 2017 ble åpen konkurranse vedrørende SD anlegg utlyst.

Torridal kirke - gravplass

Det er behov for utvidelse av gravplassen ved Torridal kirke. Foreløpig er hensiktsmessig størrelse på utvidelsen ikke klarlagt. Prosjekteringen er påbegynt i 2017 – og vil gi bedre grunnlag for beregning av omfang og kostnadsestimat.

Parkvesenet forestår prosjektledelsen. Kommunen har i 1. tertialrapport 2017 bevilget 1,2 mill. kr til forprosjekt. Det er vedtatt 4 mill. kr i 2018 og 6 mill. kr i 2019 til selve utvidelsen.

Vågsbygd orgel

Nytt orgel i Vågsbygd kirke koster om lag 6 mill. kr. Bystyret har vedtatt en avsetning på 3 mill. kr i 2020 som kommunens andel. I tillegg til dette kommer fellesrådets avsetning på 1,5 mill. kr til nytt orgel i samme år. Menigheten har vedtatt å bidra med 1,5 mill. kr.

Det er satt ned en orgelkomite som har startet prosessen med nytt orgel i Vågsbygd og invitasjon til deltakelse i prekvalifisering for bygging av nytt orgel er lagt ut på åpen konkurranse.

Domkirken – sprinkleranlegg

Ekstern gjennomgang av sprinkleranlegget avdekket at dette ikke er godt nok. Brannvesenet har gitt pålegg om utbedring. Utbedringen er planlagt i 2018 og fellesrådet tilføres 1,3 mill. kr til dette.

1.8 Oppfølging av verbalforslag

Kilde	Vedtak	Følges opp	Frist
Verbalvedtak fellespakken sektor 1	Skattesatsen for eiendomsskatt settes til 5,8 promille i årene 2018, 2019 og 2020. I 2021 settes den til 5,7.	I rullering av handlingsprogram	Løpende

2

Rådmannen foreslår at skolene skal ha ett nettbrett eller én pc til hver elev i grunnskolen.

FOTO: SVEIN TYBAKKEN

2. OPPVEKSTSEKTOREN

Oppvekstsektoren består av Barnehagetjenesten, Barn- og familietjenesten og Skoletjenesten. Sektoren har 69 enheter med 2766 ansatte fordelt på 2385 årsverk.

2.1 Hovedutfordringer

Sektorens største utfordring i perioden er fortsatt å nå de sentrale effektmålene i FLiK:

- At barn og ungdoms faglige og sosiale utbytte skal økes slik at flere fullfører videregående skole og kommer videre i utdanning eller arbeid
- At flere barn får tilhørighet i sosiale og faglige fellesskap og ikke faller utenfor
- At alle barn opplever trygghet og at det ikke er forekomst av mobbing

Kartleggingsundersøkelsene og data for øvrig tyder på at Kristiansand er på riktig vei, men arbeidet krever langsiktighet og forutsetter at alle deler av en stor organisasjon jobber systematisk i forhold til strategien som er valgt.

Tidlig innsats – i alder og utvikling av problematikk

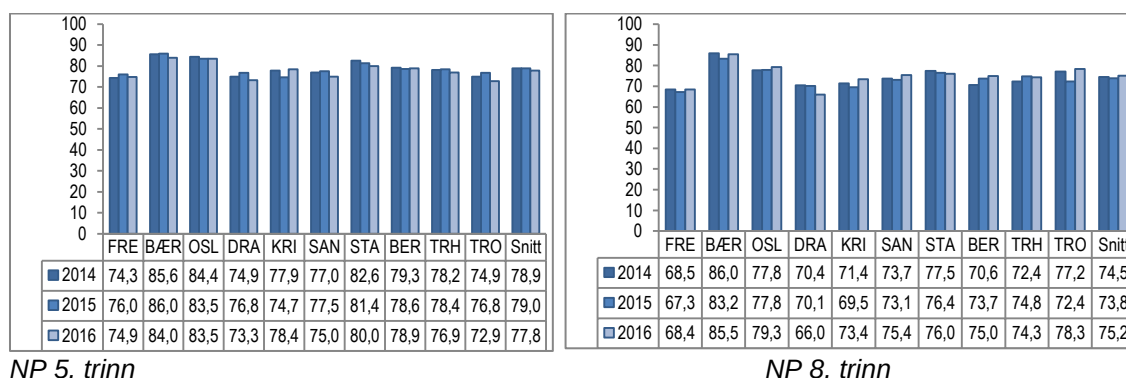
Forskning har i senere tid pekt på betydningen av tidlig innsats for barns videre skolegang. Innsatsen i barnehage, særlig småbarnsalder, kan virke inn på hvordan barna klarer seg i skolen og videre i samfunnet. Dette ses spesielt i forhold til voksenrollen i barnehagen, der barnehagepedagogisk kompetanse fremstår som en avgjørende faktor for barns trivsel og utvikling.

Sektoren har et 0-16+ perspektiv, og FLiK-satsingen er definert som overbygningen for arbeidet med tidlig innsats. Kartlegginger og dialogen med skoler og barnehager viser at det gjøres mye for å forbedre kvaliteten på det pedagogiske arbeidet og læringsmiljøet ute på enhetene. Det er likevel rom for forbedringer generelt i sektoren, med tanke på effektmålene i FLiK.

Grunnleggende ferdigheter/læringsresultater

Resultater på nasjonale prøver og eksamen viser fremgang, men en ser fortsatt et forbedringspotensiale på mellomtrinnet. Tabellene nedenfor viser andel elever på de to høyeste mestringsnivåene på 5. trinn og tre høyeste på 8. trinn. Resultatene er uttrykt i gjennomsnittskårer på alle prøver.

Figur 11: Nasjonale prøver 5. og 8. trinn

I tillegg til resultatprogresjon på nasjonale prøver og eksamen, viser data på elevers gjennomføring i videregående skole en positiv utvikling. Nye tall viser at 78 % av elevene fra Kristiansand nå fullfører og består videregående opplæring etter 5 år. I Vest-Agder fylke (inkludert Kristiansand) ligger gjennomføringsprosenten på 74,5 %.

Kvalitets- og utviklingsmeldingen som kommer på nyåret går i dybden på vesentlige trekk ved prosess- og resultat kvaliteten i skolesektoren.

Forskjeller innad og mellom enheter

Kartleggingsundersøkelsen i FLiK og andre resultatmålinger peker fortsatt på forskjeller innad og mellom enheter i både skole og barnehage. Skolebidragsindikatorene har vært et godt supplement for å danne et overordnet bilde av status på enhetsnivå, ved at resultatene justeres i forhold til foreldrebakgrunn og elevenes tidligere resultater. Foreløpige funn i T-3 viser at forskjellene er blitt noe mindre. I barnehagen ser utviklingen generelt ut til å bevege seg i positiv retning med tanke på effektmålene i FLiK. På skolenivå viser kartleggingen et relativt stabilt resultat, med en positiv tendens i grunnskolepoeng, men antydninger til en nedgang i trivsel på 9. og 10. trinn. Effektstørrelsen på denne nedgangen antas å være liten, men vesentlig. Det er vanskelig å lese noen årsaksforklaring til dette ut fra T3 kartleggingen, men resultatene kan peke i retning av en økt prestasjonskultur ved flere enheter. En innsats i forhold til dybdelæring og økt fokus på barneperspektivet i FLiK satsingen vil kunne være vesentlig i arbeidet med å snu en evt. tendens mot prestasjonsorientering. At test- og resultatfokus ikke skal gå på bekostning av elevers læringsmiljø er spesielt presisert i kommende «Overordnet del for grunnskoleopplæringen».

Integrering og kvalifisering

Asyl- og flyktningetilstrømmingen er borte, nå er utfordringen knyttet til nedbygging og tilpasning av tjenester til ny situasjon. Dette gir økte kostnader i en omstillingsfase – særlig for tjenester til Enslige mindreårige. Pr dato er ca. 15 ansatte i stillingsbank. Som følge av nedgangen i målgruppen, reduseres integreringstilskuddet betydelig utover i perioden. Det er krevende for alle tjenester å tilpasse seg de nye økonomiske forutsetningene, særlig for barneverntjenesten. Det er potensiale for å forbedre integreringsarbeidet. Strukturelle grep tas i i forhold til voksne i forbindelse med etablering av ny virksomhet for integrering og det pågående arbeidet med innhold og ansvar for introprogrammet.

Vi lykkes ikke godt nok med språkopplæringen for barn i barnehage og skole. Flere barn får behov for spesialundervisning som følge av at de ikke behersker norsk språk. Her må en betydelig innsats til for å bedre kvaliteten. Barn med minoritetsbakgrunn lykkes dårligere i Kristiansand enn andre storbyer som Oslo og Drammen.

Press på barnevern

Barneverntjenesten står i et krevende press mellom forventninger om å oppfylle lovbestemte krav i den enkelte barnevernssak (tidsfrister, tiltaksplaner, evalueringer, dokumentasjon, oppfølgingsbesøk i fosterhjem med mer) på den ene siden og forventninger til økt innsats og deltakelse på ulike forebyggende arenaer. Samtidig øker sakstilfanget til tjenesten. I tillegg er det mer generelle forventninger og motsetninger om barnevernets rolle som enten for inngripende eller unnlattende. Det er avgjørende at tjenesten gis muligheter til å konsolidere de omfattende strukturelle endringene tjenesten har vært gjennom de siste årene. Den økte kommunale egenandelen for bruk av institusjonsbaserte tiltak er krevende for barnevernet økonomisk, særlig i en overgangsfase der man enda ikke har oppnådd effekten av økt bruk av egne tiltak. En ser økning i antall barn som har behov for fosterhjem kombinert med økning i godtgjøring til fosterforeldre. Dette bidrar til økt press på tjenestens budsjett.

Utenforskap og sosial ulikhet

Barn og unge som ikke deltar i meningsfulle fellesskap lykkes ofte dårlig i skolen og på andre arenaer. Dette er ofte også bakgrunnen for problematferd og kriminalitet. Stadig flere barn lever i familier med lav inntekt og opplever å ikke kunne delta sammen med andre. Anslagsvis 6-7% av barna i skole og barnehage lever i familie med inntekt under 200.000 kr. Det er klar sammenheng mellom andel barn i som benytter SFO og sosioøkonomisk status. Derfor bør inntektsgradert foreldrebetaling prioriteres som et virkningsfullt tiltak for at barn i lavinntektsfamilier kan delta i SFO.

Psykisk helse og livsmestring

Ungdata undersøkelse fra 2015, 2016 og T-2, indikerer en økning i psykiske helseutfordringer, «utenforskap» og sosial isolasjon i ungdomsalder. Høyt forventningspress på alle arenaer preger særlig jenter. Dette er trender som må møtes på bred front, særlig fra lærere og skolehelsetjenesten, og tydeliggjøres i FLiK satsingen. I Meld. St. 28 (2015–2016): Fag – Fordypning – Forståelse — En fornyelse av Kunnskapsløftet blir det tydeliggjort at folkehelse og livsmestring er ett av tre tverrfaglige tema i skolen. En måte å møte dette på er å styrke barn og unges egen evne og kapasitet til å håndtere utfordringer, f. eks. gjennom systematisk og bred satsing på «Psykologisk førstehjelp» eller andre tilsvarende tiltak/programmer.

Tverrfaglig samarbeid

Tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid er viktig for å skape ett lag rundt barn som har utfordringer. Familiens hus, med samlokalisering av barneverntjenester og helsetjenester er gjennomført. Det må fortsatt jobbes systematisk med å utvikle bedre samarbeidsstrukturer og kulturer mellom barnevern og helse. Det er utarbeidet nye rutiner for samarbeid mellom helsestasjon og barnehager. Samarbeid mellom barneverntjenesten, skolehelsetjenesten har også stort fokus.

Digitalisering og bruk av IKT i skolen, barnehage og barnevern

Skole:

Bruk av IKT i skolen er en grunnleggende ferdighet. Læreplanen forutsetter aktiv bruk av IKT i alle fag og på alle trinn. Dette vil komme sterkere inn i forbindelse med fornyelsen av kunnskapsløftet som ventes i 2019. Utfordringen er tredelt:

- Kompetansen blant lærerne er svært variabel. Det fins mange svært dyktige «spyspisser», men fortsatt er det mange lærere som har behov for kompetanseløft
- Innholdet i opplæringen må endres som følge av IKT-bruk. Lærerne må endre opplæringen fra mer tradisjonelle måter til å ta i bruk multimediale ressurser, utnytte verktøy og håndtere en opplæringssituasjon der PC erstatter skrivebok, lærebok, tavle mm.
- Utstyrssituasjonen er langt fra tilfredsstillende. Det er anslagsvis ca. 4000 PCer, nettbrett eller tilsvarende til elevbruk. Mye utstyr er gammelt og det brukes mye tid i forbindelse med oppstart, nedlastninger og problemer for øvrig. Enkelte skoler har prioritert å innføre nytt utstyr til hele trinn eller store deler av skolen. Sektoren disponerer 4 mill. kr i året til IKT-anskaffelser. Ca 1 mill.kr benyttes til kjøp av lisenser og infrastruktur, resten fordeles til anskaffelse på den enkelte skole. Andre sammenlignbare kommuner har innført eller er i ferd med å innføre 1:1 dekning og standardisert innkjøp. Tiden er nå kommet for å gjøre det i Kristiansand.

Barnehage:

Ny rammeplan forutsetter i større grad enn tidligere bruk av IKT i barnehage. Sektoren er godt rustet for å møte disse forventningene.

Barnevern:

Kristiansand deltar i et KS-initiert storbynettverk som utvikler nye digitale løsninger for barnevern («Digibarnevern»). Løsningene gjelder både forvaltning, tverrfaglig samarbeid (blant annet mot BUF-etat) og overfor brukerne.

Investeringsbehov

Barnehage:

I barnehagebehovsplanen redegjøres det nærmere for plassbehov og tiltak. Behovene er knyttet til å øke kapasiteten på Mosby og Lund, særlig nordre områder (Justnes/Justvik). Øvrige investeringsbehov på barnehage er knyttet til sentrumsbarnehager som ikke har en fullt tilfredsstillende bygningsmasse.

Skole:

Behov for utvidelse av skolekapasitet gjelder følgende områder:

- Ytre Randesund, Kringsjø og Holte
- Ungdomstrinnet på Lund, Havlimyra (Oddemarka har ikke tomtemuligheter for utvidelse)
- Etter hvert også barnetrinnet på Lund

For øvrig er kapasitetssituasjonen god, men i enkelte områder er det utfordringer med å fordele elevene slik at den samlede kapasiteten kan utnyttes. Det er skoler som ikke har vært rehabilitert i særlig omfang etter 2000-tallet som etter hvert får rehabiliteringsbehov – det gjelder særlig Hånes, Åsane, Fiskå og Voie. Når det gjelder Fiskå og Åsane, må rehabilitering vurderes i forhold til mulige skolestrukturendringer i området.

Enkelte skoler og barnehager har også behov knyttet til universell tilgjengelighet som bør kartlegges nærmere.

2.2 Hovedprioriteringer

Oppvekstsektoren viderefører den målrettede satsingen på inkluderende læringsmiljø (FLiK) i hele perioden. Fra å ha vært et prosjekt, er arbeidet for et inkluderende læringsmiljø nå en del av sektorens ordinære måte å arbeide på. Det blir satt av ressurser til å vedlikeholde kompetanse. Fagressurser til veiledning og tett oppfølging er blitt samlet i egen oppfølgings- og utviklingsavdeling i Oppvekstdirektørens stab. Denne avdelingen er styrket med to nyansatte med analyse- og forskningskompetanse.

Hovedmålsettingen for satsingen er *økt sosialt og faglig læringsutbytte for alle barn i et inkluderende læringsmiljø*. Satsingen bygger på forskning og kunnskap som viser at systematisk, målrettet og langsiktig arbeid med læringsmiljøet virker. Målet er bedre trivsel, bedre læring og redusert mobbing i læringsmiljø som inkluderer flest mulig barn innenfor ordinære rammer. På lengre sikt skal også tiltakene gi effekt ved at flere elever gjennomfører videregående skole.

Tidlig innsats

I handlingsprogramperioden rettes det innsats mot flere felt for å styrke tidlig innsats, både i alder og i forhold til problemutvikling:

- Styrket lavterskeltilbud fra PPT inn mot barnehage – omdisponert 2 mill. kr.
- Nasjonal innsats med økt lærertetthet på 1.-4. trinn – totalt ca. 20 mill. kr årlig i øremerket tilskudd. Dette er en økning på ca. 11 mill. kr fra nivået i 2015 og 2016. (Fokus på lesing og regning 1. og 2. trinn.
- Statlige midler til tidlig innsats som økt rammetilskudd som disponeres slik:
 - Veiledning og oppfølging barnehager, særlig familiebarnehager.
 - Foreldreveiledning i helsestasjon (ICDP), tilbud til alle to-åringer i Vågsbygd utvides også til å gjelde Sentrum.
 - IKT-satsing på 1.-3. trinn med fokus på lesing, skriving og regning.
- Forbedre strukturer for tverrfaglighet og samhandling.
- Økt pedagogtetthet og bemanning i barnehage (20,6 mill.kr i 2018).
- Språkstandard i barnehage og standard for leseopplæring i skolen.
- Ny rammeplan barnehage.
- Mobbing i barnehage – utvikling av dialogmodell i samarbeid med UIA.
- Sammenhengende læringsløp – fokus på overganger barnehage/skole, ny lovendring om krav til gjensidig forpliktende samarbeid.
- Oppfølging av utredning om kvalitet i SFO.

Grunnleggende ferdigheter, økt sosialt og faglig læringsutbytte

Det viktigste oppdraget for sektoren er å skape grunnlag for faglig og sosialt læringsutbytte som gir alle barn og unge i Kristiansand de beste forutsetninger for å lykkes videre i livet – med utdanning, arbeid og gi god livskvalitet. Alt må gjøres for at barn i Kristiansandsskolen får realisert sitt potensiale. Innsatsen vil i hovedsak dreie seg om:

- Arbeide for inkluderende læringsmiljøer og være tro mot arbeidsmåtene i FLiK over tid, det vil gi resultater. Verdiene i FLiK må operasjonaliseres og få betydning i hverdagen.
- Tett ledelsesoppfølging i forhold til hver enhet med fokus på språk og læringsutbytte.
- Fornyelse av kunnskapsløftet, dybdelæring og fokus på kjerneelementer i fag.
- Innføre språkstandard i barnehage og felles rammeverk for leseopplæring.
- Fagnettverk som lærende nettverk.
- Kompetanseløft – videreutdanning av lærere og ledere, i tillegg institusjonsbaserte kompetansetiltak støttet av statlige midler via Fylkesmannen.
- Tidlig innsats – økt lærertetthet på 1.-4. trinn.
- Styrket analysekompetanse og oppfølgingsapparat organisert i egen fagstab.
- Bruke entreprenørielle metoder for å gjøre opplæringen mer relevant og interessant.
- Videreutvikle sommerskole.
- På bakgrunn av egen undersøkelse om å styrke kvaliteten i SFO.
- Kompetanseløft og økt bruk av IKT i opplæringen.

Redusere forskjellene innad på enheter og mellom enheter

Ledelsesoppfølging fra direktøren overfor enhetene basert på analyse av utfordringer er den viktigste strategien for å redusere kvalitetsforskjeller. Arbeidet er igangsatt i 2017 på både barnehage og skole men blir styrket og videreutviklet i 2018 og fremover. Prioriteringene vil dreie seg om:

- Analyse, ledelsesdialog og tett oppfølging av den enkelte enhet – minimum 2 møter årlig.
- Støtte og tiltaksapparat tilpasset den enkelte enhets utfordringer.
- Bruke arbeidsmåtene i FLiK.
- «Lærende» møter på alle nivå og innen de ulike fagområdene der det arbeides systematisk med sektorens utfordringsbilde.

Integrering og kvalifisering

Den store flyktningestrømmen som ga utfordringer i 2015, 2016 og deler av 2017 har avtatt og det ventes lav tilstrømming framover.

Innsatsen på feltet i kommende periode vil derfor handle om kvaliteten på integreringsarbeidet i alle ledd. Denne innsatsen vil i hovedsak bestå i:

- Bidra til å optimalisere introprogrammet med tjenestene oppvekstsektoren får ansvar for i henhold til samarbeidsavtalen med Helse- og Sosialsektoren.
- Forbedret språkopplæring for barn med minoritetsbakgrunn i barnehage og skole.
- Tilpasse aktiviteten for Enslige mindreårige til behovet.
- Fortsatt aktiv rekruttering av minoritetsbarn til barnehage.
- Vurdere de segregerte barnehage- og skoletilbudene for målgruppen.
- Bidra med praksisplasser i sektoren.

Den lave tilstrømmingen og reduserte aktiviteten medfører at integreringstilskuddet blir vesentlig redusert og tjenestene må tilpasses lavere rammer.

Psykisk helse

For å møte utfordringen med psykisk helse hos barn og ungdom, vil det bli igangsatt flere tiltak.

Læringsmiljøatsingen skal gi bedre forutsetninger for å forstå, analysere og sette inn virkningsfulle tiltak innenfor læringsmiljøutfordringer. Helsesøster er en viktig ressurs som er blitt styrket de senere årene. De viktigste prioriteringene vil dreie seg om:

- Livsmestring inn i skolen som del av den generelle delen av læreplanen.
- Egne program i barnehage og skole knyttet til livsmestring/psykisk helse.
- Rullering av plan for psykisk helsearbeid.
- Satsing knyttet til «programfylke for folkehelsearbeid».
- Implementere særlige innsatser i barnehage og skole.
- Statlige midler lagt inn i rammetilskuddet til oppfølging på rusfeltet (1,5 mill. kr til oppvekstsektoren) og brukes til oppfølging av kommunens plan for rusforebygging.
- Statlige midler til forebyggende tiltak for å delfinansiere psykologstillinger i tjenesten (1 mill. kr), styrke barnevernet (1,05 mill. kr) og styrke familiens hus helse sentrum (0,8 mill. kr).

Tverrfaglig samarbeid og barnevern

Det tverrfaglige samarbeidet omkring barn og unge vil bli styrket innenfor de etablerte strukturer (Familiens Hus). Det vil være særlig fokus på barnevern og hvordan de skal ruste seg for å overta flere oppgaver som i dag løses av statlig barnevern. Hovedprioriteringene vil dreie seg om:

- Kompetansetiltak i barnevernet, andel av midler som er tilført til forebyggende tiltak
- Styrking av rammen i 2018 med 1,5 mill. kr til tiltak i barnevernet ved å omprioritere fra skole da utgiftene til opplæring i institusjoner utenfor Kristiansand er redusert.
- Ytterligere styrking av barnevernet med 3,5 mill. årlig i perioden.
- Samarbeid mellom helse og barnehage/skole om innføring av tiltak i forhold til psykisk helse
- Tilført barnevernfaglig kompetanse på 3 ungdomsskoler og skolefaglig kompetanse i barnevernet.
- Helsestasjonstjenesten og skolehelsetjenesten er blitt styrket gjennom overføringer fra Staten. På grunn av at Kristiansand har brukt midlene slik de var forutsatt, mottar kommunen 3 mill. kr

i tillegg som belønningsmidler. Denne styrkingen er svært viktig i et tidlig forebyggende perspektiv.

- Sektoren har fått midler fra Bufdir til et toårig prosjekt for å utvikle bedre og mer systematisk tverrfaglig innsats
- Felles informasjon om helse og omsorgssvikt til barn i 3. og 8. klasse på skolen fra skolehelsetjenesten og barneverntjenesten
- Styrket samarbeid for å løse ungdomsutfordringene i byen

Tiltak i forhold til barn fra fattige familier/sosial utjevning

Tjenestene i Oppvekstsektoren er særlig viktige for at barn fra fattige familier kan oppleve en bedre hverdag. Oppvekst samarbeider med Helse- og Sosial i prosjektet «Nye mønstre, trygg oppvekst». I tillegg har barnevern, helsestasjon, barnehager og skoler høy bevissthet om at disse barna skal oppleve å være inkludert i de naturlige fellesskapene. Barnehager og skoler får en del tiltaksmidler i forhold til denne gruppen. Inntektsgradering og gratis kjernetid for lavinntektsfamilier er et svært treffsikkert tiltak for at disse barna kan gå i barnehage. I tillegg har kommunen søkt om, og fått midler fra Staten til et prøveprosjekt om gratis barnehage for et gitt antall barn som på grunn av foreldres økonomi ikke går i barnehage.

Nytt tiltak ved denne rulleringen er å innføre inntektsgraderingsordning i SFO. I egen sak til Bystyret er det belyst ulike modeller med ulikt kostnadsnivå. I HP belyses ytterligere to modeller (alt 6 og 7) som gir fritak for de laveste inntektsgruppene, men med mindre reduksjon på de øvrige og et høyere innslagspunkt.

Tall i 2017-kroner:

			Alt. 1	Alt. 2	Alt. 3	Alt.4	Alt. 5	Alt. 6	Alt. 7
			5 %	6 %	7 %	10 %			
Inntektsnivå:	Familiens samlede skattbare inntekt:	Andel av husholdningene:	SFO sats	SFO sats	SFO sats	SFO sats	SFO sats	SFO sats	SFO sats
1	Mindre enn 100.000 kr	3,1 %	230	270	320	450	-	-	-
2	Mellom 100.000 og 200.000 kr	3,2 %	680	820	950	1 360	-	-	-
3	Mellom 200.000 og 300.000 kr	3,8 %	1 140	1 360	1 590	2 100	1 000	2 100	2 300
4	Mellom 300.000 og 400.000 kr	3,7 %	1 590	1 910	2 230	2 300	1 500	2 300	2 500
5	Mellom 400.000 og 500.000 kr	2,2 %	2 050	2 460	2 500	2 500	2 000	2 888	2 888
6	Over 500.000 kr	84,0 %	2 888	2 888	2 888	2 888	2 888	2 888	2 888
Kostnad/ tappt foreldrebetaling			6 600 000	5 200 000	4 400 000	3 300 000	7 900 000	4 900 000	4 600 000

Bystyret ga tilslutning til at alternativ 5 best bidro til sosial utjevning og var mest treffsikker og at rådmannen skulle vurdere å innarbeide tiltak ved rullering av handlingsprogrammet. Rammen til inntektsgradering styrkes med 7,26 mill. kr (2018-kroner) 2019. Ordningen etableres imidlertid fra SFO-start skoleåret 2018/19 ved at Oppvekstsektoren bruker oppsparte fondsmidler.

Rammen gir rom for tilnærmet å innføre alternativ 5. Administrasjonen vil etter Bystyrets vedtak om rammer, og eventuelle føringer for øvrig, komme tilbake til profilen på graderingsordningen og regelverk for ordningen i egen sak til Bystyret på nyåret. Derfor blir det ikke lagt fram inntektsgraderte betalingssatser i HP.

Digitalisering –bruk av IKT i barnehage og skole

Det legges det opp til et betydelig digitalt løft med hensyn til kompetanse, innhold i opplæringen og på utstyrssiden. Egen IKT-plan for skole beskriver tiltakene nærmere og fremmes for behandling parallelt med handlingsprogrammet. Planen legger opp til en innføring av 1:1 dekning av nettbrett, «Chrome-book» eller PC innen 2021. Oversikten under viser anbefalt utstyr, innføringstakt, avskrivningstid og kostnader for en slik innføring:

Utgifter (i 1000 kr)	2018	2019	2020	2021
1.-3. trinn iPad - Kjøp, ca 3300 elever, Investering utrulling over 3 år, 4 års levetid	3 000	3 000	3 000	3 000
4. 7. trinn Chromebook - kjøp, 4 års livstid, 4400 elever, utrulling over 4 år, investering, inkl mva	3 700	3 700	3 700	3 700
8. 10. trinn WinPC - kjøp, 4 års levetid, 3300 elever, utrulling over 3 år, investering, inkl mva	4 100	4 500	4 500	4 500
Fratrekk for at skolene har en del utstyr i dag, og mulig lengre levetid	-3 400	-1 200	-1 200	-1 200
Infrastruktur, andre IKT-ressurser (digitale tavler mm)	2 000	2 000	2 000	2 000
Totalt	9 400	12 000	12 000	12 000

Finansieringen foreslås løst ved at investeringsprosjektet for IKT i skolen, som inntil nå har hatt en årlig bevilgning på 4 mill. kr, økes opp til 12 mill. kr pr år fra 2019 (9,4 mill. kr fra 2018). Midlene fordeles den enkelte skole årlig etter elevtall. Det tilføres 4,4 mill. kr ekstra til investeringen mens resterende 4,6 mill. kr omgjøres fra driftsmidler i skolen til investering. Dette må ses i sammenheng med at 2 mill. kr til tidlig innsats (ref. statsbudsjettet) er tenkt disponert til IKT på småskoletrinnet. Den reelle belastningen for skolene blir dermed 2,6 mill. kr.

Finansieringsmodellen er fremstilt i tabellen under:

Finansiering (i 1000 kr)	2018	2019	2020	2021
Midler som tas inn fra skolene og omgjøres til investeringsmidler (ses i forhold til tilføring av 2 mill tidlig innsats)	2 000	4 600	4 600	4 600
Nåværende investeringsmidler i sektoren	3 000	3 000	3 000	3 000
Rammeøkning investering	4 400	4 400	4 400	4 400
Sum	9 400	12 000	12 000	12 000

I tillegg kommer lisensutgifter på ca 300.000 kr/år som det forutsettes at Oppvekstsektoren kan finansiere sentralt i driften.

På barnehagesiden legger ny rammeplan klare føringer for bruk av IKT. Kristiansand er godt rustet for å innfri disse forventningene.

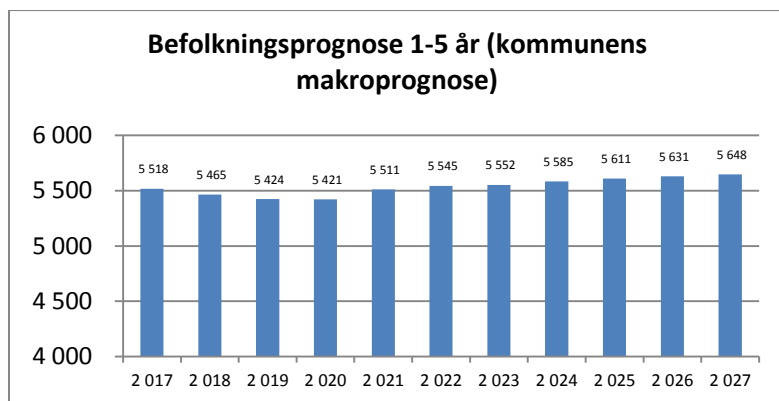
Videreutdanning lærere og ledere

Kommunen følger opp den nasjonale satsingen på videreutdanning av lærere og ledere. Kristiansand kommune nyttiggjør seg av ordningen maksimalt innenfor tilgjengelige kvoter, selv om det medfører økt kommunal egenandel. I tillegg deltar mange barnehage- og skoleledere i «Videreutdanning for skole- og barnehageledere» og flere tar mastergrad i ledelse. Sektoren stimulerer til at alle ledere etter hvert skal ha lederutdanning, blant annet dekkes utgifter til studiemateriell og semesteravgifter i masterprogrammene. Nye kompetansekrav for lærere innebærer at alle som underviser i fagene engelsk, norsk og matematikk innen 2022 må ha henholdsvis 30 studiepoeng (barnetrinn) eller 60 studiepoeng (ungdomstrinn). Sektoren har en plan for å oppfylle kravene og ligger godt an. På bakgrunn av politisk vedtak skal sektoren rapportere årlig status til Oppvekststyret.

Demografi

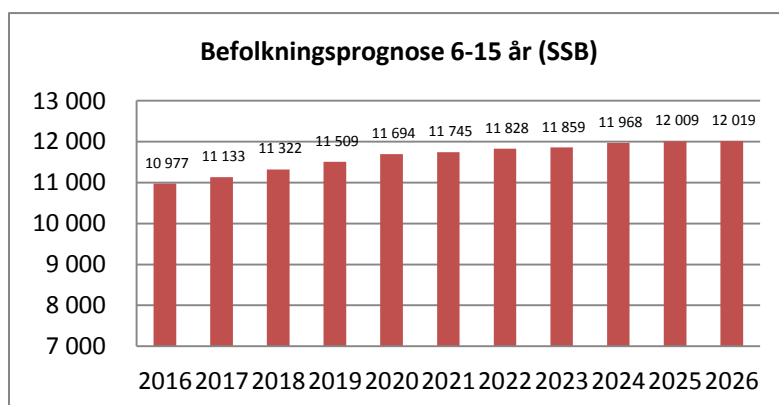
Det er valgt å legge til grunn kommunens egne prognoser for beregning av demografi på barnehage da SSB-prognosen fra 2016 vurderes å gi et for høyt anslag på vekst i barnetall. Den samme prognosen ligger også til grunn for barnehagebehovsplanen. Prognosen viser en liten nedgang i barnetallet, men rådmannen finner det likevel riktig å videreføre rammen uten å gjøre endringer for demografi.

Figur 11 Befolkningsprognose 1-5 år

SSBs prognoser fra 2016 legger til grunn en elevtallsøkning på ca 170 elever årlig i HP-perioden. Sektoren kompenseres med en økning på ca 10-15 mill. kr/år for elevtallsveksten. Andelen elever i privatskoler har vært relativt stabilt på litt over 300 elever de senere årene. Fra 2016-2017 er antallet økt med 20 elever. Dette legges inn som en korreksjon på den demografiske kompensasjonen. Totalt øker rammen som følger av dette med 42 064 mill. kr i 2021 i forhold til 2017.

Figur 11 Befolkningsprognose 1-5 år

Barnehagebehovsplan 2018 – 2021

Etter at antall barn i barnehagealder vokste raskt i en lang periode, er kommunen nå inne i en periode med litt nedgang i antall barn i alderen 1-5 år. Det er av den grunn verken behov eller økonomisk handlingsrom for å opprette mange nye barnehageplasser i perioden. Kravet om full barnehagedekning er at det skal være nok plasser innen kommunen. Barnehagebehovsplanen søker likevel å balansere utbygging på både bydel- og delområdenivå for å gjøre hverdagen best mulig for foresatte og å redusere transportbehovet.

Barnehageopptaket høsten 2017 har gått lettere enn i fjor og samlet sett er det færre delområder der det er underkapasitet på barnehageplasser. Det ble etablert 46 midlertidige barnehageplasser på Havlimyra barnehage for å løse mangelen på plasser i det området. Det bedret også situasjonen på Kongsgård/Gimlekollen ved at det friga plasser der.

Bydel 1 – Vågsbygd:

Bydelen har de siste årene hatt overkapasitet (ledige plasser) i noen områder. I praksis er det Voie/Møvig området som det er flest ledige plasser. Prognosene viser at antall barn i bydelen skal gå ned frem til 2019 for så å øke til omtrent dagens nivå igjen i 2021. Det ser ikke ut til å være behov for flere barnehageplasser i fireårsperioden.

Bydel 2 – Sentrum:

I for var det mangel på plasser/ventelister på Tinnheia og Grim, mens opptaket har gått greit der i år. Det er behov for flere plasser på Mosby og det kommer ny barnehage der i årsskiftet 2020/2021.

Bydel 3 – Lund/Sødal:

Kapasiteten i bydelen ansees å være tilfredsstillende, men prognosene viser at antall barn skal øke i HP perioden. Det er planlagt ny barnehage på Bjørndalen gård i 2021.

Bydel 4 – Tveit/Randesund:

I følge barnehagebehovsplanen er det noe overkapasitet nå og dette skal vedvare i HP perioden. Antall barn er forventet å synke mot 2019 for deretter å øke til omtrent dagens nivå. På Hånes er det for første gang vanskelig å få barnehageplass, noe som sees i sammenheng med utbyggingen av Lauvåsen, i tillegg bruker en del barn fra Tveit plass på Hånes. I Randesund ser det ut til å være litt overkapasitet/ flere barnehageplasser enn det er søkere til.

Det som er lagt inn av utbygginger kan for private barnehager i 4-årsperioden er å anse som en konsesjon i forhold til utbygging, men volumene og tidspunkt kan bli justert avhengig av om behovene endrer seg. Dersom private barnehager ikke benytter seg av konsesjonen innen ett år etter at barnehagen skulle vært i drift vil konsesjonen kunne frafalles i form av vedtak. Det er flere usikkerhetsmomenter i prognosene og jo lengre ut i perioden man kommer, jo mer usikkerhet vil det være i forhold til nødvendig utbygging av barnehageplasser.

Tabellen nedenfor viser barnehagebehovsplanen 2018 – 2021:

Dekningsgrad	2017	2018	2019	2020	2021
Dekningsgrad:	93,50 %	93,70 %	93,90 %	94,10 %	94,30 %

Beregnet etterspørsel	2017	2018	2019	2020	2021
kommunens makroprognose	5 518	5 465	5 424	5 421	5 511
Antall plasser i følge dekningsgrad	5 159	5 121	5 093	5 101	5 197
Økt gjennomsnittlig plass-størrelse omregnet til bhg. plasser		15	22	22	22
Beregnet etterspørsel	5 159	5 136	5 115	5 123	5 219

Antall barnehageplasser	2017	2018	2019	2020	2021
Antall barnehageplasser i kommunen	5 205	5 205	5 205	5 205	5 205
Læringsverkstedet avd. Tveit - P (privat) utvidelse		25	25	25	25
Rakkerungan, Hånes - P utvidelse			10	10	10
Mosby oppvekstsenter avd. bhg. - K, Ny bhg. 120 pl. jan. 21 (Erst. 83 pl.)					37
Solkollen Strømme - P			40	40	40
Bjørndalen gård/ Fremtidens bydel - P					60
Nedleggelse av Sløyden barnehage - K		-18	-18	-18	-18
Naturlig utfasing av små barnehager		-20	-40	-60	-80
Antall barnehageplasser	5 205	5 192	5 222	5 202	5 279

Beregnet barnehagedekning	2017	2018	2019	2020	2021
Beregnet etterspørsel	5 159	5 136	5 115	5 123	5 219
Antall barnehageplasser	5 205	5 192	5 222	5 202	5 279
Behov for nye plasser	-46	-56	-107	-79	-60

Forutsetninger:

- SSB- prognoser blir bare gitt ut hvert andre år. Prognosen fra 2016 ser ut til å bomme ved at det fødes færre barn og er lavere netto tilflytting enn SSBs prognoser. Derfor benyttes kommunens egne prognoser i år.
- Det er lagt til grunn en økning i dekningsgraden på 0,2% hvert år. Offisielle tall/ Kostra dekningsgrad viser noe lavere dekningsgrad enn det som er lagt til grunn. Det har med når på året en teller antall barn å gjøre. I barnehagebehovsplanen telles antall barn på våren, mens Kostra tall er per 15.12.
- Det legges til grunn fortsatt vekst i gjennomsnittlig plass-størrelse som omgjort til flere plasser utgjør 15 flere barnehageplasser i 2018 og 22 plasser i 2019.

Endringer/kommentarer i forhold til handlingsprogram 2017-2020:

- Solkollen Strømme har i tidligere handlingsprogram fått konsesjon til å starte opp i 2019. Det foreslås at de får starte med 40 barn allerede i 2019 i stedet for de 25 plassene som ble vedtatt i fjor. I 2020 kan de uansett utvide til 40 barn. Det ser tvilsomt ut om det reelt sett er behov for

barnehagen, men det er i tidligere HP/barnehagebehovsplaner gitt konsesjon for bygging og den kan ikke trekkes tilbake. Barnehageutbygger har også i flere omganger gått med på å utsette utbyggingen, men er nå ikke villig til å skyve ytterligere på den. Kommunen kan om ønskelig holde på at de kun får ha 25 barn i 2019, men det vanskeliggjør utbyggers muligheter til å få Husbanklån.

- Bjørndalen gård/Fremtidens bydel var i fjorårets barnehagebehovsplan oppført med oppstart i 2021, men da var dette året utenfor HP perioden. Nå som barnehagen er innenfor HP perioden utløser det konsesjon i forhold til at barnehagen får rettighet til driftstilskudd fra høsten 2021.

Bjørndalen Gård barnehage

I vedtatt handlingsprogram 2017-2021 ble det vedtatt at kommunen skulle «Gå i dialog med utbygger for å realisere kommunal drift av barnehagen, forutsatt at det ikke blir økonomisk ulønnsomt i forhold til privat drift. Det betyr at barnehagen i så fall må utvides med 16 plasser til 76 plasser».

Det ser ut til å være en del utfordringer å få utvidet barnehagen til 76 plasser og i tillegg vil det være vanskelig å få bygget/leid og drevet barnehagen til en pris som ikke gjør den ulønnsom sammenlignet med privat drift. Det er prosjektert med leiligheter over barnehagen og dersom barnehagen skal utvides til 76 plasser må noen av disse vike, slik at barnehagen strekker seg til mer enn en etasje. Det ser også ut til at det blir noe snaut med utelekeplass til så mange barn. Det anbefales derfor at barnehagen bygges ut slik som først planlagt, altså for maksimalt 60 barn og i privat regi.

Struktur

På barnehage ble sonestruktur i bydel Øst iverksatt fra 2016 i samsvar med politisk vedtak. Modellen er utviklet underveis og skal evalueres i 2018 med tanke på å kunne danne grunnlag for tilsvarende struktur i resten av kommunen. I forbindelse med kommunesammenslåing må ledelsesstrukturen på barnehage vurderes særskilt.

Skolestrukturutredning i Vågsbygdområdet som gjennomføres høsten 2017 får betydning ved at det fra 2020 er lagt inn midler i investeringsbudsjettet til tiltak for å følge opp vedtak om struktur i området.

Investeringer

Investeringsopplegget for Oppvekstsektoren innebærer en økning av investeringsrammen i 4-års perioden 2018-2021 på 205 mill. kr (fra 796 mill. kr til 1 001 mrd. kr) i forhold til perioden 2017-2020.

Universell utforming:

Det er avsatt midler i 2018 til gjennomgang av barnehager, skoler og kulturbygg med tanke på universell tilgjengelighet. For øvrig brukes investeringsmidler til strakstiltak (1 mill. kr/år) til særskilt tilrettelegging for enkeltelevers behov på nærskolen.

Barnehage:

- Barnehagen på Mosby kommer som del av Mosby Oppvekstsenter i løpet av 2020 som forutsatt ved forrige rullering.
- For å løse plassutfordringene i Justvikområdet, ble det fra barnehageårets start i august 2017 etablert 46 midlertidige barnehageplasser tilknyttet Havlimyra barnehage. I investeringsbudsjettet er det finansiert en permanent utbygging av tilsvarende antall plasser med ferdigstilling sommeren 2021. I samsvar med Bystyrets vedtak, er det også vurdert om utvidelsen kan skje helt eller delvis på Justvik. Økonomisk og arealmessig anses plassering på Havlimyra som det klart beste alternativet. Det er nærmere redegjort for disse vurderingene i egen sak.
- Sentrumsbarnehagenes utfordringer er på kort sikt løst ved kjøpet av lokalene til Fergefjellet barnehage. Til denne rulleringen av handlingsprogrammet er det gjort en utredning som skisserer tomtemuligheter, reguleringsbehov og økonomi knyttet til en relokalisering evt. ny barnehage innenfor Kvadraturen/randsonen. Utredningen konkluderer med en anbefaling om lokalisering av barnehage i tilknytning til Eva-senteret/Stiftsgården. Det forutsettes at lokalisering behandles som egen sak senere eller som del av rullering av handlingsprogram 2019-2022.
- Sløyden barnehage ble ved forrige rullering vedtatt nedlagt på grunn av bygningens beskaffenhet og at den er særlig økonomisk ulønnsom å drive.

Skole:

- Justvik OPS er ferdigstilt ved årsskiftet 2017/18 og leieutgiften aktiveres i investeringsbudsjettet i 2018. Utkjøpsklausulen som ligger inne i OPS-kontrakten foreslås ikke utløst.
- Mosby oppvekstsenter bygges som forutsatt ved forrige rullering med ferdigstillelse i løpet av 2020.
- Kringsjå skole bygges med idrettshall som forutsatt ved forrige rullering med ferdigstillelse til skolestart 2020.
- Holte utvides noe og ventilasjon bygges om i 2019 som forutsatt ved forrige rullering.
- Ventilasjon på Oddemarka bygges om i 2018 som forutsatt ved Bystyrets budsjettbehandling i fjor.
- Havlimyra ungdomsskole utvides til ca 400 elever. Prosjektet er fullfinansiert for oppstart i 2020 og ferdigstillelse i løpet av 2021.
- For å følge opp vedtak i forbindelse med strukturutredningen i Vågsbygd er det satt av midler i 2019 og 2020 til å starte bygging i forhold til valgt alternativ. Enten oppruste eksisterende skoler (Åsane og/eller Fiskå), eller å utvide skoler og legge ned Åsane og/eller Fiskå.
- Kongsgård skolesenter vil være utvidet i juni 2018. Økte leiekostnader er lagt inn i driftsrammen. Dersom det på sikt blir ledig romkapasitet som følge av redusert antall i målgruppen, er det aktuelt å legge inn et inntektskrav eller at lokaler benyttes til andre nødvendige kommunale formål.

2.3 Endrede forutsetninger

Viktige planforutsetninger:

- Implementering av lovendringer i forhold til elevenes arbeidsmiljø i kap. 9a i Opplæringsloven – særlig hva gjelder krenkelser og mobbing
- Fornyelse av Kunnskapsløftet – nye fagplaner i skolen fra 2019 – tilnærming til ny plan som skal bidra til en dypere læring
- Kommunereformen
- Kvalitets- og strukturmelding barnevern – endret ansvar og oppgavefordeling i forhold til Staten.
- Implementere ny rammeplan og innhold i barnehagen
- Lovendring om bemanningsnorm i barnehage og forskrift til pedagogisk bemanning
- Kompetanse for mangfold – minoritetsspråklige barn/elever
- T-3 oppfølging av utfordringsbilde videreføring av læringsmiljøsatsingen
- Realfagskommune
- Endret finansieringsordning for bosetting EM

2.3.1 Budsjettendringer

Tabellen gir oversikt over noen vesentlige nye budsjettendringer for sektoren samlet sett, uavhengig av tjeneste. Der det ikke er spesifisert, gjelder endringene i forhold til opplegget vedtatt i HP 2017-2020. Under kapitlene for den enkelte tjeneste gis en fullstendig oversikt over alle budsjettendringer.

Tall i 1000 kr	I 2018-kroner			
	2018	2019	2020	2021
Demografi skole (nedjustert for flere elever i private skoler)	11 530	25 715	38 360	42 064
Inntektsgradering SFO		7 260	7 260	7 260
Statsbudsjettet - Tidlig innsats (fordelt skole og Barn- og familie)	3 485	3 485	3 485	3 485
Statsbudsjettet – forebyggende tiltak	2 850	2 850	2 850	2 850
Statsbudsjettet – opptrappingsplan Rus (inkl videreføre 0,75 mill. kr engangsbevilgn 2017)	1 500	1 500	1 500	1 500
Omgjøre driftsmidler i skole til investering IKT	-2 000	-4 600	-4 600	-4 600
Pedagognorm kommunale og private barnehager	8 327	8 327	8 327	8 327
Bemanningsnorm kommunale barnehager	6 435	12 871	12 871	12 871
Bemanningsnorm private barnehager	5 800	11 600	17 384	23 167
Økt plassstørrelse barnehage	2 255	3 741	3 741	3 741
Økt dekningsgrad inkl. justering for effekt av økt statlig kontantstørrelse	1 443	3 186	4 928	6 671
Redusert kapitaltilskudd private barnehager	-1 261	-1 996	-3 467	-5 005
Redusert driftstilskudd private barnehager	-3 200	-3 200	-3 200	-3 200
Statsbudsjett 2018 justering for økt makspris i barnehage (110 kr./mnd.)	-5 060	-5 060	-5 060	-5 060
Midlertidige løsninger, Holte og Oddemarka	2 562	768		
Midlertidig barhage Havlimyra- leie	1 538	1 538	1 538	1 538
Overført midler til kjøp av opplærings tjenester (barnehage og skole)på Lillebølgen	2 767	2 767	2 767	2 767
Statsbudsjett 2017, tilbakeføre midler tidlig innsats (jfr 1. tertial 2017)	-5 393	-5 393	-5 393	-5 393
Bosetting enslige mindreårige – reduserte kostnader	-13 198	-14 006	-14 006	-14 006

Kommentarer til enkelte budsjettendringer:

Demografi

SSB-prognosene som kom i juni 2016, og kommunens demografimodell som omregner elevtall til kroner, legges til grunn for beregning av demografisk kompensasjonen på skole. På barnehage er det i budsjettopplegget på bakgrunn av kommunens egne prognoser ikke lagt opp til demografisk vekst.

SFO – inntektsgradering

Januar 2019 utvides rammen til SFO med 7,260 mill. kr årlig for å dekke tap av foreldrebetaling ved innføring av inntektsgradering i SFO. Oppvekstsektoren bruker fondsmidler, anslagsvis ca 3,5 mill. kr for å starte innføringen allerede høsten 2018. Opplegget for inntektsgraderingen blir klargjort i egen sak til Bystyret etter at rammene i HP er vedtatt.

Tidlig innsats, styrking

Gjennom Statsbudsjettet legges det inn 3,48 mill. kr i økt rammetilskudd til kommunen begrunnet i tidlig innsats. Ca 2 mill. kr foreslås brukt til å styrke bruk av IKT i opplæringen for de minste barna i skolen, jamfør IKT-plan og innføring av nettbrett/PC til alle elever i grunnskolen i løpet av 4 år. 0,9 mill. kr. disponeres til veiledning og oppfølging av kvalitet og pedagogiske tiltak barnehager, særlig familiebarnehagene. 0,5 mill. kr foreslås benyttet til å styrke foreldreveiledning ved å tilby ICDP for foreldre til 2-åringer i Sentrum tilsvarende slik det gjøres i Vågsbygd.

Bosetting enslige mindreårige

Det har i 2017 vært en betydelig reduksjon av bosettinger av enslige mindreårige flyktninger sammenlignet med forventningene som kom i 2016. I tråd med et lavere bosettingsbehov har tjenesten for enslige mindreårige redusert aktiviteten i løpet av året og fem boliger har blitt lagt ned. I 2. tertial leverte tjenesten tilbake 12 mill. kr til bykassa, og rådmannen foreslår å legge inn et trekk på ca 13,2 mill. kr i 2018 og 14 mill. kr hvert år resten av perioden.

Forebyggende tiltak

I kommuneproposisjonen for 2018 er det lagt inn en styrking av forebyggende arbeid blant barn og unge. Midlene skal ruste kommunene for ny barnevernsreform, samt underbygge regjeringens prioriterte satsninger innenfor arbeid med psykisk helse. Barn- og familietjenester får 2,850 mill. kr av Kristiansands andel på til sammen 3,6 mill. kr. Disse midlene skal brukes til å delfinansiere psykologstillinger i tjenesten (1 mill. kr), styrking av barnevernet (1,05 mill. kr) og styrking av familiens hus helse sentrum (0,8 mill. kr).

Opptrapping rus

I 2017 fikk kommunen en styrking på 5,08 mill. kr i tråd med opptrappingsplanen for rusfeltet (2016-2020), hvor barn- og familietjenester fikk 750 000 kr for ett år. I kommuneproposisjonen for 2018 er det lagt inn en ytterligere styrking der Kristiansand kommune får en økning på 6,028 mill. kr. I 2018 vil barn- og familietjenester få videreføring av de 750 000 kr som ble lagt inn i 2017, samt ytterligere styrking på 750 000 kr i hele perioden. Midlene vil bli brukt til rusarbeid blant barn og unge i tjenesten.

Omgjøre driftsmidler i skole til investering

Det vises til eget avsnitt om IKT-satsing. I tillegg til rammeutvidelsen på 4,4 mill. kr foreslås det å omgjøre 2 mill. kr i av grunnskolenes driftsmidler 2018 og 4,6 mil. årlig fra 2019 til finansiering av nettbrett/PC-er til alle elever. Midlene tas inn ved å redusere elevsatsen. Det antas at beløpet tilsvarer det skolene bruker i gjennomsnitt på IKT-anskaffelser i dag. Ved å omgjøre til investering, låses midlene til formålet og skolene får større fleksibilitet i forhold til variasjon i de årlige behovene i forhold til om det er driftsmidler.

Bemanningsnorm og pedagognorm i barnehage

Det forventes at lovforslaget om ny bemanningsnorm i barnehage og forskrift om pedagogisk bemanning blir vedtatt. Det er derfor lagt inn midler i tråd med slik utgiftene er beregnet å bli. Pedagognormen ligger inne for både private og kommunale barnehager i hele perioden, mens bemanningsnormen legges inn med effekt for kommunale barnehager fra 01.08.2018 og for private 01.08.2020 i samsvar med forskrift om finansiering av private barnehager. Det er foreløpig uklart hvorvidt staten vil gi føringer om private barnehager skal likebehandles med kommunale med hensyn til innføringstidspunkt og kostnadsdekning. Årsaken til de høye kostnadene for Kristiansand å innføre bemanningsnormen, ligger i at kommunen har hatt vesentlig lavere bemanning overfor de minste barna enn snittet i landet og har dermed hatt et lavt kostnadsnivå på tjenesten.

Det er lagt inn en avsetning tilsvarende 50 % av effekten/forventet merutgift for private barnehager i perioden 2018-2020. Rådmannen vil i forhold til dette fremme egen sak for bystyret (eventuelt i 1. tertialrapport 2018) når rammebetingelsene er endelig avklart. Det betyr at budsjettet til Oppvekst-barnehage som følge av endringene i pedagog og bemanningsnormen samlet sett er økt med 20,6 mill. kr i 2018, 32,8 mill. kr i 2019, 38,6 mill. kr i 2020 og 44,4 mill. kr i 2021.

Dekningsgrad/justering for effekt av økt statlig kontantstøtte

Dekningsgraden for barn 3-5 år har ligget omtrent uendret og var på 98,1% ved inngangen av 2017. Dekningsgraden for små barn (1-2 år) har derimot gått opp 10% de siste 10 årene og var ved inngangen til 2017 79,5%. Det kan som følge av noe fortsatt utvikling forventes at dekningsgraden for små barn øker videre med 0,5% hvert år i perioden. Imidlertid vil den økte statlige kontantstøtten (fra

6000 kr/mnd til 7500 kr/mnd) gi en redusert etterspørseffekt, noe kommunen trekkes for i rammetilskuddet. Det er som følge av disse to forhold lagt inn en kostnadsøkning på ca 1,44 mill. kr i 2018 økende med ca 1,7 mill. kr hvert år i perioden.

Økt gjennomsnittlig plass-størrelse

Det legges til grunn fortsatt vekst i gjennomsnittlig plass-størrelse det vil si at flere barn benytter 100% plass. Det forventes at gjennomsnittlig plass-størrelse øker slik at den vil være 99,5% i 2019 for så å stabilisere seg omtrent der. Det er lagt inn en økning på 2,25 mill. kr i 2018 og 3,74 mill. kr i fra 2019.

Statsbudsjett 2018 justering for økt makspris i barnehage

Maksprisen i barnehage foreslås økt med 110 kr/mnd. Kommunen trekkes i rammen for merinntektene utover prisstigning, 5 mill. kr.

Tilskudd til private barnehager

Fra 2016 ble det innført differensierte kapitaltilskudd til private barnehager. Satsene er graderte, slik at nye barnehager vil gå gradvis ned i kapitaltilskudd. Det planlegges relativt få nye private barnehager de neste årene, noe som gjør at samlet kapitaltilskudd forventes å gå ned med 1,26 mill. kr i 2018, økende til ca 5 mill. kr i 2021.

Dritstilskuddsatsene for 2018 er 192.155 kr for en heltidsplass for små barn og 91.673 kr for store barn. Satsene øker samlet sett mindre enn lønns og prisstigningen, og budsjetttrimmen er redusert med 3,2 mill. kr hvert år i handlingsprogramperioden.

Integreringstilskudd

Antall nyankomne asylsøkere og flyktninger forventes å gå betydelig ned i årene framover i forhold til «toppåret» 2017. I handlingsprogrammet for 2017-20 ligger det derfor inne en nedtrapping fra 2018. På bakgrunn av nye beregninger av aktivitet for 2018 og fremover gjøres ytterligere reduksjoner i forhold opplegget fra tidligere.

Midlertidige løsninger

I forbindelse med ombygging av ventilasjon på Oddemarka og Holte skoler er det behov for midlertidige løsninger i byggeperioden. Det er lagt inn 2,56 mill.kr i 2018 og 0,77 mill. kr i 2019. Når det gjelder Oddemarka, blir det en særlig utfordring ved at halve skolen må ut av bygningen ca 6 mnd av gangen. Det arbeides med aktuelle løsninger innenfor en akseptabel kostnadsramme og det ventes å komme tilbake med justering av utgiften i forbindelse med 1. tertialrapport 2018. Ved forrige rullering ble det lagt inn midler til midlertidige løsninger for Mosby Oppvekstsenter.

Havlimyra barnehage, leie midlertidig løsning

Leiekostnadene for den midlertidige paviljongen som ble etablert august 2017 for 46 barn er lagt inn i hele perioden.

Lillebølgen, overføring av budsjettmidler til barnehage og skole

Det har til nå vært uklarheter hvorvidt Oppvekst eller Helse – og sosialsektoren skal dekke utgiftene til spesialpedagogisk hjelp/spesialundervisning på Lillebølgen for barn i førskole- og skolealder. Det foreslås tilført 2,77 mill.kr til Oppvekst som heretter vil fa finansieringsansvaret.

Statsbudsjettet 2017, tilbakeføre midler til Tidlig Innsats

Det ble lagt inn en styrking på 2,546 mill. kr fra 2017 med helårsvirkning på 5,39 mill. kr fra 2018 og videre i forbindelse med at det i Statsbudsjett 2017 først ble lagt inn i kommunens rammer. Senere i budsjettbehandlingen i Stortinget ble midlene i stedet gitt utenfor rammen som øremerket tilskudd. Saken ble omtalt i 1. tertialrapport der midlene for 2017 ble tilbakeført. Midler lagt inn for resten av perioden tas ut ved denne rulleringen. Det samme beløpet blir i stedet tilført kommunen som øremerket tilskudd utenfor rammen.

Andre rammeoverføringer

For å oppnå mer hensiktsmessig og effektiv drift og å redusere transaksaksjoner mellom sektorene, er det foretatt noen rammeoverføringer fra Oppvekst til Teknisk sektor når det gjelder renhold, vakthold og sikring, parkmessig vedlikehold og lekeplasskontroller.

2.3.2 Innsparinger

Tabellen viser innsparingene

Tall i 1000 kr	I 2018- kroner			
Innsparingskrav	2018	2019	2020	2021
Redusert priskompensasjon fordeles på alle deler av virksomheten				
Barnehage	-210	-410	-620	-810
Barn- og Familie	-400	-800	-1 200	-1 590
Skole	-740	-1 470	-2 210	-2 920
Innsparing for å dekke inn bemanningsnorm i barnehage			-5 130	-10 250
Sum	-1 350	-2 680	-9 160	-15 570

Redusert priskompensasjon fordeles på alle deler av virksomheten, i praksis et generelt trekk

Det er vedtatt et innsparingstiltak på alle sektorer ved å gi redusert priskompensasjon. Det er lagt opp til en opptrapping av innsparingen hvert år i perioden. Oppvekstsektoren fordeler kravet på hele virksomheten. I praksis vil dette innebære et flatt trekk.

Innsparing for å dekke inn bemanningsnorm i barnehage

Rådmannen foreslår at ca. 30 % av utgiftene til ny bemanningsnorm i barnehage fra 2020 legges inn som et uspesifisert innsparingskrav på Oppvekstsektoren, foreløpig plassert på skole. Ved neste rullering av handlingsprogrammet vil dette kravet bli vurdert igjen i forhold til eventuelle endrede rammebetingelser fra Staten, endret kostnadsbilde og sektorens og kommunens samlede prioriteringer for perioden 2019-2022. Dersom kravet blir stående, vil det medføre redusert tjenestekvalitet og ramme mellom- og ungdomstrinn særlig. Dette på grunn av den spesifikke styrkingen og forventningen om økt lærertetthet på 1.-4. trinn.

2.4 Omprioriteringer

Styrking av barnevern

Utgiftene til fosterhjemsplasing i barnevernet øker foruroligende. Dette skyldes en kombinasjon av at flere barn har behov for å plasseres i fosterhjem og at utgiftene per fosterhjem øker. I tillegg er det flere omfattende og kostnadskrevenne saker knyttet til ungdom. For 2018 foreslås det å omprioritere 1,5 mill. kr fra sektor 7 skole til barnevern. Midlene kan frigjøres ved at utgiftene til opplæring for barn utenfor kommunen (i hovedsak fosterhjemsplasserte) er redusert tilsvarende. I tillegg styrkes barnevernvernet med 1 mill. kr årlig av midler bevilget i Statsbudsjettet til «Forebyggende tiltak» samt rammeutvidelse fra Bykassa på 3,5 mill. kr årlig.

IKT i skole

Det vises til egen omtale av tiltaket for innføring av IKT i skolen. Tiltaket medfører en omprioritering innen skolesektoren av 4,6 mill. kr årlig fra ordinær drift til investering i IKT.

2.5 Nye plan- og utredningsoppgaver

Brukerundersøkelser:

- Elevundersøkelsen gjennomføres årlig – alle trinn fra 5. – 10. trinn
- Brukerundersøkelse på helsestasjonstjenesten planlegges gjennomført i 2017/18
- Eventuell ny kartleggingsundersøkelse av læringsmiljø vurderes ved neste rullering

Andre plan- utredningsoppgaver:

- Barnehagebehovsplan rulleres årlig
- Skolestruktur i Midtre Vågsbygd/Slettheia
- IKT-plan for skole

- Plan for helsestasjons- og skolehelsetjeneste (inkl. plan for å redusere uønskede aborter)
- Utredninger i forbindelse med K-3

2.6 Betalingssatser

Betalingssatsene fastsattes i samsvar med statens fastsatte makspris og reguleres i Statsbudsjettet. Forslaget i statsbudsjettet 2018 er makspris på 2.910 kr per måned som er en økning på 110 kr ut over lønns og prisstigning. Søskenmoderasjonen følger satser i forskrift om foreldrebetaling. Kostpenger kommer i tillegg til betalingssatsene, og er basert på selvkost i kommunale barnehager i tråd med forskrift om foreldrebetaling. Kostpengene utgjør 200 kr pr måned for full plass (kommunale barnehager). Private barnehager fastsetter egne satser ut fra selvkostprinsippet.

Moderasjonsordningene i forskrift om foreldrebetaling tilsier at barn i familier med årsinntekt under 533.500 kr kan søke om redusert foreldrebetaling. Ingen med inntekt under dette skal betale mer enn 6 % av sin årsinntekt. I tillegg får 3, 4- og 5-åringer i familier med skattbar årsinntekt under 450.000 kr 20 timers gratis kjernetid per uke.

Skole:

Betalingssatsene for Skolefritidsordning er foreslått justert med 2,6 % fra 2017 til 2018. Justeringen er i henhold til statlig deflator gitt i statsbudsjettet for 2018.

De vedtatte satsene i HP 2018-21 gjøres gjeldende for perioden fra og med 01.01.2018 til og med 31.07.2018. Fra og med 01.08.2018 må det vedtas nye satser i samsvar med innføringen av den nye inntektsgraderingsordningen for SFO.

Satsene for utleie av lokaler er foreslått videreført justert med statlig deflator på 2,6 %.

2.7 Satsingsområder og ressursbruk pr tjeneste

2.7.1 Sektorens totale netto driftsramme

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Barnehagetjenesten	701 565	730 346	759 429	780 007	785 025	790 360
Skoletjenesten	1 003 031	1 047 738	1 082 471	1 098 746	1 101 215	1 097 955
Barne- og familietjenester	212 289	226 358	226 366	218 380	213 886	211 213
Sum	1 916 885	2 004 442	2 068 266	2 097 133	2 100 126	2 099 528

Sektorens driftsbudsjett er økt med 18,53 mill. kr fra 2017 til 2018, i tillegg til lønns- og prisstigning på 45,29 mill. kr. Den totale økning er på 63,82 mill. kr.

OPPFØLGING AV KOMMUNEPLANENS SATSINGSOMRÅDER – PERIODEMÅL

Samskaping som drivkraft Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand kommune er regional drivkraft i utvikling av effektive og brukervennlige tjenester.	
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator
1	Innovasjon, utviklingsarbeid og tiltak innen oppvekstfeltet er forskningsinformert og utvikles i samarbeid med universitets- og forskningsmiljøer.

Strategier for innovasjons- og utviklingsarbeid:

- Alt utviklingsarbeid skal være kunnskapsinformert
- Videreutvikle samhandlings- og samskapingsarenaer med universitets- og forskningsmiljøer
- Delta sammen med UIA/SSHF i viktige samarbeidsprosjekt som Prodig, PHD, Digital mobbing, universitetsbarnevern, partnerskap i barnehage og skole, Childcheck

Kompetanse for verdiskaping				
Retningsmål i kommuneplanen:				
Kristiansand er en ledende kompetanseby hvor innbyggerne utvikler og anvender sin kompetanse				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2017	Mål 2018	Mål 2019-21
2	Barn og unge mestrer grunnleggende ferdigheter			
	<u>Indikatorer:</u>			
	<u>Lesing</u>			
	1. Nasjonale Prøver - lesing 5.trinn, %-andel elever på mestringsnivå 2 og 3. (nasjonalt 2015, 75,6)	77,9	79	80
	2. Nasjonale Prøver - lesing 8.trinn, %-andel elever på mestringsnivå 3, 4 og 5. (Nasjonalt 2015, 70,2)	71,6	73	75
	3. Nasjonale Prøver - lesing 9.trinn, %-andel elever på mestringsnivå 3, 4 og 5. (Nasjonalt 2015, 80,3)	82	83	84
	<u>Regning</u>			
	4. Nasjonale Prøver - regning 5.trinn, %-andel elever på mestringsnivå 2 og 3. (Nasjonalt 2015, 76,3)	77,7	79	80
	5. Nasjonale Prøver - regning 8.trinn, %-andel elever på mestringsnivå 3, 4 og 5. (Nasjonalt 2015, 70,6)	72,7	74	75
	6. Nasjonale Prøver - regning 9.trinn, %-andel elever på mestringsnivå 3, 4 og 5. (Nasjonalt 2015, 80,9)	79,9	82	84
	<u>Digital kompetanse</u>			
	7. %-andel elever i grunnskolen som har nettbrett/PC	50	70	100
	<u>Barnehage</u>			
	8. %-andel familiebarnehager som får systematisk faglig veiledning	0	100	100

Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2017	Mål 2018	Mål 2019-21
3	Ferdighetene i realfag forbedres. <u>Indikatorer:</u> 1. Standpunktkarakter Matematikk (Nasjonalt 2016, 3,5) 2. Standpunktkarakter Naturfag (Nasjonalt 2016, 4,1) 3. %-andel elever på 5. trinn som har tilbud om koding/programmering	3,7 4,2 0	3,7 4,3 100	3,8 4,4 100

Strategier for bedre ferdigheter i skolen:

- Tett og systematisk ledelsesoppfølging av alle kommunale barnehager og skoler
- Satsing på språk i barnehage, lesing, realfag og IKT i skole
- Videreføring av FLiK i ordinær drift
- Fornyelse av Kunnskapsløftet – nye fagplaner, fokus på dybdelæring og kjerneelementer i fag

Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2017	Mål 2018	Mål 2019-21
4	Færre ungdommer faller utenfor utdanning og arbeidsliv <u>Indikator</u> 1. %-andel elever som fullfører og består vg1 2. Grunnskolepoeng	83 41,7	84 42,1	85 42,2

Strategier for at flere lykkes i forhold til utdanning og arbeid:

- Samarbeidsavtale med Fylkeskommunen om overganger
- Ledelsesdialog
- Skolene følger egne gjennomføringsresultater inn i videregående opplæring med tanke på læring og utvikling i organisasjonen
- Arbeid med grunnleggende ferdigheter

Deltakelse og tilhørighet				
Retningsmål i kommuneplanen:				
• I Kristiansand lever alle barn og unge et liv under forhold som fremmer verdighet, tilhørighet, mestring og deltakelse i fellesskapet.				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2017	Mål 2018	Mål 2019-21
5	Barnehager og skoler utvikler inkluderende praksis som bidrar til økt faglig og sosialt læringsutbytte, færre segregerte tiltak/mindre omfang av spesialundervisning og redusert mobbing <u>Indikatorer inkludering:</u> 1. %-andel av elevene totalt som får spesialundervisning 2. %-andel gutter på ungdomstrinnet som får spesialundervisning 3. %-andel av elevene som har spesialundervisning som får den hovedsakelig i klassen <u>Indikatorer læringsmiljø (elevundersøkelsen):</u> Trivsel: 4. %-andel elever som trives godt på skolen 5. Trygt miljø snitt (index 1-5) 6. %-andel elever som blir mobbet en eller flere ganger i uka 7. Vurdering for læring snitt (index 1-5)	6,6 14 45 94,7 4,29 2,89 4,0	6,5 13 48 96 4,5 2,5 4,2	6,1 10 50 100 5 0 4,5

Strategier for økt inkludering:

- Pedagogisk analyse brukes systematisk
- Ledelsesdialog – oppfølging av den enkelte enhet
- En inkluderende opplæring som bidrar til at flere barn er meningsfulle deltakere i barnehage- og skolefellesskapet
- PPT arbeider systemrettet i barnehage og skole

Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2017	Mål 2018	Mål 2019-21
6	Tidlig innsats – kommunen har velfungerende samhandling og tjenlig støtteapparat overfor barn og unge og gir riktig hjelp til rett tid. <u>Indikatorer:</u> 1. Antall nye pedager i barnehagene (jmf. pedagognorm, inkl. private) 2. Gruppestørrelse 1-4 (gruppestørrelse 1, jmf. GSI) 3. Antall foresatte som tar imot foreldreveiledningsprogram (ICDP) 4. %andel 3.-og 8.-trinns elever som har fått informasjon fra bydelsbarnevern og skolehelsetjenesten	0 15,2 33 0	30 14 50 50	85 13 65 100

Strategier for tidlig innsats:

- Økt lærertetthet på 1.-4. trinn gjennom nasjonal satsing, forsterket innsats særlig innen lesing
- Økt pedagogisk bemanning i barnehage
- Lavterskelinnsats fra PPT og systemrettet arbeid også i barnehage
- Styrket samhandling mellom barnehager, skoler og familiens hus
- Forbedre rutiner for tverrfaglig samhandling omkring enkeltbarn
- «Til rett tid» - Tiltakskjede for å avdekke mobbing, omsorgssvikt og overvekt i samarbeid mellom barnehager, barne- & familietjenesten,
- Særlige satsinger som ICDP tilbud til foreldre til alle toåringer i Vågsbygd og Sentrum bydeler, «Vanlig, men vondt» også på mellomtrinnet, pilotprosjekt: «Child check»: Avdekking av alvorlig omsorgssvikt etter mistanke om vold i nære relasjoner, rus og alvorlige psykiske lidelser. Samarbeid med SSHF og Barns Beste

Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2017	Mål 2018	Mål 2019-21
7	Barn og unge har strategier for å mestre eget liv. <u>Indikatorer:</u> 1. Prosentandel skoler som har Implementert livsmestring	0	50	100

Strategier i forhold til livsmestring og psykisk helse:

- Implementere livsmestring i skolen og i barnehager

Deltakelse og tilhørighet Retningsmål i kommuneplanen: Innbyggerne er aktive deltakere i lokalsamfunn og arbeidsliv.				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2017	Mål 2018	Mål 2019-21
8	Nyankomne flykninger og innvandrere er integrert i barnehage og skole			
	<u>Indikatorer:</u>			
	1. Andel minoritetsspråklige barn 1-5 år i barnehage.	70,4	73	80
	2. Prosentandel voksne som består prøve på A2-nivå	85	85	87
	3. Andel med overgang til arbeid/utdanning etter endt introduksjonsprogram	37	55	55
	4. Andel med overgang til arbeid/utdanning 1 år etter endt introduksjonsprogram	65	67	69
	5. Antall deltakere i introprogram som har språk/arbeidspraksis i Oppvekstsektoren.	14	17	20

Strategier for bedre integrering:

- Aktiv rekruttering av flerspråklige barn til barnehage
- Styrket samarbeid med videregående skole for å lage tilpassede utdanningsløp
- Gi opplæring som styrker et arbeidsrettet integreringsarbeid
- ICD-tilbud til alle 2-åringer i Vågsbygd og Sentrum

Deltakelse og tilhørighet Retningsmål i kommuneplanen: Innbyggerne har mulighet til å ivareta egen helse, trivsel og livskvalitet .				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2017	Mål 2018	Mål 2019-21
9	Hverdagen er bedret for barn fra fattige familier.			
	<u>Indikatorer:</u>			
	1. Deltakelsen i SFO-ordninger på 1. trinn i områder med sosioøkonomisk indeks over 1,5	68	72	80

Strategier:

- Gratis kjernetid og inntektsgradert foreldrebetaling i barnehage
- Innføring av inntektsgradering i SFO
- Samarbeid i forbindelse med prosjekt «nye mønster, trygg oppvekst»
- Tiltaksmidler på enhetsnivå
- Nettbrett/PC til alle elever i grunnskolen

Tilskuddsforvaltning

Det er kommet inn 11 (8) søknader til Oppvekstsektoren for budsjettåret 2018. Det er søkt om totalt 6,0 mill. kr, mens sektorens ramme for tilskudd var opprinnelig 4,4 mill. kr. De innkomne søknadene er fra organisasjonene som fikk innvilget stønad ved forrige budsjettbehandling, samt én søker som ikke fikk innvilget stønad i 2017. Det er ikke foreslått å innvilge støtte til denne da dette vil være utenfor sektorens ramme.

Bystyret ga i tillegg tilskudd til 2 tiltak slik at rammen er økt til 4,74 mill. kr.

En samlet oversikt over alle tilskudd med søknadsbeløp og foreslått tildeling, fremkommer i vedlegget til handlingsprogrammet: Tilskudd og tilskuddsordninger m.m.

2.8 Barnehagetjenesten

RESSURSBRUK BARNEHAGETJENESTEN TOTALT

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Pol. styr./kontroll og felles led.	1 091	182	150	150	150	150
Barnehagetilbud/ barnehagelokaler/ skyss	651 303	678 907	706 917	727 495	732 515	737 848
Nedsatt funk.evne/spesial ped. hjelp og tilbud for minorit.språklige	49 171	51 257	52 362	52 362	52 362	52 362
Sum	701 565	730 346	759 429	780 007	785 025	790 360

BRUTTO OG NETTOUTGIFTER I HANDLINGSPROGRAMPERIODEN

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	791 337	792 253	841 079	861 657	866 675	872 010
Inntekter	-89 772	-61 907	-81 650	-81 650	-81 650	-81 650
Netto	701 565	730 346	759 429	780 007	785 025	790 360

Driftsbudsjett til barnehagetjenestene er økt med 11,3 mill. kr fra 2017 til 2018, i tillegg til lønns- og prisstigning på 17,8 mill. kr. Totalt 29,1 mill. kr.

Nedenfor en oversikt over reelle rammendringer hvert år i perioden i forhold til 2017:

Tall i 1000 kr	I 2018-kroner			
Tiltak	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Integreringstilskudd	-539	-1 593	-2 292	-2 748
Innsparingstiltak	-205	-410	-615	-814
Div. justeringer	139	159	264	264
Endring i kapitaltilskudd til private barnehager	-1 261	-1 996	-3 467	-5 005
Nedleggelse av Sløyden barnehage høsten 2018 (jfr vedtak HP 2017-2020)	-131	-263	-499	-499
Endring i driftstilskudd til private barnehager	-6 141	1 070	1 070	1 070
Endringer pga. overføringer av oppgaver	-1 317	-1 317	-1 317	-1 317
Havlimyra barnehage midlertidig barnehage fra 2017 til 2021	1 538	1 538	1 538	1 538
Økt gjennomsnittlig plassstørrelse	2 255	3 741	3 741	3 741
Økt dekningsgrad inkl. justering for effekt av økt statlig kontantstørrelse	1 443	3 186	4 928	6 671
Statsbudsjett 2018 ny pedagognorm kommunale barnehager	3 436	3 436	3 436	3 436
Statsbudsjett 2018 ny pedagognorm private barnehager	4 891	4 891	4 891	4 891
Statsbudsjett 2018 ny bemanningsnorm kommunale barnehager	6 435	12 871	12 871	12 871
Statsbudsjett 2018 ny bemanningsnorm private barnehager	5800	11600	17 384	23 167
Statsbudsjett 2018 justering for økt makspris i barnehage (110 kr./mnd.)	-5 060	-5 060	-5 060	-5 060
Sum endringer fra 2017	11 283	31 853	36 873	42 206

2.8.1 Overordnede politiske utvalg og administrasjon

Tjenestene viser lønnsutgifter m/ refusjoner for sektorverneombud/tillitsvalgte. Øvrige administrative utgifter til barnehage er samlet på oppvekstdirektørens stab i sektor 7.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr	I 2018-kroner					
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	1 473	432	500	500	500	500
Inntekter	-382	-250	-350	-350	-350	-350
Netto	1 091	182	150	150	150	150

Budsjettet er redusert fra 2016 til 2017, fordi pc-avgiften er overført til budsjetttrammen under KR-IKT.

2.8.2 Barnehagetilbud og barnehagelokaler, skyss

Tjeneste 20* omfatter ordinære barnehagetilbud i kommunale og private barnehager, samt private familiebarnehager. Oppvekstsektoren har driftsansvar for kommunale barnehager, og finansieringsansvar for private barnehager/familiebarnehager i henhold til forskrift om tildeling av tilskudd til private barnehager. Sektoren har også et godkjennings-, veilednings- og tilsynsansvar for alle barnehager i kommunen.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	732 458	735 355	781 917	802 495	807 515	812 848
Inntekter	-81 155	-56 448	-75 000	-75 000	-75 000	-75 000
Netto	651 303	678 907	706 917	727 495	732 515	737 848

Endringene i budsjettrammen er på 28,010 mill. kr og skyldes i hovedsak følgende:

- Lønns- og prisvekst
- Økt dekningsgrad/etterspørsel
- Ny pedagognorm og 50% effekt av bemanningsnorm overfor private barnehager i 2018
- Reduserte tilskudd til private barnehager i 2018 pga. overskudd i kommunale barnehager i 2016 (2 års forsinkelseeffekt)

Full finansiering av private barnehager medfører at driftsresultat i kommunale barnehager og vedlikeholdsutgifter fra 2016-regnskapet påvirker beregningsgrunnlaget for kommunens finansieringsplikt i 2018 og i handlingsprogramperioden. Det er derfor viktig at kommunale barnehager har stabil og god drift, med god kapasitetsutnyttelse, lave utgifter og mindre sykefravær. Utgifter til kommunal kontantstøtte føres på egen tjeneste etter Kostra-reglementet, da ordningen er definert utenfor kommunalt ansvarsområde.

2.8.3 Tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne, spesialpedagogisk hjelp og tilbud for minoritetsspråklige barn

Pedagogisk støtteenhet for barnehager forvalter, iverksetter og organiserer tiltak for barn med rett til spesialpedagogisk hjelp og tilrettelegging for barn med nedsatt funksjonsevne etter barnehagelovens § 19 a-g. Søknader om spesialpedagogisk hjelp er basert på sakkyndige vurderinger fra Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT), og tiltak tildeles i form av enkeltvedtak. I tillegg fattes det vedtak knyttet til søknader etter barnehagelovens § 19 g, der kommunen skal sikre at barn med nedsatt funksjonsevne får et egnet individuelt tilrettelagt barnehagetilbud. Kommunen har refusjonsutgifter for barn med vedtak, som er fosterhjemsplassert i andre kommuner. Det ytes også støtte til barn som har rett til skyss i henhold til barnehagelovens § 19 f. Forvaltning og drift av tilbudet til minoritetsspråklige barn er tillagt Kongsgård barnehagesenter.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	57 406	56 466	58 662	58 662	58 662	58 662
Inntekter	-8 235	-5 209	-6 300	-6 300	-6 300	-6 300
Netto	49 171	51 257	52 362	52 362	52 362	52 362

Endringene i budsjettrammen er på 1,105 mill. kr og skyldes i hovedsak følgende:

- Kompensasjon for lønn- og prisstigning
- Økt budsjett fra 2017 til dekning av utgifter ved Lillebølgen.
- Reduksjon på 1 årsverk for rådgiver som er overført til Oppvekst-stab.

Pedagogisk støtteenhet for barnehagene har de siste 2-3 årene fått betydelig flere barn som trenger mer hjelp. Første halvår 2017 økte antall barn som har fått sakkyndig vurdering av PPT fra 150 til nærmere 200 barn. Fra august 2017 er det 166 barn med tiltak, hvorav 126 gutter og 40 jenter.

I tillegg kommer tilrettelegging for barn med nedsatt funksjonsevne, medisinske hjelpebehov, og særlig oppfølging/tilsyn. Oppfølging med Eibi-metoden ved barneautisme er alene kostnadsberegnet til ca. 7 mill. kr årlig, og anses som spesielt ressurskrevende.

Tilbud for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i barnehage

Tiltak for minoritetsspråklige barn tildeles den enkelte barnehage, etter søknad, i form av støttepedagog i norsk og/eller tospråklig assistent. Tospråklige assistenter arbeider med språkstimulering på morsmål, med å hjelpe barn til å forstå og bli forstått, hjelpe foreldre til å opprette og få kontakt med barnehagen og være en brobygger mellom hjem og barnehage. Støttepedagoger i norsk er barnehagelærere som arbeider med språkstimulering på norsk. Sentralt i tiltakene er også veiledning og oppfølging av den enkelte barnehage med vekt på læringsmiljøet.

2.9 Barn- og Familietjenesten

Barne- og familietjenesten, ansvar 26000, består av virksomhetsadministrasjon, barneverntjenesten, tre Familiens hus (svangerskaps- og barseltjenester, helsestasjon og skolehelsetjeneste, barnefysioterapi og familiesentre) og bosetting av enslige mindreårige flyktninger (6 bofelleskap, EM aktivitetshus med klubb og oppfølgingsteam). Barne- og familietjenesten har rundt 340 årsverk.

RESSURSBruk

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	I 2018-kroner			
			HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Administrasjon	6 286	3 045	3 644	4 362	4 353	4341
Helsestasjon- og skolehelsetjeneste	51 674	53 650	57 101	56 644	56 547	56 454
Forebyggende arbeid barn/unge	-307	750	750	750	750	750
Råd, veiledning og sosialforebyggende arbeid	8 172	16 123	6 718	6 318	5 703	5 703
Barnevernstjeneste	49 310	54 902	55 811	52 447	52 768	52 837
Barnevernstiltak i hjemmet	13 477	13 191	13 390	13 390	13 390	13 390
Barnevernstiltak når barnet er plassert utenfor hjemmet*	78 243	80 020	83 417	78 934	74 840	72 203
Alarmsentral for barn	421	0	0	0	0	0
Interne serviceenheter	4 920	4 600	5 535	5 535	5 535	5 535
Barnehagetilbud	71	77	0	0	0	0
Psykiatrisk sykepleie, hjelp i hjemmet	22	0	0	0	0	0
Sum	212 289	226 358	226 366	218 380	213 886	211 213

* Her inngår utgifter til tjenester til enslige mindreårige flyktninger (utgjør 6,797 mill. kr i 2018)

BRUTTO OG NETTOUTGIFTER

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	390 294	394 458	381 750	362 179	357 685	355 012
Inntekter	-178 005	-168 100	-155 384	-143 799	-143 799	-143 799
Netto	212 289	226 358	226 366	218 380	213 886	211 213

Driftsbudsjett til Barn- og familietjenesten er redusert med 4,7 mill. kr fra 2017 til 2018, i tillegg til lønns- og prisstigning på 4,7 mill. kr. Samlet (netto) er driftsbudsjettet økt 7000 kr fra 2017 til 2018.

I inntektene på 155,38 mill. kr inngår blant annet tilskudd for enslige mindreårige på 58,6 mill. kr, inntekter knyttet til interkommunalt barnevern på 65,99 mill. kr og tilskudd til alarmtelefonen på 9,12 mill. kr.

Nedenfor en oversikt over reelle rammendringer hvert år i perioden i forhold til 2017:

Tall i 1000 kr		I 2018-kroner			
Tiltak		HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Innsparing redusert priskompensasjon		-399	-798	-1 198	-1 587
Integreringstilskudd		-2 381	-7 323	-10 802	-13 086
Endring bosetting enslige mindreårige		-13 198	-14 006	-14 006	-14 006
Styrking opptappingsplan rus		769	769	769	769
Overføring 1 årsverk til kommuneadvokaten vedrørende barnevern		-1 025	-1 025	-1 025	-1 025
Styrking forebyggende arbeid barn og unge		2 921	2 921	2 921	2 921
Korrigerende fagapplikasjon fra KR-IKT fra skole til barn- og familie		208	208	208	208
Overføring av merkantil stilling til skole		-663	-663	-663	-663
Vakt og sikkerhet - overføring til KE		-57	-57	-57	-57
Økt ramme tilskuddsordning		615	615	-	-
Tidlig innsats ICDP		513	513	513	513
Rammeoverføring til dokumentsender fra barnevern		-72	-72	-72	-72
Overføring fra skole på grunn av besparelse knyttet til fosterbarn i andre kommuner		1 538	-	-	-
Avlasterdom barnevern		2 700	2 800	2 800	2 800
Samlivskurs Salem		-76	-76	-76	-76
Styrking barnevern		3 500	3 500	3 500	3 500
Barnas stasjon Blå Kors		200	-	-	-
Blå Kors snakk om mobbing		200	-	-	-
Avrunding		-2	-2	-1	-1
Sum reelle endringer i forhold til 2017		-4 709	-12 696	-17 189	-19 862

2.9.1 Barnevern

Barneverntjenestens hovedoppgaver er å ivareta barn og unge som utsettes for omfattende og alvorlig omsorgssvikt fra sine foreldre, samt iverksette tiltak for ungdom med store atferdsproblemer. Barneverntjenesten har ansvar for individuelle tiltak for barn og unge fra 0-18 år. Barn under omsorg fra barnevernet har rett på oppfølging frem til de er 23 år.

Barneverntjenesten drifter interkommunal barnevernvakt for 23 kommuner. Tjenesten har også ansvar for Nasjonal alarmtelefon (116 111) på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet.

Utfordringer for tjenesten

Det meste av budsjettet til barneverntjenesten i dag er rettet inn mot undersøkelser av nye meldinger og oppfølging av barn og unge i fosterhjem og institusjon og ikke forebygging. Barneverntjenesten står i et kontinuerlig krysspress mellom lovpålagte oppgaver knyttet til disse oppgavene og forventning om deltakelse i forebyggende arbeid. Prioritering av forebyggende arbeid er krevende med de ressurser som er tilgjengelig.

Utgiftene fosterhjemsplasseringer til tiltak i barnevernet øker foruroligende. Dette skyldes en kombinasjon av at flere barn har behov for å plasseres i fosterhjem og at utgiftene per fosterhjem øker. Økt egenandel ved bruk av statlige barneverntiltak (barnevernsinstitusjoner) er ikke kompensert fullt ut, noe som medfører betydelige utfordringer for tjenesten. I 2018 er derfor budsjettet styrket med ca 6 mill. kr i forhold til 2017.

Barneverntjenesten benytter i svært liten grad private aktører, og jobber systematisk med barn og familier med omfattende behov. Etablering av egen tiltaksavdeling som jobber med 85 av de mest krevende familiene har vært en viktig prioritering.

Prioriteringer:

- Fortsette arbeidet med å styrke den tverrfaglige innsatsen på de tre ulike familiens hus.
- Intensivere innsatsen ift. samarbeid skole/barnevern. Deltagelse på personalmøte på alle skolene og barnehager og informere 3. og 8. klasse om god omsorg
- Fokus på bruk av familieråd i alle fasene av en barnevernssak.
- Fortsatt fokus på kulturjobbing - verdier og barnesyn
- Prioritere lovpålagte myndighetskrav i alle avdelinger

2.9.2 Tjenester til enslige mindreårige

Tjenesten omfatter 5 bofellesskap, et ressurscenter, EM aktivitetshus og oppfølgingsteam. Ressurscenter består av 9 rom inne i hovedhuset hvor personalbasen er, samt 5 hybelleiligheter og 1 skjermingsleilighet utenfor hovedhuset. Anmodningen for 2017 var å bosette 20 enslige mindreårige samt overføre 10 av de som ikke ble bosatte i 2016, totalt 30 enslige mindreårige. Anmodningen ble endret i slutten av januar 2017 til å bosette 10. Dermed startet nedbygging av tjenesten fra 11 til 5 bofellesskap. Det ble etablert ressurscenter som tok over ungdom fra to av husene.

Utfordringer for tjenesten

De enslige mindreårige flyktingene som bosettes har ulik bakgrunn og ulike behov. Selv om mange er ressurssterke og klarer seg godt på skole og i arbeidsliv, bosettes også enslige mindreårige med betydelige helseutfordringer og store hjelpebehov. For å ivareta disse utfordringene har tjenesten utviklet differensierte tiltak og etablert ressurscenter på Bispeå. Kommunen bygde opp kapasiteten for å kunne møte den varslede økningen i bosettingen som imidlertid ikke kom. Situasjonen er fortsatt usikker og det er utfordrende å vite hvor mye kapasitet som skal opprettholdes til å bosette enslige mindreårige. Bosettingstall for neste år har frem til i år blitt varslet i september, men for 2018 vil sannsynligvis ikke tallet bli varslet før i november. Dette gir kommunen utfordringer i planleggingen av tilbudet. Endring i finansieringsordningen som ble innført fra 1.1.17 og usikkerheten vedrørende antall enslige mindreårige som skal bosettes har medført omfattende beregninger for å kunne si hva dette vil medføre av ekstraavgifter for bykassa.

Prioriteringer:

- Opprettholde differensierte og individuelt tilpassede tiltak
- Tilpasse antall bofellesskap i tråd med bosettingsanmodning for 2018

2.9.3 Familiens hus – helse

Tjenesten omfatter Familiens hus stab, Familiens hus øst, Familiens hus sentrum og Familiens hus vest. Hvert familiens hus helse omfatter helsestasjon, skolehelsetjeneste, svangerskaps- og barselomsorgen, familiesenter og barnefysioterapi. Åpen barnehagetilbud i Vest ble avviklet sommeren 2017. Områdebarnevern er nå etablert på alle tre Familiens hus.

Utfordringer for tjenesten

Samhandlingsreformen, delavtale 8 (Jordmortjenesten) og statlige retningslinjer for svangerskaps- og barselomsorgen medfører økt press på tjenesten. Fylkesmannen gjennomførte tilsyn med barselomsorgen i kommunen i mai 2017. Tilsynet anførte et avvik for jordmortjenesten på at kommunen ikke tilbyr hjemmebesøk av jordmor innen 1-3 døgn etter hjemkomst. Den statlige styrkingen av helsestasjons- og skolehelsetjenesten har fortsatt i form av belønningsmidler som må søkes på årlig. utfordringen her er at det ikke er varige midler og dermed kan vi ikke ansette i faste stillinger. Det er fortsatt underdekning i henhold til statlige normtall for barneskole. Vi ser også at de statlige normtallene for ungdomsskole der det er små ungdomsskoler, fører til for lite tilstedeværelse.

Barnefysioterapeutene opplever fortsatt en betydelig økning i etterspørsel fra foreldre, barnehager og skoler når det gjelder behandling og tilrettelegging for en økende andel av svært funksjonshemmede barn. utfordringene knyttet til barn og unges psykiske helse er dokumentert gjennom de to siste «Ungdata»-undersøkelser. Økende forventninger fra spesialisthelsetjenesten ved Barne- og ungdomspsykiatrien til at kommunen skal overta flere behandlingsoppgaver er ikke blitt mindre. Forslag til pakkeforløp for utredning av psykiske lidelser hos barn og unge som har vært på høring høsten 2017 bekrefter den utviklingen kommunen ser. utfordring videre vil bli å styrke kommunens tilbud på dette området.

Prioriteringer:

- Tjenesten har særlig fokus på barn og unges psykiske helse
- Forebyggende psykisk helsearbeid prioriteres både på helsestasjon og i skolehelsetjenesten
- Tilby hjemmebesøk til alle som har født innen 1-3 døgn etter hjemkomst
- Styrke tverrfaglig arbeid gjennom samarbeid med områdebarnevern i Familiens hus
- Tilbud om foreldreveiledning

2.10 Skoletjenestene

Rammeendringene i skole fra 2017 til 2018 er hovedsakelig relatert til prisjustering, demografi, innsparringstiltak, endringer sats Statens Pensjonskasse (SPK), endringer i FDV og leiekostnader, endring midlertidige løsninger, endring integreringstilskudd, overføring av midler vakt og sikring samt vedlikehold av grøntanlegg til teknisk sektor. Vi viser for øvrig til kommentarer under den enkelte tjeneste/virksomhetsområde.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	I 2018-kroner			
			HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Grunnskole	872 028	894 023	916 837	929 223	932 312	929 180
Sentrale poster	49 873	59 140	68 258	64 297	63 677	63 549
PP-tjenesten	22 831	23 825	25 142	25 342	25 342	25 342
Skolefritidsordning	10 369	15 876	16 635	24 285	24 285	24 285
Voksenopplæring (KSS)	47 930	54 874	55 599	55 599	55 599	55 599
Netto	1 003 031	1 047 738	1 082 471	1 098 746	1 101 215	1 097 955

BRUTTO OG NETTOUTGIFTER I HANDLINGSPROGRAMPERIODEN

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	1 279 730	1 153 707	1 185 801	1 202 076	1 204 545	1 201 285
Inntekter	-276 699	-105 969	-103 330	-103 330	-103 330	-103 330
Netto	1 003 031	1 047 738	1 082 471	1 098 746	1 101 215	1 097 955

Driftsbudsjett til oppvekst skole er økt med 12 mill. kr fra 2017 til 2018 i tillegg til lønns- og prisstigning på 22,8 mill. kr. Samlet (netto) er driftsbudsjettet økt med 34,7 mill. kr fra 2017 til 2018.

Nedenfor en oversikt over reelle rammendringer hvert år i perioden i forhold til 2017:

Tall i 1000 kr		I 2018-kroner			
		HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Innsparing for i forbindelse med bemanningsnorm barnehage		0	0	-5 125	-10 250
Endringer demografi		11 530	25 715	38 360	42 064
Midlertidige løsninger		-1 887	-1 580	-2 874	-2 874
Integreringstilskudd		-2 465	-6 665	-9 085	-10 494
Overføring av vakt og sikring til Kristiansand eiendom		-1 108	-1 108	-1 108	-1 108
Overføring fra drift til investering vedrørende IKT		-2 000	-4 600	-4 600	-4 600
Endring SPK fra 10,25 % til 10,80 %		3 813	3 813	3 813	3 813
Endring FDV-kostnader		1 966	1 966	2 183	2 183
Innsparing redusert prisjustering		-735	-1 471	-2 206	-2 924
Leieøkning KSS		431	431	431	431
KIS resertifisering av IB skole		308	308	0	0
Lillebølgen opplæring grunnskole		1 230	1 230	1 230	1 230
SFO inntektsgradering		400	8 260	8 260	8 260
Overføringer til Parkvesenet vedlikehold grøntanlegg m.m.		-2 005	-2 005	-2 005	-2 005
Overføring av lønnsressurs fra barnehage og barn og familie		1 649	1 649	1 649	1 649
Statsbudsjettet - overgang barnehage skole		336	336	336	336
Diverse endringer og tekniske justeringer		2 035	1 956	1 444	1 732
Overføring til Barn- og familietjenesten - barneverntjenesten		-1 538	0	0	0
Sum reelle endringer fra 2017 ekskl. prisjustering		11 959	28 235	30 704	27 444

2.10.1 Grunnskole

Tjenesten omfatter:

36 grunnskoler (inkl. Mottaksskolen og Internasjonal skole), Tospråklig fagopplæring, Leirskole, Svømmeundervisning, Hørselsavdeling, Grunnskolens pedagogiske støtteenhet (GPS), Pedagogisk senter og sentrale avsetninger til fordeling i løpet av året

SATSINGSOMRÅDER OG UTFORDRINGER

Jfr. innledning sektorkapittel, prioriteringer og felles periodemål

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	1 012 419	923 547	945 013	955 399	958 488	955 356
Inntekter	-140 391	-29 524	-28 176	-26 176	-26 176	-26 176
Netto	872 028	894 023	916 837	929 223	932 312	929 180

Oppstillingen viser samlede budsjetterte utgifter knyttet til grunnskoleundervisning, herunder spesialundervisning og undervisning for minoritetsspråklige elever. Tallene inkluderer midler til lønn og drift. En framstilling bestående av tjenestekodene 202 grunnskole-tjeneste, 222 skolelokaler er valgt for å gi et mer fullstendig bilde av budsjettet til grunnskolevirksomheten.

Netto endring fra 2017 til 2018 er på 22,81 mill. kr og skyldes:

- Lønns- og prisjustering
- Demografi/elevtallsendring
- Andel økt sats Statens Pensjonskasse SPK fra 10,25 % til 10,8%
- Overføring vakt og sikring til KE
- Endringer i midlertidige løsninger
- Andel innsparingskrav
- Resertifisering KIS som IB skole
- Endring FDV kostnader
- Overføring fra drift til investering vedrørende IKT
- Overføring vedlikehold av grøntanlegg og lekeplasskontroll til Parkvesenet
- Reduksjon integreringstilskudd
- Mindre endringer og tekniske justeringer (tilskudd Rajshahi, justering renholdsoner m.m)
- Overføring til Barn og familietjenesten – barnevernstjenesten
- Prosjektmidler til nettvett
- Prosjektmidler til sjømatløft og skolemat i samarbeid med ungt entreprenørskap og UiA
- Økt bevilgning til Kristiansand ungdomsutvalg

2.10.2 Pedagogisk Psykologisk tjeneste (PPT)

PPT er egen resultatenhed. Tjenesten er lovpålagt og er gitt sitt mandat i Barnehageloven og Opplæringsloven. PPT skal bistå barnehage og skole i arbeidet med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling for å legge opplæringen bedre til rette for barn i barnehage og elever med særlige behov. PPT er også sakkyndig instans og utarbeider sakkyndig vurdering der loven krever det, f.eks. for å vurdere behov og rett til spesialpedagogisk hjelp for barn under skolealder, behov og rett på spesialundervisning for elever i grunnskolen og voksne i opplæring innenfor grunnskolens område, fremskutt/utsatt skolestart, fritak for opplæringsplikten, alternativ og supplerende kommunikasjon, ASK, og tegnspråk.

PPT er en viktig leverandør av kunnskap, opplæring og veiledning inn i forskningsbasert læringsmiljøutvikling i Kristiansand, FLiK, både i barnehage og skole. PPT har som mål å imøtekomme forventninger i nasjonale og lokale styringsdokument om «tidlig innsats», være «tettere på» barnehagene og skolene og at PPT skal arbeide ut ifra et forebyggingsperspektiv. Derfor tilbyr PPT barnehagene og skolene et «lavterskeltilbud» der de har mulighet til å drøfte pedagogiske utfordringer med PPT, få veiledning på sin egen pedagogiske praksis før barnet/eleven eventuelt blir henvist PPT. Hensikten er å løse den pedagogiske utfordringen på lavest mulig nivå med minst byråkrati.

1 mill. kr er tilført PPT for systemrettet arbeid spesielt inn mot barnehage. PPT har i tillegg fått tildelt en 2-årig prosjektstilling innenfor systemrettet arbeid spesielt mot skole, som iverksettes i løpet av høsten 2017. Hensikten med denne stillingen er å styrke PPT's arbeid rettet mot læringsmiljøet, skape en mer enhetlig tjeneste også innenfor dette området – og at skolene opplever at dette er en fruktbar måte å jobbe med pedagogiske utfordringer på.

Utfordringer:

- Å komme i posisjon til å jobbe med læringsmiljøet
- Utarbeide sakkyndige vurderinger innen 3 måneder
- Bidra til en spesialpedagogisk praksis/opplæringspraksis som virker inkluderende i fellesskapet
- Opprettholde PPT som en høykompetent kunnskapsbedrift
- Mulighetene for å kunne prioritere tid til lavterskeldrøftinger og veiledning med skolene

Prioriteringer:

- Stille opp og bidra til å løse akuttsaker
- Systematisk systemarbeid som en del av PPT's «lavterskeltilbud» der barnehagene og skolene har mulighet til å drøfte saker/pedagogisk praksis med PPT, og følges opp i en avgrenset periode, for å utvikle barnas/elevenes inkluderende læringsmiljø
- Utarbeidelse av sakkyndige vurderinger for å vurdere den juridiske retten til spesialpedagogisk hjelp/spesialundervisning

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	24 154	23 825	25 142	25 342	25 342	25 342
Inntekter	-1 323	0	0	0	0	0
Netto	22 831	23 825	25 142	25 342	25 342	25 342

Endringen i rammen fra 2017 til 2018 er på 1,32 mill. kr og skyldes:

- Lønns- og prisjustering
- Andel økt sats Statens Pensjonskasse SPK fra 10,25 % til 10,8%
- Overføring av stillingsressurs fra barnehage 12/12 effekt, jf. 1. tertialrapport 2017
- Andel innsparingskrav
- Mindre tekniske justeringer

2.10.3 Voksenopplæring

Tjenesten omfatter resultatenheten Kongsgård skolesenter med tjenester til voksne innvandrere med og uten rett og plikt til norskopplæring og introduksjonsprogram, voksne asylsøkere (250/175 timer norsk), asylsøkere mellom 16-18 år og voksne med rett til grunnskoleopplæring, voksne med rett til spesialundervisning. I tillegg gis tjenester til voksne innvandrere som trenger språkopplæring gjennom arbeidstrening eller som kombinerer norskopplæring med arbeidspraksis

Voksenopplæringstjenesten er en stor og krevende virksomhet med ustabile rammebetingelser. Kongsgård skolesenter (KSS) har ansvaret for tjenesten. Hovedfunksjonen er å gi deltakerne forutsetninger for videre utdanning og arbeid.

Utfordringer:

- Fra mars 2016 har det vært nødvendig for senteret å leie ekstra undervisningslokaler og det vil fortsatt være behov for dette fram til nytt bygg ferdigstilles juni 2018.
- Skoleåret 2016/2017 var svært krevende på grunn av tilstrømningen av flyktninger. Spesielt krevende var gruppa enslige mindreårige asylsøkere. Kommunen opprettet mottak for 70

enslige mindreårige asylsøkere i tillegg til 540 ordinære asylplasser. Antall deltakere skoleåret 2017/2018 er fortsatt høyt, aktivitetsnivået er nesten uendret fra forrige skoleår. Det forventes noe mindre aktivitet i slutten av våren 2018. Dersom tilstrømningen av flyktninger holder seg uendret i 2018, forventes en nedgang i aktiviteten høsten 18, noe som vil medføre overtallighet.

- Det er krevende å styre økonomien på senteret fordi inntektsgrunnlaget er uforutsigbart fordi elevtallet varierer mye gjennom skoleåret og fra år til år.
- KSS har ansvaret for å tilby norskopplæring til innvandrere, og har også fram til inneværende år tatt hovedansvaret for å fylle heldags- og helårsprogrammet utover norskopplæringstilbudet til deltakere i introduksjonsprogrammet. Utfordringen de to siste årene har vært at introduksjonsplassene ved KSS er fylt opp slik at det er svært vanskelig å tilby alle deltakerne fulltidsprogram. I forbindelse med at det etableres en ny Integreringsvirksomhet i kommunen fra 1.1. 2018, er det utarbeidet en ny samarbeidsavtale der det presiseres at den nye virksomheten har hovedansvaret for at deltakerne har fullt program.
- På bakgrunn av resultatene for introduksjonsprogrammet i 2015 og 2016 har hele integreringsarbeidet i kommunen vært gjennomgått. Kristiansand har imidlertid langt bedre tall på sysselsettingsstatistikken når det måles ett år etter endt introduksjonsprogram. Opplæringen på KSS har nå blitt mer arbeidsrettet, og det satses mye på kombinasjonsløp med norsk og arbeidspraksis. Parallelt satses det også på å kvalifisere flest mulig til videregående opplæring da fagbrev nesten er en forutsetning for varig tilknytning til arbeidslivet. KSS har utviklet et meget godt samarbeid med fylket som har økt voksentilbudet i videregående skole vesentlig.
- Det er en betydelig satsing på grunnskoleopplæring ved KSS. Inneværende skoleår har skolesenteret 12 grunnskoleklasser fordelt på 5 årstrinn.

Prioriteringer:

Hovedsatsingsområder er dysleksivennlig skole, grunnleggende ferdigheter i alle fag, tilrettelagt og tilpasset opplæring og den profesjonelle ansatte. Disse fire områdene vil legge klare føringer for hva det skal fokuseres på. I tillegg har tjenesten fokus på følgende områder:

- Bidra i tverrsektorielt arbeid med tiltak for å oppnå bedre integrering
- Øke antall deltakere som gjennomfører norskprøvene og oppnår minst et A2-nivå
- Sterkt fokus på opplæring som kombinerer opplæring på skole og i ordinære arbeidsplasser
- Aktiv i forhold til å søke prosjektmidler, spesielt i forhold til IMDI og VOX.
- Det avdekkes et økende antall elever med nedsatt hørsel. Det har derfor vært nødvendig å knytte audiopedagoger til selve undervisningen ved KSS.
- Realisere samarbeidsavtalen mellom Oppvekstsektoren og Helse og Sosialsektoren, representert ved den nye integreringsvirksomheten.
- Tjenesten er styrket for å kunne håndtere de nye leieutgiftene i forbindelse med den permanente arealutvidelsen som kommer i 2018

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	107 704	78 212	78 937	78 937	78 937	78 937
Inntekter	-59 774	-23 338	-23 338	-23 338	-23 338	-23 338
Netto	47 930	54 874	55 599	55 599	55 599	55 599

Endringen i nettorammen fra 2017 til 2018 er på 0,73 mill. kr og skyldes:

- Lønns- og prisjustering
- Andel innsparingskrav
- Andel økt Statens Pensjonskasse SPK fra 10,25 % til 10,8%
- Økte leiekostnader
- Overføring vakt og sikring til KE
- Reduksjon integreringstilskudd

2.10.4 Skolefritidsordning (SFO)

Tjenesten omfatter 27 skolefritidsordninger som organisatorisk ligger under grunnskole-resultatenhetene. Det er fritidsordning på alle barneskoler. I tillegg har Krossen og Hellemyr skoler spesialavdelinger for elever med bevegelses-, kommunikasjons- og lærevansker. Dette tilbudet gjelder også for elever fra 5.–10. trinn. Skolene kan tilby plass til alle som søker.

Høsten 2017 har 2.477 elever plass i SFO. Det er 83 % av førsteklasingene og 55 % av hele småskoletrinnet. Sammenlignet med ASSS-kommunene har Kristiansand en lav deltakelsen i SFO. Høgskolen i Sørøst-Norge evaluerer i høst det faglige innholdet og kvaliteten i skolefritidsordningen i kommunen. Undersøkelsen retter seg mot foresattes, SFO-lederes og barns erfaringer med og vurderinger av tilbudet. Alle foresatte med barn i SFO har fått tilsendt spørreskjema. Evalueringsrapporten vil foreligge 1. desember og danne bakgrunn for prioriteringer for tjenesten framover.

Utfordringer:

- Høy foreldrebetaling uten inntektsgradering.
- For svak integrering av SFO i skolens virksomhet.

Prioriteringer:

- Innføre inntektsgradert foreldrebetaling
- Bedre integrering av SFO i skolens virksomhet. SFO deltar i og bidrar til å skape et helhetlig og inkluderende læringsmiljø.
- Oppfølging av evalueringsrapport i regi av Høgskolen i innlandet.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	74 675	64 239	66 207	73 857	73 857	73 857
Inntekter	-64 307	-48 363	-49 572	-49 572	-49 572	-49 572
Netto	10 369	15 876	16 635	24 285	24 285	24 285

Endringen i nettorammen fra 2017 til 2018 er på 0,76 mill. kr og skyldes:

- Lønns- og prisjustering
- Andel innsparingskrav
- SFO redusert egenbetaling fysisk og psykisk utviklingshemmede

SFO – inntektsgradering

Januar 2019 foreslås det å kompensere rammen til SFO med 7,26 mill. kr årlig for å dekke tap av foreldrebetaling ved innføring av inntektsgradering i SFO. Oppvekstsektoren vil bruke fondsmidler, anslagsvis ca 2 mill. kr for å starte innføringen allerede høsten 2018. Opplegget for inntektsgraderingen blir klargjort i egen sak til Bystyret etter at rammene i HP er vedtatt.

Gjeldende betalingssatser i SFO 2018

Satsene for er foreslått justert med 2,6 % fra 2017 til 2018. Justeringen er i henhold til deflator gitt i statsbudsjettet for 2018.

De vedtatte satsene i HP 2018-21 gjøres gjeldende for perioden fra og med 01.01.2018 til og med 31.07.2018. Fra og med 01.08.2018 må det vedtas nye satser i samsvar med vedtak om inntektsgradering for SFO.

Oversikten under viser foreldrebetalingssatser i SFO for hel plass gjeldende for 2017 i ASSS-kommunene.

Fredrikstad	Bærum	Drammen	Kristiansand	Stavanger	Bergen	Trondheim	Tromsø
2 434 kr + kost	2 920 kr	3 070 kr	2 888 kr	2 855 kr	2 490 kr	2 691 kr + kost	2 757 kr

2.10.5 Sentrale ansvar

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	60 778	63 884	72 502	68 541	67 921	67 793
Inntekter	-10 905	-4 744	-4 244	-4 244	-4 244	-4 244
Netto	49 873	59 140	68 258	64 297	63 677	63 549

De sentrale ansvarene inkluderer:

Tall i 1000-kr

Sentrale poster 2018	Brutto	Inntekt	Netto
Oppvekstdirektørens sentrale administrasjon	24 125	-75	24 050
Skoleskyss	14 380	0	14 380
Særskilte tiltak/spesialundervisning (herunder private skoler) og avsetning til tospråklig fagopplæring	16 258	-2 500	13 758
IT i grunnskolen, politisk virksomhet, fagforeningsvirksomhet, personaltiltak, ekstraordinære tiltak, skole- og arbeidsliv, postdistribusjon, Rajshahi m.m.	17 739	-1 669	16 070
Sum sentrale poster	72 502	-4 244	68 258

Endringer i nettorammen fra 2017 til 2018 er på 9,12 mill. kr og skyldes hovedsakelig:

- Lønns- og prisjusteringer
- Overføring av lønnsmidler fra barnehage og barn og familie til oppvekstdirektørens stab
- Oppjustering av lønnsbudsjett i henhold til bemanningsendringer
- Avsetning til digital læringsressurs
- Avsetning til Lillebølgen opplæring grunnskole
- Ubrukte midler til miljøterapeut finansiert ved bruk av disposisjonsfond
- Justering integreringstilskudd

2.11 Investeringsbudsjett

Tall i 1000 kr				I løpende kroner			
Investeringsprosjekter	Prosjekt kostnad	2018-2021		HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
		Sum	Inntekt				
IKTundervisning/digitalisering	Løpende	49 400	0	10 400	13 000	13 000	13 000
Uteområder skole/barnehage	Løpende	4 000	0	1 000	1 000	1 000	1 000
Strakstiltak	Løpende	4 000	0	1 000	1 000	1 000	1 000
Barn- og familie		0	0	0	0	0	0
Investeringsprosjekt Kristiansand Eiendom Barnehage	70 000	34 119	0	500	0	15 246	18 373
Investeringsprosjekt Kristiansand Eiendom Skole*	783 133	965 394	0	220 801	349 609	187 271	207 712
Sum	853 133	1 056 913	0	233 701	364 609	217 517	241 085

*Inkluderer idrettshall Kringsjå og barnehagedelen på Mosby Oppvekstsenter.

Prosjekt 4700015, IKT undervisning/digitalisering er en løpende bevilgning som benyttes til å bygge ut og vedlikeholde infrastruktur og til fordeling til skolene for utskiftning/anskaffelse av EDB-utstyr. Bevilgningen har tidligere år vært på 4 mill.kr årlig. Fra 2018 øker den årlige bevilgningen med 6,4 mill. kr og fra 2019 med 9 mill. kr i forhold til 2017. Økningen finansieres ved rammeutvidelse på 4,4 mill. kr fra Bykassa, resterende finansieres av sektoren ved å omgjøre driftsmidler i skole til investering. Bevilgningen til IKT skal muliggjøre gjennomføring av sektorens IKT-plan som legger opp til innfasing av «1:1-dekning» for alle elever. Bevilgningen benyttes også mot barnehage i et begrenset omfang.

Prosjekt 4700003, utendørsarbeider ved skolene er en løpende bevilgning som i kombinasjon med spillemidler og egeninnsats brukes til å utvikle selvaktiviserende lekemiljø ved skolene. Dette skjer etter en samlet plan/prioritering. En mindre andel av bevilgningen kan også brukes mot barnehage. De dårligste barnehagene prioriteres først. Arbeidet står sentralt i sektorens satsing på folkehelse. Det er imidlertid en utfordring at det ikke er avsatt midler til reparasjon og vedlikehold av utomhusanleggene.

Prosjekt 4700018, Strakstiltak er en løpende bevilgning til å dekke kostnader med nødvendig tilrettelegging på skoler ihht. lovbestemte krav som ikke ligger under Kristiansand Eiendoms ansvar. I hovedsak gjelder dette bygningsmessige tilpasninger som må gjøres når en elev med spesielle behov (oftest hørsel, rullestol) begynner på en skole. Bevilgningen er ikke tilstrekkelig til å løse mer omfattende behov.

Investeringsprosjekter	Ferdigstillelse
Søppelboder barnehage	2018
Justvik OPS	Årsskiftet 2017/18
Holte utvidelse/ventilasjon	Oppstart 2018
Oddemarka ventilasjon	Oppstart 2018
Benestad, kjøp av tomt	2019
Kringsjå skole	Skolestart 2020
Mosby Oppvekstsenter,	Desember 2020
Midtre Vågsbygd oppfølging strukturutredning	Oppstart tiltak 2020
Sentrumsbarnehager, avsetning	Oppstart 2021
Havlimyra barnehage - utvidelse	2021
Havlimyra skole - utvidelse	2021

OPPVEKST - SKOLE

Prosjekt Justvik skole-OPS omregnet

Justvik skole ble ved rullering av HP 2014-2017 vedtatt bygget og driftet bygningsmessig av private aktører i en OPS kontrakt. Veidekke ble valgt som OPS-leverandør etter forutgående konkurranse og forhandlingsrunder. Det foreligger en utkjøpsklausul som gir kommunen anledning til å kjøpe ut bygget ved overtakelse. I egen sak er det redegjort for forholdet med anbefaling om ikke å benytte seg av denne muligheten. Skolen skal ha plass til 260 elever og ferdigstilles ved årsskiftet 2017/2018. OPS-leien løper fra januar 2018 og aktiveres da i investeringsregnskapet.

Prosjekt 9215030 Holte skole utvidelse/ventilasjon

Skolens ventilasjonsanlegg må bygges om fra «naturlig ventilasjon» til balansert ventilasjon. Skolen har slitt med inneklimateproblemer siden den var ny. Elevtallsprognosene viser behov for en moderat utvidelse av Holte skoles tre trinnfløyer med ett klasseareal på hver. I tillegg er det nødvendig å utvide kjøkkenfunksjonen noe. Oppstart bygging planlegges tidlig i 2018 og ferdigstillelse til skolestart 2019. Ett trinn må på rullering ha midlertidige løsninger ca 6 mnd av gangen i byggeperioden.

Prosjekt 9165011 Oddemarka skole-utredning/ventilasjon

Skolen ble bygget i 2000-01 med naturlig ventilasjon. Dette fungerer i likhet med Karuss og Holte ikke tilfredsstillende. Prosjektet ble ved forrige rullering fremskjøvet i den politiske behandlingen fra 2020 til 2018. Prosjektet var da ikke tilfredsstillende utredet og det var gjort en avsetning basert på grove kalkyler. Ved denne rulleringen er det foretatt en grundig gjennomgang av behovene og foretatt noe prosjektering. Kostnadsrammen er derfor økt, og gjenspeiler de faktiske tiltakene som må gjennomføres. Det planlegges byggestart våren 2018, med ferdigstillelse i løpet av 2019. I forbindelse med gjennomføring av prosjektet må halve skolen flytte ut, i to puljer. Det er krevende å få etablert hensiktsmessige midlertidige løsninger for et så stort antall elever og ansatte.

Prosjekt Benestad-tomt oppvekst

Kristiansand Eiendom har fremforhandlet en avtale mellom Kristiansand kommune og utbygger av boligområdet på Benestad. Avtalen sikrer kommunen bl.a. arealer til oppvekstsenter. Det er en kontraktsforpliktelse til utbetaling som forventes å inntre i 2018.

Prosjekt 9120040 Kringsjå skole m/flerbrukshall

Kringsjå skole bygges ny for ca 280 elever inkludert flerbrukshall. Idrettshallen og skolen integreres for å oppnå maksimale sambruksgevinster. Reguleringsplanen og skisseprosjektet angir ny plassering for skolen lengre syd på tomta enn der skolen ligger i dag. Ny adkomst vil skje via Rosshagen med oppgradert infrastruktur (vei, gang-sykkelvei og parkering). Skolen kan drives tilnærmet normalt i byggeperioden, men med enkelte tilpasninger i forhold til adkomst og uteareal. Byggestart er høsten 2018, ferdigstillelse til skolestart 2020, som forutsatt ved forrige rullering.

Prosjekt 9140030 Mosby oppvekstsenter (skole/barnehage)-alt. nybygg

Prosjektet gjennomføres i henhold til tidligere vedtak med oppstart våren 2019 og ferdigstillelse høsten 2020. Mosby barnehage (som er lokalisert annet sted) legges inn sammen med skole, og dagens barnehagebygning selges/avvikles. Det ble i 2013 opprettet barnehageplasser (nå ca 30) i lokalene til skolen. Enheten ble da definert som oppvekstsenter. Ved årsskiftet 2014/2015 ble også Mosby barnehage organisatorisk innlemmet i Mosby oppvekstsenter. Skoledelen dimensjoneres for 220 elever, barnehagedelen for 120 barn. For å oppnå tilstrekkelig uteareal, erverves tilleggsareal som i kommuneplanen er avsatt til tjenesteyting. I forbindelse med prosjektet vil det bli behov for omfattende midlertidige løsninger.

Prosjekt 5200053 Strukturendringer skole.ev. rehabilitering

Skolestrukturutredningen som er vedtatt gjennomført i Vågsbygdområdet starter høsten 2017. På bakgrunn av utredningen blir det fremmet forslag til tiltak som gjelder endring av struktur med nødvendige utbyggingstiltak, alternativt rehabilitering av Fiskå og/eller Åsane. I investeringsbudsjettet er det lagt inn en avsetning på til sammen 200 mill. kr som muliggjør oppstart av tiltak fra 2020.

Havlimyra skole – utvidelse

Elevtallet på ungdomstrinnet på Lund vil stige betydelig fra 2020. En utvidelse av kapasiteten er nødvendig. Ut fra elevtilhørighet ville beste løsning være å utvide både Oddemarka og Havlimyra, men tidligere analyser har fastslått at Oddemarka ikke har nok utendørs arealer til å kunne utvides. For øvrig ville en utvidelse på to skoler blitt vesentlig dyrere. Det er lagt inn fullfinansiering av utvidelsen av Havlimyra med oppstart i 2020, ferdigstillelse til 2021. Skolen dimensjoneres da for ca 400 elever. Fellesarealene er allerede dimensjonert for flere elever enn skolen har i dag, og utvidelsen vil derfor bestå i en utvidelse av elevarealene, med et påbygg mot nordvest.

Wilds Minne, avsetning

Det er gjort en liten avsetning på 1,5 mill. kr i 2021 til utvidelse/nybygg på Wilds Minne skole. Prognoser viser at skolen bør utvides til ca 500 elever.

OPPVEKST - BARNEHAGE

Prosjekt 9140030 Mosby oppvekstsenter, barnehage – avsetning

Det vises til kommentarer under skole, «Prosjekt 9140030 Mosby oppvekstsenter (skole/barnehage)-alt. Nybygg»

Prosjekt 5200047 Søppelboder 10 stk barnehager

Det ligger inne 0,5 mill. kr i 2018 til å fullføre arbeidet med å bygge søppelboder ved barnehagene.

Havlimyra barnehage-utvidelse

Justneshalvøya og Justvikområdet har hatt dårlig barnehagedekning. Derfor ble det til barnehagestart i 2017 etablert 46 midlertidige barnehageplasser i modulbygg ved Havlimyra barnehage. Ved forrige rullering av HP ble det avsatt midler til oppstart av permanent utbygging med 80 plasser i 2020. I forbindelse med behandling av barnehagebehovsplan 2017-2020 ble det vedtatt oversendelsesforslag om å utrede gjenåpning av barnehagen ved Justvik bydelssenter fremfor utbygging på Havlimyra. Det vises til egen sak som gir nærmere vurderinger og begrunnelsen for at utvidelse av Havlimyra er det økonomisk gunstige og mest realistiske alternativet som dermed er lagt til grunn i handlingsprogrammet. Barnehagen ligger fullfinansiert med byggestart i 2020, og ferdigstillelse til sommeren 2021. Ny prognoser viser at utbyggingen kan reduseres fra 80 til ca 50 plasser. Det tilsvarer den kapasitet som er bygd opp midlertidig.

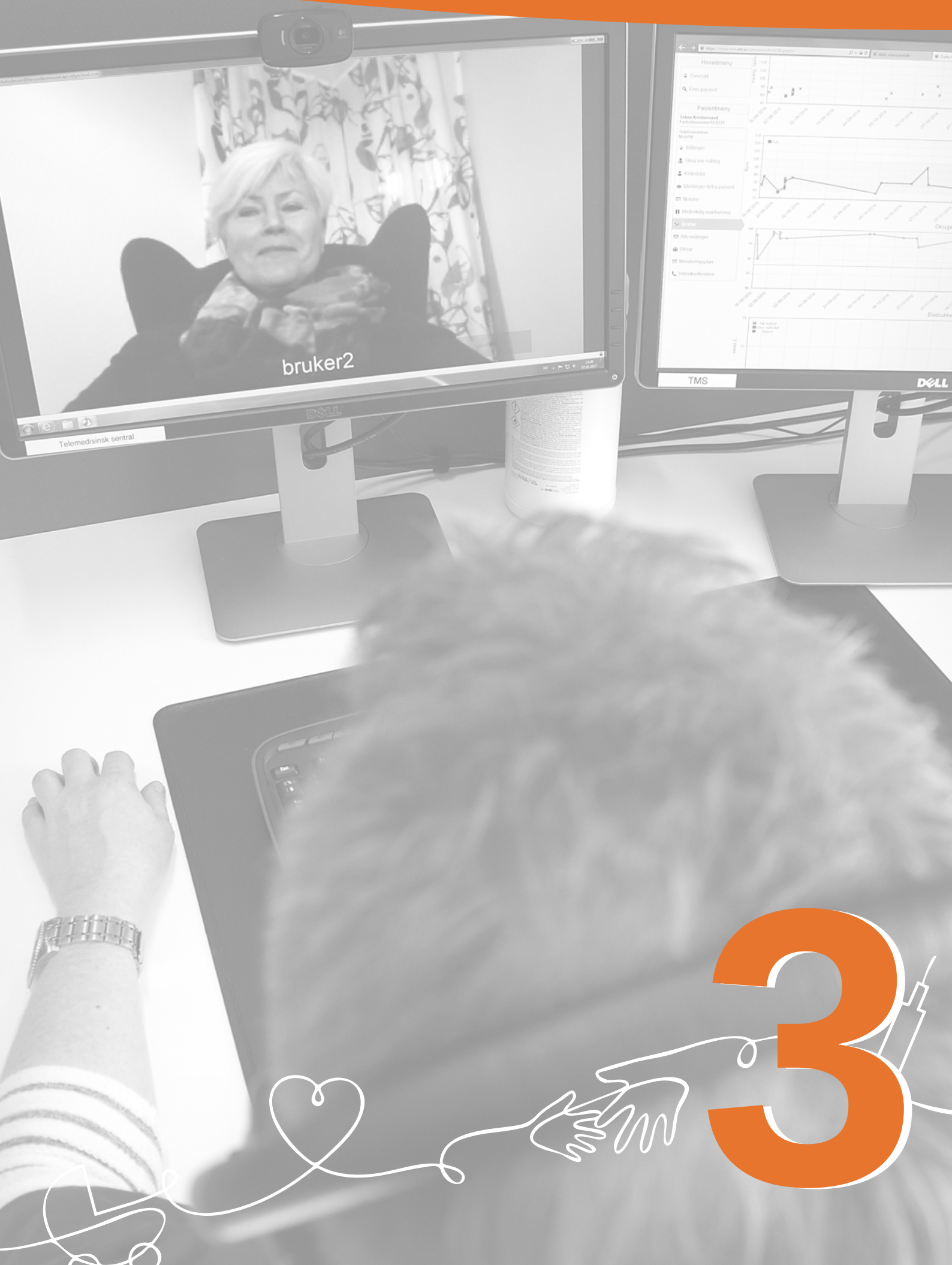
Prosjekt 5200054 Barnehager i sentrum og Grim inkl. utredning

Det er usikkerhet rundt fremtidig drift av flere av dagens barnehager i sentrum på grunn av bygningsmessige forhold. Som et kortsiktig tiltak er Fergefjellet barnehage kjøpt av kommunen. Sløyden barnehage med plass til 24 barn, som har tilhold i et gammelt bolighus i Posebyen, ble ved forrige rullering vedtatt nedlagt og solgt i 2018. Forventede salgsinntekter er innarbeidet i investeringsbudsjettet.

Til denne rulleringen av handlingsprogrammet er det gjort en utredning som skisserer tomtemuligheter, reguleringsbehov og økonomi knyttet til en relokalisering evt. ny barnehage innenfor Kvadraturen/randsonen. Utredningen konkluderer med en anbefaling om lokalisering av barnehage i tilknytning til Eva-senteret/Stiftsgården. Barnehagen vil kunne erstatte en av sentrumsbarnehagene (Kløvergården eller Fergefjellet) og ha kapasitet til å ta barnetallsvekst på Lund. Andre alternativer som er vurdert er å utvikle Fergefjellet eller ny barnehage i området Frobusdalen v/ Gartnerløkka – Disse alternativene vurderes imidlertid å ha større begrensninger som støy, forurensning og tomtestørrelse enn alternativet som foreløpig er foretrukket. Det er gjort en avsetning på 4 mill. kr i slutten av perioden som kan tilsi en oppstart ved årsskiftet 2021/2022. Det forutsettes at lokalisering behandles som egen sak senere eller som del av rullering av handlingsprogram 2019-2022.

2.12 Oppfølging av verbalforslag

Kilde	Vedtak	Følges opp	Frist
Verbalvedtak fellespakken sektor 2	Kristiansand lykkes dårligere enn andre byer, som Oslo og Drammen, med språkopplæring til barn med minoritetsbakgrunn» (HP s. 50). Bystyret ber rådmannen komme tilbake til bystyret med en analyse av hvorfor og forslag til hvilke tiltak som bør iverksettes for å lykkes.	Sak til Bystyret via Oppvekststyret	Innen juni 2018
Verbalvedtak fellespakken utenomsektorielle forhold	Bystyret ber administrasjonen lage en tverrsektoriell sak som beskriver hvordan kommunen kan samarbeide med idrettsklubbene innenfor områdene: - SFO: Trenings- og aktivitetstilbud i SFO-tiden - Integrering: hvordan kan kommunen legge til rette for at idrettsklubbene blir en viktig medspiller i arbeidet med å integrere barn og unge - Folkehelsetiltak: rehabilitering, tilbud til overvektige barn og unge, trening for eldre, jfr Opp av Godstolen, RIL - Saken skal også vurdere om SFO skal endre navn til AKS; Aktivitets skolen. Bystyret ber om at idrettsklubbene, Idrettsrådet og andre aktuelle aktører inkluderes i arbeidet med saken. Saken skal gi en beskrivelse av hvilke muligheter som finnes for samarbeid, effektivisering og komme med konkrete forslag.	Egen utredning – sak til Bystyret via Oppvekst-/kultur-/ og HS-styret Spørsmålet om Aktivitetsskole vurderes i K-3 sammenheng.	Innen HP-rullering 2019-22

Ny teknologi bidrar til at flere kan leve gode liv trygt i eget hjem lenger.

FOTO: ERLING HÆGELAND

3. HELSE- OG SOSIALSEKTOREN

3.1 Hovedutfordringer

Helse- og sosialsektoren består av 6 virksomheter i tillegg til direktørens stab. Sektoren har i overkant av 3 300 ansatte fordelt på omlag 2 200 årsverk.

Hovedutfordringene for sektoren er:

- Endringer i demografi og sykdomsbilde
- Arbeidskraftutfordringen
- Økt krav til prioriteringer, utvikling og innovasjon
- Økt etterspørsel og forventninger til helsetjenester
- Sysselsettingssituasjonen som gjør at særlig unge og personer med innvandrerbakgrunn står utenfor arbeidslivet
- Sikre digitalisering i helse- og omsorgstjenester for fremtiden

Utfordringene er utdypet i «Kristiansands utfordringsbilde 2017» og i «Melding om Kristiansand kommune kunnskapsgrunnlag for strategisk utvikling av fremtidsrettede tjenester på helse- og omsorgsfeltet - Speilmelding 2030».

3.1.1 Endrede forutsetninger

- Etablering av nye Kristiansand kommune får konsekvenser for prioritering og planlegging.
- Oppfølging av Primærhelsemeldingen utfordrer sektoren til å organisere langt mer av arbeidet i tverrfaglige team. Øyeblikkelig hjelp døgnopphold (ØHD) utvides til også å gjelde rus- og psykisk helsefeltet. Ordningen med betaling for utskrivningsklare pasienter på rus- og psykisk helsefeltet er foreløpig utsatt, men må forberedes.
- Nasjonal opptappingsplan på rusfeltet videreføres frem mot 2020, samtidig som midler fra fylkesmannen trappes ned.
- Spesialisthelsetjenesten innfører pakkeforløp på rus- og psykisk helsefeltet.
- Utviklingen i oppgaveoverføring mellom kommune og sykehus må følges nøye for å ivareta pasientsikkerhet og god kvalitet i pasientforløpene.
- Kommunen må følge opp ny veileder som beskriver et omfattende og differensiert tilbud for rehabilitering og habilitering med tilhørende opptappingsplan for habilitering og rehabilitering (2017-2019).
- Aktivitetsplikten knyttet til sosialhjelp medfører økte kostnader i oppstartsperioden
- Praksisendring fra Husbanken vedrørende bostøtteordningen medfører økte kostnader til sosialhjelp.
- Akuttmedisinforskriften innebærer kostnadskrevende omstillingsarbeid.
- «Avlasterdommen» innebærer betydelige kostnader som må håndteres i perioden.

Det er en generell utvikling på helse- og omsorgsfeltet at den nasjonale styringen forsterkes gjennom stadig flere og mer omfattende faglige retningslinjer og veiledere. Dette stiller krav og forventninger til kvalitetsforbedring og driftstilpasninger som følges opp gjennom tilsyn.

3.1.2 Driftsutfordringer

Den sterke veksten i hjemmesykepleien har flatet ut og vi forventer at aktiviteten holder seg stabil fra 2017 til 2018. Vi har imidlertid en aktivitetsøkning i 2017 på tjenesten støttekontakt og på bolig- og avlastningstjenester til mennesker med utviklingshemming.

Antall mottakere av økonomisk sosialhjelp har økt i 2017 sammenlignet med 2016. Utbetalinger av sosialhjelp har økt mindre enn veksten i antall brukere i 2017, noe som forteller at det er mindre utgifter med hver bruker enn tidligere.

Driften av helse- og omsorgstjenester til hjemmeboende er utfordrende. Store svingninger og sammensatte behov gjør det krevende å lage effektive turnuser og kan medføre dyre løsninger i perioder. Ankomst av flyktninger og asylsøkere i Norge er lavt. Det har resultert i nedleggelse av asylmottak driftet av Kristiansand kommune. Integreringstilskuddet som kommunen mottar vil reduseres med antall bosettinger og driften må tilpasses den nye aktiviteten.

3.2 Hovedprioriteringer

Endringene i demografi og sykdomsbilde vil gi økte kostnader. I årene fra 2020 til 2025 blir økningen i andelen eldre over 80 år betydelig. Sammen med redusert tilgang på arbeidskraft i fremtiden vil dette kreve betydelig omstilling i tjenestene i denne og neste handlingsprogramperiode.

Sektoren må prioritere:

- Anvende teknologi som gir bedre og mer effektive tjenester
- Koordinerende, helsefremmende og forebyggende tjenester som bidrar til:
 - Deltagelse i utdanning og arbeidsliv
 - At innbyggerne bor trygt og godt hjemme så lenge som mulig.
- Boliger tilpasset ulike behov i befolkningen
- Tiltak knyttet til heltid, robust ledelse, rekruttering og kompetanse og redusert sykefravær.

3.2.1 Økonomiske grep og tiltak i perioden

Tilgjengelige rammemidler innenfor helse-, sosial- og omsorgstjenester er 62 mill. kr i 2018 økende til 139 mill. kr i 2021. I hovedsak er midlene knyttet til økt boligbehov og tjenester til mennesker med utviklingshemming, velferdsteknologi samt nye omsorgsboliger.

Tall i 1000 kr

Helse, sosial- og omsorgstjenester	2018	2019	2020	2021
Midler vedtatt i tidligere handlingsprogram	15 857	43 500	58 907	58 907
Midler vedtatt i tidligere handlingsprogram E-helse og velferdsteknologi	6 600	0	-1 000	-1 000
Vedtatt rammeøkning e-helse og velferdsteknologi	5 610	8 440	7 970	4 670
Vedtatt rammeøkning	33 798	36 848	63 598	76 098
Sum helse, sosial- og omsorgstjenester	61 865	88 788	129 475	138 675

Med utgangspunkt i utfordringsbildet vil følgende områder innenfor helse-, sosial- og omsorgstjenestene bli prioritert:

Tall i 1000 kr

Helse-, sosial- og omsorgstjenester	2018	2019	2020	2021
Responssenter og velferdsteknologi	13 210	13 440	14 470	14 670
42 omsorgsboliger til personer med demens		7 175	30 300	30 300
Nytt dagsenter		1 025	4 100	4 100
9 nye boliger til utviklingshemmede	5 125	13 354	13 354	13 354
6 nye boliger til utviklingshemmede				9 000
12 nye boliger til utviklingshemmede			17 000	17 000
Demografi: Avlastning- og hjemmetjenester	5 102	12 116	7 073	6 573
Statsbudsjettet 2018-Nasjonal opptrappingsplan på rusfeltet	5 278	5 278	5 278	5 278
Heltidskultur	5 000	4 500	4 000	2 500
Avlasterdommen	4 000	4 300	4 300	4 300
Helsefremmende og forebyggende tjenester	2 500	2 750	2 750	2 750
Sosialhjelp: Økt husleie i kommunale boliger	500	1 000	1 000	1 000
Lover, pålegg og krav	21 150	23 850	25 850	27 850
Helse-, sosial- og omsorgstjenester	61 865	88 788	129 475	138 675

Responssenter og velferdsteknologi:

- Anvendelse av ny teknologi prioriteres for at innbyggerne i kommunen kan bo trygt og godt i eget hjem så lenge som mulig.
- Ved årsskiftet 2017/2018 etableres et døgnbemannet kommunalt responssenter i Kristiansand som kan betjene alle kommunene på Agder. Senteret er bemannet med dedikert helsepersonell som besvarer utløste alarmer, gir nødvendig bistand eller kontakter utrykningspersonell ved behov.
- Alle Kristiansand kommunes trygghetsalarmer byttes ut til nye digitale alarmer som blir tilknyttet responssenteret i løpet av 2018/2019. Det er 1850 brukere av trygghetsalarmer i Kristiansand.
- Dagens sykesignalanlegg ved omsorgssentrene vil i perioden bli skiftet ut med ny digital teknologi.
- Tilleggsteknologi som digitalt natt tilsyn, gps sporing, bevegelsessensorer, døralarmer og digitale nøkler vil tas i bruk i tjenestene på sikt.

42 omsorgsboliger for personer med demens og nytt dagsenter:

- 42 boliger bygges rundt et dynamisk tun som er åpent og inneholder tilbud som er attraktive og interessante for nærmiljøet.
- Utformet på en innovativ måte som gir beboerne hjemmefølelse, trygghet og frihet.
- Pårørende og frivillige aktører skal inspireres på en ny måte til å delta.
- Innovativ tjenesteutforming hvor bruk av nye metoder, høy grad av tverrfaglighet, digitalisering og ny teknologi står sentralt.

Hjemmebaserte tjenester prioriteres og videreutvikles slik at flere kan bo trygt og godt i eget hjem:

- Hverdagsrehabilitering gir økt mestring av hverdagslivet, deltakelse i det sosiale livet og opplevd verdighet.
- Et nytt dagsenter samlokaliseres med de nye omsorgsboligene.
- Dagaktivitetstilbudet til hjemmeboende eldre videreutvikles.

Tjenester til mennesker med utviklingshemming og deres pårørende:

- 9 nye boliger bygges og tas i bruk fra 2018, 6 enheter på Hellemyr og 3 ved Storebølgen.
- 12 nye boliger bygges og tas i bruk 2020.
- 6 nye boliger bygges og tas i bruk 2021.
- Planlegging og etablering skjer i nært samarbeid med brukere og pårørende.
- Det legges til rette for bruk av trygghetsskapende teknologi.
- Sikre nødvendige avlastningstjenester.

Tilbudet til personer med rusrelaterte lidelser forsterkes i tråd med nasjonal opptrappingsplan

- Kompensere for bortfall av midler fra fylkesmannen for å opprettholde allerede etablerte tjenester til målgruppen.
- Sikre et godt botilbud og oppfølgingstilbud til mennesker som trenger tett oppfølging.
- Kommunal øyeblikkelig hjelp etableres.

Helsefremmende og forebyggende tjenester

- Kurs i depresjonsmestring (KID) og kurs i belastningsmestring (KIB) til ungdommer i videregående skole.
- Forebyggings-, lærings- og mestringstilbud opprettholdes for å øke mestringsevne og unngå behov for hjelp.
- Kommunens 78-åringer, uten helse- og omsorgstjenester, får tilbud om Seniorseminar eller individuell helseveiledning («Forebyggende hjemmebesøk»)
- Opprettholde tilbudet til brukerne på Treffpunkt
- Øke lavterskeltilbud i forbindelse med ungdomsuro. Lavterskeltiltak for ungdom som står i fare for å utvikle eller har utviklet rusmiddelproblemer og/eller psykiske lidelser.

Heltidskultur

- Lederstøtte i årsturnusarbeid
- Etablering av fleksibelt ressursteam ved økt arbeidsbelastning som også skal bidra til å redusere sykefravær.

Begge tiltakene forventes å gi god effekt på arbeidet med å fremme heltidsstillinger. Disse tiltakene ivaretar utvikling av forsvarlige tjenester og kostnadseffektiv drift, samtidig som en kan jobbe systematisk med å innfri kravet om heltid på sikt.

Avlasterdommen

Som følge av avlasterdommen 23. juni 2016 og KS sin fremforhandlede sentrale særavtale er det forventet økte utgifter til støttekontakt og avlastere samt å administrere den nye ordningen på 4 mill. kr i 2018.

Sosialhjelp

- Det forventes økte utbetalinger til sosialhjelp som følge av økt husleie i kommunale boliger. Dette vil få helårseffekt fra 2019. Prognosen er basert på antall beboere i kommunale boliger som mottar sosialhjelp i 2017 for å dekke sine leieutgifter.

Midler for å innfri lover og pålegg

- Avtalefestet pensjon (AFP) er fremdeles en stor utfordring for sektorens budsjett. Det er flere enn tidligere som velger å benytte seg av AFP-rettighetene.
- Bortfall av statlige inntekter til ressurskrevende tjenester.
- Kostnader til vedlikehold av bilparken har økt. Hovedårsaken til veksten er knyttet eldre bilpark og etterslep på vedlikeholdet av bilene.

3.3 Innsparingstiltak

Tall i 1000 kr	I 2018-kroner			
	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Innsparingstiltak redusert priskompensasjon	-2 285	-4 570	-6 860	-9 140
Besparelse velferdsteknologiske løsninger fra HP16	-1 025	-2 050	-2 050	-2 050
Forventet gevinst ved redusert sykefravær		-500	-1 000	-2 500
Sum	-3 310	-7 120	-9 910	-13 690

Bystyret vedtok et innsparingskrav knyttet til redusert priskompensasjon for kommunen. Helse- og sosialsektorens andel av dette er 2,3 mill. kr årlig i perioden, noe som medfører en samlet innsparing på 9,1 mill. kr i slutten av perioden. Innsparingstiltaket vil i 2018 bli fordelt på virksomhetene etter størrelse og håndteres gjennom mindre tilpasninger i driften. Fra 2019 forventes det en reduksjon i

sosialhjelp på 1 mill. kr økende til 3 mill. kr senere i perioden som følge av økt innsats på aktivitetsplikten. Dette vil bli benyttet til å møte deler av innsparingskravet nevnt ovenfor.

Besparelse på velferdsteknologiske løsninger er utfordrende å innfri innenfor tidsrammen siden det tar tid å realisere gevinster. Det jobbes med gevinstrealiseringsplaner i de ulike digitaliseringsprosjektene.

I forbindelse med økt ramme på 2 mill. kr til heltid og redusert sykefravær vedtok bystyret en forventet gevinst i perioden på 2,5 mill. kr.

3.4 Omprioriteringer

Det omprioriteres 2 mill. kr fra økte egenbetalinger sykehjem til å styrke Valhalla helsesenter.

For å nå målsettingen som er vedtatt: Innbyggerne i kommunen skal gis muligheten til å bo trygt i eget hjem så lenge som mulig, må satsing på utvikling av tilpassede hjemmetjenester og økt egenmestring videreføres i handlingsprogramperioden. Korttidsplasser ved Valhalla har en sentral funksjon i å oppnå dette. Korttidsplassene brukes til utredning, behandling og rehabilitering av hjemmeboende. Korttidsplasser har også en viktig funksjon som avlastning for å bedre hjemmeboende og pårørendes livssituasjon. Korttidsplasser kan hindre uønskede sykehusinnleggelser og skal sikre nødvendig oppfølging og rehabilitering i etterkant av sykehusbehandling. Valhalla har en hovedfunksjon i samhandlingen mellom kommunen og sykehuset når det gjelder gode pasientforløp. Plassene utvikles og sees i sammenheng med tilbudet om kommunal øyeblikkelig hjelp. For å sikre de sentrale funksjonene i tråd med utviklingen er det nødvendig å styrke bemanningen.

3.5 Plan- og utredningsoppgaver

Plan- og utredningsarbeid i perioden dimensjoneres og avstemmes mot planleggingen og etablering av nye Kristiansand kommune. Plan for psykisk helsearbeid, 2015- 2019 og Rusmiddelpolitisk handlingsplan, 2015-2019 rulleres derfor ikke før dette kan skje sammen med Søgne og Songdalen. Strategi for utviklingen av tjenester på flyktning- og integreringsfeltet ferdigstilles i forbindelse med at den prosjektorganiserte innsatsen over de to siste årene avsluttet og ny Virksomhet integrering blir etablert i helse- og sosialsektoren. Utredning av «helsehus» starter som planlagt høsten 2017 og vil pågå ut i 2018. Dette vil sees i sammenheng med utviklingen av Helsebyen på Egsområdet. Planlegging av nytt sykehjem som er beregnet å stå ferdig i 2025, må ivaretas i perioden og må sees i sammenheng med kartlegginger og vurderinger i forbindelse med ny kommune.

3.6 Betalingssatser

Betalingssatsene gjelder for pleie- og omsorgstjenesten. Det forutsettes en prisvekst på 2,3 %. Betaling beregnes av et inntektsavhengig tak som tar utgangspunkt i statens grunnbeløp (G). Brukerbetaling for husstander med inntekt under 2 G fastsettes statlig og offentliggjøres i eget rundskriv i desember. Mer informasjon om betalingssatser finnes på kommunens nettside.

Helse- og sosialsektoren har tatt i bruk stadig flere digitale trygghetsalarmer. Det er noe dyrere å drifte digitale alarmer sammenlignet med analoge. Bystyret vedtok derfor økte betalingssatsen for trygghetsalarmer fra 137 kr til 250 kr pr. måneden i 2016. Bystyret bevilget midler i budsjettbehandlingen i 2016 for at satsen skulle øke gradvis i perioden. Betalingssatsene økes fra 200 til 226 kroner per måned fra 2017 til 2018.

Fra 2018 og fremover vil kommunen ta i bruk ny varslings- og lokaliseringsteknologi tilknyttet kommunalt responssenter. Kunnskap om endrede kostnader knyttet til dette er ikke endelig klarlagt. Det tas sikte på å komme med forslag til nye betalingssatser på varslings- og lokaliseringsteknologi første halvår 2018 som innarbeides ved neste rulling av handlingsprogrammet.

3.7 Satsingsområder og ressursbruk pr tjeneste

3.7.1 Sektorens totale netto og brutto driftsramme

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	I 2018- kroner			
			HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Hjemmebaserte tjenester	364 521	405 793	394 026	409 926	416 676	416 676
Aktivisering eldre	18 881	21 813	22 554	22 554	22 554	22 554
Sykehj/inst inkl kløvertun	424 837	446 174	455 428	455 428	455 428	455 428
Kjøkkentjeneste	918	-2 139	-2 315	-2 315	-2 315	-2 315
Tjenester for UH	243 404	312 081	331 028	331 028	348 028	357 028
Forebygging, skolehelsetjenester	23 192	22 494	23 206	23 206	23 206	23 206
Psykisk helsevern	101 837	95 045	100 302	100 302	100 302	100 302
Diagnose rehabilitering og behandling (inkl fastlegetilskudd, legevakt, fysio/ergoterapi)	125 545	135 233	140 577	141 118	141 516	141 516
NAV	277 690	301 491	295 352	271 150	255 511	244 951
Sosialtjenesten uten NAV	90 218	95 419	104 005	104 255	103 639	103 639
Stab/støtte, politiske utvalg, ufordelte midler	30 588	-15 572	33 233	40 758	56 130	54 307
Bygg	20 248	13 470	14 581	14 581	14 581	14 581
Samhandlingsreformen	-1 312	1 532	1 571	1 571	1 571	1 571
Sum	1 720 567	1 832 834	1 913 548	1 913 562	1 936 827	1 933 444

Regnskap 2016 er i 2016 priser, budsjett 2017 er i 2017 priser og vedtatt pr.1.1.17

Sektorens driftsbudsjett er fra 2017 til 2018 økt med 40,3 mill. kr. I tillegg er sektoren kompensert med 40,4 mill. kr for lønns- og prisstigning. Samlet rammeøkning er dermed 80,7 mill. kr.

3.7.2 Rammeendringer

Nedenfor er en oversikt over rammeendringer hvert år i perioden i forhold til 2017:

Tiltak	2018 kroner			
	2018	2019	2020	2021
42 omsorgsboliger	0	22 550	30 300	30 300
Boliger til personer med utviklingshemming	7 354	7 354	24 354	33 354
Demografi og omstilling	13 126	20 751	38 626	43 626
Innsparingskrav	-2 230	-4 516	-6 802	-9 032
Integreringstilskudd	-12 731	-36 544	-52 183	-62 743
Lover, pålegg og krav	11 520	11 520	11 520	11 520
Responscenter og velferdsteknologi	6 110	2 212	742	-2 558
Sosialhjelp/innsparingskrav	-525	-1 076	-1 076	-1 076
Statsbudsjettet - forebyggende tiltak	750	750	750	750
Statsbudsjettet - opptrapping rusomsorgen	5 278	5 278	5 278	5 278
Til/fra annen sektor	-628	-628	-628	-628
Øvrige mindre endringer	242	304	96	96
Statsbudsjettet 2018 - diverse endringer	313	313	313	313
Avlasterdommen	4 000	4 300	4 300	4 300
Heltidskultur/reduert sykefravær	5 000	4 500	4 000	2 500
Språkopplæring innvandrerkvinner	1 000	1 000	1 000	1 000
Lavterskeltilbud for ungdom rus/psykiske tilbud	750	750	750	750
Økt kapasitet - Frisklivssentralen	500	750	750	750
Treffpunkt Hånes/Randesund	500	500	500	500
Sum endringer	40 329	40 068	62 590	59 000

Kommentarer til noen av rammeendringene:

- 42 omsorgsboliger til personer med demens vil ha oppstart i 2019.
- Det er i slutten av perioden lagt inn en styrking for boliger til personer med utviklingshemming i 2020 og i 2021.
- Innsparingskrav knyttet til redusert priskompensasjon ligger inne fra HP 2017-2020 med 2,2 mill. kr årlig i perioden. I tillegg vedtok bystyret en videreføring i 2021, noe som medfører en samlet innsparing på 9 mill. kr i slutten av perioden.
- Integreringstilskudd trappes markant ned i perioden. Allerede i 2018 ser vi en reduksjon på 12,7 mill. kr. Denne utviklingen fortsetter i perioden og akkumulert er reduksjonen på 63 mill. kr. Budsjettforutsetningen for dette er en bosetting inklusiv familiegjenforening på 280 personer i 2017, 165 personer i 2018, 175 personer i 2019 og deretter 180 personer i resten av perioden. Sektoren må tilpasse driften i tråd med redusert bosetting og integreringstilskudd.
- Sektoren har i perioden fått økte rammer til å håndtere driften av kommunalt responscenter og utskiftning til ny velferdsteknologi som starter opp i 2018.
- Som vedtatt i HP2016-2019 trappes sosialhjelp videre ned med 1 mill. kr i 2018 og 2019. Samtidig vedtok bystyret en økning på 0,5 mill. kr i 2018 økende til 1 mill kr fra 2019.
- I Kommuneproposisjonen 2018 legger regjeringen opp til en opptrapping i årets statsbudsjett innen rusomsorgen og forebyggende tiltak for barn, unge og familier.
- Under posten «Til/fra annen sektor» ligger i hovedsak tekniske justeringer mellom sektorer, bl.a. overføring av vakt og sikkerhet til Kristiansand Eiendom, flytting av stillinger mellom sektorer, samt flytting av midler til Oppvekst for å betjene skoleutgifter til skolebarn ved Lillebølgen.
- «Lover, pålegg og krav» gjelder økte midler til ressurskrevende tjenester samt nødnett.
- I statsbudsjettet for 2018 legges det opp til at finansieringsordninger innenfor det boligsosiale feltet overføres til kommunen. Det er en liten styrking til frivillighetssentraler og helsestasjon. Det justeres også for ny finansieringsmodell innen Helsenet. Dette er samlet under «Statsbudsjettet 2018 – diverse endringer».

3.7.3 Oppfølging av kommuneplanens satsingsområder

Samskaping som drivkraft Retningsmål i kommuneplanen - Kristiansand er en vekstkraftig landsdelshovedstad - Kristiansand kommune er regional drivkraft i utvikling av effektive og brukervennlige tjenester				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2018	Mål 2019-21
1	Kristiansand er regional drivkraft og bidrar nasjonalt når det gjelder anvendelse av e-helse og velferdsteknologi			
	<u>Indikatorer:</u>			
	1. Antall Agder- kommuner som er tilknyttet telemedisinske sentraler	3	15	30
	2. Antall Agder-kommuner som er en del av felles anskaffelse når det gjelder trygghets- og varslingsteknologi	0	21	30

Hovedområder:

- Helse- og sosialsektoren påvirker og bidrar i nasjonal utvikling innen forskning, digitalisering og leverandørsamarbeid gjennom helse- og sosialdirektørens deltakelse på sentrale arenaer og i nettverk. Sektoren deltar i og leder regionale og nasjonale prosjekter.
- Etablering av responscenteret med samarbeidende Agder-kommuner

Kompetanse for verdiskaping Retningsmål i kommuneplanen: - Kristiansand er en ledende kompetanseby hvor innbyggerne utvikler og anvender sin kompetanse - Kristiansand er attraktiv for arbeidsgivere og arbeidstakere				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2018	Mål 2018-21
1	Færre ungdom faller utenfor utdanning og arbeidsliv (18 -24 år)			
	<u>Indikator:</u>			
	1. Antall sosialhjelpsmottakere i alderen 18 – 24 år på samme nivå som gjennomsnittet i de ti største kommunene i Norge	203	176	176

Hovedområder:

- NAV prioriterer ungdom som står utenfor skole og arbeid og videreutvikler aktivitetsplikten for brukere under 30 år.
- NAV prioriterer arbeidsrettingen av introduksjonsprogrammet og oppfølging etter endt program, slik at en blant annet øker bruken av videregående skole.

Deltakelse og tilhørighet Retningsmål i kommuneplanen: - I Kristiansand lever alle barn og unge et liv under forhold som fremmer verdighet, tilhørighet, mestring og deltakelse i fellesskapet. - Innbyggerne er aktive deltakere i lokalsamfunn og arbeidsliv - Innbyggerne har mulighet til å ivareta egen helse, trivsel og livskvalitet.				
--	--	--	--	--

Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2018	Mål 2019-21
1	Færre barnefamilier med lavinntekt (husholdninger <60 % av medianinntekt) 0-17 år* (Felles mål i kommunen) <u>Indikator:</u> 1. Antall familier som får bistand i prosjektet «Nye mønstre – trygg oppvekst»	20	30	30
2	Ungdom i Kristiansand har god psykisk helse og får tidlig og rask hjelp ved behov <u>Indikatorer:</u> 1. Andel ungdom i alderen 18-25 år med vedtak om bistand, får kontakt med oppfølger innen 10 dager 2. Antall deltakere på videregående skole som gjennomfører kurs i mestring av depresjon (KID-kurs)	50 % 0	90 % 24	90 % Økende
3	Flere innbyggere er tilknyttet utdanning og arbeidsliv <u>Indikatorer:</u> 1. Andel arbeidssøkere med overgang til arbeid 2. Andel sykmeldte med gradert sykemelding av alle sykmeldte (inkluderende arbeidsliv) 3. Andel bedrifter som har fått arbeidsmarkedsbistand fra NAV av alle bedrifter (NAVs markedsarbeid) 4. Samlet antall mottakere av sosialhjelp 5. Antall deltakere i KVP (kvalifiseringsprogrammet) 6. Andel KVP-deltakere med overgang til arbeid/utdanning* 7. Andel langtidsmottakere sosialhjelp (6 mnd.) av alle mottakere beregnet i henhold til definisjonen som benyttes i storkommunesamarbeidet. *Gjennomsnitt for storkommunene er 65 %. Ny målgruppe prioriteres til ordningen fra 2016/2017 og vil påvirke målambisjonen.	60 % 47 % 19 % 861 144 71 % 22 %	68 % 48 % 28 % 850 160 65 % 20 %	68 % 48 % 28 % 850 160 65 % 20 %
4	Nyankomne flyktninger og innvandrere er integrert i barnehage, skole, fritid, arbeid og samfunnsdeltakelse innen fem år <u>Indikatorer:</u> 1. Andel med overgang til arbeid/utdanning etter endt introduksjonsprogram 2. Andel med overgang til arbeid/utdanning 1 år etter endt introduksjonsprogram 3. Andel med overgang til arbeid/utdanning 2 år etter endt introduksjonsprogram	37 % 65 % 69 %	55 % 67 % 71 %	55 % 69 % 75 %

Deltakelse og tilhørighet Retningsmål i kommuneplanen: - I Kristiansand lever alle barn og unge et liv under forhold som fremmer verdighet, tilhørighet, mestring og deltakelse i fellesskapet. - Innbyggerne er aktive deltakere i lokalsamfunn og arbeidsliv - Innbyggerne har mulighet til å ivareta egen helse, trivsel og livskvalitet.				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2018	Mål 2019-21
5	Flere innbyggere med kronisk sykdom eller behov for levestilendring deltar i frisklivs-, lærings- og mestringstilbud <u>Indikatorer:</u> - Antall deltakere frisklivstilbud (Aktiv hver dag, levestilendring, frisklivsresept mm) - Antall deltakere i lærings og mestringstilbud f.eks. pårørendeskole for demente, «puls og kols», kolskurs, diabeteskurs, treningstilbud - Antall brukere i Rask psykisk helsehjelp (RPH) - Antall deltakere i kurs i depresjonsmestring (KID) og kurs i belastningsmestring (KIB)	475 145 400 50	540 155 600 50	Økende Økende Økende 50
6	Innbyggere i Kristiansand som mottar helse- og omsorgstjenester bor trygt og godt hjemme så lenge som mulig <u>Indikatorer:</u> - Andelen innbyggere over 80 år som mottar pleie- og omsorgstjenester og som bor hjemme - Andel trygghetsalarmer som er tilkople digital plattform - Antall hjemmebesøk fra legevakt økes - Beleggsprosent på Øyeblikkelig hjelp døgnopphold (ØHD) økes (for å redusere sykehusinnleggelser) - Avstandsoppfølging (telemedisin) erstatter oppfølgingsbesøk i hjemmene *I perioden frem til 2020 er andelen 80-åringer i befolkningen relativt stabil. Institusjonstilbudet ligger også fast i perioden. Utslaget på indikatoren er derfor forventet å være liten i denne HP-perioden, men er svært aktuell fra 2020 og fremover.		78 % * 50 % 1950 40-60 % Økende	80 % * 100 % 4400 40-60 % Økende
7	Kristiansands innbyggers behov for helse- og omsorgstjenester utsettes ved hjelp av målrettet forebyggings- og rehabiliteringsarbeid <u>Indikatorer:</u> - Andel av brukere i hverdagsrehabilitering som ikke har mottatt hjemmetjenester tidligere. - Antall brukere som har gjennomført hverdagsrehabilitering - Antall som benytter seniorsentrenes tilbud	278	40 % 400 1300	40 % 400 Økende
8	Kommunen har heldøgns omsorgstjenester som er tilpasset brukernes behov på individnivå, med fokus på egenmestring <u>Indikatorer:</u> - Andel av beboere på langtidsopphold som har fått legemiddelgjennomgang siste 12 måneder - Andel av beboere i sykehjem med kartlagt ernæringsstatus - Andel av beboere/brukere i sykehjem og omsorgsbolig med pleieplan/tiltaksplan - Andel brukere i omsorgsbolig med legemiddelgjennomgang det siste året	Ikke reg Ikke reg Ikke reg Ikke startet	80 % 80 % 100 % 80 %	80 % 80 % 100 % 80 %

Deltakelse og tilhørighet Retningsmål i kommuneplanen: - I Kristiansand lever alle barn og unge et liv under forhold som fremmer verdighet, tilhørighet, mestring og deltakelse i fellesskapet. - Innbyggerne er aktive deltakere i lokalsamfunn og arbeidsliv - Innbyggerne har mulighet til å ivareta egen helse, trivsel og livskvalitet.				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2018	Mål 2019-21
9	Kommunens legger til rette for klimavennlig adferd <u>Indikator:</u> 1. Redusert matsvinn ved omsorgssentrene, målt i reduksjon av kilo bioavfall (mengde bioavfall som ikke er mat regnes å være stabil).	86 000	77 500	73 000

Hovedområder:

- Flyktninge- og integreringsarbeidet videreutvikles og forbedres. Virksomhet integrering etableres i Helse- og sosialsektoren.
- Lavterskeltilbud til ungdom i alderen 16-25 år utvides for å sikre bedre oversikt og kjennskap til ulike ungdomsmiljøer samt sikre at hjelpeapparatet kan stille opp på kort varsel.
- Pårørendearbeid og fokus på barn som pårørende styrkes.
- Recovery (faglig tilnærming som bygger på menneskerettigheter og brukermedvirkning) innføres i alle oppfølgingstjenester.
- Kommunens 78-åringer, uten helse- og omsorgstjenester, får tilbud om seniorseminar eller individuell helseveiledning («Forebyggende hjemmebesøk»).
- Bruk av varslings- og lokaliseringsteknologi videreutvikles i omsorgstjenesten.
- Sykehjemmene viderefører fokus på miljø og fellesskap i forbindelse med måltidene.
- Styrkingen av rusfeltet i tråd med nasjonal opptrappingsplan sikres i drift og videreføres.
- Rehabilitering og habilitering forsterkes i tråd med nasjonal opptrappingsplan.
- Tilbud om Øyeblikkelig hjelp døgnopphold (ØHD) på rus- og psykisk helsefeltet startes opp i tråd med nasjonale føringer og lovkrav.
- Helse- og sosialsektoren videreutvikler samarbeidet med private og ideelle organisasjoner på rus- og psykisk helsefeltet.
- Helse- og sosialsektoren prøver ut nye metoder i tjenestene som involverer flere frivillige.

Byvekst med kvalitet Retningsmål i kommuneplanen - Kristiansand er en kompakt by med urbane kvaliteter, attraktive bydeler og klimavennlig transport. - Innbyggerne lever i mangfoldige nærmiljø				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2018	Mål 2019-21
1	Flere er selvhjulpne på boligmarkedet <u>Indikator:</u> 1. Brukere som søker om kommunal bolig, eller fornyelse av eksisterende leieforhold, vurderes med hensyn til muligheten for å kjøpe sin egen bolig. 2. Brukere med kognitiv funksjonsnedsettelse som søker kommunal bolig eller bofellesskap, vurderes med hensyn til muligheten for å kjøpe egen bolig	 90 % Ikke reg	 100 % 65 %	 100 % 100 %
2	Innbyggere som er vanskeligstilte på boligmarkedet får tilbud om bolig og tjenester tilpasset behovene <u>Indikator:</u> 1. Boligsosiale oppfølgingstjenester er tilgjengelig også på ettermiddag/kveld/helg	 0	 Etablert team	 Videreutvikles

Hovedområder:

- Det boligsosiale arbeidet rettet mot vanskeligstilte på boligmarkedet, prioriteres gjennom tiltaksutvikling og systematisk samhandling mellom helse- og sosialsektoren og Kristiansand Boligselskap KF. Arbeidet med mål og indikatorer videreutvikles.
- Arbeidet med å vurdere nye bolig- og tjenestetilbud til personer med kognitiv funksjonsnedsettelse, prioriteres og videreutvikles i samarbeid med pårørende og brukere
- Videreutvikle Tandem-konseptet til brukere som har alvorlige psykiske lidelser, rus- og atferdsproblematikk.
- Planlegge nytt sykehjem.
- Planlegge for bærekraftig tjenesteutvikling tilpasset befolkningsutviklingen i de ulike bydeler.
- Videreutvikle dagaktivitetstilbudet til hjemmeboende eldre, med bakgrunn i endrede behov i brukergruppen.

3.8 Investeringsbudsjett

Tall i 1000 kr			I løpende kroner			
Investeringsprosjekter	2018-2021		HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
	Sum	Inntekt				
IKT prosjekter	11 000		2 750	2 750	2 750	2 750
Ekstraordinære strakstiltak i sektoren	14 000		4 000	4 000	3 000	3 000
Fornyelse av produksjonsutstyr Kjøkkenservice	1 200		300	300	300	300
Digitale trygghetalarmar	6 400		5 500	300	300	300
Sykesignalanlegg	1 130		360	230	400	140
Utprøving av teknologi	3 000			1 000	1 000	1 000
Omsorgsboliger Strømme inventar	10 000			10 000		
Velferdsteknologi og IT i nybygg Strømme	4 000			3 000	1 000	
Investeringsprosjekter under Kristiansand Eiendom	353 702		21 842	54 059	161 960	115 841
Sum	404 432		34 752	75 639	170 710	123 331

Tall i 1000 kr			I løpende kroner			
Investeringsprosjekter	2018-2021		HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
	Sum	Inntekt				
Startlån	200 000		50 000	50 000	50 000	50 000

INVESTERINGSPROSJEKTER UNDER KRISTIANSAND EIENDOM

Investeringsprosjekter	Ferdigstillelse
Helsehus - planleggingsmidler	2018
Strømme sonekontor og dagsenter	2020
Oppstart nytt sykehjem	etter 2021
Oppgradering Lillebølgen	2019
Nødstrømaggregater sykehjem	etter 2021
Rehabilitering beboerrom Vågsbygd tunet	2021
Oppgradering kjøkken sykehjem	etter 2021

Planleggingsmidler til utvikling av lokalmedisinske tjenester og «Helsehus»-konsept

Det er avsatt midler til planlegging med tanke på fremtidsrettet utvikling av lokalmedisinske tjenester, herunder vurdering av «Helsehus»-konsept. Dette må sees i sammenheng med behov for ny legevakt, og mer langsiktig vurdering av hensiktsmessig samlokalisering i tilknytning til den akuttmedisinske kjede.

Strømme sonekontor og dagsenter

Framskriving av befolkningsveksten i Kristiansand viser sterk økning av antall eldre i Randesund/Tveit. Det er behov for nytt sonekontor og nytt dagsenter for å dekke økende behovet for hjemmetjenester og dagsenterplasser. Det er vedtatt at både sonekontor og dagsenter samlokaliseres med de 42 nye omsorgsboligene på Strømme. Ved å samlokalisere ulike brukergrupper med delvis sammenfallende behov forventes det å kunne gi bedre kvalitet på tjenestene som tilbys.

Oppstart nytt sykehjem

Ut fra dagens kunnskap anslås det å være behov for et nytt sykehjem på ca. 100 plasser som er klart for innflytting i 2025. En må komme tilbake med mer eksakte vurderinger ved rullering av handlingsprogrammet neste år.

Lillebølgen

Det er behov for å utvide undervisningskapasiteten på Lillebølgen. Utvidelsen vil også innebære at lokalene til fysioterapeutene blir mer tilpasset dagens behov. Kontorfasiliteter og personalgarderoben vil også bli oppgradert. Etter fullført utbygging antar man at bygget vil få en betydelig økt levetid. Det vil også gi en mer helhetlig og tilpasset utnyttelse av Lillebølgens areal som institusjonsbygg.

Nødstrøms-aggregater

Det er behov for økt kapasitet på nødstrøm ved sykehjemmene i Kristiansand. Noen sykehjem har fått dette på plass, bl.a. ble det gjennomført tiltak ved Vågsbygdtunet og Valhalla i 2016. Arbeidet med etablering av nødstrøms-aggregater vil pågå gjennom og utover denne handlingsprogramperioden.

Rehabilitering beboerrom Vågsbygdtunet

Vågsbygdtunet har behov for oppussing av sine 8 avdelinger og 72 plasser etter snart 18 års drift. Prosjektet innebærer oppussing av beboerrom med oppgradert badrom. Fellesrom pusses opp så godt det lar seg gjøre innenfor rammen. Det planlegges å pusse opp 2 avdelinger i hvert av årene i perioden. For to av avdelingene er det knyttet usikkerhet til avløpsledning. Dersom denne må byttes, vil det medføre ekstra kostnad og tid.

Oppgradering kjøkken sykehjem

Flere institusjonskjøkken er i dårlig forfatning og det er behov for en planmessig oppgradering og utskiftning av de til sammen ca. 60 institusjonskjøkkener i Kristiansand kommune. Arbeidet vil pågå gjennom perioden.

INVESTERINGSPROSJEKTER UNDER BOLIGSELSKAPET

Investeringsprosjekter	Ferdigstillelse
42 nye omsorgsboliger	2019
6 boliger for utviklingshemmede på Hellemyr	2018
Utvidelse på Storebølgen – 3 nye plasser	2018
12 nye boliger til personer med utviklingshemming	2020
6 nye boliger til personer med utviklingshemming	2021

42 nye omsorgsboliger

Det etableres 42 nye omsorgsboliger som et innovativt «landsbykonsept» på Strømme som samlokaliseres med nytt dagsenter og sonekontor på naboeiendommen til Strømme omsorgssenter. Omsorgsboligene bygges som bokollektiv for 7 personer. Konseptet er en ny tjeneste for personer med demens, og bidrar til diversitet og økt individuell tilrettelegging i tjenestetilbudet til denne målgruppen. Det nye omsorgskonseptet skal gi beboerne økt livskvalitet og mestring i fasen der den enkelte har behov for døgnsorg. Målet er at den enkelte kan fortsette å leve livet slik han/hun har vært vant til. Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2019.

6 nye boliger til utviklingshemmede på Hellemyr

Det er vedtatt i tidligere handlingsprogram å etablere 6 nye boliger til mennesker med utviklingshemming i 2018 på Hellemyr. Det er forventet oppstart høst/vinter 2018.

Utvidelse på Storebølgen – 3 nye plasser

Det er vedtatt i tidligere handlingsprogram å etablere 3 nye plasser på Storebølgen. Det er forventet oppstart siste halvår 2018.

Nye boliger til personer med utviklingshemming

Det planlegges å bygge 12 nye boliger til personer med utviklingshemming med store omsorgsbehov i 2020 og ytterligere 6 nye i 2021. Planlegging og etablering skal skje i nært samarbeid med brukere og pårørende og det skal legges til rette for bruk av trygghetsskapende teknologi.

3.9 Oppfølging av verbalforslag

Kilde	Vedtak	Følges opp	Frist
Verbalvedtak fellespakken Sektor 3	Bystyret ber om at det utarbeides en sak om større innslag av private aktører som tjenesteytere innen BPA.	Det legges frem en sak til helse- og sosialstyret.	Juni 2018
Verbalvedtak fellespakken Sektor 3	Bystyret viser til at formannskapet har bedt rådmannen om en ny vurdering av gjengs leie i Boligselskapets boliger. Dersom gjengs leie innføres for å dra nytte av Husbankens støtteordninger, vil økonomien i Boligselskapet bedres. Dette gir mulighet for redusert bidrag fra Bykassen til selskapet som igjen åpner muligheten for å finansiere en kommunal bostøtteordning. Bystyret ber om at en slik støtteordning vurderes sett i sammenheng med mulig innføring av gjengs leie.	Det legges frem en sak for helse- og sosialstyret og formannskapet.	Juni 2018

4

Gimlehallen får full
rehabilitering frem
mot 2021.

FOTO: MARTE KROGSTAD

4. KULTURSEKTOREN

Sektoren består av seks enheter; Kristiansand folkebibliotek, Samsen kulturhus, Fritidsetaten vest, Fritidsetaten øst, Idrettsetaten, Kristiansand kulturskole og en fagstab med til sammen 187 ansatte fordelt på 140 årsverk.

4.1 Hovedutfordringer

Arenautvikling

Aldrende bygningsmasse der en må finne løsninger som styrker en bærekraftig utvikling.

Synlighet

Tydeliggjøre tjenestenes betydning for den kulturelle grunnmuren og innbyggernes deltagelse i lokalsamfunnet.

Samarbeid

Styrke samhandlingen med sentrale institusjoner, profesjonelle utøvere og frivillig sektor.

Kvalitet

Økt fokus på kvalitet og kunnskapsdrevet utvikling av tjenestetilbud og forvaltning.

Digitalisering

Endre organisering og arbeidsprosesser for å utnytte nye muligheter.

4.2 Hovedprioriteringer

Arbeidet med å utvikle gode arenaer for innbyggernes kulturelle og fysiske utfoldelse, er sentralt for Kultursektoren. Følgende vedtatte prosjekter blir særlig viktige de kommende årene:

- Universell utforming av Christiansholm festning – ferdig i 2018
- Rehabilitering av Samsen kulturhus – ferdig i 2018
- Skifte av kunstgress på Modenabanen, Flekkerøy – kommunalt tilskudd i 2019
- Idrettshall ved Kringsjø skole – ferdig i 2020
- Bydelshusløsning på Hånes – ferdig i 2020
- Nytt kunstmuseum på Silokaia – kommunal andel av finansiering avsatt i 2020
- Full rehabilitering av Gimlehallen – ferdig i 2020 (under forutsetning av at det inngås en tilfredsstillende avtale med fylkeskommunen om medfinansiering)
- Ny kulturskole på Silokaia – oppstart i 2020 (avsatt 50 mill. kr)
- Fullføre huseiers rehabilitering av hovedbiblioteket – oppstart i 2021 (avsatt 10 mill. kr)
- Kjøpe tomt i Rona til kultursenter øst – avsatt 10 mill. kr i 2021
- Kommunal andel av ny kunstgressbane på Kongsgård – avsatt 1 mill. kr i 2021

Handlingsprogrammet følger opp prosjektene på Odderøya med økning i driftstilskuddet til Sørlandets Kunstmuseum (Kunstsiloen) og tilskudd til prosjektering av nybygg til Vest-Agder-museet i Nodeviga. Bystyrets vedtak om økt tilskudd til Fullriggeren Sørlandet er også innarbeidet i budsjettet.

Bystyrets budsjettvedtak medfører at det er midler til en betydelig satsing på utvidelse av kulturskolens tilbud, og at Kristiansand kan innføre meråpent bibliotek. Det blir også egne midler til toppidrett i byen og en styrking av kommunens satsing på skolekorpene.

4.3 Innsparingstiltak

Redusert kompensasjon for prisstigning videreføres i 2021. Kultursektoren skal da spare inn 2,375 mill. kr i kommende fireårsperiode.

Innsparingskravene blir løst slik:

Tall i 1000kr	i 2018 kr			
Tiltak	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Øke innsatsen for å få eksterne prosjekttilskudd.	-110	-110	-110	-110
Effektivisering og økte inntekter som følge av overtakelsen av Vågsbygd samfunnshus.	-110	-110	-110	-110
Organisasjonsendring og naturlig avgang i kulturdirektørens stab	-440	-440	-440	-440
Redusert kompensasjon for prisstigning	-430	-860	-1 290	-1 720
Sum	-1 090	-1 520	-1 950	-2 380

4.4 Omprioriteringer

De aller fleste idrettslagene i byen nyter godt av gratis-prinsippet i kommunens haller og anlegg. Noen få idrettslag må imidlertid selv dekke utgifter til drift eller leie av anlegg til trening for barn og unge. Ordningen med refusjon av idrettslagenes husleie ved bruk skolenes gymsaler er derfor redusert slik at Vågsbygd turnforening kan få økt husleiestøtte og Kristiansand roklubb kan motta et mindre driftstilskudd.

4.5 Nye plan- og utredningsoppgaver

Vedtaket om sammenslåing av kommunene Kristiansand, Søgne og Songdalen medfører at sektoren setter på vent flere planlagte planer og utredninger i årene som kommer. Det settes ikke i gang rullering av bibliotekplanen og utviklingsplanen for kulturskolen som varslet i forrige handlingsprogram. Også utviklingsplan for Samsen kulturhus og plan for kulturarbeid i nærmiljøene avventer sammenslåingsprosessen.

Kristiansands kommunedelplan for idrett og friluftsliv 2015-2018 er prolongert til også å gjelde for 2019 og 2020. I 2018 må det startes et arbeid med å lage en felles kommunedelplan for den nye kommunen, gjeldende fra 2021.

4.6 Betalingssatser

Sektoren har en lang rekke ulike betalingssatser som ofte står stille i en lengre periode for så å bli hevet med et rundt beløp. Over tid vil endringene gjenspeile kostnadsutviklingen i samfunnet, men fra det ene året til det andre vil det alltid være noen litt større økninger på enkelte satser. Hvert år foretas også en vurdering av hvordan de ulike satsene fungerer i praksis, og det gjennomføres enkelte hensiktsmessige redigeringer og forenklinger.

For Christiansholm festning er det foretatt justeringer av betalingssatsene i samsvar med planen for kulturtiltak som kulturstyret behandlet 24.5.2017. For det nye arrangementsrommet på Hovedbiblioteket er det innført betalingssatser godkjent av kulturstyret i møte 27.9.2017. Samsen kulturhus har økt satsene for leie av Bingen scene til konsertavvikling for å dekke inn økte utgifter på tekniske tjenester, samt innført noen nye satser tilpasset hovedmålgruppens aktiviteter på huset.

Kulturskolen har nå lagt inn i betalingssatsene og tydeliggjort bestemmelsene knyttet til makspris og friplasser. Begrepet «kontingent» er erstattet med «elevavgift», og det er innført egen sats for dobbelt spilletime (talenttilbud). Leie av Sigurd Lie-salen er økt med 10 %, men inkluderer nå også kjentperson/tekniker.

4.7 Satsingsområder og ressursbruk pr. tjeneste

4.7.1 Sektorens totale netto og brutto driftsramme

NETTO BUDSJETTRAMME FORDELT PÅ TJENESTER

Tall i 1000 kr			i 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Overordnede politiske utvalg	877	845	926	926	926	926
Adm. og overordnet ledelse	3 143	3 406	3 586	3 551	3 517	3 485
Kunstformidling	35 174	34 945	34 642	34 701	34 585	34 550
Museer	17 064	14 942	18 317	18 254	69 504	17 754
Andre kulturaktiviteter	18 150	25 003	20 184	20 543	20 502	20 461
Bibliotek	25 982	25 309	26 244	26 205	26 166	26 128
Aktivitetstilbud barn og unge	20 376	21 629	22 210	22 149	22 188	22 129
Kommunale kulturbygg	13 482	11 993	11 957	11 957	11 957	11 957
Idrett aktivitet og tilskudd	7 234	4 868	7 867	5 367	5 367	5 367
Kommunale idrettsbygg og idrettsanlegg	23 315	27 518	26 203	23 904	23 745	23 585
Kulturundervisning	19 183	20 108	25 259	25 230	25 200	25 171
Grunnskole (DKS)	1 373	982	1 106	1 106	1 106	1 106
Sum ramme	185 353	191 548	198 501	193 893	244 764	192 619

NETTO BUDSJETTRAMME FORDELT PÅ ENHETER

Tall i 1000 kr			i 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Kulturdirektørens stab	77 939	83 595	82 484	82 804	133 963	82 104
Bibliotek	25 958	25 166	26 024	25 985	25 946	25 908
Samsen kulturhus	11 420	11 559	11 665	11 647	11 629	11 612
Fritidsetaten vest	10 872	9 709	9 916	9 887	9 857	9 828
Fritidsetaten øst	10 489	10 620	10 745	10 731	10 718	10 704
Idrett	27 755	29 088	31 227	26 428	26 269	26 109
Kulturskole	20 919	21 811	26 440	26 411	26 381	26 352
Netto	185 353	191 548	198 501	193 893	244 764	192 619

Alle enhetene i sektoren har ansvar for mer enn én tjeneste. Omorganisering av oppgaver kan føre til at budsjettmidler flyttes mellom enhetene.

BRUTTO OG NETTO

Tall i 1000 kr			i 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	245 194	241 785	248 110	243 545	294 459	242 356
Inntekter	59 842	50 237	49 609	49 652	49 695	49 737
Netto	185 353	191 548	198 501	193 893	244 764	192 619

Sektorens driftsbudsjett er økt fra 2017 til 2018 med 3,2 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 3,7 mill. kr. Årsaken til budsjettendringene beskrives under hver tjeneste.

Oversikt over reelle rammendringer hvert år i perioden i forhold til 2017:

Tall i 1000 kr		i 2018-kroner			
Tiltak		HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Innsparingstiltak		-1 020	-1 440	-1 860	-2 270
Tilskudd Arkivet bygg 2017		-5 253	-5 253	-5 253	-5 253
Tilskudd til Donn og Fløy kunstgressbaner		-2 101	-2 101	-2 101	-2 101
Arkitektkonkurranse Odderøya Vest-Agder-museet		-513	-513	-513	-513
Årlig driftstilskudd til kompetansesenteret Scenekunst Sør		250	450	600	600
Kringsjø flerbrukshall kunstgressbane økte driftsutgifter		-	-	220	435
Kunstsiloen - økt driftstilskudd SKMU		760	2 650	2 650	2 650
Vakt og sikkerhet - fra Kultur til KE		-1 441	-1 441	-1 441	-1 441
Vågsbygd kultursenter - kveldsvaktmestere		302	302	302	302
Kilden avsetning for fremtidig mva.regning (alt ble betalt ut i 2017)		-2 000	-2 000	-2 000	-2 000
Kunsthond drift		145	335	210	215
Overføring fra idrett til KE prosjekt samordning		-5 481	-5 481	-5 481	-5 481
Endringer som flg. av statsbudsjettet		-247	-247	-247	-247
Kunstsiloen - tilskudd til finansiering av bygg		-	-	50 000	-
Diverse tilskudd kulturdirektørens stab		500	600	600	600
Tilskudd til utvikling av Sandripheia fritidspark		2 500	-	-	-
Kulturskolen økte rammer/satsinger		4 230	4 230	4 230	4 230
Forskuttering spillemidler Donn og Fløy		1 614	-	-	-
Rehabilitering av Gimlehallen		500	-	-200	-400
Tilskudd til Aquarama fra KE overført til idrett		5 700	5 700	5 700	5 700
Toppidrettssatsing		500	500	500	500
Sommerguide Festningen		100	100	100	100
Meråpent bibliotek		500	500	500	500
Fullriggeren Sørlandet - økt tilskudd		1 000	1 000	1 000	500
Vest-Agder museet		2 000	-	-	-
Barnefilmfestivalen		700	700	700	700
Diverse mindre justeringer/endringer		-28	-28	-29	-29
Sum reelle endringer i forhold til 2017		3 217	-1 437	48 188	-2 702

4.7.2 Oppfølging av kommuneplanens satsingsområder

Samskaping som drivkraft Retningsmål i kommuneplanen Kristiansand er en vekstkraftig landsdelshovedstad.				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2018	Mål 2018-21
1	Kristiansand er en kulturell drivkraft og attraktiv samarbeidspartner. <u>Indikatorer:</u> 1. Antall kulturinstitusjoner, sentre og foreninger med statsstøtte som Kristiansand er vertsby for. 2. Samarbeidsavtaler og partnerskap med institusjoner, organisasjoner og kompetansesentre. 3. Kunstsilo-prosjektet realiseres. 4. Avklare finansiering og fremdrift av nytt bygg for Vest-Agder-museet på Odderøya.			
		22	23	25
		24	26	30
		-	10 %	100 %
		-	50 %	100 %

Kompetanse for verdiskaping Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand er en ledende kompetanseby hvor innbyggerne utvikler og anvender sin kompetanse.				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2018	Mål 2018-21
1	Kristiansand har et mangfold av kultur- og fritidsarenaer som legger til rette for utvikling og bruk av egen kompetanse. <u>Indikatorer:</u> 1. Være blant de tre beste storbyene på Norsk idrettsindeks / Norsk kulturindeks. 2. Antall egenproduserte offentlige konserter, forestillinger og utstillinger hvor barn og unge er utøvere. 3. Antall kompetansegivende kurs for byens innbyggere i regi av biblioteket, Samsen kulturhus og fritidstjenestene. 4. Antallet samfunnsdebatter/kulturarrangementer på biblioteket.			
		1 / 4	1 / 3	1 / 1
		107	120	130
		250	260	270
		152	180	200
2	Kristiansand er en drivkraft for målrettet satsing på talentutvikling. <u>Indikatorer:</u> 1. Andel elever som 5 år etter deltakelse i Kulturskolens talenttilbud studerer kunsthøgskolefag på høyskolenivå eller har profesjonell kunstnerisk yrkeserfaring. 2. Antall tiltak og prosjekter for unge under 25 år som bidrar til talentutvikling på Samsen kulturhus. 3. Andel av midlene som går til unge talenter under 30 år i ordningen med tilskudd til kunst- og kulturformål. 4. Strategi for toppidrett er forankret politisk og prioriterte tiltak er innarbeidet i handlingsprogrammet.			
		-	25 %	25 %
		-	9	10
		14 %	15 %	17 %
		-	50 %	100 %

Deltakelse og tilhørighet Retningsmål i kommuneplanen: - I Kristiansand lever alle barn og unge et liv under forhold som fremmer verdighet, tilhørighet, mestring og deltakelse i fellesskapet. - Innbyggerne har mulighet til å ivareta egen helse, trivsel og livskvalitet.				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2018	Mål 2018-21
1	Kristiansand har en sterk kulturell grunnmur som legger til rette for et aktivt kultur- og fritidsliv. <u>Indikatorer:</u> 1. Antall besøk i fritidsklubb, helgearrangementer og ferietilbud. 2. Antall besøk på Samsen kulturhus. 3. Andel barn og unge (6-19 år) som kulturskolen regelmessig når med sin virksomhet. 4. Antall besøkende på bibliotekene.	 47 930 109 000 11,9 % 421 931	 41 000 105 000 14 % 450 000	 41 000 112 000 15 % 520 000
2	Alle innbyggere i Kristiansand har mulighet til å delta i kultur- og fritidstilbudet. <u>Indikatorer:</u> 1. Antall unge med behov for tilrettelegging som deltar i kultur- og fritidsaktiviteter. 2. Antall voksne med behov for tilrettelegging som deltar i kultur- og fritidsaktiviteter. 3. Antall barn og unge fra familier med lavinntekt som får delta i gode, alminnelige og spennende ferietilbud og turer. 4. Antall friplasser og deltakere i gratistilbud på Kulturskolen.	 317 252 480 25	 300 250 500 150	 300 250 500 180

Byvekst med kvalitet Retningsmål i kommuneplanen Kristiansand er en kompakt by med urbane kvaliteter, attraktive bydeler og klimavennlig transport.				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2018	Mål 2018-21
1	Kristiansand har tidsriktige og attraktive kulturarenaer både i sentrum og i bydelssentra. <u>Indikatorer:</u> 1. Samsen kulturhus, Hovedbiblioteket, Gimlehallen og Vågsbygd kultursenter rehabiliteres til dagens bygningsmessige/tekniske krav. 2. Bydelshusløsning på Hånes er realisert og ferdigregulert tomt til Kultursenter øst er avsatt i Rona. 3. Ny kulturskole i sentrum bygges på Silokaia. 4. Idrettsanleggene på Kringsjå ferdigstilles sammen med ny skole.	 - - - -	 25 % - - -	 75 % 80 % 30 % 75 %

4.7.3 Kulturdirektørens stab

I tillegg til den overordnede daglige ledelsen av sektoren har staben det faglige ansvaret for kulturområdene visuell kunst, musikk, scenekunst, museer/kulturvern, litteratur og film. Arbeidet foregår i hovedsak langs to linjer: Forvaltning av kommunens økonomiske tilskudd til kulturlivet og som aktør i samfunnsutviklingen gjennom deltakelse, dialog og rådgivning.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			i 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	79 295	84 338	82 845	83 165	134 324	82 465
Inntekter	1 356	743	361	361	361	361
Netto	77 939	83 595	82 484	82 804	133 963	82 104

Kommentarer:

- Budsjettet er korrigert for pris- og lønnsvekst og justert i samsvar med vedtatte, tidsbegrensede prosjekter og tilskudd
- Reduksjon av nettorammen som følge av innsparingskrav
- Nytt driftstilskudd til Scenekunst Sør
- Økt tilskudd til Sørlandets Kunstmuseum (Kunstsiloen), Fullriggeren Sørlandet og Barnefilmfestivalen
- Økt tilskudd til skolekorpssene og midler til markering av Musikkorpssenes år 2018
- Økt tilskudd til Vision Skatepark i 2018
- Tilskudd til prosjektering av nytt bygg til Vest-Agder-museet i Nodeviga
- Økt tilskudd til Vågsbygd turnforening (overført fra Idrettsetaten)
- Tilskudd til Voiebyen mekkeklubb overført fra Fritidsetaten vest
- Driftsmidler knyttet til ordning for forvaltning av kommunal kunst
- Tilskudd til bygging av nytt kunstmuseum på Silokaia i 2020

4.7.4 Kristiansand folkebibliotek

Kristiansand folkebibliotek skal fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle. Biblioteket er en demokratisk grunnpilar som skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt. Biblioteket skal i sine tilbud til barn og voksne legge vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet. Formålsparagrafen i Bibliotekloven ble sist endret 21.6.2013.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			i 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	31 445	27 865	28 395	28 356	28 317	28 279
Inntekter	5 488	2 699	2 371	2 371	2 371	2 371
Netto	25 958	25 166	26 024	25 985	25 946	25 908

Kommentarer:

- Budsjettet er korrigert for pris- og lønnsvekst
- Reduksjon av nettorammen som følge av innsparingskrav
- Ansvaret for vakt og sikkerhet overført til Eiendom
- Driftsmidler til meråpent bibliotek

4.7.5 Samsen kulturhus

Samsen kulturhus tilrettelegger for kulturopplevelser med fokus på de unge. Med formålet ønsker Samsen å være nytenkende og tidsaktuelle i forhold til ungdomskulturelle trender. Kreativ kompetanse bygges via husets mangfoldige kulturtilbud og Gateakademiets alternative skoletilbud. Gateakademiet fokuserer i tillegg på den enkelte ungdoms sosiale handlingskompetanse. Husets brukere og selvstyrte grupper spiller en viktig rolle for mangfold og omfang i det åpne kulturtilbudet. Fleksible utleielokaler med tidsaktuelt utstyr og endringsvillige ansatte med bred faglig kompetanse, er en forutsetning for å oppfylle formålet.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			i 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	15 702	15 377	15 483	15 465	15 447	15 430
Inntekter	4 282	3 818	3 818	3 818	3 818	3 818
Netto	11 420	11 559	11 665	11 647	11 629	11 612

Kommentarer:

- Budsjettet er korrigert for pris- og lønnsvekst
- Reduksjon av nettorammen som følge av innsparringskrav
- Ansvar for vakt og sikkerhet overført til Eiendom

4.7.6 Fritidsetaten vest

Hovedoppgaven til Fritidsetaten vest er å tilrettelegge for et mangfold av kultur- og fritidsaktiviteter på vestsiden av Kristiansand fra Mosby til Flekkerøy. Hovedmålgruppen er barn og ungdom i alderen 10-18 år, og barn og ungdom med ulike former for tilretteleggingsbehov. Enheten forvalter samfunnshus, grendehus, fritidssenter og historiske kulturbygg i bydelen. Dette er viktige møteplasser i nærmiljøene og arenaer for rekreasjon, utvikling av talent, ferdigheter og sosiale nettverk. Gjennom økonomiske tilskudd stimulerer enheten også lokale foreninger, tverrfaglige prosjekter og organiserte grupper til økt deltakelse og aktivitet i nærmiljøet.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			i 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	17 941	16 210	16 362	16 333	16 303	16 274
Inntekter	7 069	6 501	6 446	6 446	6 446	6 446
Netto	10 872	9 709	9 916	9 887	9 857	9 828

Kommentarer:

- Budsjettet er korrigert for pris- og lønnsvekst
- Reduksjon av nettorammen som følge av innsparringskrav
- Ansvar for vakt og sikkerhet overført til Eiendom
- Kompensert for økte lønnsutgifter til kveldsvaktmestere
- Tilskudd til Voiebyen mekkeklubb overført til Kulturdirektørens stab
- Driftsmidler til sommerguider på Christiansholm festning

4.7.7 Fritidsetaten øst

Fritidsetaten øst har som visjon å skape rom for begeistring! Hovedoppgaven er å legge til rette for et mangfold av kultur- og fritidstjenester. Målgruppen er unge i alderen 10-18 år i lokalområdene øst for Otra, samt unge og voksne med tilretteleggingsbehov. Ung kultur og frivillig engasjement videreutvikles gjennom ukentlige fritidstiltak, arrangementer, turer og workshops. Dette er arenaer for nettverksbygging og talentutvikling med fokus på fysisk aktivitet, dans, band, visuell utfoldelse, fotostudioer, lydstudio og åpne scener. En viktig oppgave er å etablere, drifte og utvikle bydelshus i lokalområdene. Bydelshusene er møteplasser i nærmiljøet for lag og organisasjoner, privat utleie og enhetens aktiviteter. Enheten forvalter tilskuddsposten «kulturaktiviteter i nærmiljøet».

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			i 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	14 599	11 788	11 913	11 913	11 913	11 913
Inntekter	4 110	1 168	1 168	1 182	1 195	1 209
Netto	10 489	10 620	10 745	10 731	10 718	10 704

Kommentarer:

- Budsjettet er korrigert for pris- og lønnsvekst
- Reduksjon av nettorammen som følge av innsparingskrav
- Ansvar for vakt og sikkerhet overført til Eiendom

4.7.8 Idrettsetaten

Visjonen til Idrettsetaten er "Verdens sprekeste by". Hovedmålet er å tilrettelegge for allsidig idrett og fysisk aktivitet for alle byens innbyggere, med et spesielt fokus på barn og unge i alderen 6-19 år. Gjennom godt tilrettelagte idretts- og friluftstilbud er det et mål at befolkningen oppnår bedre helse, trivsel og livskvalitet. Et mangfold av tidsriktige arenaer for fysisk aktivitet, vil bidra til utvikling av Kristiansand som en fremtidsrettet og attraktiv by for næringsliv, studenter og nye innbyggere. Dette vil også bidra til å styrke byens rolle som vert for større mesterskap og arrangement på idrettsarenaene. Bygg- og anleggsmasse skal ivaretas på et forsvarlig vis.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			i 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	57 421	57 714	59 307	54 508	54 349	54 189
Inntekter	29 665	28 626	28 080	28 080	28 080	28 080
Netto	27 755	29 088	31 227	26 428	26 269	26 109

Kommentarer:

- Budsjettet er korrigert for pris- og lønnsvekst og justert i samsvar med vedtatte, tidsbegrensede prosjekter og tilskudd
- Reduksjon av nettorammen som følge av innsparingskrav
- Ansvar for vakt og sikkerhet overført til Eiendom
- Økt tilskudd til Vågsbygd turnforening overført til Kulturdirektørens stab
- Ansvar for vedlikehold av idrettshallene (inkl. fire årsverk) overført til Eiendom
- Engangstilskudd til utvikling av Sandripheia fritidspark
- Forskuttering av spillemidler til Donn og Fløy

- Midler til oppfølging av toppidrettsmeldingen
- Overføring til Aquarama flyttet fra Eiendom til Idrett

4.7.9 Kristiansand kulturskole

Kulturskolens visjon er: "Vi gir barn og unge mulighet til utvikling gjennom kunst". Hovedoppgaven er å gi barn og unge planmessig og allsidig opplæring og kreativ utfoldelse i kunstneriske fag. Undervisningen følger grunnskolens skoleår og gis på ettermiddag og kveldstid. Kulturskolen har i dag fast tilbud innen musikk, billedkunst, teater, musikal og film/animasjon. Kulturskolens hovedbase er Musikkens Hus med administrasjon, undervisningsrom og konsertsal. I tillegg undervises det på Samsen kulturhus og elleve av byens barne- og ungdomsskoler. Deler av undervisningen i Vågsbygd er samlokalisert i Vågsbygd kultursenter. I tillegg til egen virksomhet leverer kulturskolen dirigenttjenester til alle byens ni skolekorps.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			i 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	28 791	28 493	33 805	33 805	33 805	33 805
Inntekter	7 872	6 682	7 365	7 394	7 424	7 453
Netto	20 919	21 811	26 440	26 411	26 381	26 352

Kommentarer:

- Budsjettet er korrigert for pris- og lønnsvekst
- Reduksjon av nettorammen som følge av innsparingskrav
- Ansvar for vakt og sikkerhet overført til Eiendom
- Kulturskoletilbud for Nye Kristiansand
- Midler til styrking av kulturskolens tilbud (samarbeid skole/SFO, talentsatsing m.m.)

4.8 Investeringsbudsjett

I investeringsprogrammet er det seks prosjekter med en bruttokostnad på 9,6 mill. kr i perioden. I tillegg kommer inntekter fra spillemidler for flere kunstgressbaner med til sammen 4,2 mill. kr. Under Kristiansand eiendom er det fem prosjekter til Kultursektoren, pluss avsetning til tre prosjekter til sist i perioden. I tillegg kommer inntekter fra spillemidler. Idrettshall på Kringsjå er del av prosjekt til Oppvekstsektoren.

Tall i 1000 kr				I løpende kroner			
Investeringsprosjekter	Prosjekt kostnad	2018-2021		HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
		Sum	Inntekt				
Fond for kommunal kunst	Løpende	3 391		542	1 255	788	806
Idrettsanlegg rehabilitering/oppgradering	Løpende	1 200		300	300	300	300
Kunstgress Modenabanen		1 200			1 200		
Kunstgress Kongsgårdbane 2		1 000					1 000
Kunstgress Solsletta		2 000		2 000			
Meråpent bibliotek		800		800			
Spillemidler kunstgressbaner			4 179				
Investeringsprosjekter under Kristiansand Eiendom	311 551	177 718	64 311	54 198	22 706	50 814	50 000
Sum Kultur		187 309	68 490	57 840	25 461	51 902	52 106

Fond for kommunal kunst

Bystyret vedtok i juni 2017 å legge om finansieringen og forvaltningen av kommunale kunstprosjekter ved nybygg og rehabiliteringer. Midlene samles nå i et eget «kunstfond» i Kultursektoren.

Rehabilitering/oppgradering idrettsanlegg

Idrettsetaten har i perioden en årlig bevilgning til rehabiliteringsprosjekter og større vedlikeholdsoppgaver. Anleggene har stor slitasje. Bevilgningene blir benyttet til et stort antall tiltak. Eiendom overtar ansvaret for idrettshallene fra og med 2018, investeringsprosjektet i Kultursektoren er derfor redusert fra 0,7 mill. kr per år til 0,3 mill. kr.

Kunstgress Modenabanen

Det legges til rette for at det kan benyttes samme modell som ved utskifting av kunstgresset på den andre Flekkerøybanen hvor idrettslaget forskutterte utgiftene og får tilbake nettokostnaden av kommunen på et seinere tidspunkt. Må følges opp i kommende rulleringer av handlingsprogrammet.

Kunstgress Kongsgårdbane 2

Det er rekkefølgekrav til utbygging av Bjørndalen og Marviksletta om å anlegge en bane nr. 2 på Kongsgårdjordene. Utbyggerne skal finansiere brorparten, men det settes av midler til en kommunal andel i slutten av perioden.

Kunstgress Solsletta

Administrasjonen skal gå i dialog med Tveit IL for å vurdere hvordan klubbens egne ressurser og kompetanse kan brukes inn i prosjektet for å få til en løsning innenfor rammen på 2 mill. kr.

Meråpent bibliotek

Investering i utstyr som regulerer/overvåker tilgangen til hovedbiblioteket og Vågsbygd bibliotek når ansatte ikke er til stede. Det planlegges meråpent bibliotek kl. 7-9 om morgenen og kl. 19-23 om kvelden, samt i helger og på helligdager.

ANDRE INVESTERINGER OPPFØRT UNDER KRISTIANSAND EIENDOM

Investeringsprosjekter	Ferdigstillelse
Christiansholm festning – universell tilgjengelighet	2018
Samsen kulturhus - rehabilitering	2018
Søppelboder ved bydelshus/grendehus	2019
Bydelshusløsning Hånes	2020
Rehabilitering av Gimlehallen	2020
Ny kulturskole på Silokaia	2022
Teknisk rehabilitering av Hovedbiblioteket	uavklart
Kultursenter øst	uavklart

Christiansholm festning – universell tilgjengelighet

Det er et presserende behov for å gjøre Christiansholm festning universell tilgjengelig. Personheis til rotunden, dimensjonert for elektrisk rullestol, skal oppføres i den nordre delen av borggården, fristilt fra festningsmuren. Det må settes opp en utvendig rampe langs festningen for å utligne nivåer i terrenget opp til inngangspartiet. I tillegg må det gjøres enkelte andre sikringsarbeider og opprustinger. Prosjektet er blitt noe forsinket.

Samsen kulturhus – rehabilitering

Samsen kulturhus har en tilstandsgrad som fordrer betydelige oppgraderinger. Dette gjelder bygg, VVS-installasjoner, elektro, tele- og automatisering, heis og uteområder. Det er utarbeidet en tilstandsrapport med vurdering av nødvendige tiltak for at eiendommen fortsatt skal fungere som kulturhus i årene fremover. Totalkostnaden er kalkulert til 35,4 mill. kr. Prosjektet gjennomføres i 2018.

Søppelboder ved bydelshus/grendehus

Søppeldunker som står åpent utgjør en stor risiko med hensyn til brann. Det er derfor ønskelig å få etablert lukkede, frittstående søppelboder ved Kultursektorens bydels- og grendehus. Det gjenstår 1,844 mill. kr fordelt på 2018 og 2019 til bygging av slike boder.

Bydelshusløsning Hånes

For å imøtekomme kravene til tidsmessige bydelshusfunksjoner også på Hånes, skal det realiseres et tilbygg til Hånes skole. Dette inkluderer blant annet ny scene i utvidet gymsal og flytting av skolekjøkken. Det er avsatt 10,963 mill. kr i 2020.

Rehabilitering av Gimlehallen

Hallen har en rekke bygningsmessige utfordringer, blant annet knyttet til belysning og omfattende behov for rehabilitering av garderobene. Det gjennomføres full rehabilitering av hallen i henhold til utarbeidet tilstandsrapport, totalt 52,2 mill. kr i perioden 2018-2020. Dette gjøres under forutsetning av at man lykkes med å få en tilfredsstillende avtale med fylkeskommunen om medfinansiering.

Ny kulturskole på Silokaia

Til å starte prosjekteringen er det innarbeidet 2 mill. kr i 2018/19, mens det er satt av 50 mill. kr i 2020/2021 til å starte byggingen av ny kulturskole ved siden av Kunstsiloen og Kilden. En foreløpig grovkalkyle anslår totalkostnaden til 166 mill. kr.

Teknisk rehabilitering av Hovedbiblioteket

Det gjenstår betydelige arbeider før bygget er ferdig oppgradert. Det er satt av 10 mill. kr i 2021 til å komme i gang med prosjektet. Tilstandsanalysen anslår totalkostnadene til 42,1 mill. kr.

Tomt til kultursenter øst

Bystyret godkjente 26.10.2016 behovsutredningen for et kultursenter også på østsiden av byen, og ba rådmannen arbeide for å sikre en tomt til formålet i Rona. I handlingsprogrammet er det satt av 10 mill. kr til kjøp av tomt i 2021.

Spillemidler

Investeringsprogrammet til Kristiansand eiendom inneholder også inntekter i form av spillemidler til prosjekter som allerede er ferdigstilt. I handlingsprogramperioden er det lagt inn spillemidler til følgende: Aquarama, utvikling av Idda-området, Vågsbygd idrettsanlegg samt idrettshallene Hellemyr, Tveit og Sukkevann.

4.9 Oppfølging av verbalforslag

Kilde	Vedtak	Følges opp	Frist
Verbalvedtak fellespakken sektor 4	Bystyret ber Rådmannen vurdere hvordan Kulturskolen kan tiltrekke flere elever fra innvandrergupper, blant annet ved å vurdere muligheten for å utvide med undervisningstilbud fra andre kulturelle tradisjoner.	Det utarbeides en sak til kulturstyret som drøfter disse problemstillingene nærmere.	2018
Verbalvedtak fellespakken sektor 4	Bystyret ber Rådmannen legge til rette for at kommunens idrettsanlegg i større grad enn i dag kan disponeres også av aktører som ikke er en del av Norges idrettsforbund (NIF).	Det utarbeides en sak til kulturstyret som drøfter problemstillingen nærmere.	2018
Verbalvedtak fellespakken sektor 4	Bystyret ønsker å stimulere til frivillig innsats og dugnadsarbeid, og ønsker at kommunen skal vurdere hvordan idrettsklubber kan være med å bidra inn i anlegg på andre måter enn med økonomiske midler. Bystyret ber administrasjonen gå i dialog med Tveit IL og vurdere hvordan klubbens egne ressurser og kompetanse kan brukes inn i prosjektet for å få til en løsning med kunstgress på Solsletta innenfor rammene på 2 mill. Eierforhold bruk av tippemidler, omfang m.m. må vurderes. Det er en forutsetning at det finnes et alternativ til gummigranulat. Bystyret ber om at saken kommer tilbake til bystyret før prosjektet realiseres med en beskrivelse av hvordan dette skal gjennomføres.	Det utarbeides en sak til bystyret etter at vedtakets forutsetninger er drøftet med Tveit IL, og det er utredet nærmere de tekniske, juridiske og økonomiske premissene for prosjektet.	2018

Teknisk sektor ønsker
å realisere en
kompakt byutvikling
i en grønn innovasjonsby.

FOTO: RAGNA MARIE HENDEN

5. TEKNISK SEKTOR

Sektoren har 527 årsverk fordelt på 567 ansatte. Det er 6 enheter i tillegg til teknisk direktørs stab: Kristiansand eiendom, ingeniørvesenet, Kristiansand parkering, plan-, bygg-, og oppmålingsetaten, by- og samfunnsenheten og parkvesenet. I handlingsprogrammet er sektoren delt inn i tre delsektorer 5.1 tekniske tjenester, 5.2 Kristiansand eiendom og 5.3 vann og avløp.

Teknisk sektor har ansvar for kommunens overordnede samfunnsplanlegging og planlegging av byens fysiske miljø. Foruten en del investerings- og utbyggingsoppgaver, har sektoren ansvaret for et stort antall plan- og byggesaker, diverse forvaltnings-, drifts- og vedlikeholdsoppgaver knyttet til bygg, vei, vann og avløp, grønne arealer og parkering.

5.1 Hovedutfordringer

5.1.1 Samskaping som drivkraft

Digitalisering og SmartBy:

Digitalisering står høyt på dagsorden i kommunen. Vi er inne i en moderniseringsprosess som er ønskelig og nødvendig. Det skal legges til rette for digital kommunikasjon. Det er en utfordring at det ikke finnes klare standardiseringer innenfor verken digitalisering av tjenester eller SmartBy-utviklingen og man har ikke jobbet samlet og metodisk med satsingen. Kommunens digitaliseringsstrategi og en samlet plan for SmartBy-satsing vil gjøre oss bedre i stand til å prioritere de rette prosjektene.

Havn:

Det er avgjørende at man finner en løsning som ivaretar det langsiktige arealbehovet for utvikling av en framtidsrettet havn i Kongsgård/Vige, som ivaretar behovene til regionenes næringsliv og som sikrer nasjonale funksjoner. Samtidig skal havneutviklingen ta nødvendig hensyn til øvrig samfunnsutvikling og byutvikling. Like viktig er det at kommunen sammen med Kristiansand Havn blir enige om en strategi for hvordan kommunen, næringslivet og havna skal bruke ressursene for å være best rustet til å virkeliggjøre vedtatt planer og planer under arbeid i sentrum og i Kongsgård/Vige.

5.1.2 Kompetanse for verdiskaping

Næringssatsing:

Kristiansand må ha sterkere vekst i sysselsetting og verdiskaping for å holde tritt med utviklingen i andre storbyregioner. For at Kristiansandsregionen skal fremstå som en vekstkraftig kompetanseregion, må bl.a. næringsarbeidet i Kristiansand kommune få en tydeligere, sterkere og mer synlig posisjon. Etablering av Business Region Kristiansand, ansettelse av næringssjef, og samlokalisering med eksterne miljøer er tiltak som gjennomføres i 2017 og følges videre opp 2018.

5.1.3 Deltakelse og tilhørighet

Trafikksikkerhet:

Etter hvert som boligområder fortettes og trafikken i smale boligveier øker er det behov for trafikksikkerhetstiltak i områdene. Sikring av skolevei er det mest prekære. I områder der det er trangt og vanskelig å skaffe grunn til fortau og gang/sykkelveier som Flekkerøya, midtre Vågsbygd, Lund må det stadig dispenseres fra kravene. Dette er saker som både er tidkrevende, har et høyt konfliktnivå og det er vanskelig å finne de gode stedstilpassede løsningene.

Sosial ulikhet:

Boligområdene i Kristiansand er forskjellige. Det er en målsetting at alle områder muliggjør at innbyggerne har bomuligheter i sitt nærmiljø gjennom et livsløp. Boligplanlegging må ta hensyn til utviklingen i familiestruktur og man må søke løsninger som motvirker ensomhet, og bygger opp under innbyggernes selvstendighet og ressurser. Dette kan blant annet gjøres ved å skape gode og trygge møteplasser i nærmiljøet som oppleves inkluderende, innbydende og aktivitetsskapende.

5.1.4 Byvekst med kvalitet

Universitets- og helsebyen:

Basert på de to mulighetsstudiene til Jul og Frost arkitekter om utvikling av helsebyen Eg og universitetsbyen jobbes det konkret videre med realisering av disse mulighetene, via reguleringsprosesser og prosjekter i samarbeid med andre aktører i byen. Det er et ønske om et høyt tempo og fremdrift i det videre arbeidet med helsebyen Eg for å utvikle fremtidens helsetjenester på Sørlandet. Fokus i første omgang er eiendomsutvikling.

Sentrumsutvikling:

Det er et ønske om å styrke Kvadraturen. Politiske føringer om 15 000 innbyggere i Kvadraturen og utvikling av en mer kompakt by er viktige premisser for etablering av mer boliger og arbeidsplasser i sentrum. Videre vil gatebruksplanen og tilrettelegging for mer byliv og aktiviteter være med å styrke Kvadraturen. Økt aktivitet, flere bosatte og brukere av byen medfører behov for mer tilrettelegging av grøntområder, men gir også mer slitasje og behov for rydding og renhold. Sanering av gateparkeringsplasser er en unik mulighet til å gjøre sentrum mer attraktiv, men det vil også være en utfordring økonomisk i form av bortfall av parkeringsinntekter.

Skolegårder og nærmiljøparker:

Bystyrets vedtak som definerer at kvartalslekeplass og sandlekeplass ikke skal være en del av skolegården vil være en utfordring arealmessig og økonomisk. Dette vedtaket er til lovlighetskontroll hos fylkesmannen. Vedtaket innebærer at det må bygges nærmiljøpark på 15 daa i tillegg til skolegården i nye utbyggingsområder. Økonomisk vil det innebære at kommunen må drifte begge anleggene i nye utbyggingsområder. I tillegg kommer drift av kvartalslekeplassene.

Friluftsliv og rekreasjon:

Kommunen har i mange år hatt folkehelse som en viktig satsing og har gjennom god planlegging sikret markaområder i alle bydeler og korridorer ut til disse. Det er fortsatt et stort arbeid å gjøre i forhold til bedre tilrettelegging og drift av områdene. Bystyret har vedtatt at det skal lages en overordnet plan for opprusting og utvikling av friområder og turløyper.

Kompakt byutvikling:

Kristiansand skal redusere klimagassutslippene med 40 % innen 2030 og 80-90 % innen 2050. Hvis Kristiansand skal bli det lavutslippssamfunnet man sikter mot, må det jobbes metodisk og målrettet. Dette handler i svært stor grad om areal- og transportplanlegging.

En kompakt byutvikling ivaretar behovet for reduserte klimautslipp. Kristiansand må bygge en bystruktur som reduserer behovet for transport. Trafikkveksten skal skje ved gange, sykkel og buss. Dette ligger som premiss for utvikling av en bymiljøavtale. For å få til dette er det ikke bare viktig å bygge boliger på rett plass, men også å etablere besøks- og arbeidsplassintensive virksomheter på rett plass. En kompakt byutvikling vil positivt påvirke behov for investering i kommunal infrastruktur. Kapasiteten på vann- og avløpsnett på østsiden av byen er dårlig og vil kreve store investeringer. En tydelig prioritering av utbyggingsområdene er viktig. Utvikling av campus Gimlemoen og helsebyen Eg er sentrale områder i den kompakte byutviklingen.

Klimatilpasning:

Klimatilpasning er viktig for å redusere risiko ved ekstremvær og naturkatastrofer. Separering av vann og avløpsnett i Kvadraturen er godt i gang. Videre jobbes det med alternative flomveier og finne bedre løsninger for lokal håndtering av regnvann. Det er et stort behov for oppgradering og vedlikehold av dammer, og man har startet arbeidet med oppgradering av 6 av de 26 dammene.

5.1.5 Driftsutfordringer

Planlegging og prosjektering av anlegg:

Parkvesenet har en økt belastning på arbeidsoppgaver i forbindelse med planlegging og prosjektering av anlegg. Kommunen har en større forpliktelse i forbindelse med fortettingssaker der det stilles krav til bidrag til opparbeidelse av felles grøntanlegg. Dette kommer i tillegg til arbeidet som vil følge av gjennomføring av gatebruksplanen. For parkvesenets del handler det både om å styrke plankapasiteten. Ingeniørvesenet er i tilsvarende situasjon.

Bil og parkering:

Kristiansand parkering har fått ansvar for ladeinfrastruktur til kommunens tjenestebiler og ingeniørvesenet overtar ansvar for reparasjon og vedlikehold av bilparken. Plan for gatebruk og parkering, ny parkeringsforskrift og fritak for el-biler gir nye driftsoppgaver og krav til en annen kompetanse.

Vedlikehold bygg:

Behovet for midler til vedlikehold er fortsatt stort. Det er et etterslep på ca. 25 mill. kr. Dette gjelder både formålsbygg og utleiebygg. Utleiebyggene har i mange år vært gjenstand for mangelfullt vedlikehold. Konsekvensen er at porteføljen gir store utfordringer både for kommunen som eier samt brukere / leietagere av byggene. Utfordringene synliggjøres gjennom økende forfall, fallende leieinntekter og økt tomgangsleie.

Fremdrift salg utbyggingsområder:

Areal & transport politikken legger føringer for høyere boligutnyttelse nærme sentra. Det kan være en målkonflikt mellom kommunens arealpolitikk og gjennomføringen av enkelte av kommunens utbyggingsområder. Fremdrift i planleggingsprosessen og avklarte overordnede rammevilkår blir viktig.

5.2 Hovedprioriteringer

Prioriterte prosjekter og satsinger innen disse hovedutfordringene:

Samskaping som drivkraft

- Digitaliseringsprosjekter som igangsettes: billettløs parkering og båtplass.

Kompetanse for verdiskaping

- Etablering av business region Kristiansand, ansettelse av næringssjef og samlokalisering av kontorer iverksettes fra nyttår.

Deltakelse og tilhørighet

- Revisjon av trafikksikkerhetsplanen og planlegging og gjennomføring av sikringstiltak for skoleveier.

Byvekst med kvalitet

- Byvekstavgift for Kristiansand.
- Gjennomføre prinsippene i kommuneplanens arealstrategi i all planlegging og utbygging.
- Følge opp prosjekt helsebyen Eg i samarbeid med Sørlandet sykehus.
- Satsing på sentrum: gjennomføre tiltak i gatebruksplanen, plan for grønnstruktur i Kvadraturen, revisjon av bydesignprogrammet, utskiftingen av vann- og avløpsledninger, utvikling og drift av byrom og parker i sentrum og lage en bidragsordning for utbyggingsprosjekter.
- Overordnet plan for opprusting og utvikling av friområder og turløyper.
- Miljøprosjekter: tiltaksplan for å redusere matsvinn, videre kartlegging av og plan for opprydding i spredt avløp, handlingsplan mot marin forurensning, miljøkrav til driften.
- Spredt avløp - videre kartlegging og oppfølging av private anlegg.

Driftsutfordringer

- Ladepunkter for kommunale tjenestebiler.
- Bemanningen parkvesen og ingeniørvesen er styrket for å følge opp gatebruksplanen.

5.3 Innsparingstiltak

Sektoren har i perioden 2018 til 2021 følgende innsparingskrav:

Tiltak	I 2018-kroner			
	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Plan-, bygg og oppmålingsetaten	-210	-210	-210	-210
KE: Energiprogram trinn 3	-1 490	-1 490	-1 490	-1 490
KE: Energiprogram trinn 4	-550	-1 660	-2 770	-3 880
Redusert priskompensasjon sektor 5.1	-280	-560	-850	-1 130
Redusert priskompensasjon sektor 5.2	-410	-820	-1 230	-1 640
Drift og vedlikehold	-250	-630	-750	-750
Sum	-3 190	-5 370	-7 280	-9 080

Reduksjonen i priskompensasjon er fordelt ut på enhetene utfra driftskostnader eks. lønn.

Energiprogram 3

Fortløpende investeringer i blant annet varmepumper gir økt effekt i HP- perioden.

Energiprogram 4

KE løfter energiøkonomiseringen til et nytt nivå og forventer besparelser fra nye investeringer i bygg hvor fokus er satt på elementer som for eksempel CO₂ behovsstyring av ventilasjonsanlegg, etterisolering av ventilasjonskanaler og bytte til LED lys i formålsbyggene.

Ytterligere innsparinger

Drift- og vedlikeholdsprosjektet: Prosjektet startet i 2016 og ser på driftsoppgaver på tvers av sektorer og enheter. Målet med prosjektet er å sikre bedre samordning og effektivisere tjenester. Prosjektet har foreslått flere ulike tiltak. Flere er i ferd med å gjennomføres: sentralisering av vakt og sikkerhet, felles bilordning, felles drift av grøntanlegg, tømning av søppeldunker i Kvadraturen, felles sonestasjon for idrett og Kristiansand eiendom. Noen av tiltakene gir en konkret innsparing og noen fører til kvalitetsheving av tjenesten. Det er viktig at man sikrer god gjennomføring av de tiltak som er bestemt.

5.4 Nye plan- og utredningsoppgaver

Kommuneplanens arealdel

Bystyret vedtok i september 2017 den nye samfunnsdelen til kommuneplanen. Satsingsområdene i samfunnsdelen følges opp i ny arealstrategi ved å styrke Kristiansand som landsdelshovedstad og å utvikle Kristiansand til en kompakt by med urbane kvaliteter som utnytter nærheten til sjøen som en ressurs. Bystyret forutsatte, ved behandling av planprogrammet, en snarlig revisjon av arealdelen etter at samfunnsdelen er vedtatt. Revisjon av arealdelen vil nå avvente igangsatt arbeid i fellesnemnda som skal lede arbeidet med sammenslåingen av Songdalen, Søgne og Kristiansand. For å styre utviklingen i ønsket retning, før det foreligger ny arealdel, vil kommunen benytte boligprogrammet og egen planlegging mer aktivt.

5.5 Sektorens totale netto driftsramme

I 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Sektor 5.1 Teknisk	218 969	240 101	237 526	248 333	247 565	247 511
Sektor 5.2 Kristiansand eiendom	161 995	142 545	160 676	160 345	162 001	164 783
Sektor 5.3 Vann og avløp	-69 966	-82 721	-101 506	-113 262	-122 567	-134 132
Sum ramme	310 998	299 925	296 696	295 416	286 999	278 162

Endringer i driftsrammen utover lønns- og prisvekst blir kommentert under den enkelte tjeneste/enhet.

5.6 Oppfølging av kommuneplanens satsingsområder – periodemål

Samskaping som drivkraft Retningsmål i kommuneplanen: - Kristiansand er en vekstkraftig landsdelshovedstad - Kristiansand er internasjonalt ledende i å anvende teknologi for næringsutvikling og lavutslippssamfunnet				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2018	Mål 2019–21
1	Kristiansand har høy vekst sammenlignet med andre storbyregioner. <u>Indikatorer:</u> - Sysselsettingsvekst, i % - Arbeidsledighet*, årgjennomsnitt i % - Etableringer, i % (antall nyetableringer av bedrifter med ansatte i forhold til total antall bedrifter)	-1,85 4,1 2,37	økende < 3,9 økende	økende < 3,9 økende
2	Kristiansand har mobilisert kompetanse gjennom økt likestilling og ved å dra nytte av ressursene i en mangfoldig og kulturell befolkning. <u>Indikatorer:</u> - Andel sysselsatte kvinner (15-74), i % - Andel innvandrere fra Asia, Tyrkia, Afrika mv i arbeidsstyrken (jfr. SSB landgruppe 2) i % - Andel kvinner i deltidsarbeid**, i % - Andel kvinner blant ledere**, i %	61,3 47,4 44,8 32	66,5 55,0 35,0 34,0	67,0 57,0 31,0 35,0
3	Kristiansand utvikler utbyggingsområder med lave klimagassutslipp, med lavt energiforbruk og høy andel fornybar energi i samarbeid med byggebransjen. <u>Indikatorer:</u> - Fase 1 bygg, oppstart 2007, eks radon (% endring i forbruk pr kvadratmeter mot nivå før prosjektstart) - Fase 2 bygg, oppstart etter 2011 (% endring i forbruk pr kvadratmeter mot nivå før prosjektstart) - Total årlig reduksjon i kroner målt mot referanseåret (mill. kr) - Total akkumulert reduksjon i kroner fra oppstart (mill. kr)	33,2 32,1 15 95	34,0 35,0 17,0 114,0	35,0 35,0 18,0 168,0

Samskaping som drivkraft Retningsmål i kommuneplanen: - Kristiansand er en vekstkraftig landsdelshovedstad - Kristiansand er internasjonalt ledende i å anvende teknologi for næringsutvikling og lavutslippssamfunnet				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2018	Mål 2019–21
4	Kristiansand bruker teknologi for økt verdiskaping og lavere utslipp <u>Indikatorer:</u> - Deltakere i grønn forretningsidékonkurranse - Antall bedrifter som er i miljøfyrtårn	12 166	18 206	20 250

* Gjelder for Kristiansand kommune, og ikke Kristiansandsregionen

** Tall fra 2015

Kompetanse for verdiskaping Retningsmål i kommuneplanen: - Kristiansand er en ledende kompetanseby hvor innbyggerne utvikler og anvender sin kompetanse - Kristiansand har et variert og innovativt næringsliv				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2018	Mål 2019–21
1	Universitetsbyen Kristiansand er styrket. <u>Indikatorer:</u> - Antall studenter på UIA - Søkere til studier med UIA som førstevalg i samordna opptak	12 716 6483	Økende 6 900	Økende 7 300
2	Kristiansand har flere nyetableringer <u>Indikator:</u> Antall nyetableringer pr 1000 innbyggere	13,3	Økende	Økende
3	Kristiansand legger til rette for et mer innovativt næringsliv - Antall deltakere i innovasjonscamp (ungt entreprenørskap) - Antall anskaffelser der bidrag til å møte samfunnsutfordringer og stimulering av vekst i næringslivet har blitt vurdert	1 139 0	Økende 100 %	Økende 100 %
4	Kristiansand er attraktiv for unge innbyggere <u>Indikator:</u> Årlig nettoinnflytting aldersgruppe 15-29 år	331	Økende	Økende

Deltakelse og tilhørighet Retningsmål i kommuneplanen: 1. Innbyggerne er aktive deltakere i arbeidsliv og lokalsamfunn				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2018	Mål 2019–21
1	Legge til rette for at den flerkulturelle befolkningen og de unge får høyere deltakelse i arbeidslivet. <u>Indikator:</u> 1. Totalt antall lærlinger i teknisk sektor: ○ i Kristiansand ingeniørvesen ○ i Kristiansand eiendom ○ i parkvesenet 2. Ungdom i praksis og jobbtrening i teknisk sektor i løpet av året	 5 3 1 1 50	 11 6 3 2 50-55	 12 7 3 2 55-60
2	Innbyggerne i Kristiansand kan ta miljøriktige valg. <u>Indikatorer:</u> 1. Tonn avfall levert på strandryddedagen 2. Andel avfall som går til materialgjenvinning (målt i %) 3. Tonn avfall pr. innbygger pr. år	 6 37 550	 10 38 Minkende	 12 40 Minkende

Byvekst med kvalitet Retningsmål i kommuneplanen: - Kristiansand er en kompakt by med urbane kvaliteter, attraktive bydeler og klimavennlig transport - Innbyggerne lever i mangfoldige nærmiljø - Kristiansand er en grønn by med god beredskap				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2018	Mål 2019–21
1	Kristiansand er tyngdepunkt for arbeidsplasser, bolig og handel <u>Indikatorer:</u> 1. Urbane kvaliteter, antall tomme lokaler i første etasje i Kvadraturen 2. Andel arbeidsplasser i Kvadraturen sett i forhold til kommunen totalt, i % 3. Vekst i bosatte i Kvadraturen (gjennomsnittlig årlig økning med 400 personer, for å nå målet med 15 000 innbyggere i år 2036)	 35 37 7 025 +179	 15-20 40 7 425 (+400)	 15-20 45 8 625 (+1200)
2	Prioriterte bomiljøfaktorer er styrket. <u>Indikatorer:</u> 1. Antall personer med mindre en 500 m til dagligvarehandel 2. Antall holdeplasser med universell utforming langs kommunale veier økes 3. Boliger med mer enn 400 m til kvartalsleketilbud / nærmiljøpark/balløkke 4. Antall boliger med mer enn 100 m til sandlekeplass	 48 400 118 2710 15 621	 økende 125 2 670 15 000	 økende 135 2 600 15 000

Byvekst med kvalitet Retningsmål i kommuneplanen: - Kristiansand er en kompakt by med urbane kvaliteter, attraktive bydeler og klimavennlig transport - Innbyggerne lever i mangfoldige nærmiljø - Kristiansand er en grønn by med god beredskap				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2018	Mål 2019–21
3	Kristiansand har et trygt by- og nærmiljø. <u>Indikator:</u> 1. Antall trafikkulykker med personskafe	63	< 65	< 60
4	Innbyggerne har god luftkvalitet. <u>Indikator:</u> 1. Antall døgn der nivået av svevestøv er over 50 µg/m ³ (nasjonalt mål er 7 dager)	15	< 7	< 7
5	Kommunens rolle som aktør i byutviklingen er styrket. <u>Indikatorer:</u> 1. Ervervet* grunn i dekar innenfor boligpolitisk ramme (bevilgning kr 200 mill.) 2. Nye boenheter lagt ut i markedet	1850,8 dekar 94**	+ 25 80	+ 25 80
6	Boligbygging skjer ved fortetting og transformasjon i eksisterende byområder samt nye boligområder (med klimavennlig beliggenhet). <u>Indikator:</u> 1. Antall innbyggere pr. tettstedsareal	2316	økende	økende
7	Veksten i persontransporten tas med miljøvennlig transport. <u>Indikatorer:</u> 1. Personbiltransport gjennom bomstasjonene pr år (% av antall passeringer i 2013 da det passerte 18,68 millioner personbiler) 2. Busspassasjerer, årlig endring i % (målt i forhold til 2015) 3. Antall km separert for syklende og gående 4. Antall syklende pr dag, på Vesterveien og Lundsbroa 5. Antall ladepunkter i kommunale parkeringsanlegg	100,5 4,4 9,8 874 29	100 4,00 10 økende 79	100 5,00 15 økende 200
8	Kristiansand ivaretar bynært landbruksareal <u>Indikator:</u> 1. Nedbygd landbruksareal/dyrkbar mark (dekar)	1	0	0

* Inkl. avtaler som gir rett til å utvikle og realisere arealer

** Markedsførte kommunale boenheter i Kvartal 49 og Kongensgt. skole. Antallet er anslått.

5.7 Betalingssatser

Byggesak

Det er foretatt en prosentvis større økning på de aller minste tiltakene for å gjenspeile selvkost. Det har vist seg at selv mindre saker kan medføre omfattende saksbehandling, og siden det er gjennomsnittssatser for like tiltak, foreslås det å heve disse fra 5500 til 6000 kr.

Plansak

Plangebyret er økt grunnet nye beregninger av selvkost. Plangebyret ble holdt uendret i 2015 og 2016. Grunnet endring i plan- og bygningsloven, er det tatt inn et nytt gebyr for politisk avklaring av regulerings spørsmål tidlig i planprosessen. Dette siden loven nå åpner opp for at forslagsstiller kan kreve en slik sak.

Matrikkellovsaker

Satsene etter matrikkelloven er økt med ca. 3,5 %.

Eierseksjonering

Når det gjelder gebyr etter lov om eierseksjoner er disse økt vesentlig mer da ny lov tar til å gjelde fra 01.01.2018. Det innføres nå et selvkostprinsipp også for dette saksområdet. Gebyret for disse sakene har tidligere vært regulert av størrelsen på rettsgebyret, og satsene har ligget langt under selvkost.

Utslippstillatelse avløp

Kommunen har svært lavt gebyr for behandling av søknader. Det er behov for å heve både timesats og innberegnet tidsforbruk, i tråd med reell tidsbruk. Det er lagt inn en differensiering av gebyret for behandling av små anlegg (1 til 3-hus anlegg, inntil 15 personekvivalenter (PE)) og mellomstore anlegg (4 til 10-hus anlegg, inntil 50 PE), fordi det er mer ressurskrevende å fullføre saksbehandling for mellomstore anlegg og tillatelsene gis pr. bolig istedenfor PE.

Småbåthavn

Sommeropplag er endret av småbåthavnutvalget fra månedsleie til sesongleie i 2017. Prisene kan derfor ikke sammenlignes med foregående år.

Parkering

Det foreslås ikke prisjustering i 2018 da prisjustering foretas hvert andre år for å begrense omstilling av betalingsutstyret og skilting, samt at prisøkninger må samsvare med betaling med mynt.

Bosone

I saken om gatebruk i Kvadraturen er det vedtatt at bosone parkering for beboerne skal økes fra kr 350,- pr. måned i 2017 til kr 500,- pr. måned i 2022. Det legges opp til å foreta denne økningen gradvis de neste 5 årene, dvs. en økning med kr 30,- pr. måned (2018 kr 380,- pr. måned i 2019 kr 410,- pr. måned osv.).

Gravearbeider i kommunal vei

Når det gjelder gravearbeider i kommunal vei, foreslås det at gebyret øker med ordinær prisstigning på 2,5 %. Det samme gjelder for levering av slam og fett til Odderøya renseanlegg.

Feiing

Gebyret for feiing reduseres med 100 kr fra 475 kr til 375 kr. Reduksjonen skyldes at det er overført ca 2,6 mill. kr som stod på fond hos KBR. Midlene innarbeides i gebyrgrunnlaget og vil føre til lavere gebyr i de neste årene.

Vann, avløp og renovasjon

For tjenestene vann, avløp og husholdningsrenovasjon er årsgebyrene beregnet slik at de sammen med andre inntekter og bruk av fond dekker drifts – og kapitalkostnadene 100 %. Det er noen faktorer som gjør det vanskelig å forutsi hva selvkostresultatet for det enkelte år vil bli. De viktigste faktorene er budsjettårets kalkylerente, gjennomføringsevne på planlagte investeringsprosjekter, samt inntekter fra nye abonnenter eller brukere.

Vann: Årsgebyret for vann foreslås uendret med kr 125,- for fast leddet, mens m³-prisen økes til kr 9,79. For en bolig på 120 m² vil gebyret totalt økes med kr 213,- (+ 12,72 %).

Avløp: Årsgebyret for avløp foreslås uendret med kr 125,- for fast leddet, mens prisen pr. m³ økes til kr 20,53. For en bolig på 120 m² vil gebyret totalt øke med kr 416,- (+ 12,22 %).

I 2017 ble tømning av ikke tilknyttede septiktanker (spredt avløp) skilt ut som eget selvkostområde. Dette resulterte i et negativt selvkostresultat på 0,52 mill. kr. Som konsekvens økes prisen i 2018 med 75 kr pr m³ (+ 13,2 %) for tanker inntil 3 m³, og 75 kr pr m³ (+ 17,4 %) for tanker over 3 m³. Prisen på ekstra tømning for tanker som er tilknyttet avløpsnettet øker med 2,5 %.

Renovasjon: I 2018 foreslås det ingen prisjustering for normalabonnement angående renovasjon. Det gis fra 2018 ikke lenger rabatt for borettslag og sameier, for disse abonnentene medfører det en økning i fastgebyr på 175 kr (+ 11,1 %).

Figur 13 Årsgebyr vann, avløp og renovasjon

Årsgebyr vann, avløp og renovasjon							
År		2017	Endring i kr. til 2018	2018 -priser			
				2018	2019	2020	2021
Vann	Handlingsprogram, 120m ² bolig			1 888	2 010	2 089	2 244
	Foregående handlingsprogram	1 675	213	1 857	1 924	1 974	0
Avløp	Handlingsprogram, 120m ² bolig			3 833	4 014	4 160	4 272
	Foregående handlingsprogram	3 404	429	3 814	3 935	3 994	0
Renovasjon	Handlingsprogram, 3x120l. dunker			3 925	3 984	4 044	4 104
	Foregående handlingsprogram	3 925	0	3 984	4 044	4 104	0
Sum årsgeby	Handlingsprogram			9 646	10 008	10 293	10 620
	Foregående handlingsprogram	9 004	642	9 655	9 903	10 072	0
Gebyrendring fra 2017 til 2018 (inkl. 2,5% prisstigning fra 2017 til 2018). Endring i påfølgende år i 2018 priser.				2018	2019	2020	2021
Vann				12,72 %	6,46 %	3,93 %	7,42 %
Avløp				12,60 %	4,72 %	3,64 %	2,69 %
Renovasjon				0,00 %	1,50 %	1,50 %	1,50 %
Sum - prisendring i alt				7,13 %	3,75 %	2,85 %	3,18 %
Endring i kr				642	362	285	328

5.8 Satsingsområder og ressursbruk pr tjeneste teknisk tjenester 5.1

5.8.1 Total netto driftsramme

NETTO DRIFTSRAMME FORDELT PÅ TJENESTE/ENHET

I 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Teknisk direktør - stab	10 523	17 345	16 296	16 277	16 257	16 244
By- og miljøutvalget	3 776	3 969	4 056	4 056	4 056	4 056
Brann- og feiertjenesten (KBR)	54 111	60 331	56 412	61 712	61 712	61 712
Forurensningsvern	177	344	353	353	353	353
Feier - selvkost	0	0	0	0	0	0
Vei	67 913	75 137	74 284	78 148	73 206	73 267
Offentlige toaletter	2 009	1 580	1320	1 320	1 320	1 320
Felles bil- og maskinpark		27	-800	-800	-800	-800
Næringsvirksomhet ing.vesen	222	525	569	569	569	569
Tilsyn dammer	1 110	1 103	1132	1 132	1 132	1 132
Felles adm/merkantile tjenester	1 176	1 989	2 596	2 600	2 604	2 604
Kristiansand Parkering	-8 294	-10 690	-15 934	-13 057	-8 546	-8 573
Plan, bygg og oppmålingsetaten	11 668	12 906	12 748	12 701	12 654	12 616
Servicetorget - team teknisk	1 260	0	0	0	0	0
Samfunn - overordnet planlegging.	16 077	17 090	14 942	13 761	13 725	13 699
Business region KRS	5 874	6 159	11 252	11 231	11 210	11 186
Miljø inkl. byantikvar og ATP	15 498	15 430	16 530	16 488	16 246	16 220
Parkvesenet	34 847	36 856	41 770	41 842	41 867	41 906
Sum ramme	217 947	240 101	237 526	248 333	247 565	247 511

Netto driftsramme er redusert med 9,22 mill. kr fra 2017 til 2018 før kompensasjon for lønn- og prisvekst på 6,44 mill. kr. Enkelte områder som Business Region KRS og parkvesenet har fått styrket sine rammer utover prisstigning. Kristiansand parkering har større inntekter enn utgifter og reduserer derfor sektorens netto ramme. I tillegg er tilskuddet til KBR redusert med 5,3 mill. kr. Øvrige endringer utover lønns- og prisvekst beskrives under den enkelte tjeneste/enhet.

BRUTTO OG NETTO

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	439 607	403 827	399 508	408 609	403 323	404 821
Inntekter	-221 637	-163 726	-161 946	-160 276	-155 759	-157 312
Netto	217 970	240 101	237 526	248 333	247 565	247 511

Nedenfor en oversikt over reelle rammendringer hvert år i perioden i forhold til 2017:

Tall i 1000 kr	I 2018 kr			
Rammendring	2018	2019	2020	2021
Innsparingstiltak	-508	-797	-1 086	-1 367
Rassikring med bakgrunn i ROS analyse	-442	-442	-442	-442
Boligprogrammet kommunens andel	-808	-808	-808	-808
Merking og utbedring av gang/sykkeltier	-1 051	-1 051	-1 051	-1 051
Netto ramme parkering	642	-1 075	-1 075	-1 075
Bestillingsrute til Randøyane	-263	-263	-263	-263
Økt driftsramme (200 er lagt inn på KE alle årene)	210	420	630	835
Rutebilen besparelse ingeniørvesenet	-315	-315	-315	-315
Revisjon av kommuneplanen	-105	-1 051	-1 051	-1 051
Statsbudsjettet 2017 - KBR andel andre kommuner etterutdanning deltidsansatte	-127	-127	-127	-127
Jegersberg/Skraastadheia: Drift av området	-103	-103	-103	-103
Reasfaltering boligveier	-5 125	-5 125	-5 125	-5 125
Overføring av forsikringsmidler fra Teknisk sektor, parkering til forsikring	-262	-262	-262	-262
Fagapplikasjoner overført fra KR-IKT i 2016 priser	77	77	77	77
Overføring 40% stilling fra HS til Teknisk sektor, Parkvesenet 1. tertial 2017	236	236	236	236
Utvalgssekretær 30% stilling overføres til Org.sektor 1. tertial 2017	-185	-185	-185	-185
Business Region Kristiansand 1. tertial 2017	3 075	3 075	3 075	3 075
Business Region Kristiansand 1. tertial 2017 finansiering By- og samfunn	-718	-718	-718	-718
Gateparkering - redusert netto inntekt (få detaljert regnestykke på dette)	3 219	5 185	6 923	7 692
Parkeringstomter - redusert netto inntekt	455	455	800	800
Bortfall leieutgifter parkering	-5 330	-5 330	-5 330	-5 330
Økte inntekter betalingsplikt el-biler	-2 987	-2 987	-2 987	-2 987
Reduserte inntekter pga. torvparkering	2 563	2 563	2 563	2 563
Økte inntekter utvidet avgiftstid	-3 598	-3 598	-3 598	-3 598
Økte utgifter utvidet avgiftstid	256	256	256	256
Reduserte inntekter Gyldengården og Slottet - betalingsfritak kveld og søndag	2 050	2 050	2 050	2 050
Tilskudd til transport Randøyane	256	256	256	256
Lading kommunale tjenestebiler 5.1	738	1 325	1 913	2 348
Overføring fra organisasjonssektoren til Parkvesenet blomster 17 mai, blomster rådhuskvartalet	80	80	80	80
Isbane på Torvet	226	226	226	226
Prisjustering parkering	331	311	1 498	305
Parkering justerte inntekter	-331	-311	-316	-305
Overføring til Parkvesenet fra skole - lekeplasskontroll	260	260	260	260
Overføring til Parkvesenet - park, vedlikehold av grøntanlegg skoler	1 745	1 745	1 745	1 745
Vakt og sikkerhet - parkering pga parkvesenet overføring til KE	-336	-336	-336	-336

Tall i 1000 kr	I 2018 kr			
Rammendring	2018	2019	2020	2021
Overføring til Parkvesenet fra barnehage - lekeplasskontroll	265	265	265	265
Lekeplasskontroll til parkvesenet - avtalt beløp	51	51	51	51
Andel av ny stilling i parkvesenet	154	308	308	308
Redusert tilskudd til KBR 2018	-5 300			
Flom- vei (Tilleggsinstilling)	1 300	0	0	0
Gatebruksplan - endret fremdrift (Tilleggsinstilling)	-2 400	-360	300	300
Kristiansand - En by for alle (Tilleggsinstilling)	200	0	0	0
Hamresanden - drift	450	450	450	450
Veidrift - tømmefrekvens gatesluk (doble frekvens)	700	700	700	700
Støtteordning/kampanje marin forsøpling (evaluering etter 2 år)	100	100		
Tiltak matsvinn (evaluere etter 2 år)	100	100		
Asfaltering kommunaleveier		5 000		
God start sentrum	400	400	400	400
Panteordning vedovner	500	500	500	500
Merking og utbedring av gang- og sykkelvei	500	500	500	500
Endringer totalt	-9 155	1 650	884	830

5.8.2 Felles ledelse – teknisk direktør stab

RESSURSBRUK (teknisk direktørs stab inkl. sektorens kostnader til afp)

Tall i 1000 kr	I 2018-kroner					
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	32 104	17 545	16 496	16 477	16 458	16 445
Inntekter	-21 581	-200	-200	-200	-200	-200
Netto	10 523	17 345	16 296	16 277	16 257	16 245

Endringene i nettorammen fra 2017 til 2018 utover lønns- og prisvekst skyldes:

- Boligprogrammet kommunal andel, plan Benestad - redusert ramme 0,8 mill. kr.
- 0,61 mill. er flyttet til parkvesenet for å finansiere ny planleggerstilling.

5.8.3 Politisk styring og kontroll – by- og miljøutvalget

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	3 800	4 019	4 106	4 106	4 106	4 106
Inntekter	-24	-50	-50	-50	-50	-50
Netto	3 776	3 969	4 056	4 056	4 056	4 056

Ingen endring i netto rammen utover lønns og prisvekst.

5.8.4 Branntjenesten – tilskudd Kristiansandsregionen brann og redning (KBR)

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Netto	54 111	60 331	56 412	61 712	61 712	61 712

* Tilskudd siste termin redusert med ca. 5,59 mill. kr grunnet likviditetsreserver i selskapet.

Tilskuddet som er lagt inn er i henhold til forslag behandlet i styret i KBR og er redusert med 5,3 mill. kr i 2018 grunnet planlagt bruk av disposisjonsfond i selskapet.

5.8.5 Feiertjenesten

Feiertjenesten leveres av KBR, og er en 100 % selvkostfinansiert tjeneste som dekkes av feiegebyret.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	10 662	7 370	7 612	7 612	7 612	7 612
Inntekter	-10 640	-7 370	-7 612	-7 612	-7 612	-7 612
Netto	22	0	0	0	0	0

Det ble i 2017 overført ca 2,6 mill. kr som stod på fond hos KBR. Midlene innarbeides i gebyrgrunnlaget og vil føre til lavere gebyr i de neste årene. Gebyret er redusert med 100 kr i 2018 fra 475 kr til 375 kr.

5.8.6 Forurensingsvern – IUA

Kommunene Kristiansand, Søgne, Songdalen, Vennesla, Iveland, Evje og Hornnes, Bygland, Valle, Bykle, Birkenes og Lillesand har ihht kommunelovens bestemmelser opprettet et samarbeid for tilfeller med akutt forurensing, Midt Agder interkommunale utvalg mot akutt forurensing (Midt Agder IUA). Kommunens forpliktelser er delegert til IUA. Dette innebærer at den enkelte kommune vil håndtere ulykker med forurensing av petroleum produkter/kjemikalier. Ved forurensingstilfeller som er større enn det en med rimelighet kan forvente at den enkelte kommune evt. det enkelte brannvesen kan håndtere, overtar Midt- Agder IUA det operative ansvaret for en aksjon.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Netto	177	344	353	353	353	353

Ingen endring i netto rammen utover lønns og prisvekst.

5.8.7 Ingeniørvesenet tjenester – Vei

Nr.	Driftsmål	Status 2016	Mål 2018	Mål 2019–21
2	Årlig montering av veilys med LED-armatur økes fra ca. 150 i 2016 til ca. 500 etter 2017	745	1 095	1695

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	84 429	71 121	75 304	79 168	74 226	74 287
Inntekter	-16 515	4 016	-1 020	-1 020	-1 020	-1 020
Netto	67 913	75 137	74 284	78 148	73 206	73 267

Det har i de siste årene vært økende behov for større sikringsarbeider mot ras på grunn av mer ekstremvær og bedre kartlegging av rasutsatte steder. Budsjettforslaget legger opp til fortsatt innsats med rassikring langs kommunale veier, i friområder og ved skoler og andre virksomheter. Dette vil bedre situasjonen ved utgangen av perioden. Det er begrensede midler til andre viktige vedlikeholds- og driftsoppgaver, som reasfaltering, renhold, kantklipping, etc. Derfor holdes disse oppgavene på et tilnærmet minimumsnivå. Reasfaltering har de siste årene fått noe ekstra midler fra år til år, men den fast bevilgningen er fortsatt lav.

Vedtatt strategiplan for veilysstyring angir en betydelig økning av investeringsbudsjett for veilys til utskifting til LED-lys med nattsenking. Dette vil på sikt gi besparelser på driftsbudsjett for veilys. Handlingsprogram for utskifting av veilys ble vedtatt av by- og miljøutvalget 22.09.16, men det er ikke avsatt midler ekstra midler i budsjettet til nå, slik at besparelspotensiale er begrenset.

Endringene i netto rammen mellom 2017 til 2021 utover lønns- og prisvekst skyldes i hovedsak:

- Prisvekst utover 2,5 % i 2017 økte rammen på vei med 0,786 mill. kr.
- Engangsbevilgning i 2017 reasfaltering boligveier på 5 mill. kr i 2017 tas ut.
- Det er bevilget 0,2 mill. kr fra 2019 til økte driftskostnader ved overtakelse av veilengder øker til 0,3 mill. kr i 2020, og til 0,4 mill. kr i 2021.
- I HP 16-2019 ble det bevilget 0,5 mill. kr i 2016 som gjaldt merking og utbedring av gang/sykkelvei. Bevilgingen ble økt til 1 mill. kr i 2017, men tas ut i 2018.
- I HP 15-2018 ble det bevilget kostnader til rassikring med bakgrunn i ROS. Rammeendring var på 2,8 mill. kr i 2015 og 2016. Redusert med 0,4 mill. kr i 2017 og ytterligere 0,4 mill. kr i 2018.
- Rammen er økt med 1,3 mill. kr i 2018 for å dekke resterende kostnader knyttet til flommen høsten 2017.
- Rammen er økt med 0,7 mill. kr pr år i perioden for å doble tømmefrekvensen på gatesluk.
- Rammen er økt med 5 mill. kr i 2019 til asfaltering av kommunale veier.

- Det er bevilget 0,4 mill. kr pr år i perioden til samarbeid med God start i sentrum.
- Bevilgningen til merking og utbedring av gang- og sykkelvei er styrket med 0,5 mill. kr pr år i perioden.

5.8.8 Ingeniørvesenets tjenester – Andre

Offentlige toaletter

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	2 484	1 580	1 320	1 320	1 320	1 320
Inntekter	-475					
Netto	2 009	1 580	1 320	1 320	1 320	1 320

Driftsutgiftene består i hovedsak av innleid renhold og leie av lokaler.

Endringer i nettorammen mellom 2017 og 2021 utover lønns- og prisvekst skyldes i hovedsak:

- Redusert ramme med 0,3 mill. kr fra 2018 da toalettet på rutebilstasjonen legges ned når bygget rives.

Felles bil-/maskinpark og arbeidsstokken

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	41 826	37 959	26 256	26 256	26 256	26 256
Inntekter	-41 826	-37 932	-27 056	-27 056	-27 056	-27 056
Netto	0	27	-800	-800	-800	-800

Endringer i nettorammen mellom 2017 og 2021 utover lønns- og prisvekst skyldes i hovedsak:

- I 2. tertial 2017 ble innsparingskravet for verkstedet på Dalane flyttet fra vei til verkstedet som er en del av ingeniørvesenets produksjonsavdeling. Innsparingskravet er på totalt 1 mill. kr, hvorav 0,8 mill. kr gjelder bykassa.

Næringsvirksomhet

Tjenesten omfatter fettmottak, slammottak og kommunen sine industrideponier.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	2 615	3 396	3 460	3 460	3 460	3 460
Inntekter	-2 393	-2 871	-2 891	-2 891	-2 891	-2 891
Netto	222	525	569	569	569	569

Økningen i nettorammen mellom 2017 og 2021 skyldes i utgangspunktet lønns- og prisvekst.

Dammer

Tjenesten omfatter tilsyn og vedlikehold av kommunens dammer.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	1 369	1 103	1 132	1 132	1 132	1 132
Inntekter	-259					
Netto	1 110	1 103	1 132	1 132	1 132	1 132

Økningen i nettorammen mellom 2017 og 2021 skyldes lønns- og prisvekst.

Fellesadministrasjon/merkantile tjenester

Gjelder kostnader til fellesadministrasjon for ingeniørvesenet, herunder: stab (40 % av kostnadene fordeles til det bykasse finansierte virksomheten)

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	2 970	2 160	2 770	2 774	2 778	2 778
Inntekter	-1 794	-171	-174	-174	-174	-174
Netto	1 176	1 989	2 596	2 600	2 604	2 604

Økningen i nettorammen i mellom 2017 og 2021 skyldes i hovedsak lønns- og prisvekst.

5.8.9 Kristiansand parkering

Nr.	Driftsmål	Status 2016	Mål 2018	Mål 2019–21
1	Mer kundesvennlige betalingsløsninger- satsning på billettløs parkering. <u>Indikator:</u> Billettløs parkering i % av samlet korttidsparkering	20	35	65
2	Effektivisere driften av avgiftsparkeringen. <u>Indikator:</u> Antall betalingsautomater	158	138	110

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	35 313	54 451	50 926	52 133	52 127	53 653
Inntekter	-43 607	-65 141	-66 860	-65 190	-60 673	-62 226
Netto	-8 294	-10 690	-15 934	-13 057	-8 546	-8 573

Regnskap 2016 består kun av aktivitet ført i bykassa. Enheten ble en del av teknisk sektor 01.05.2016 og aktiviteten (netto - 4,293) før overgangen er ikke tatt med i regnskapstallene.

Endring i netto rammen fra 2017 til 2018 utover lønns- og prisvekst skyldes i all hovedsak:

- Økt ramme grunnet lavere inntekter for avgiftsparkering som følge endring av gatebruk i Kvadraturen (7,2 mill. kr).
- Kostnadsreduksjon som følge av interne justeringer knyttet til leie av gategrunn (-5,2 mill. kr).
- Økt ramme knyttet til lading av kommunale tjenestebiler 0,7 mill. kr som øker til 2,3 mill. kr i løpet perioden.
- Rammen er justert i forhold til fremdriften på gatebruksplanen -2,4 mill. kr i 2018, -0,36 mill. kr i 2019, 0,3 mill. kr i 2020 og 0,3 i 2021.

5.8.10 Plan-, bygg- og oppmålingsetaten

Nr.	Driftsmål	Status 2016	Mål 2018	Mål 2019–21
1	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i byggesaker, i dager	51	41	41
2	Oppfylle alle tidsfrister i byggesaker, i %	98	100	100
3	Gjennomføre alle oppmålingsforretninger innen lovpålagt tidsfrist, i %	98	100	100

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	52 868	51 014	52 800	52 717	52 670	52 632
Inntekter	-41 200	-38 108	-40 016	-40 016	-40 016	-40 016
Netto	11 668	12 906	12 748	12 701	12 654	12 616

Endringene fra 2017 til 2018 utover lønns- og prisvekst skyldes:

- Utvalgssekretær, 30 % stilling overføres til organisasjonssektoren 0,2 mill. kr.
- Økt innsparingskrav matrikkel 0,2 mill. kr pr år fra 2018.

5.8.11 By- og samfunnsenheten

Samfunn (inkl. overordnet plan, kriminalitetsforebyggende, folkehelse, likestilling, statistikk og analyse)

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	19 334	17 707	15 572	14 391	14 355	14 329
Inntekter	-3 257	-617	-630	-630	-630	-630
Netto	16 077	17 090	14 942	13 761	13 725	13 699

Endring i nettorammen mellom 2017 og 2018 utover lønns- og prisvekst skyldes i hovedsak:

- Bevilgning revisjon kommuneplanen reduseres med 0,1 mill. kr.
- Rammen er økt med 0,2 mill. kr til prosjektet En by for alle.
- Ramme redusert med 0,7 mill. som er overført Business region KRS.
- Bevilgning til Europakontor, turistkontor og internasjonalvirksomhet flyttes til Business region KRS med 2,66 mill. kr.

Business Region KRS (næringssatsing, internasjonal aktivitet, vertskapsfunksjon turister og Europakontor)

Næringsarbeidet er styrket med etablering av Business Region Kristiansand, ansettelse av næringssjef og en ekstra næringsrådgiver samt samlokalisering med eksterne miljøer er gjennomført høsten 2017.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	9 326	6 309	11 402	11 381	11 360	11 336
Inntekter	-3 452	-150	-150	-150	-150	-150
Netto	5 874	6 159	11 252	11 231	11 210	11 186

Endring i netto driftsramme fra 2017 til 2018 utover lønn- og prisvekst skyldes i hovedsak:

- Ramme økt med 3 mill. kr hvorav 0,7 som er overført fra samfunn.
- Bevilgning til Sørlandets europakontor, vertskapsfunksjon turister og internasjonal virksomhet overført fra samfunn med 2,66 mill. kr.

Miljø (inkl. ATP og byantikvar)

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	27 254	15 085	18 058	18 016	17 774	17 748
Inntekter	-11 756	345	-1 528	-1 528	-1 528	-1 528
Netto	15 498	15 430	16 530	16 488	16 246	16 220

Endring i netto driftsramme fra 2017 til 2018 utover lønn- og prisvekst skyldes i hovedsak:

- Bevilgning til støtteordning/kampanjer mot marin forurensning på 0,1 mill. kr i 2018 og 2019.
- Bevilgning til tiltak mot matsvinn på 0,1 mill. kr i 2018 og 2019.
- Bevilgning til støtteordning for gamle vedovner på 0,5 mill. kr pr år i perioden.

5.8.12 Parktjenestene

Tjenesten omfatter friområder, parker, lek, miljøbyprosjekter, kirkegårdsdrift, naturforvaltning, landbruk, skogbruk og administrasjon.

Nr.	Driftsmål	Status 2016	Mål 2018	Mål 2019–21
1	De to viktigste friluftsområdene (Bystranda og Hamresanden) for turisme er miljøsertifisert gjennom Blått Flagg. <u>Indikator:</u> Antall "Blått Flagg" – badestrender	1	1	2

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	54 030	52 333	55 529	55 601	55 625	55 664
Inntekter	-19 183	-15 477	-13 759	-13 759	-13 759	-13 759
Netto	34 847	36 856	41 770	41 842	41 867	41 906

Innenfor rammen ligger samarbeidet mot handelsstanden i sentrum, vedlikehold av kirkeparker, rabattvedlikehold for ingeniørvesenet, vedlikehold av skoler og helse og sosial institusjoner. Lekeplass kontroll for skole og barnehager. tillegg har vi samarbeidet med NAV om arbeidstreningsprosjektet og vi formidler tilskuddet til klinisk veterinærvakt.

Endring i nettorammen mellom 2017 og 2018 utover lønns- og prisvekst skyldes i hovedsak

- Fra 2018 er det lagt inn en kompensasjon for volumvekst på 0,2 mill. kr pr år som øker til 0,3 mill. kr i 2020 og 0,4 mill. i 2021.
- Driftsmidler isbane på Torvet er lagt inn med 0,22 mill. kr pr år i perioden.
- Midler til lekeplass kontroll er overført fra skole, barnehage og KE med 0,57 mill. kr pr år i perioden.
- Driftsmidler for grøntanlegg skoler er overført fra oppvekst med 1,74 mill. kr pr år i perioden.
- Rammen er økt med 0,79 mill. kr i 2018 til ny planleggerstilling. 0,61 mill. kr er omprioritert fra teknisk direktør og 0,15 mill. kr er friske midler. Rammen økes ytterligere med 0,15 mill. kr fra 2019.
- Det er bevilget driftsmidler til Hamresanden på 0,45 mill. kr pr år i perioden.

5.8.13 Investeringsbudsjett for tekniske tjenester

Tall i 1000 kr				I løpende kroner			
Investeringsprosjekter	Prosjekt kostnad	2018-2021		2018	2019	2020	2021
		Sum	Tilskudd				
Teknisk direktør							
Boligprogram kommunal andel	6 850	2 300		2 300			
Prestebekken/kvartalslekeplass rekkefølgekrav	1 300	1 300				800	500
Eg - kvartalslekeplass rekkefølgekrav	2 000	2 000				1 000	1 000
Ingeniørvesenet							
Felles bil- og maskinpark	Løpende	48 600		11 700	12 000	12 300	12 600
Felles bil- og maskinpark (HS, Oppv, Kultur, KE, IKT)	Løpende	20 000		5 000	5 000	5 000	5 000
Arb.pl/aksjon skoleveier og gang/sykkelveier	Løpende	16 000		4 000	4 000	4 000	4 000
Tilskudd større veibredder	Løpende	1 000		250	250	250	250
Utskifting av bruer - Haus	16 000	8 500				8 500	
Vei- og gatebelysning	Løpende	8 000		2 000	2 000	2 000	2 000
Dammer utbedring	24 000	28 000		4 000	8 000	8 000	8 000
Domkirkeparken/Gyldenløvesgate/Kirkegata	10 000	5 000		5 000			
Oppfølging av gatebruksplanen bilfrie soner	5 000	17 000		5 000	4 000	4 000	4 000
Ny bro over Otra - Kjølita	50 000	50 000	5 000	6 000	19 000	25 000	
Kristiansand parkering							
Nyanlegg	Løpende	1 600		400	400	400	400
Betalingsautomater	Løpende	1 600		400	400	400	400
Lade el-biler *	Løpende	5 500		1 500	2 000	1 000	1 000
Håndhevingsteknologi	1 200	900		300	200	200	200
Parkeringsadministrativt system	1 000	500		500			
Billettløs parkering i bomanlegg	1 200	200		200			
Brannrør i p-hus Slottet	300	150		150			
Enøk tiltak	600	600			600		
Kameraovervåking	300	300				300	
Ladestasjoner kommunale biler	11 000	8 000		2 000	2 000	2 000	2 000
Plan, bygg og oppmålingsetaten							
Kartajourhold og utstyr	Løpende	2 000		500	500	500	500
By og samfunnseneheten							
Miljøbyprosjekter	Løpende	2 000		500	500	500	500
Prosjekt Solscene	200	200		200			
Parkvesenet							
Friluftslivtiltak	Løpende	1 000		250	250	250	250
Nærmiljøtiltak	Løpende	2 800		700	700	700	700
nærmiljøpark ved skolene	Løpende	800		200	200	200	200
Små stygge steder	Løpende	400		100	100	100	100
Isbane og varmekabler **	4 000	0	800				
Utvikling Wergelandsparken	1 000	1 000				1 000	

Tall i 1000 kr				I løpende kroner			
Investeringsprosjekter	Prosjekt kostnad	2018-2021		2018	2019	2020	2021
		Sum	Tilskudd				
Lysløyper utskifting av armatur	2 505	1 555		1 555			
Gammeløya brygge og toalett	1 000	1 000				750	250
Paviljongen Torvet	3 000	3 000			3 000		
Hamresanden	2 150	2 150		1 250	900		
Oppfølging av trygghetsvandring	1 000	1 000		250	250	250	250
Oppgradering badeplass Åsmundsvika							
Justneshalvøya	100	100		100			
Randesunds strand Trossestien toaletter	200	200		200			
Totalt		246 255	5 800	56 505	66 250	79 400	44 100

* Lovpålagt ordning fra 2017.

** Tilskudd fra Spareskillingsbanken og LOS

BOLIGPROGRAM

Prosjekt 5000002 Boligprogram kommunal andel

Boligprogrammet angir utbyggingsområder og tilbyr inngåelse av utbyggingsavtale. Kommunens andel av kostnader i forbindelse med utbyggingen fastsettes gjennom avtaleinngåelse. Programmet ivaretar kommunens utbyggingspolitikk i forhold til tomtebehov. I tråd med foregående handlingsprogram er det lagt inn 2,3 mill. kr i 2018.

TEKNISK DIREKTØR

Prosjekt 5000004 Oppfølging rekkefølgekrav Marviksletta

Krav er knyttet til utbedring av tursti langs Prestebekken. Kostnad er beregnet til 0,3 mill. kr. Det skal også etableres 2 kvartalslekeplassert til 0,5 mill. kr pr stk. Det er lagt inn 0,8 mill. kr i 2020 og 0,5 mill. kr i 2021.

Prosjekt 5000005 Eg – kvartalslek

Gjelder oppfølging av rekkefølgekrav og inngått utbyggingsavtale for Egsområdet. Det er lagt inn 2 mill. kr til etablering av kvartalslek, som er kommunens andel av lekeplassen.

INTERNE HJELPETJENESTER

Prosjekt 5380001 Felles bil- og maskinpark (ingeniørvesenet, parkvesenet og idrettsetaten)

Bevilgningen skal dekke utskiftning/fornyning av bil-, maskin- og utstyrsparken på Dalane sentralanlegg vedrørende egne biler og biler som leies ut til enhetene parkvesenet og idrettsetaten. Ved utleie tas tilsvarende beløp (avskrivninger) inn over driften, og tilbakeføres bykassa. Bevilgningen til nyanskaffelser er i tråd med foregående handlingsprogram 11,7 mill. kr i 2018, 12 mill. kr i 2019 og 12,3 mill. kr i 2020. Bevilgning i 2021 er økt til 12,6 mill. kr for å kompensere for prisstigning.

Prosjekt 5380006 Felles bil- og maskinpark (H/S-, oppvekst-, og kultursektoren, KE, IKT)

Bevilgningen skal dekke utskiftning av bil-, maskin- og utstyrsparken på Dalane sentralanlegg vedrørende biler som leies ut til sektorene. Ingeniørvesenet overtok ordningen fra 1. mai 2017. Rammen lå tidligere i sektor 9. og er nå flyttet til ingeniørvesenet og sektor 5. Kapitalkostnadene knyttet til investering i biler/maskiner er en del av leiebeløpet og overføres sektor 9. Det er lagt inn 5 mill. kr pr år i perioden.

VEITJENESTER

Prosjekt 5330000 - Arbeidsplan/aksjon skoleveier og gang/sykkelveier

Ingeniørvesenets arbeidsplan for vei skal gå til mindre veiprosjekter som gang/sykkelveier, fortau, kryssutbedringer, busslommer, overvannsanlegg, leskur, av- og påstigningsplasser ved skoler, støyskjermingstiltak og fartsdempende tiltak. Bevilgningen går også til å dekke egenandeler til

prosjekter der det gis tilskudd fra andre (ATP-midler, Samferdselspakke, BRA-midler m.m.). Bevilgningen er på 4 mill. kr hvert år i perioden.

Prosjekt 5200008 Tilskudd større veibredder

Prosjektet må sees i sammenheng med kommunens utbyggingsprogram. Etter vedtatte retningslinjer skal kommunen dekke kostnader med veier ut over 6 m bredde i boligområdene. I tråd med foregående HP foreslås bevilget 0,25 mill. kr pr år.

Prosjekt 5340000 Vei- og gatebelysning

Arbeidsplan veilys skal benyttes til anlegg langs veier og gang-/sykkelveier som mangler belysning, fortetting av lyspunkter på veier med mangelfull belysning, utskifting av nedslitte belysningsanlegg og sanering av luftstrekk. Bevilgningen er på 2 mill. kr pr. år

Prosjekt 5333021 – Utskifting av gangbruer over Otra ved Hagen og Haus

Spesialinspeksjon av gangbruene har avdekket at disse er i svært dårlig forfatning. Beboere, skole og velforening er informert om at de vil bli stengt uten forvarsel ved sterkt snøfall og/eller sterk vind. Begge bruene er viktige skoleveier. Ingeniørvesenet har konkludert med at de må rives og settes opp på nytt eller totalrenoveres. Det ble bevilget midler til gangbru på Hagen i 2016. Det er lagt inn 8,5 mill. kr i 2020 til ny gangbru på Haus.

Prosjekt 5333027 Domkirkeparken/Gyldenløvesgate/ Kirkegata

Felles prosjekt (Parkvesenet og Ingeniørvesenet) for opprusting av Gyldenløvesgate og Kirkegata ved Domkirken og Domkirkeparken med park, lek og belysning. Det er bevilget 5 mill. kr i 2017 og 5 mill. kr i 2018

Prosjekt 5333028 Oppfølging av temakartet gatebruk i kommunedelplanen for Kvadraturen - bilfrie soner

I vedtatt gatebruksplanen er det flere tiltak i forbindelse med fjerning av gateparkering som bylivstiltak for gående, tiltak for syklende og kollektivprioritering. Det er bevilget 5 mill. kr i 2018, og 4 mill. kr pr år i resten av perioden. De prosjektene som er planlagt gjennomført først er opprusting av fortau i Østre Strandgate mellom Vestre Strandgate og Elvegata, sykkelfelt med fortau i Rådhusgata mellom Festningsgata og Elvegata (samordnes med ledningsanlegg), ombygging av Kirkegata mellom Tollbodgata og torvene (kostnadsdeling og samarbeid med utbygger av kvartal 32), sykkeltiltak i Kirkegata mellom Gyldenløves gate og Tordenskiolds gate samt bylivstiltak i Skippergata.

Prosjekt 5333032 Ny bro over Otra (Kjøita)

Kommunen har en forpliktelse gjennom utbyggingsavtale for Kjøita om å etablere en gangbro fra Kjøita til Kvadraturen. Traséen er ferdigregulert. Det er lagt inn 6 mill. kr i 2018 til prosjektering og forarbeider, og til sammen 44 mill. kr i 2019 og 2020, hvorav 5 mill. kr forutsettes dekket ved tilskudd.

DAMMER

Prosjekt 5393023 Dammer utbedring

Kristiansand kommune har 20 dammer underlagt NVE-tilsyn, samt en del dammer som vil komme under NVE-tilsyn ved nærmere gjennomgang. De fleste av dammene tilfredsstiller ikke NVE's krav, og flere har betydelige lekkasjer. Utbedringskostnadene er grovt estimert til 5 - 25 mill. kr pr. dam. Det kan skje endring i prioritering av dammene på bakgrunn av tilstand/risiko og godkjenninger/tillatelser. Det er lagt inn 4 mill. kr i 2017 og 2018 som øker til 8 mill. kr i 2019, 2020 og 2021.

PARKERINGSTJENESTEN

Prosjekt 5410002 Nyanlegg reserve

Ny parkeringslovgivning krever at parkeringsanleggene er godt tilrettelagt for forflytningshemmede, herunder størrelse, beliggenhet og at det er avsatt et tilstrekkelig antall plasser. Denne budsjettposten skal bl.a. ivareta dette hensynet. Det foreslås 0,4 mill. kr pr. år i perioden.

Prosjekt 5410005 Betalingsautomater

Ny parkeringslovgivning har bestemmelser om at betalingsløsningene skal være universelt utformet. Ombygging og tilpasninger kreves. Det er overgangsbestemmelser frem til 2021, men tilpasninger må gjøres før dette tidspunktet, for at nye løsninger skal være innarbeidet operative innen siste frist. Det foreslås 0,4 mill. kr pr. år i perioden.

Prosjekt 5410010 Lade el-biler (for publikum)

Ny parkeringslovgivning har bestemmelser om at det på parkeringsområdet skal tilbys lademulighet for ladbar motorvogn på et tilstrekkelig antall plasser, dog ikke flere enn 6 % av det totale antall plasser, hvilket blir omlag 240 ladeplasser, dvs. 10-12 mill. kr. Imidlertid anses behovet å være lavere, men antall el-biler er stigende så dette kan endre seg. Ved utgangen av 2017 er det etablert 71 ladepunkter for publikum. Det legges opp til en gradvis utbygging i takt med behovet og en betalingsordning for å regulere etterspørselen og finansiere tilbudet, dvs. drift og investering. Prosjektet omfatter også 3 hurtigladestasjoner for publikum og drosjer. Det er bevilget 1,5 Mill. kr i 2018, 2 Mill kr i 2019, 1 Mill kr i 2020 og 1 Mill kr i 2021

Prosjekt 5410014 Parkering - håndhevingsteknologi

Fremtidige kontroll- og håndhevingsrutiner går i retning av billettløse ordninger via skanning av registreringsnummer slik at betaling og øvrige vilkår er koblet sammen via registreringsnummeret til det enkelte kjøretøy. Det parkeringstekniske utstyret må tilpasses. Dette vil etter hvert effektivisere kontrollen av vilkårsparkeringen (avgiftsparkering og maksimaltid). Det legges det opp til en gradvis utbredelse av løsningen. Det er lagt inn 0,3 mill. kr i 2018 og 0,2 mill. kr pr. år i resten av perioden.

Prosjekt 5410015 Parkering - parkeringsadministrative systemer

Det er ønskelig å forenkle de administrative rutiner parallelt med at det i større grad enn i dagens løsninger, tilrettelegges for selvbetjente løsninger for publikum. Dette gjelder fagsystemene for kontroll- og håndheving, leieplasser og bosone. Det er bevilget 0,5 mill. kr i 2017 og det foreslås ytterligere 0,5 mill. kr i 2018.

Prosjekt 5410011 Parkering - billettløs i bomanlegg

I forbindelse med nye nasjonale parkeringsbestemmelser skal det tilbys billettløse betalingsløsninger i parkeringsanlegg med bomanlegg, basert på at publikum ikke trenger manuell betjening av kortleser, betalingsautomat eller liknende. Ordningen innføres for de to parkeringshusene med bomanlegg, dvs. Gyldengården og Slottet og anses å være svært kundesvennlig. Det er bevilget 1 mill. kr i 2017 og det foreslås ytterligere 0,2 mill. kr i 2018.

Prosjekt 5410013 Parkering branndører i parkeringshus Slottet

Parkeringshuset er fra 1990 og branndørene bærer preg av slitasje. For å opprettholde sikkerheten anbefales det å skifte ut de mest utsatte dørene. Det er bevilget kr 0,15 mill. kr i 2017 og det foreslås ytterligere 0,15 mill. kr i 2018.

Prosjekt 5410017 Parkering - enøk tiltak

Parkeringshusene Elvegata og Børsen har i hovedsak svært gamle lysarmaturer uten lys-styring. Begge parkeringshus bør oppgraderes med LED armaturer med automatisk lys-styring av hensyn til EL sikkerhet og lavere energiforbruk. Det lagt inn 0,6 mill. kr i 2019 til dette formålet.

Prosjekt 5410018 Parkering - kameraovervåking

Dagens løsning er foreldet og må utskiftes de nærmeste årene. Overvåkningsanlegg med bildeoverføring til eget driftssenter, har vist seg å ha en preventiv virkning i forbindelse med uønskede hendelser som hæverk og tyveri. Ved hjelp av bilde og video dokumentasjon er saker oppklart. Det lagt inn 0,3 mill. kr i 2020.

Prosjekt 5410019 Ladestasjoner kommunale biler

Bystyret har vedtatt at kommunen skal gå over til elbiler, og at det skal svært gode grunner til for å bestille bensin- og dieslbiler. Det er bevilget 2 mill. kr pr. år i perioden for å ivareta behovet for ladepunkter for kommunale tjenestebiler. Ved utgangen av 2017 er det anlagt 56 ladepunkter for kommunale tjenestebiler.

OPPMÅLINGSTJENESTER

Prosjekt 5614518 Kartajourhold og teknisk utstyr

Dette gjelder løpende oppgradering av digitalt kartverk, samt systematisk utskifting av teknisk utstyr. Det skjer en utvikling når det gjelder standarder, teknisk utstyr programvare til drift og vedlikehold av digitale kartbaser. Derfor må både utstyr og programvarer fornyes ved jevne mellomrom. I tråd med vedtatt handlingsprogram er det lagt inn 0,5 mill. pr. år i perioden.

MILJØVERNTJENESTER

Prosjekt 5841300 Miljøbyprosjekter

I samsvar med gjeldene handlingsprogram er det satt av 0,5 mill. kr pr. år i perioden. Midlene brukes bl.a. til kommunale egenandeler i forbindelse med miljøtiltak der det gis statstilskudd, andre tilskudd og/eller er betydelig egeninnsats.

Prosjekt 5853000 Prosjekt Solscene

By- og samfunn vil i samarbeid med rådgiver i kulturdirektørens stab, samt samarbeidspartnere på Grønt Senter vurdere hvor og hvordan solscenen skal etableres, samt hvem som kan bidra/samarbeide med kommunen for å realisere prosjektet. Det er bevilget 0,2 mill. kr i 2018.

PARKTJENESTENE

Prosjekt 5936* Friluftstiltak:

Bevilgningen er på 0,25 mill. kr pr år i perioden. Tiltak spesifiseres i årlig investeringsprogram, og omfatter både rehabilitering og nye anlegg. For 2018 vil midlene gå til utskifting av PCB -og kvikksølvholdige lysarmaturer i lysløypene.

Prosjekt 5930* Nærmiljøtiltak:

Bevilgningen er på 0,7 mill. kr pr år i perioden. Parkvesenet vil bruke beløpet på rehabilitering av lekeplasser, grønnstruktur, nærmiljøparker og parker. I tillegg vil investeringsmidlene inngå som en del av egenandelen i forbindelse med søknader om spillemidler til nærmiljøanlegg.

Prosjekt 59308* Nærmiljøpark ved skolene:

Prosjektet gjennomføres i samarbeid med skole. Det er bevilget 0,2 mill. kr pr. år i perioden. Prioriteringer skjer i samarbeid med skoleetaten og følger kommunedelplan for Idrett og friluftsliv. Den kommunale rammen kan brukes som egenandel når det søkes om tilskudd fra staten.

Prosjekt 5900003 Små stygge steder

Aktivere skolene ved å la skoleklasser ha som prosjektarbeid å registrere og ruste opp «små stygge steder» langs skoleveien, i boligområder og langs kommunale veier. Arbeidet bygger på tidligere års erfaringer med liknende prosjekter. Det er bevilget 0,1 mill. kr pr. år i perioden.

Prosjekt 5936206 Lysløyper utskifting av armatur

Kristiansand har kvikksølvarmaturer i 6 lysløyper, med til sammen 606 lyspunkt. Kvikksølvarmaturer er forbudt å selge og det er over flere år satt av midler til utskifting av disse. Det er bevilget 0,95 mill. kr i 2017 og 1,55 mill. kr i 2018. Dette er etter at spillemidler og årlig investeringsprogram på 0,25 mill. er lagt inn beregningen.

Prosjekt 5930067 Utvikling Wergelandsparken

Utvikling av Wergelandsparken er en oppfølging av vedtak om å styrke lekefunksjonene i sentrum og tydeliggjøre sentrumsområdet som det kulturelle tyngdepunkt. Tilrettelegging for lek vil være en naturlig del av denne opprustningen gjennom plassutforming, bruk av byromselementer og kunstneriske uttrykk. Det er bevilget 1 mill. kr i 2020 til utvikling av Wergelandsparken.

Prosjekt 5936135 Gammeløya brygger og toalett

Kristiansand kommune har kjøpt og sikret Gammeløya i samarbeidet med Staten. En forutsetning for kjøpet er opparbeidelse av 2 brygger samt etablering av friluftstoalett. Det er lagt inn 0,75 mill. kr til 2 brygger i 2020 og 0,25 mill. kr til toalett i 2021.

5930076 Paviljongen Torvet

Det er lagt inn 3 mill. kr i 2019 til gjenoppbygging av paviljongen på Torvet.

Prosjekt 5936001 Hamresanden

Det vil bli utarbeidet en helhetlig forvaltningsplan (utomhusplan) for Hamresanden, hvor alle igangsettingstiltak er beskrevet og kostnadsberegnet. I tillegg vil arbeidet med å renovere området i tråd med foreslåtte tiltak i plan startes opp. Tiltak som vil bli prioritert først er å forbedre toalett fasilitetene, utarbeide en universell gangsti rundt hele området, stabiliseres steinkant der den er rast ut mot sjø, afaltering og strukturering av parkeringsområdene, vegetasjonsrydding og skiltplan.

Fremtidig plan for området vil bli diskutert med «Hamresandens Venner», som har engasjert seg stort for området. Parkvesenet vil søke Miljødirektoratet om den samme summen som er bevilget. Blir søknaden innvilget vil flere av de ønskede tiltakene for Hamresanden kunne gjennomføres. Det er bevilget 1,25 mill. kr i 2018 og 0,9 mill. kr i 2019.

Prosjekt 5930077 Oppfølging av trygghetsvandring

Den bevilgede summen vil i hovedsak bli benyttet til strakstiltak som vegetasjonsrydding, oppgradering av lys. Det er disse to temaene som har størst fokus ved alle gjennomførte vandringer, men dukker det opp andre tiltak som vil kunne gi god trygghet vil dette også bli prioritert. Parkvesenet i samarbeid med kriminalitetsforebyggende koordinator og ingeniørvesenet prosjekterer tiltak i tråd med budsjett 0,25 mill. kr pr år i perioden.

Prosjekt 5936036 Oppgrdering av badeplass Åsmundsvika Justneshalvøya

Parkvesenet vurderer å etablere en grillplass og sittemuligheter, alternativt etablering av et toalett i tilknytning til området. Området inngår i reguleringsplan for Justneshalvøya som er utndet utbygging. Åsmundsvika er regulert til offentlig friområde, og vil bli overtatt av kommunen i nær fremtid. Valg av tiltak vil skje i samarbeid med velforeningen i området og utbygger. Det er bevilget 0,1 mill. kr 2018.

Prosjekt 5936036 Randesund strand Trossestien toaletter

Parkvesenet vil oppgradere eksisterende badeplass med et nytt frilufttoalett og utbedrer eksisterende sandstrand. Området vil bli klausulert til friluftsmål slik at vi også kan søke Miljødirektoratet om tilsvarende sum som er bevilget. Parkvesenet prosjekterer, byggemelder og bygger toalett i tråd med bevilgning på 0,2 mill. kr i 2018.

5.9 Satsingsområder og ressursbruk pr tjeneste 5.2 Kristiansand eiendom

Driftsresultatene for Kristiansand eiendom, justert for vedlikehold, har de siste årene vært stabile, men det er likevel utfordringer innen både drift og investering.

5.9.1 Total netto driftsramme

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Adm. / sivilforsvar	161 344	139 259	156 105	156 367	158 372	161 154
Vaktmester/ Renhold	651	3 286	4 571	3 979	3 628	3 628
Småbåthavn	0	0	0	0	0	0
Sum ramme	161 995	142 545	160 676	160 345	162 001	164 783

BRUTTO OG NETTO

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	415 966	371 846	385 126	384 823	386 508	389 335
Inntekter	-253 971	-229 301	-224 450	-224 478	-224 507	-224 553
Netto	161 995	142 545	160 676	160 345	162 001	164 783

Driftsbudsjett er økt med ca. 14,3 mill. kr fra 2017 til 2018. Det er i tillegg kompensert med 3,9 mill. kr i pris- og lønnsvekst.

REELLE RAMMEENDRINGER I FORHOLD TIL 2017

Tall i 1000 kr	I 2018-kroner			
Tiltak	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Inntektskompensasjon fast AQ leie tom 2072	568	1 150	1 747	2 344
FDV Skoler, Idrettsbygg og sonekontor	5 710	7 149	9 736	13 438
Innsparingstiltak, pris og renhold	-1 445	-1 866	-2 286	-2 696
Renholdssoner	511	511	511	511
Gateparkering	5 330	5 330	5 330	5 330
Tømming av fjellhall Odderøya regnskapsdokumenter	103			
Havlimyra økt areal renhold + energi	349	349	349	349
Energi, red bruk og økt pris	1 197	-703	-1 810	-2 917
Lømslandsvei 23/ Fergefjellet bhg drift, energi og ekstra areal	365	365	365	365
Vakt og sikkerhet - overføring sektor	4 652	4 652	4 652	4 652
Lekeplasskontroll til parkvesenet	-51	-51	-51	-51
4 lønns hjemler fra idrett til KE prosjekt samordning	2 190	2 190	2 190	2 190
Rutebilstasjonen utsatt riving	-110	-110	-110	-110
Sentralisering av drift skole	269	538	538	538
Vedlikehold utleiebygg	450	450	450	450
Mulighetsstudie Justvik	200			
Tilskudd AQ	-5 700	-5 700	-5 700	-5 700
Tekniske justeringer	-300			
Sum reelle endringer i forhold til 2017	14 288	14 254	15 911	18 693

5.10.2 Administrasjon/Sivilforsvarstjenesten

Tjenesten omfatter forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling av kommunens eiendommer. Her inngår alle investeringsprosjekter i fast eiendom, omsetning av fast eiendom inkludert kommunens inn- og utleie av lokaler. Tjenesten inneholder også kostnader knyttet til gjennomføring av kommunale byggeprosjekter, i hovedsak prosjekter i forbindelse med formålsbygg som barnehager, skoler og sykehjem. I tillegg omfattes sivilforsvarstjenesten.

Nr.	Driftsmål	Status 2016	Mål 2018	Mål 2019–21
1	Tilstandsgrader kommunale formålsbygg* Kristiansand kommune har et høyt investeringsnivå innen både rehabilitering og nybygg, noe som har resultert i en høy kvalitet på mange bygg. Manglende vedlikehold virker derimot som en korrigerende faktor på den samlede bygningstilstanden. Oversikt over den kommunale bygningsmassen sine endringer innenfor tilstandsgradene, basert på både innsats innen oppgraderinger, samt konsekvens av manglende vedlikehold. Kvaliteten på bygg kan måles i tilstandsgrader etter følgende kategorisering:			
	Tilstandsgrad (TG) 0: ingen symptomer/meget bra	26	25	27
	Tilstandsgrad (TG) 1: svake symptomer / bra	64	67	68
	Tilstandsgrad (TG) 2: middels kraftige /tvilsom	25	24	22
	Tilstandsgrad (TG) 3: kraftige symptomer/uakseptabel	0	0	0

*Formålsbygg utgjør 116 av i overkant av 500 bygninger som er Kristiansand Eiendom sitt ansvar.

Tilstandsgrad er et vektet måltall basert på 16 input fra ulike fag. Det er ikke gitt at oppgradering av en eller flere input vil endre total TG, men heller bidra til å opprettholde en tilstandsgrad. Bygningsmassen øker med et bygg i perioden: Strømme sonekontor står ferdig desember 2019. Kristiansand Eiendom overtar Idrettsbyggene i 2018, men de er ikke inkludert i tabellen.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	256 939	212 204	224 701	224 380	225 789	227 974
Inntekter	-95 595	-72 945	-68 595	-68 013	-67 416	-66 820
Netto	161 344	139 259	156 105	156 367	158 372	161 154

Besparelser gjennom nye rammeavtaler og sentraliseringsprosjekter.

Samordning av elektrofaget i kommunen har resultert i ansettelse av egen elektroinstallatør i avdeling for byggservice, det vil gi en besparelse hos bestiller i avdeling for bygg og eiendom lik 0,5 mill. kr i starten av perioden som stabiliserer seg på det nivået i slutten av perioden. Inngåelse av nye rammeavtaler på håndverkertjenester og ventilasjonsfilter vil gi en forventet besparelser hos bestiller tilsvarende ca. 1 mill. kr pr år i perioden.

Når vedlikehold av idrettsbygg overføres fra kultursektoren til Kristiansand eiendom blir det overført ca. 3 mill. kr, tilsvarende 60 kr kvm. Enheten har som måltall å ligge på 90 kr kvm. De overnevnte besparelse på totalt 1,5 mill. kr vil flyttes fra eksisterende eiendomsporteføljer til idrettsbyggporteføljen. I tillegg kan det nevnes at vedlikehold av idrettsbygg i A-portefølje blir ivaretatt men det vil ikke være midler til vedlikehold av bygg i B-porteføljen.

Kristiansand eiendom overtok ansvaret for vakt og sikkerhet i kommunen i 2017, og har målsetning om å effektivisere driften av fagområdet med 0,3 mill. kr. Dette må ses uavhengig av de midler som det bes om for å heve generell standard til anbefalt nivå.

5.10.3 Vaktmester / renholdstjenesten

Tjenesten omhandler alle utgifter og inntekter relatert til enhetens produksjonsavdeling.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	135 441	134 781	135 955	135 364	135 013	135 013
Inntekter	-134 790	-131 495	-131 385	-131 385	-131 385	-131 385
Netto	651	3 286	4 571	3 979	3 628	3 628

Sentralisering av kommunens behov for vaktmestertjenester, og indre vedlikehold

Det er gjennomført en prosess der KE, oppvekst- og HS-sektoren med utgangspunkt i dagens totalramme sammen har vurdert behovet for vaktmestertjenester til eiendomsfaglige oppgaver på hvert enkelt bygg. Behovet er større enn det er økonomiske midler til i dag. Det legges opp til en gradvis økning av disse tjenestene i perioden, i første omgang for skolebyggene.

- Det økonomiske ansvaret for drift og vedlikehold av Idrettsbygg overføres fra Kultursektoren til Kristiansand Eiendom fra og med 01.01.18, rammen justeres fra 2018.
- Når det gjelder indre vedlikehold opprettholdes ordningen som den har vært med unntak av bygg som er kategorisert som prioriterte bygg, A-bygg.

5.10.4 Småbåthavnene

Bystyret har bestemt at småbåthavnene skal drives etter selvkostprinsippet. Budsjettet er derfor satt opp selvfinansierende, med en forutsetning om at eventuelt overskudd tilbakeføres småbåthavnene. Betalingssatsene for 2017 er justert med 2,5 % for båtplasser, avfall og vakt.

Nr.	Driftsmål	Status 2016	Mål 2018	Mål 2019–21
1	Antall havner med kameraovervåking	5	7	8
2	Havner med automatisert betalingsløsning for strøm	3	4	6

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	23 586	24 861	24 470	25 080	25 706	26 348
Inntekter	-23 586	-24 861	-24 470	-25 080	-25 706	-26 348
Netto	0	0	0	0	0	0

5.10.5 Investeringsbudsjett for Kristiansand Eiendom

Tall i 1000 kr

				I løpende kroner			
Investeringsprosjekter	Prosjekt kostnad	2018-2021		HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
		Sum	Inntekt				
Boligpolitiske prosjekter	Løpende	58 492	106 045	16 638	28 087	7 346	6 420
Utbyggingsområdene	Løpende	72 183	160 992	51 477	16 798	2 978	930
Øvrige:							
Sikring av friområder	Løpende	12 000	6 000	3 000	3 000	3 000	3 000
Kjøp av grunn gang/sykkelveier	Løpende	3 200		800	800	800	800
Radontiltak		10 178		3 428	3 250	3 500	
Universell utforming utredning		1 350		675	675		
Energiprosjektet trinn 3-alternativ 1	25 000	2 000		2 000			
Energiprosjektet-trinn 3-utvidelse	33 500	3 000		3 000			
ENØK-mulighetsstudie		30 000		7 500	7 500	7 500	7 500
Punktkjøp / generelt salg – (note 1)	Løpende	4 000		1 000	1 000	1 000	1 000
Vestre Strandgt. 33 -Rutebilstasjonen	27 660	25 545	18 000	25 545			
Kirketorget 2-Byrom ny opparbeidelse	4 200	4 200		2 066	2 134		
Kirketorget 1- Skippergt. 22 bakgård		3 140					3 140
Brannsikring Kommunale bygg, idrett og skole		4 605		1 605	1 000	1 000	1 000
Brannsikring kommunale bygg		4 500		4 500			
Småbåthavner(5 prosjekter)	Løpende	16 000		4 000	4 000	4 000	4 000
Domkirkens menighetshus-planlegging og oppstart		15 000				5 000	10 000
SUM Kristiansand Eiendom		254 393	291 037	127 234	68 244	36 124	37 790

Note 1: Tabellen viser brutto investeringer pr. år. Salgsinntektene i perioden er fordelt slik:
 2018: 106,35 mill. kr 2019: 25 mill. kr 2020: 30 mill. kr 2021: 0 mill. kr

Småbåthavner, investeringsprosjekt

Småbåthavner	Ferdigstillelse
Utskiftning flytebrygger Justvik	2018
Lindebø brygge- småbåthavn	2019
Avsetning fremtidige prosjekter	Løpende
Oppgradering av bryggeplasser	Løpende
Oppgradering Strøm og belysning	Løpende

Prosjekt Boligpolitiske prosjekter

Budsjettet for de boligpolitiske prosjektene utarbeides i tråd med gjeldende retningslinjer/strategi. Investeringsprosjekter innenfor boligpolitisk ramme er prosjekter med et langsiktig perspektiv som skal løse samfunnsmessige boligpolitiske målsetninger fremfor økonomisk avkastning. Delprosjektene har likevel en minimumsmålsetning om å bli selvfinansierende. I den grad boligpolitiske målsetninger gjør

at prosjektene ikke blir selvfinansierende, finansieres disse gjennom politisk vedtak på lik linje med ordinære investeringsprosjekter. Budsjetten har en øvre ramme på kr 200 mill. kr. De første omsetningene på Møvik/Krodden forventes gjennomført i løpet av 2018.

Prosjekt Utbyggingsområder

Budsjett for utbyggingsområdene utarbeides i tråd med gjeldende retningslinjer. Utbyggingen skjer i henhold til gjeldende eiendoms- og boligpolitikk. Byggegrunn omsettes til markedspris. Utbyggingsprosjekter som ikke er selvfinansierende skal ikke igangsettes uten forutgående politiske vedtak. Enheter omfattet av Kristiansandsmodellen håndteres særskilt. Utbyggingstakten vil kunne påvirkes av utenforliggende elementer, som rekkefølgekrav, markedssituasjon, planavklaringer og grunnnerv. Boligtomter på Hellemyr og Bråvann er markedsført, mens andre boligfelt er under planlegging og klargjøring i perioden.

Prosjekt Sikring av friområder

Kristiansand kommune var frem til 2012 med i et storbysamarbeid om sikring av friområder. Årlige bevilgninger var på 5 mill. kr med 50/ 50 % på stat og kommune. Mange viktige eiendommer ble kjøpt i perioden. Fortsatt har kommunen et samarbeid med Miljødirektoratet, men søknadene fra kommunen gjelder nå også tilrettelegging og opparbeidelse av friområder. Stier og parkeringsplasser bygges og skiltes. Fremover vil det bli en blanding av kjøp og opparbeidelse av friområder. Miljødirektoratet er villig til å sikre forutsigbare rammer gjennom et langsiktig samarbeid. Det er avsatt 3 mill.kr pr. år i perioden forutsatt 50 % tilskudd fra staten.

Prosjekt Kjøp av grunn gang/sykkelveier

Enheter har ansvar for å sikre grunn for anlegg av planlagte /regulerte gang og sykkelveier. Dette prosjekt må sees i sammenheng med de anlegg som ingeniørvesenet har med i sitt handlingsprogram, og Kristiansand Eiendom får årlig en liste fra ingeniørvesenet over de grunnnerv som må gjennomføres. Det er avsatt 0,8 mill. kr pr. år i perioden.

Prosjekt Radontiltak

På bakgrunn av krav i Byggteknisk forskrift (TEK 17) skal alle bygninger som er beregnet for varig opphold, oppføres med radonforebyggende tiltak. Det skal foretas målinger i helse, - og sosialbygg, idrettshaller, kontor/adm. bygg, grendehus og utleiebygg. Målingene skal angi om det er nødvendig å gjennomføre tiltak for å tilfredsstille gjeldende krav. Det er bevilget 3,4 mill. kr i 2018, 3,25 mill. kr i 2019 og 3,5 mill. kr i 2020.

Prosjekt universell utforming

Utredningen skal vurdere nivået for universell utforming på aktuelle formålsbygg. Det foretas en vurdering av alle byggene og utomhus områdene i tilknytning til disse, samt analyser av akustikk, lys og tilgjengelighet. Dette gjøres for å kartlegge påkrevde tiltak for å tilfredsstille forskrifter og krav. Kartlegging av heiser i de aktuelle formålsbygg tas også med i dette prosjektet. Det er bevilget 0,675 mill. kr i 2018 og 0,675 mill. kr i 2019 for å ivareta disse utredningene.

Prosjekt Energiprojektet trinn 3 – alternativ 1

Prosjektet involverer Kristiansand Eiendom, parkvesenets gartneri og Vågsbygd Samfunnshus. Prosjektet startet opp i 2014 og en investering på 25 mill. kr vil gi en årlig besparelse kalkulert til 5 mill. kr fra og med 2018. Det ble i 1. tertialrapport 2017 flyttet 2 mill. kr fra 2017 til 2018. Ifølge den nye beregningsmetoden for tilskudd hos ENOVA, kan det ikke forventes tilskudd til prosjektet.

Prosjekt Energiprojektet trinn 3-utvidelse

Kristiansand Eiendom ser ytterligere lønnsomme og miljørettede energitiltak i bygg og anlegg. Prosjektet bidrar til bedre kommuneøkonomi og som bidrag for å redusere utslipp. Prosjektet involverer Kristiansand Eiendoms formålsbygg innenfor skole, idrett og helsebygg. Det omfatter etablering av varmepumper i flere utvalgte bygg med olje, el -og fjernvarme, luft /luft varmepumper i haller, aulaer, kantiner, samlingsrom mv. Det omfatter også oppgradering av varmegjenvinnere i ventilasjonsanlegg i formålsbygg. Det er tidligere bevilget 30,5 mill. kr og det ble i 1. tertialrapport 2017 flyttet 3 mill. kr fra 2017 til 2018.

Prosjekt ENØK- mulighetsstudie

Kristiansand Eiendom ser ytterlige lønnsomme og miljørettede energiltak i bygg og anlegg. Prosjektet bidrar således til bedre kommuneøkonomi, samt reduserte utslipp. Det er bevilget 7,5 mill. kr i 2018, 7,5 mill. kr i 2019, 7,5 mill. kr i 2020 og 7,5 mill. kr i 2021.

Prosjekt Punktkjøp/generelt salg

Prosjektet består av både en kjøps-bevilgning og en salgs -bevilgning:

Kjøp: I utviklingsprosjekter er det av stor betydning for gjennomføring av planene at kommunen har tilstrekkelig handlekraft til å erverve eiendommer/rettigheter for å sikre gjennomføring av ønsket utvikling. Investeringsbeløpet på 1 mill. kr pr år er ikke knyttet til noe bestemt kjøp. En del av beløpet brukes også for oppmåling og avklaring av grenser for en del kommunale eiendommer.

Salg: Kristiansand Eiendom sin primære oppgave knyttet til salg av eiendom er å optimalisere eiendomsverdiene ved realisering av objekter som kommunen ikke ser som formålstjenlig å ha i sin portefølje. I perioden er det lagt inn forventede salgsinntekter fra Østre Strandgate, Møllevannsveien 61 og Kvartal 6.

Prosjekt Vestre Strandgt 33- Rutebilstasjonen

Kommunen har kjøpt dagens rutebilstasjon med påstående bygning fra Kristiansand Havn og skal også overta eiendommen der drosjeholdeplassen står. Dagens rutebilstasjon er kondemnabel. Det er gjennomført arkitektkonkurranse for nytt bygg og byggearbeidene forventes startet opp i februar 2018. Det er bevilget 20,6 mill. kr i 2017, hvorav 18 mill. kr i 2. tertialrapport 2017 ble forskjøvet til 2018. Rutebilstasjonen har fått innvilget 20,0 mill. kr i belønningsmidler, hvorav 18 mill. kr utbetales i 2018. Momskompensasjonen utgjør 5 mill. kr og budsjettet økes tilsvarende – til 25,6 mill. kr.

Prosjekt Kirketorget 2 - Byrom ny opparbeidelse

I forbindelse med opparbeidelse av nye byrom ønskes det å åpne opp en passasje mellom «Vingården» og Gyldenløvesgate. Prosjektet skal renovere fasader, rive gamle murer og skur, samt legge nytt dekke i bakgården. Fornyelse av Kirkeparken og oppgradering av Gyldenløvesgate sees i sammenheng med dette, men inngår ikke i prosjektet. Det er bevilget 2,06 mill. kr. i 2018 og 2,1 mill. kr i 2019.

Prosjekt Kirketorget 1 – Skippergt. 22 bakgård

Bakgårdsbygget til Skippergata 22 må rives på grunn av dårlig tilstand og erstattes med et nytt bygg i 2 etasjer som passer inn i et nytt, oppgradert byrom. Det er bevilget 3,14 mill. kr til dette arbeidet i 2021. Restbevilgning foreslås utenfor denne HP- perioden.

Prosjekt Brannsikring Kommunale bygg, Idrett og skole

I henhold til lovpålagt krav om at alle formålsbygg skal ha en brannteknisk rapport i sin brannokumentasjon, skal det utarbeides branntekniske rapporter for idrettsbygg, skolebygg og sykehjem. Utredningen foretas i to faser, hvorav fase 1 kartlegger idrettsbygg og skoler. Fase 2 tar for seg funn i fase 1 og ser dette i sammenheng med behov ved sykehjemmene. Det er bevilget 1,6 mill. kr i 2018, 1,0 mill. kr i 2019, 1,0 mill. kr i 2020 og 1,0 mill. kr i 2021.

Brannsikring Kommunale bygg

I forbindelse med slutføringen av brannsikring på kultur og fritidsbyggene i kommunen ble det flyttet 4,5 mill. kr til 2018 i 1. tertialrapport 2017.

Domkirkens menighetshus- planlegging og oppstart

Domkirkens menighet har behov for mer areal. Lokalene de disponerer er gamle og har behov for totalrenovering. Det er bevilget 5 mill. kr i 2020 og 10 mill. kr i 2021 til planlegging og videre arbeid i samarbeid med menigheten.

Kunstfond

Det er vedtatt at det skal opprettes et kunstfond. Drifts- og investeringsmidler er innarbeidet i kultursektoren. Når det gjelder investeringsprosjektene Kringsjå, Mosby, Holte, Havlimyra og bydelshus Hånes, så vil disse få følgende trekk i oppgitte år:

Tall i 1000 kr	2018	2019	2020	2021
Kringsjå			-1 410	
Mosby				-1 050
Holte		-300		
Havlimyra				-190
Bydelshus Hånes			-80	
Sum		-300	-1 490	-1 240

SMÅBÅTHAVNENE

Prosjekt Utskiftning flytebrygger Justvik

Bryggene på Justvik blir mye brukt. I dag ligger det gamle betongbrygger her som har behov for utskifting. To av bryggene vil nå bli erstattet med nye og denne utskiftningen av gamle flytebrygger berører ca. 45 båtplasser. Det er vedtatt å avsette 1.0 mill. kr til dette formålet i 2018.

Prosjekt 4119492 Lindebø brygge-småbåthavn

Lindebø Brygge-småbåthavn inngår som en del av reguleringsplanen for Lindebø Brygge. Det er regulert inn ca. 50 båtplasser ved det gamle fergeleiet, i tillegg til marina og aktivitetsbrygge. I bakkant er det regulert inn boliger. Småbåthavnen vil være et viktig bidrag til å forbedre tilbudet på vestsiden av byen. Det er vedtatt å avsette 1,0 mill. kr til dette i 2018.

Prosjekt Avsetning fremtidig prosjekt

For perioden 2018-21 legges det inn avsetning til investeringsprosjekter i småbåthavnene. Fokuset er oppgradering av bryggeanleggene, da det ikke vil bli bygd ut helt nye havner i perioden bortsett fra ca. 50 plasser i Lindebø. Det er vedtatt å avsette 0,5 mill. kr i 2018. Fra 2019 til 2021 er det vedtatt en avsetning på 4. mill. kr per år.

Prosjekt Oppgradering av bryggeplasser

Oppgradering av bryggeplasser i småbåthavnene pågår kontinuerlig. Dette prosjektet omfatter i hovedsak utskifting av bryggedeler og utstyr. Det er vedtatt å avsette 1,0 mill. kr til dette formålet i 2018.

Prosjekt Oppgradering Strøm og belysning

Det er en betydelig etterspørsel etter strøm i småbåthavnene i Kristiansand. Det bør derfor bygges ut flere strømuttak og en del av de gamle uttakene har behov for å oppgraderes. Det er avsatt 0,5 mill. kr til dette formålet i 2018.

5.10 Satsingsområder og ressursbruk pr tjeneste 5.3 Vann, avløp og renovasjon

5.10.1 Total netto- og brutto driftsramme (gebyrfinansiert)

I 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Vann	-24 815	-37 964	-45 281	-51 001	-54 718	-61 955
Avløp	-44 151	-66 514	-79 912	-85 944	-91 528	-95 856
Felles adm/merkantile tjenester		21 757	23 687	23 683	23 679	23 679
Sum	-68 966	-82 721	-101 506	-113 262	-122 567	-134 132

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	172 510	142 250	154 189	154 185	154 181	154 181
Inntekter	-241 476	-224 971	-255 695	-267 447	-276 748	-288 313
Netto	-68 966	-82 721	-101 506	-113 262	-122 567	-134 132

Endringene beskrives under den enkelte tjeneste.

5.10.2 Ingeniørvesenets tjenester - vann

Nr.	Driftsmål	Status 2016	Mål 2018	Mål 2019–21
1	Lekkasjetap fra vannledningsnettet skal reduseres (lekkasjeandel oppgitt i %).	32,7 *	32	31

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	53 673	40 259	42 334	42 334	42 334	42 334
Inntekter	-78 488	-78 223	-87 615	-93 335	-97 052	-104 289
Netto	-24 815	-37 964	-45 281	-51 001	-54 718	-61 955

Driftsbudsjettet for seksjon vann øker med ca. 2,0 mill. kr. Fra 2019 og utover i HP- perioden økes gebyret som følge av at de oppsparte fondsmidlene er brukt opp, og økte investeringer på ledningsnettet. Det forventes også lavere inntekter vedrørende tilknytningsavgift.

Endringer i nettorammen mellom 2017 og 2021 utover lønns- og prisvekst skyldes i hovedsak:

- Bevilget 1,0 mill. kr pr år i perioden 2018-21 til driftsseksjon vann for å løse fremtidige utfordringer
- Endring i kapitalkostnader

5.10.3 Ingeniørvesenets tjenester - avløp

Tjenesten omfatter innsamling av avløpsvann via avløpsledninger, innsamling av septikk slam, rensing og slam behandling. Dette gjelder både forvaltning, drift og vedlikehold.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	93 590	71 530	72 479	72 479	72 479	72 479
Inntekter	-137 741	-138 044	-152 391	-158 423	-164 007	-168 335
Netto	-44 151	-66 514	-79 912	-85 944	-91 528	-95 856

Driftsbudsjettet øker med ca. 5,0 mill. kr. Fra 2019 og utover i perioden økes gebyret. Dette skyldes at de oppsparte fondsmidlene er brukt opp, samt økte kapitalkostnader i forbindelse med utbygging av Odderøya renseanlegg. Utbyggingen og fremdriften er forsinket, noe som medfører at kapitalkostnadene for dette prosjektet blir forskjøvet. Det er også bevilget mer investeringer på ledningsnett. Det forventes lavere inntekter vedrørende tilknytningsavgift.

Endringer i nettorammen mellom 2017 og 2021 utover lønns- og prisvekst skyldes i hovedsak:

- Bevilget 2,0 mill. kr i 2018 for opprensing og tømning av Nattmannsbekken
- Bevilget 1,185 mill. kr pr år i HP perioden til administrasjon/drift Odderøya på grunn av budsjett feil i 2017
- Endring i kapital kostnader

5.10.4 Ingeniørvesenets tjenester – Merkantile tjenester

Tjenestene omfatter kostnader til fellesadministrasjon for ingeniørvesenet, herunder: stab (60 % av kostnadene fordeles til det gebyrfinansierte), plan og prosjekt (VA), marked og myndighet (VA), administrasjon (VA) og IT prosjekter relatert til VA.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	25 247	30 461	39 376	39 372	39 368	39 368
Inntekter	-25 247	-8 704	-15 689	-15 689	-15 689	-15 689
Netto	0	21 757	23 687	23 683	23 679	23 679

Endringer i nettorammen mellom 2017 og 2021 utover lønns- og prisvekst skyldes i hovedsak:

- Bevilget 0,900 mill. kr pr år i Hp perioden som gjelder ny stilling som prosjektingeniør i VA administrasjon og VA plan og prosjekt. Dette er oppgaver som veiavdelingen utfører for VA i forbindelse med alle utbyggingsområder, reguleringsplaner, koordinering mot utbyggere og overtagelse av infrastruktur.

5.10.5 Renovasjon

Tjenesten leveres i sin helhet av Avfall Sør.

Fra 2015 er fastgebyret for avfall beregnet pr boenhet i stedet for antall og størrelse på avfallsbeholdere. Dette har medført økning i gebyr de siste årene for sameier, borettslag og abonnenter med en eller flere hybler. Disse abonnenter (med felles avfallsløsninger) har tidligere betalt en urimelig lav andel av felleskostnadene til drift av gjenvinningsstasjoner, returpunkter,

administrasjon, mv, som er gratis å bruke for alle innbyggere og var i tillegg med på å begrense videre utvikling f.eks. av nedgravde fellesløsninger

Endringen, som ble innført i 2015, medførte at fastgebyret for eneboliger, rekkehus mv. med egne beholdere ble redusert. For borettslag og sameier med felles avfallsbeholdere ble det gitt rabatt på fastgebyret (beregnet etter antall boenheter og ikke antall dunker) på 30 % i 2015 og denne rabatten er redusert gradvis til null i 2018. Fastgebyr for utleide hybler i boenheter der abonnenten betaler fullt fastgebyr gis det 50 % rabatt, som i 2017.

I 2018 foreslås det ingen prisjustering i tømme- eller fastgebyrene. Det gis fra 2018 ikke lenger rabatt for borettslag og sameier som for disse medfører en økning i fastgebyr på kr 175,- inkl. mva. (+ 11,1 %).

Innsamling av plast starter opp i 2018 og kostnadene med dette inngår i fastprisen på papir, papp og plast (grønn dunk)

5.10.6 Investeringsbudsjett for vann og avløp

Tall i 1000 kr			I løpende kroner			
Investeringsprosjekter	Prosjekt kostnad	2018-2021	2018	2019	2020	2021
		Sum				
Vann						
Arbeidsplanen vann	Løpende	132 242	33 242	33 000	33 000	33 000
Reservevannfors. Øst for Topdalsfjorden, samarbeid Lillesand	680 000	100 111	20 111		40 000	40 000
Rehabilitering av vann nettet i Kvadraturen	200 000	25 680	5 680	6 000	7 000	7 000
Utskifting av pumper og rehabilitering av høydebassenger	10 000	8 000	2 000	2 000	2 000	2 000
Vannledning Hånes PS - Strømme skole	18 000	18 000		18 000		
Marviksletta vann	8 000	4 000	4 000			
E18-E39 samarbeidsprosjekter med SVV	6 000	4 972	4 972			
Kapasitetsøkning Rosse vann	50 000	35 000			15 000	20 000
Vesvann til Grasåsen HB sammenkobling	70 000	35 000			35 000	
Rehabilitering av vannledninger på Odderøya	7 000	7 000			7 000	
Ny vannledning til Flekkerøya	4 000	3 900	3 900			
Nytt basseng Sørlandsparken	35 000	7 846	7 846			
Avløp						
Arbeidsplanen avløp	Løpende	181 901	45 901	45 000	45 000	46 000
Utskifting av pumper	Løpende	13 466	4 466	3 000	3 000	3 000
Reduksjon av utslipp Kvadraturen og Lund	330 000	42 152	10 152	10 000	11 000	11 000
Hånes PS - ny pumpestasjon	11 000	11 000		11 000		
Pumpeledning avløp Hånes PS - Strømme skole	13 000	13 000		13 000		
Marviksletta avløp	24 000	17 990	17 990			
E18-E39 samarbeidsprosjekter med SVV	12 000	11 373	8 373			3 000
Rehabilitering av avløpsledninger på Odderøya	6 000	6 000			6 000	

Tall i 1000 kr			I løpende kroner			
Investeringsprosjekter	Prosjekt kostnad	2018-2021	2018	2019	2020	2021
		Sum				
Avløpsutbedring Flekkerøy	12 500	12 500	5 500	6 000	1 000	
Sekundærrensing Odderøya	482 746	17 626	17 626			
Tilbakeslagssikring	6 000	300	300			
Flomsikring Auglandsbukta	15 300	470	470			
Sum		709 529	192 529	147 000	205 000	165 000

* Vennesla sin andel anslått til ca. 48 mill. kr

VANNTJENESTER

Prosjekt 5360000 - Arbeidsplan vann

Ledningsnettet har i dag en utilfredsstillende standard, selv om utskiftingstakten har blitt bedre de siste årene. Arbeidsplanen skal dekke behovet for utskifting og rehabilitering av vannledningsnettet og behovet er stort. Arbeidsplanen økes derfor med 1 mill. kr for hvert år. I 2015 var utskiftingstakten på 123 år, mens i 2014 var den på 100 år. Nasjonal målsetting er å holde utskiftingstakten under 100 år. Det er overført restmidler på 0,24 mill. kr fra 2017 til 2018 i tillegg til bevilgning på 33 mill. kr pr år i hele perioden.

Prosjekt 5363032 – Reservevannforsyning Øst for Topdalsfjorden, samarbeid Lillesand

Det er lagt ledninger i Lillesand fram til Fjeldal, som felles prosjekt i samarbeid med Lillesand kommune. Fra Fjeldal til Fjeldalstrand vil arbeidet foregå kun i regi av Kristiansand kommune og kostnaden for dette strekket er beregnet til 12 mill. kr. Det er overført restmidler på 8,11 mill. kr fra 2017 til 2018 i tillegg til bevilgning på 12 mill. kr i 2018, som skal dekke gjenstående arbeider. Det bør være kontinuitet i dette arbeidet slik at ledningen kan tas i bruk omkring år 2025. Det er bevilget 40 mill. kr i 2020 og 2021 for å fortsette bygging av ledningsanlegget mot Kristiansand.

Prosjekt 5363043 - E18-E39 samarbeidsprosjekter med Statens Vegvesen (SVV)

I forbindelse med utbygging av E18 og E39 i regi av SVV, er ingeniørvesenet nødt til å legge om eksisterende ledninger (ved E39 Glencore, E18 Håneskrysset, m.fl.). Enheten bør ha avsatt en sum til disposisjon for å kunne følge SVV på disse prosjektene. Det er bevilget 2 mill. kr på vann i 2017 og i 2018 i tillegg til overføring av restmidler fra 2017 til 2018 på 2,97 mill. kr.

Prosjekt 5363035 - Rehabilitering av vann-nettet i Kvadraturen

Avløpsnettet i Kvadraturen skal rehabiliteres ved å separere overvann og kloakk/spillvann. Samtidig skiftes også vannledningen i samme trase. Rehabilitering av hele ledningsnettet i Kvadraturen har en antatt kostnad på ca. 500 mill. kr over en periode på 25 til 30 år og innebærer et investeringsbehov på vann og avløp på ca. 16 mill. kr årlig over 25 år. Det er bevilget 6 mill. kr pr år for utskifting av vannledninger i Kvadraturen som øker til 7 mill. kr i 2020. Det ble omprioritert midler fra arbeidsplan vann til dette prosjektet i 2017, derfor nedjusteres bevilgningen med 0,32 mill. kr i 2018.

Prosjekt 5363038 - Utskifting av pumper og rehabilitering av høydebassenger

Ingeniørvesenet har 47 vannpumpestasjoner og antall øker. Pumpene må fornyes ca. hvert 10 år. Byutvikling medfører også nødvendig ombygging og utskifting av pumper for å øke kapasiteten. Kommunens 21 høydebassenger krever oppgradering for å tilfredsstille krav til tetthet og sikkerhet. Det er lagt opp til å rehabilitere ett basseng per år. Det er bevilget 2,0 mill. kr pr år i perioden til rehabilitering av pumpestasjoner og basseng for vann.

Prosjekt 5363041 - Vannledning Hånes PS – Strømme skole

Det er bevilget midler til å doble strekket fra Liankrysset og helt frem til Håneskrysset på nordsiden av E18. Tiltaket må gjennomføres i de neste 5 til 10 år senest, ellers vil videre utbygging på østsiden måtte begrenses. Prosjektet samkjøres med nødvendig utskifting av avløpsledningen på samme strekningen. Det er bevilget 18 mill. kr i 2019 til vannledningsdel av prosjektet.

Prosjekt 5363042 – Marviksletta vann

I forbindelse med områdeplan Marviksletta og den påfølgende planlagte utbyggingen av området, må vann- og avløpsledninger legges om og gjennomføres før byggestarten på de planlagte kvartalene. Det er nødvendig at kommunen utfører arbeidet og utbyggerne betaler inn bidrag, som del av felles prosjekt, på et senere tidspunkt. Tiltakene er beregnet til å koste 26 mill. kr, hvorav 8 mill. kr for vannledninger. Det er bevilget 4 mill. kr i 2017 og 4 mill. kr i 2018.

Prosjekt 5363047 - Vesvann til Grasåsen HB sammenkobling

Ny vannledning ønskes etablert fra nytt basseng på Grasåsen til Vesvann vannverk, for å koble sammen nettet i Sørlandsparken og på Tveit/Kjevik via Vesvann. Sammenkoblingen vil gi tilgang til ett betydelig reservevolum mot Tveit/Kjevik, slik at man kan unngå eller utsette oppstart av krisevannverket Vesvann ved f.eks. ledningsbrudd ved Hamresanden. Ledningsanlegget er kostnadsberegnet til 70 mill. kr. Det ble bevilget 35 mill. kr i 2020.

Prosjekt 5363048 - Kapasitetsøkning Rossevann

Rossevannsanlegget har per i dag maks vannproduksjon på ca. 372 l/s. Oppgraderinger av ledningsnettet gjennom Vågsbygd de siste 12-13 år, har økt kapasiteten på overføringssystemet. For å få utnyttet denne kapasiteten bør vannproduksjonen på Rossevann vannverk økes med ca. 100 l/s. Økt kapasitet er spesielt verdifull i en beredskapssammenheng f.eks. ved bortfall av Tronstad Interkommunale vannverk (TIV). Prosjektutredning for dette er igangsatt, men en grov kalkyle tilsier et behov for 35 mill. kr for å gjennomføre oppgraderingen. Det er bevilget 15 mill. kr i 2020 og 20 mill. kr i 2021.

Prosjekt 5363049 - Rehabilitering av vannledninger på Odderøya

Ingeniørvesenet har overtatt en stor del av det eksisterende VA-anlegget på Odderøya. Ledningsnettet er i dårlig forfatning. For å få opp standarden på vannledningsnettet til dagens krav vil det være nødvendig med investeringer på ca. 7 mill. kr. Det er bevilget 7 mill. kr i 2020 til dette.

Prosjekt 5363033 – Ny vannledning til Flekkerøya

Det overføres 3,9 mill. kr fra 2017 til 2018 på grunn av forsinket fremdrift.

Prosjekt 5363024 – Nytt basseng i Sørlandsparken

Det overføres 7,846 mill. kr fra 2017 til 2018 på grunn av forsinket fremdrift

AVLØPSTJENESTER

Prosjekt 5373000 - Arbeidsplan avløp

Arbeidsplanen skal dekke behovet for utskifting og rehabilitering av avløps- og overvannsnettet. Utskiftingstakten for avløpsledningene har vært svært lav, 103 år i 2015 og omtrent likt i 2014. Målsetting er å holde utskiftingstakten under 100 år (anbefalt nasjonalt nivå). Det vesentligste av investeringene i arbeidsplanen er forutsatt brukt til rehabilitering av gamle ledninger. Det er overført restmidler på 0,9 mill. kr fra 2017 til 2018 i tillegg til bevilgning på 45 mill. kr i hele perioden. Rammen øker med 1 mill. kr i 2021 som kompensasjon for prisstigning.

Prosjekt 5373001 - Utskifting av pumper

Kommunen har 130 avløpspumpestasjoner (ca. 300 pumper). Antallet øker nå med 3-5 stasjoner hvert år. Pumpene har en gjennomsnittlig levetid på ca. 10 år. Avløpspumpestasjonene har en relativ høy alder og trenger fornyelse. Det er bevilget 3,0 mill. kr pr år i hp perioden i tillegg til overføring av restmidler på 1,466 mill. kr fra 2017 til 2018.

Prosjekt 5373015 - Reduksjon av utslipp Kvadraturen og Lund

Avløpsnettet i Kvadraturen skal rehabiliteres ved å separere overvann og kloakk/spillvann. Samtidig skiftes også vannledningen. Rehabilitering av hele ledningsnettet i Kvadraturen er kalkulert til ca. 500 mill. kr og skal foregå over en periode på 25 til 30 år. Det er bevilget 10 mill. kr pr år for utskifting av avløpsledninger i Kvadraturen som øker til 11 mill. kr i 2020 i tillegg til overføring av restmidler på 0,152 mill. kr fra 2017 til 2018.

Prosjekt 5373042 – Hånes PS – ny pumpestasjon

Planlagt utbygging i området medfører at pumpestasjonen må bygges ut og fremdrift tilpasses utbyggingsavtaler i området. Det er bevilget 0,770 mill. kr i 2018 og 11 mill. kr i 2019 til ny pumpestasjon.

Prosjekt 5373043 – Pumpeledning avløp Hånes PS – Strømme skole

Det er nødvendig å skifte ut pumpeledningen på strekket fra Hånes PS til kum ved Strømme skole. Dagens ledning er for liten og tåler ikke høyere pumpetrykk. Tiltaket må gjennomføres i de neste 5 til 10 år, helst så fort det lar seg gjøre, ellers vil videre utbygging på østsiden måtte begrenses. Prosjektet samkjøres med forsterkning av vannledning på samme strekningen. Det er bevilget 13 mill. kr i 2019 til avløpsandelen av prosjektet.

Prosjekt 5373044 – Marviksletta avløp

Tilsvarende prosjekt Marviksletta vann, gjelder avløp. Arbeidet må gjennomføres før byggestarten på de planlagte kvartalene. Det er nødvendig at kommunen utfører arbeidet og utbyggerne betaler inn bidrag, som del av felles prosjekt, på et senere tidspunkt. Tiltakene er beregnet til 26 mill. kr, hvorav 18 mill. kr på avløpsledninger. Det er overført restmidler fra 2017 til 2018 på 8,99 mill. kr i tillegg til bevilgning på 9 mill. kr i 2018.

Prosjekt 5373045 - E18 - E39 samarbeidsprosjekter med Statens Vegvesen (SVV)

Tilsvarende prosjekt 5363043, gjelder her avløp. Ingeniørvesenet er nødt til å flytte/legge om eksisterende ledninger (ved E39 Glencore, E18 Håneskrysset, m.fl.) Det er overført restmidler på 5,37 mill. kr fra 2017 til 2018 i tillegg til ordinær bevilgning på 3 mill. kr i 2018 og i 2021.

Prosjekt 5373049 - Rehabilitering avløpsledninger på Odderøya

Ingeniørvesenet har overtatt en stor del av det eksisterende VA-anlegget på Odderøya. Ledningsnettet er i dårlig forfatning. Det er bevilget 6 mill. kr i 2020 til oppgradering av avløpsnettets på Odderøya.

Prosjekt 5373051 - Avløpsutbedring Flekkerøy

Det har over tid vist seg å være større avløpsutfordringer på Flekkerøya enn tidligere antatt, noe som synliggjøres gjennom betydelige overløpsutslipp flere andre steder. Det er også innlekking av fremmedvann og ledningstrekk med for liten kapasitet. Forbedringen startes med planlegging av ny sjøledning fra Skylevika til Kvennesviga, bygging av nødvolum og utvidelse av Kvennesviga pumpestasjon. Prosjektet er kostnadsberegnet til 12,5 mill. kr. Det er bevilget 5,5 mill. kr i 2018, 6,0 mill. kr i 2019 og 1,0 mill. kr i 2020.

Prosjekt 5373014 – Sekundærrensing Odderøya

Ombygging av Odderøya renseanlegg er i slutfasen. Ombyggingen startet i 2014 og forventes å være ferdig og i normal drift i løpet av vinteren 2018. Avløp fra Vennesla føres også til Odderøya og Vennesla kommune dekker 10 % av investeringskostnaden til nytt anlegg. Opprinnelig var også overføringsledning fra Bredalsholmen med i bevilgningen, men pga. overskridelse på ombygging av renseanlegget på Odderøya går avsatte midler til sjøledning med til å fullfinansiere renseanlegget. Totalt er det bevilget 482,74 mill. kr. til prosjektet, derav 17,62 mill. kr. i 2018. Det overføres restmidler fra 2017 til 2018 på 13,88 mill. som skyldes noe forsinket fremdrift, i tillegg til bevilgning på 3,74 mill. kr i 2018.

Prosjekt 5373016 – Tilbakeslagssikring i avløpspumpestasjoner

Det overføres 0,3 mill. kr fra 2017 til 2018 på grunn av forsinket fremdrift.

Prosjekt 5393018 – Flomsikring Auglandsbukta

Det overføres 0,47 mill. kr fra 2017 til 2018 på grunn av forsinket fremdrift.

5.11 Oppfølging av verbalforslag

Kilde	Vedtak	Følges opp	Frist
Verbalvedtak fellespakken sektor 5	Bystyret ber om en sak hvor det utredes muligheten og kostnader for benker med solcellepanel og gratis wifi i sentrum av Kristiansand.	Sak i By- og miljøutvalget	Mai 2018
Verbalvedtak fellespakken sektor 5	Det fremmes en sak hvor gjestehavna vurderes opprustet.	Sak i Kommunalutvalget	13. mars 2018
Verbalvedtak fellespakken sektor 5	Bystyret ber Rådmannen utarbeide en plan for å gjøre det mer attraktivt for barnefamilier å bosette seg i Kvadraturen.	Sak i Bystyret	4. kvartal 2018
Verbalvedtak fellespakken sektor 5	Kristiansand kommune skal ha en offensiv og innovativ holdning til grønn omstilling i byggenæringen. Målet skal være en betydelig reduksjon av klimagassutslipp innen 2021 sammenlignet med 2016. Følgende tiltak vurderes: a) Fossilfrie byggeplasser b) Miljøvennlig materialbruk c) Elektriske anleggsmaskiner, eventuelt med null-utslipp drivstoff d) Kommunale nybygg bør være minimum passivhusstandard, og det bør legges til rette for at en kan bygge plussus.	Sak i Kommunalutvalget	13. mars 2018
Verbalvedtak fellespakken sektor 5	Det vurderes muligheter for å bygge den nye sykkelbroa over Otra (Kjøita/Rådhusgata) i tre.	Sak i By- og miljøutvalget	Mars 2018
Verbalvedtak fellespakken sektor 5	Det vurderes muligheten for å etablere en økolandsby i Kristiansand.	Sak i By- og miljøutvalget	Andre kvartal 2018
Verbalvedtak fellespakken sektor 5	Bystyret ber administrasjonen om å gå i dialog med Kristiansandregionen brann og redning IKS, for å iverksette prosjekt "Kvinner i Brann" som skissert i ordførerens svar på Interpellasjon av 22/10-2017.	Sak i By- og miljøutvalget	2. kvartal 2018
Verbalvedtak AP/MDG/SV/Rødt Sektor 5	Kristiansand kommune tar initiativ til permanent vern mot oljeleting i Skagerrak.	Sak i Formannskapet	2. kvartal 2018

6

Økt andel heltidsstillinger
vil være bedre for brukerne
og den enkelte ansatte.

FOTO: ANDERS MARTINSEN FOTOGRAFER

6. ORGANISASJONSSEKTOREN

Organisasjonssektoren består av følgende enheter: Politisk og administrativt sekretariat, Servicetorget, Personal inkl. lærlingekontor, KR-IKT (Kristiansandsregionens interkommunale IKT-samarbeid), Kommuneadvokaten, Kommunikasjon og Dokumentsenter. Organisasjonssektoren har 145,6 årsverk fordelt på 153 ansatte, herav 92 kvinner og 61 menn.

Sektoren har ansvaret for interne støttetjenester til hele kommunen og publikumsrettede oppgaver i Servicetorget, samt interkommunalt ansvar for KR-IKT. Sektoren har ansvar for gjennomføring av kommune-, fylkesting- og stortingsvalg, samt felles løsninger innenfor IT, kommunikasjon, dokumentforvaltning og personalområdet.

6.1 Hovedutfordringer

Digitalisering

Kommunen har utarbeidet et politisk, og et administrativt styringsdokument, for den videre satsningen på digitale tjenester og digital omstilling av kommunen. I tillegg er det utarbeidet en handlingsplan som nærmere detaljerer satsingene for de kommende årene på eksempelvis disse områdene:

- Videreutvikle design og innhold med flere tjenester på Min Side – omfattende arbeid som bl.a. krever gruppering og forenkling av tjenester på tvers av sektorer.
- Bidra til at HS-sektoren lykkes med digitalisering av tjenestetilbudet – bidra i prosjekter knyttet til trygghets- og helseteknologi.
- Behov for å bygge digital kompetanse blant annet med e-læring på KS-plattform og ta i bruk digitale muligheter i post- og arkivbehandling, både for ansatte og ledere.
- Mulighet for mer effektiv kommunikasjon av tjenester på Servicetorget.

Rådmannen foreslår samtidig at Kristiansand kommune deltar i en ny finansieringsordning for utvikling av felles digitaliseringsprosjekter i kommunesektoren. Kommunenes Sentralforbund (KS) vil forvalte ordningen i samarbeid med Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) og de ti største kommunene. KMD vil bidra med 125 mill. kr over to år, og forutsetter at kommunal sektor bidrar med minst like mye. KS vil bidra med 40 mill. kr, mens de ti største kommunene vil bidra med til sammen 35 mill. kr. Kommunens andel vil bli 1,8 mill. kr. Prosjekter som kvalifiserer til ordningen, vil behandles og prioriteres av KomMIT-rådet og skal være til nytte for alle kommuner og/eller fylkeskommuner. Hvis alle kommuner og fylkeskommuner blir med, vil ordningen disponere 250 mill. kr. Utviklingskostnadene som ordningen finansierer, skal tilbakebetales når løsningene tas i bruk. Ordningen skal være selvfinansierende og bærekraftig etter selve etableringen.

K3 – Kommunesammenslåing av Søgne, Songdalen og Kristiansand

Det foreligger formelle avklaringer om tvangssammenslåing av kommunene Søgne, Songdalen og Kristiansand. Det er opprettet mandat for fellesnemda, opprettelse av 7 ulike prosjekter er i gang og det skal tilsettes prosjektleder som blir ny rådmann. Prosjektet ledes midlertidig av Organisasjonsdirektøren i Kristiansand kommune. Prosjektene skal bidra til følgende beslutningsgrunnlag i 2018:

- Kunnskapsgrunnlag: Kartlegging av status, utfordringer, nøkkeltall, nasjonale føringer, planer og utviklingsområder
- Grunnlagsdokument: Satsingsområder, mål og strategier
- Organisasjonsplan: Organisering, lokalisering, roller- og funksjonsbeskrivelser
- Synliggjøre og dokumentere effektiviseringsgevinster på kort og lang sikt (bærekraftig)

Organisasjonssektorens enheter vil være sentrale bidragsytere til de ulike prosjektene. Det blir utfordrende og krevende å finne balansen mellom den daglige driften og bidra til de prioriterte prosjekter, slik at kommunesammenslåingen blir vellykket og god for nye Kristiansand.

Heltidsprosjektet

Kristiansand kommune ønsker å intensivere arbeidet med å utvikle en heltidskultur i hele organisasjonen. Arbeidet vil innebære et sterkt fokus på kultur og holdninger, system og strukturer. Konkrete målsettinger for 2018 blir blant annet innføring av norm om utlysninger av 100 % stillinger, gjennomgang av permisjonsreglementet og ny praksis med implementering av heltidsfokus.

Alle stillinger med desimaler >0 skal omgjøres til hele tall (eksempelvis stillingsstørrelse 56,63 % endres til 57 %) og alle stillinger over 95 % omgjøres til 100 %, der dette ønskes fra arbeidstaker.

Økt andel heltidsstillinger vil være bedre for brukere av kommunale tjenester og den enkelte ansatte, samt bidra til sterkere tilknytning til arbeidsstedet og sannsynligvis bidra til lavere sykefravær.

Nytt kvalitetssystem for hele kommunen

Organisasjonssektoren har et hovedansvar for å etablere et kvalitetssystem med avvikshåndtering i hele kommuneorganisasjonen. Kristiansand kommune har frem til 2017 ikke hatt et helhetlig kvalitetssystem. Det har kun vært en blanding av frittstående kvalitetssystemer i sektorene, håndbøker samt annen styrende dokumentasjon på flere ulike plattformer.

Kristiansand kommune har investert i innkjøp av et elektronisk verktøy for å samle styrende dokumenter, og meldinger om avvik og hendelser i ett felles Kvalitetssystem for hele kommunen. Valg av leverandør ble gjort i juni 2017, og det er startet et arbeid med å etablere organisasjonen for implementeringen. Det første som implementeres er et felles system for melding av avvik, hendelser og forbedringsforslag. Denne delen av systemet vil bli tatt i bruk av hele kommunen i 2018. Arbeidet med å flytte over styrende dokumentasjon til det nye Kvalitetssystemet vil starte i 2018, og dette arbeidet vil nok fortsette inn i 2019.

I første omgang vil implementeringen kreve at sektorene setter av tid til å overføre dokumenter til Kvalitetssystemet, men den viktigste jobben kommer når vi tar i bruk systemet. Rådmannen legger stor vekt på å bygge en kultur i hele kommunen for å forbedre kvaliteten i tjenestene våre, og melde fra om hendelser og avvik. Kvalitetssystemet vil være et godt hjelpemiddel til å bygge en slik kultur.

Arrangement og møtebyen Kristiansand

Målsetting om å arbeide for store arrangementer til Kristiansand har ikke vært et prioritert område tidligere. I løpet av 2016 og 2017 har det foregått et arbeid for å se på hvordan dette kan organiseres i Kristiansand. Forslag til organisering og finansiering foreligger og avklares innen 1. januar 2018. Satsingen er tenkt prosjektorganisert og skal være et samarbeid mellom USUS, Business Region Kristiansand og Kristiansand kommune. Arbeidstitel for prosjektet er «Møtebyen Kristiansand».

6.2 Hovedprioriteringer

Digitalisering – prioritering

Organisasjonssektoren har en sentral rolle som pådriver og tilrettelegger for digitaliseringsprosjekter i Kristiansand kommune. Det er derfor ansatt en porteføljeforvalter som skal bidra til at gode prosjekter prioriteres til riktig tid og i riktig rekkefølge, og at tids- og kostnadsrammer er tilstrekkelig kvalitetssikret. Flere fellesløsninger ved valg av it-programmer er også en viktig forutsetning, slik at antall programmer kan reduseres betydelig fremover.

Nye selvbetjeningsløsninger

Kontinuerlig jobbing med å få på plass nye selvbetjeningsløsninger ved bruk av blant annet kommuneportal og bedre tilgjengelighet til kommunens digitaliserte arkiver er en prioritert oppgave. Dette vil gi innbyggerne raskere svar og bedre mulighet til å hjelpe seg selv. Det er derfor lagt opp til stor satsing på å videreutvikle design og utforming av Min Side, som vil gjøre enda flere tjenester tilgjengelige for innbyggerne via Min Side.

Det er en målsetting å få alle kommunens innbyggere til å ta i bruk digital postkasse, der kommunens SvarUT-løsninger skal erstatte vanlig postutsendelse til innbyggerne og andre adressater. I Danmark bruker 90 % av innbyggerne digital post, og det bør være realistisk også i Kristiansand.

God kommunikasjon for kommunens innbyggere

I grunnlaget for utvikling av gode tjenester for innbyggere er det sentralt at kommunikasjonsverdiene *aktiv og åpen* skal bidra til at innbyggere får god informasjon om tjenester, rettigheter og plikter, samt sikre medvirkning, dialog og samhandling. Kommunikasjonsstrategien skal bidra til å ivareta demokratioppdraget ved å sikre åpenhet rundt politiske og administrative beslutninger, og kommunisere hvordan innbyggerne kan delta og påvirke kommunens forvaltning av ressurser og tjenester. Strategien skal bygge kommunens omdømme og identitet, og tydeliggjøre den verdi som Kristiansand kommune bidrar med for innbyggere og næringsliv.

6.3 Innsparingstiltak

Det er lagt til grunn følgende innsparingstiltak i perioden:

Tiltak	I 2018-kroner			
	2018	2019	2020	2021
Personal – naturlige avganger	-830	-830	-830	-830
Personal - gevinstrealisering	-840	-840	-840	-840
Redusert priskompensasjon	-190	-390	-580	-770
Sum	-1 860	-2 060	-2 250	-2 440

Personal

Innsparingskravet gjennomføres med lavere bemanning på 2 årsverk, hvorav 1 årsverk ved naturlig avgang og 1 årsverk som følge av gevinstrealiseringsprosjekt i enheten. Enheten arbeider med å endre arbeidsmetodikk og redusere bruk av eksterne tjenester. Personal vil også se nærmere på muligheten for økt støtte til OU-tiltak fra eksterne kilder.

Redusert priskompensasjon

Det er vedtatt et innsparingskrav der organisasjonssektorens andel er 770 000 kr i 2021 i forhold til 2016. Økningen utgjør 190 000 kr fra 2017 til 2018. Organisasjonssektoren vil løse dette med å redusere ordinære driftsutgifter.

6.4 Satsingsområder og ressursbruk pr. tjeneste

6.4.1 Sektorens totale netto driftsramme

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Pol. virksomhet	15 472	19 046	15 392	19 979	16 378	20 788
Felles led./adm.	117 832	142 767	149 947	143 267	140 348	139 525
Sum	133 304	161 813	165 339	163 246	156 726	160 313

BRUTTO OG NETTO

Tall i 1000 kr			I 2018-kroner			
	Regnskap 2016	Budsjett 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Brutto	205 377	205 370	209 985	209 008	203 632	208 392
Inntekter	-72 073	-43 557	-44 646	-45 762	-46 906	-48 079
Netto	133 304	161 813	165 339	163 246	156 726	160 313

Sektorens driftsbudsjett er økt med 0,11 mill. kr fra 2017 til 2018 i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsstigning på 3,4 mill. kr. Årsaken til de årlige svingninger i rammen er nærmere omtalt under hver tjeneste.

Nedenfor en oversikt over reell rammendring i årene 2018-2021 i forhold til 2017:

Tall i 1000 kr	I 2018-kroner			
Rammeendringer sammenlignet med 2017	2018	2019	2020	2021
Stortingsvalg 2017 - redusert ramme 2018	-3 231	-3 231	-3 231	-3 231
Kommunevalg 2019	-	4 203	4 203	4 203
Kommunevalg 2019 - redusert ramme i 2020	-	-	-4 100	-4 100
Stortingsvalg 2021	-	-	-	4 000
Retrettsstilling tidligere direktør over til org.sektoren 2014	-873	-873	-873	-873
Innsparingstiltak Personal - 1 årsverk åremål 2014	-808	-808	-808	-808
Politisk sekretariat - godtgjøring til politikere feilberegning	-525	-525	-525	-525
Avdelingsleder IT/rådgiver integrasjon KR-IKT	-	-	-1 786	-1 786
Personalenheten - gevinstrealisering	-820	-820	-820	-820
Avslutning synkronisering mobilavtale	-308	-821	-1 334	-1 334
AFP - Overordnet politisk utvalg 2. tertialrapport 2016	-215	-215	-215	-215
Innsparingstiltak redusert priskompensasjon Org	-189	-380	-570	-755
Rådmannen: Tilskudd prosjekt Rajshahi vannprosjekt	100	100	-100	-100
Ny lisensavtale Microsoft og fagapplikasjoner KR-IKT	1 987	1 987	1 987	1 987
Tour des Fjords i Vest-Agder. Kristiansand kommunes andel	715	315	315	-
Kvalitetssystem - lisenskostnader, ROS modul	300	300	300	300
1 årsverk til Kommuneadvokaten fra Oppvekst Barn- og familie	1 000	1 000	1 000	1 000
Utvalgssekretær 30% stilling overføres fra Teknisk sektor	180	180	180	180
Porteføljeforvalter org.direktørens stab	980	980	980	980
Årsverk organisasjonsdirektørens stab K3	-	-	1 020	1 020
Årsverk Personvernombud	300	500	500	500
Region Kristiansand - ny finansieringsmodell tidl.Knp. Sørlandet	-1 694	-1 694	-1 694	-1 694
Servicetorget adm. SFO inntektsgraderingsordningen	130	130	130	130
Overføring til Parkvesenet	-78	-78	-78	-78
Porto fra Oppvekst Barn- og familie til Dok.senteret	70	70	70	70
KR-IKT innsparing ny microsoft lisensavtale	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000
KR-IKT merarbeid nettbrett for HS	400	400	400	400
Busskort	3 600	-	-	-
Retrettsstilling tidligere direktør slutter april 2018	-	-	-579	-579
Statsbudsjettet 2018 - tilskudd til vigsel	49	49	49	49
Digitaliseringsprosjektet KS	1 800			
Vigsel driftskostnader	200	200	200	200
Overføring av flerkulturell stilling til Helse- og sosialsektoren	-960	-960	-960	-960
Sum endringer	110	-1 991	-8 339	-4 839

6.4.2 Politisk virksomhet

Tjenesten omfatter kommunestyre- og fylkestingsvalget, samt Stortings- og sametingsvalget, annethvert år. Drift av politisk sekretariat inngår også i denne tjenesten. Budsjettet betjener forhåndsstemmemottak samt ordinær valgavvikling for nærmere 60.000 manntallsførte velgere. I denne planperioden avvikles det kommunevalg i 2019 og stortingsvalg i 2021.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	I 2018-kroner			
			HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Politisk virksomhet	15 472	19 046	15 392	19 979	16 378	20 788
Sum	15 472	19 046	15 392	19 979	16 378	20 788

Endringer fra 2017 til 2018 skyldes rammetrekk, når det ikke er Kommune- eller Stortingsvalg annethvert år.

6.4.3 Administrasjon

Tjenesten omfatter administrasjon og overordnet ledelse, servicetjenester inkl. bevillingskontor, lærlingetjenesten, tillitsvalgtordninger, bedriftshelsetjenesten, it-tjenester, trykkeri, dokumentarkiv, advokattjenester, informasjon og kommunikasjon.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2016	Budsjett 2017	I 2018-kroner			
			HP 2018	HP 2019	HP 2020	HP 2021
Felles led./adm.	117 832	142 767	149 947	143 267	140 348	139 525
Sum	117 832	142 767	149 947	143 267	140 348	139 525

Endringene på totalt 7,180 mill. kr fra 2017 til 2018 skyldes i hovedsak pris- og lønnsendringer, samt budsjettmidler til busskort for studenter for 1. halvår 2018.

6.4.4 Oppfølging av kommuneplanens satsingsområder

Kompetanse for verdiskaping				
Retningsmål i kommuneplanen:				
1. Kristiansand er en ledende kompetanseby hvor innbyggerne utvikler og anvender sin kompetanse.				
2. Kristiansand har et variert og innovativt næringsliv.				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2018	Mål 2019–21
1	Færre ungdom faller utenfor utdanning og arbeidsliv. (aldersgruppen 18-24 år)			
	Indikatorer:			
	1. Legge til rette for praksisplasser for unge mellom 18-24 år		120	120
	2. Legge til rette for praksisplasser for unge mellom 24-35 år		40	40
	3. Antall lærlingeplasser er økt.	117	130	130

Deltakelse og tilhørighet Retningsmål i kommuneplanen: 1. I Kristiansand lever alle barn og unge et liv under forhold som fremmer verdighet, tilhørighet, mestring og deltakelse i fellesskapet. 2. Innbyggerne er aktive deltakere i lokalsamfunn og arbeidsliv 3. Innbyggerne har mulighet til å ivareta egen helse, trivsel og livskvalitet.				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2018	Mål 2019-21
1	Selvbetjening på nett for innbyggere og næringsliv er økt <u>Indikator:</u> 1. Antall digitale skjema på nett som er integrert med fagsystem og bruker ID-porten	5	10	15
2	Gode selvbetjeningsløsninger for innsyn i kommunens saksfelt <u>Indikatorer:</u> 1. Innsyn via handlekurv i offentlig journal - antall fagsystemer med integrasjon til kommunens sak/arkivsystem* 2. Innsyn i fulltekstdokumenter - antall innsynsløsninger der publikum kan hente ut saker eller dokumenter i fulltekst	2 2	3 3	3 6

6.5 Investeringsbudsjett

Tall i 1000 kr				I løpende kroner			
Investeringsprosjekter	Prosjekt kostnad	2018-2021		2018	2019	2020	2021
		Sum	Inntekt				
IT kapasitet og sikkerhet	Løpende	8 000		2 000	2 000	2 000	2 000
Digitalisering	12 000	9 000		3 000	2 000	2 000	2 000
IKT-Dokumentsenteret-oppgradering	1 200	1 200		300	300	300	300
KRK-IKT oppgradering/utvikling	12 350	11 300		2 850	2 850	2 800	2 800
Kvalitetssystem/avvikssystem		338		338			
Digitalisering - fordeles sektorer		20 000		5 000	5 000	5 000	5 000
Nytt vigselsrom i Rådhuskvartalet		1 250		1 250			
Sum		51 088		14 738	12 150	12 100	12 100

IT kapasitet og sikkerhet

Prosjektet benyttes til nødvendige tiltak for å bringe den tekniske infrastrukturen opp på gjeldende standarder. Det omfatter blant annet oppgraderinger av datanettet, kapasitetsøkninger i serverparken og ulike sikkerhetstiltak. Noen av tiltakene er i tråd med planlagte behov, mens andre behov igjen kommer som en følge av akutte hendelser.

Digitalisering

Programmet skal bidra til økt selvbetjening på nett for innbyggere og næringsliv, ved økt digitalisering, integrering med fagsystem og gi tilgjengelighet via ID-porten.

Digitaliseringsprogrammet er blant annet benyttet til delfinansiering av ny kommuneportal, utrulling av SvarUT løsningen, etablering av en IT-arkitektur og MinSide. Programmet har også finansiert nytt styringssystem for informasjonssikkerhet i Teknisk sektor.

Videre avsetning av midler vil skje gjennom søknader knyttet til Digitaliseringsprogrammet, der hvert prosjekt finansieres og skilles ut som selvstendige investeringsprosjekter.

IKT-Dokumentsenteret-oppgradering

Det er nødvendig med årlig oppgradering av sak/arkivsystemet da leverandøren tilfører nye moduler med eksempelvis automatisering av arbeidsprosesser som krever nyeste versjoner.

KRK-IKT oppgradering/utvikling

Prosjektet omfatter ulike oppgraderings-/reinvesteringstiltak som blant annet skal gi bedre styring av trafikken mot serverne til Helse og sosialsektorens nettverk og reinvestering i dagens back-up løsning. Bevilgningen skal dekke reinvestering i dagens Sharepoint-løsning som passerer 5 års levetid i 2017, og må oppgraderes til nye versjoner. Dette har betydning for funksjonalitet i Sharepoint, Exchange og Office. I tillegg vil investeringsprosjektet bidra til en nødvendig oppgradering i kommunens datarom.

Kvalitetssystem/avvikssystem

Organisasjonssektoren har ansvar for å etablere et kvalitetssystem med avvikshåndtering for hele kommuneorganisasjonen. Tilleggsbevilgningen på 338.000 kr tilføres eksisterende investeringsprosjekt 4600060. Samlet investeringskostnad kommer på 570.000 kr.

Digitalisering - fordeles sektorer

Rådmannen ser behov for å styrke satsingen på videre digitalisering av tjenestetilbudet for innbyggerne, og det er mange ulike prosjekter som må prioriteres og igangsettes i organisasjonen. Det er blant annet viktig å bidra til at Helse- og sosialsektoren lykkes og får utnyttet potensialet som ligger i trygghets- og helseteknologi. Det er også behov for å utvikle bedre digital kompetanse for ansatte og ledere, og utvikle mer effektiv kommunikasjon av tjenester på Servicetorget.

Nytt vigselsrom i Rådhuskvartalet

Etter rådmannens vurdering er det beste alternativet at deler av 1. etasje i Rådhuskvartalet bygges om til vigselsrom. Hovedårsaken til dette er krav til universell utforming og allmenn tilgjengelighet. Arealet som skal disponeres er en del av «museums/utstillingsområdet». I ombyggingsperioden skal møterommet «Else Marie Jacobsen» benyttes som vigselsrom.

Kostnadskalkylen som foreligger er en investeringskostnad på 1,25 mill. kr:

- ombygging, tilpasninger, belysning, rigg, drift, arkitekt, mm. 900 000 kr
- møblering og interiør 200 000 kr
- diverse innredning/utstyr 100 000 kr
- følgekostnad for flytting av utstilling 50 000 kr

Organisasjonssektoren tilføres 0,75 mill. kr i investeringsbudsjettet i 2018 og 0,5 mill. kr brukes av sektorens disposisjonsfond 2018.

6.6 Oppfølging av verbalforslag

Kilde	Vedtak	Følges opp	Frist
Verbalvedtak AP/MDG/SV/Rødt sektor 6	Bystyret ber administrasjonen om en sak der seksuell trakassering og uønsket adferd i kommunen drøftes. Saken skal vise hvilke tiltak kommunen som arbeidsgiver har igangsatt for å forebygge og avdekke, og skal reise forslag på hvordan kommunen skal jobbe for å ytterligere forebygge og forhindre seksuell trakassering og uønsket oppmerksomhet/adferd.	Sak fremmes for behandling i bystyret.	Vår 2018

7. UTENOMSEKTORIELLE FORHOLD SEKTOR 9

7.1 Skatt på formue og inntekt

Brutto skatteinntang for kommunen påvirkes av skatteregler, lønnsnivå, næringssammensetning og sysselsetting.

Den kommunale skattøren for personlig skattytere er uendret på 11,8 pst. i 2018.

Skatteanslag for neste år er basert på 2 hovedforutsetninger:

1. Forventet skatteinntang i 2017.
2. Forventet vekst fra 2017 til 2018.

Forventet skatteinntang 2017

I Revidert nasjonalbudsjett 2017 (Meld. St. 2 (2016–2017)) ble realveksten i kommunesektorens samlede inntekter i 2017 anslått til 2,3 mrd. kroner, mens frie inntekter viste en realnedgang på 1,5 mrd. kroner på grunn av ekstraordinært høye skatteinntekter i 2016. Anslaget for kommunesektorens skatteinntekter ble nedjustert med 0,7 mrd. kroner. Ny informasjon om skatteinntangen tyder på at kommunenes skatteinntekter i 2017 blir 3,2 mrd. kroner høyere enn lagt til grunn i Revidert nasjonalbudsjett 2017. Det ble lagt til grunn en skatteøkning for Kristiansand kommune på 1,3 % fra 2016 til 2017 i forslag til 2. tertialrapport.

Skatteanslaget hos oss er i 2017 betydelig lavere enn anslaget på landsbasis som er en vekst på 3,2 %. Dette betyr at vi har lagt til grunn et betydelig lavere nivå i frie inntekter enn departementets beregninger for 2017 i forbindelse med statsbudsjettforslaget for 2018. Ved utgangen av august er skatteøkningen på 1,5 % i Kristiansand kommune og på landsbasis en økning på 4,0 %. Pr. innbygger er vår vekst 2,5 %-poeng lavere enn landet pr. august. Det knytter seg usikkerhet til skatteavregningen for 2016, men en foreløpig vurdering tilsier at oppgjøret vil bli gunstig for kommunen. I forutsetningene for skatteanslaget for 2018, legges det til grunn at kommunen får en nominell vekst på 1,4 % i 2017.

Forventet vekst fra 2017 til 2018

I statsbudsjettet forutsettes at kommunene får en skattevekst på 2,4 % i 2018 fra det forhøyede anslaget for 2017. Rådmannen legger til grunn 0,4 %-poeng lavere skattevekst pr. innbygger enn statens anslag for vekst fra 2017 til 2018. Det er forutsatt at kommunen sakker ytterligere akterut fra forutsatt 90 % i skatteinntang pr. innbygger i 2017 til 89,6 % i 2018. Videre i perioden er dette nivået videreført. Dette til tross for at erfaringene fra de senere år burde tilsi at skatteanslaget burde vært satt lavere enn landsgjennomsnittet pr. innbygger. Dersom nivået skulle falle ytterligere, har det imidlertid ikke så store økonomiske konsekvenser, da inntektsutjevningen dekker om lag 95 % når nivået er under 90 %.

Hele 1000 kr fast pris	2017*	2018	2019	2020	2021
Inntekts- og formuesskatt	*2 364 735	2 418 013	2 449 887	2 483 572	2 517 069

*Anslag for 2017 i 2017 -pris.

7.2 Eiendomsskatt

Bystyret har i forbindelse med de senere handlingsprogrammene vedtatt en gradvis nedtrapping av inntektene fra eiendomsskatt ved å redusere promillesatsen. Det ligger foreløpig an til at kommunen får en merinntekt på drøyt 1 mill. kr i forhold til det budsjetterte beløpet for 2017.

For å følge opp vedtatt handlingsprogram, foreslo rådmannen å redusere promillesatsen fra 6,1 i 2017 med årlig 0,1 poeng. Promillesatsen i 2021 blir da 5,7. Bystyret vedtok å sette satsen til 5,8 promille fra 2018 til 2020 og 5,7 promille i 2021. Det anslås om lag 1,5 % volumvekst årlig på grunn av generell byggevirkksomhet. Dette tilsvarer 4 mill. kr i årlig vekst.

Reelle inntekter reduseres betydelig, da tilveksten på 1,5 % er lavere enn forutsatt prisvekst på 2,5 %. Reduksjonen i realverdi ventes å være 21 mill. kr fra 2018 til 2021 forutsatt ovennevnte årlige volumvekst og redusert promillesats.

Regjeringen varsler i statsbudsjettet flere innstramminger i kommunenes muligheter til å skrive ut eiendomsskatt fra 2019 blant annet når det gjelder produksjonsutstyr knyttet til verker og bruk. I rådmannens opprinnelige forslag var det ikke tatt hensyn til dette, da en ikke hadde konkrete opplysninger om overgangsregler. I rådmannens tilleggsinnstilling ble skatten redusert med 1,5 mill. kr årlig fra 2019.

Av samlet eiendomsskatt kommer ca. 75 % fra boliger og fritidseiendommer.

I 1000 kr	2017	2018	2019	2020	2021
Eiendomsskatt vedtatt forrige HP 2017-20 løpende pris	275 100	274 700	274 100	273 500	
Eiendomsskatt løpende pris HP 2018-21 (opprinnelig forslag)		274 600	274 100	273 500	272 800
I faste 2018- priser vedtatt		265 600	261 415	257 321	248 822

Promillesatsen fastsettes til 5,8 i 2018 - 2020 og 5,7 i 2021. Reduksjonen i realverdi ventes å være 17 mill. kr fra 2018 til 2021.

7.3 Statlig rammetilskudd

I 2018 vil det som tidligere år gjøres en rekke korrigeringer i rammetilskuddet for endringer i oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivå, regelendringer, innlemminger av øremerkede tilskudd med videre. I rammetilskuddet for 2018 er følgende elementer/endringer lagt inn eller trukket ut.

I 1000 kr

Korreksjoner i rammetilskuddet - landet	I 1000 kr
Endringer i finansiering, herunder innlemminger i rammetilskuddet	
Boligsosialt kompetansetilskudd	15 500
Boligsosiale tilskudd	28 500
Helsenett, ny finansieringsmodell	-32 600
Tilskudd til flere barnehagelærere, helårseffekt	247 200
Korreksjoner	
Økte kommunale barnehageutgifter som følge av botidskrav for kontantstøtte, helårseffekt	18 500
Reduserte kommunale barnehageutgifter som følge av økt kontantstøtte, helårseffekt	-127 900
Økt inntektsgrense, gratis kjernetid, helårseffekt	7 900
Tidlig innsats - overgang barnehage - skole	20 000
Økt foreldrebetaling i barnehage med 110 kr/mnd.	-301 500
Vigsler, ansvaret blir overført til kommunene	3 000
Servicehunder	-5 000
Forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenesten	-7 800
Skjønnstilskudd, engangsbevilgning i 2017 for plasser for enslige mindreårige flyktninger som ikke ble tatt i bruk	-20 500
Statlige og private skoler, økning i elevtall	-137 800
Sum innlemminger og korreksjoner	-292 500

Under følger en kort omtale av endringene. Kommentarene er sitert fra forslaget til statsbudsjett.

Boligsosialt kompetansetilskudd

I statsbudsjettet for 2017 ble deler av det boligsosiale kompetansetilskuddet innlemmet i rammetilskuddet til kommunene. Det foreslås å innlemme ytterligere 15,5 mill. kroner i rammetilskuddet til kommunene i 2018.

Tilskudd til boligsosialt arbeid

I statsbudsjettet for 2017 ble det innlemmet 10 mill. kroner knyttet til boligsosiale tiltak i rammetilskuddet til kommunene. Det foreslås å innlemme ytterligere 28,5 mill. kroner i rammetilskuddet til kommunene i 2018.

Helsenett, ny finansieringsmodell

Kommunene betaler en årlig kontingent for å være tilknyttet helsenettet som er en sikker digital arena for alle aktører i helsesektoren. Dette gjøres i dag gjennom månedlige innbetalinger fra den enkelte kommune til Norsk Helsenett SF. For å forenkle og effektivisere betalingen foreslås det å overføre 32,6 mill. kroner, tilsvarende kommunenes samlede kontingent, fra rammetilskuddet til kommunene.

Tilskudd til flere barnehagelærere, helårseffekt

Ved behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2017 ble det øremerkede tilskuddet til flere barnehagelærere på Kunnskapsdepartementets budsjett innlemmet i rammetilskuddet til kommunene. Endringen får helårseffekt i 2018, og det foreslås derfor å innlemme ytterligere 247,2 mill. kr. Det er lagt opp til at midlene skal finansiere en skjerpet pedagognorm som etter planen skal tre i kraft 1. august 2018.

Økte kommunale barnehageutgifter som følge av botidskrav for kontantstøtte, helårseffekt

Det ble fra 1. juli 2017 innført et krav om fem års botid for rett til kontantstøtte. Endringen vil kunne øke etterspørselen etter barnehageplass. Det foreslås at rammetilskuddet til kommunene økes med 18,5 mill. kr som kompensasjon for helårseffekten.

Reduserte kommunale barnehageutgifter som følge av økt kontantstøtte, helårseffekt

Ved behandlingen av statsbudsjettet for 2017 ble det besluttet å øke kontantstøtten til 7 500 kr fra 1. august 2017, noe som medfører en reduksjon i etterspørselen etter barnehageplass. Endringen får helårseffekt i 2018, og det foreslås derfor å redusere rammetilskuddet til kommunene med 127,9 mill. kr.

Økt inntektsgrense for gratis kjernetid i barnehage, helårseffekt

I forbindelse med behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2017 ble det vedtatt å øke inntektsgrensen for gratis kjernetid i barnehagen fra 428 000 kr til 450 000 kr med virkning fra 1. august 2017. For å kompensere kommunene for helårseffekten foreslås det å øke rammetilskuddet med 7,9 mill. kr i 2018.

Tidlig innsats – overgang mellom barnehage og skole

Regjeringen har sendt på høring et forslag om å lovfeste en plikt for barnehage- og skoleeiere til å samarbeide om overgangen mellom barnehage og skole. Det foreslås å kompensere kommunene gjennom en økning i rammetilskuddet på 20 mill. kr i 2018.

Økt foreldrebetaling i barnehage med 110 kroner pr. måned

Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2018 å øke maksimalprisen for en heltidsplass i barnehage med 110 kr pr. måned utover forventet prisstigning fra 1. januar 2018. Som følge av dette reduseres rammetilskuddet til kommunene med 301,5 mill. kr.

Vigselsmyndighet, ansvaret overføres til kommunene

Myndigheten til å foreta vigsler overføres fra domstolene til kommunene fra 1. januar 2018. Som følge av dette foreslås det å overføre 3 mill. kr fra Justis- og beredskapsdepartementets budsjett til rammetilskuddet til kommunene.

Servicehunder

Det foreslås å innføre en permanent ordning for servicehunder i offentlig regi finansiert over Arbeids- og sosialdepartementets budsjett. Som følge av dette reduseres rammetilskuddet til kommunene med 5 mill. kr i 2018.

Forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenesten

Fra 1. mai 2016 ble det satt i gang et forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenestene i seks kommuner. Forsøkskommunene får tilskudd til omsorgstjenesten som øremerket tilskudd og ikke som rammetilskudd. Forsøket finansieres ved at midler er trukket ut av forsøkskommunenes innbyggertilskudd og overført til Helse- og omsorgsdepartementets budsjett. Det er forutsatt at uttrekket av innbyggertilskuddet hvert år skal økes tilsvarende den andelen av veksten i kommunenes frie inntekter som skal kompensere for demografiske endringer. Uttrekket øker med 7,8 mill. kr i 2018.

Skjønnstilskudd, engangsbevilgning i 2017 for plasser for enslige mindreårige flyktninger som ikke ble tatt i bruk

Ved behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2017 vedtok Stortinget en bevilgning på 20 mill. kr over skjønnstilskuddet til kommuner som hadde opprettet plasser til bosetting av enslige mindreårige flyktninger, men hvor plassene ikke ble tatt i bruk. Bevilgningen var en engangssum i 2017, og det foreslås å redusere skjønnstilskuddet med 20,5 mill. kr i 2018.

Statlige og private skoler, økning i elevtall

Som følge av økt antall elever i statlige og private skoler foreslås det å redusere rammetilskuddet til kommunene med 137,8 mill. kr og rammetilskuddet til fylkeskommunene med 59 mill. kr.

I 1000 kr

Tekst	2017 oppr	2018	Differanse	Prosent
Fast del	2 023 985	2 147 777	101 592	6,1
Skjønn	9 050	9 180	130	1,4
Inntektsutjevning	94 845	139 014	44 169	46,6
Sum rammetilskudd	2 127 880	2 295 971	144 891	7,9

Basert på statsbudsjettets forutsetninger og egne vurderinger for skattevekst får Kristiansand kommune et rammetilskudd på 2.296,0 mill. kr i 2018. I tilleggsmidlingene ble rammetilskuddet forutsatt økt med 23,2 mill. kr i 2018 som følge av høy befolkningsvekst i 3. kvartal 2017.

Korrigert for oppgaveendringer er tilskuddet i 2018 reelt ubetydelig lavere enn angitt i tabellen ovenfor.

Fast del

Den faste delen av inntektssystemet øker med 6,1 %. Utgiftsutjevningen (trekket) reduseres med 8,3 mill. kr fra 2017 til 2018 som følge av at utgiftsbehovet er beregnet til 98,79 % av landsgjennomsnittet mot 98,59 % for 2017.

For Kristiansand kommune er det ingen store enkeltendringer fra 2018 når det gjelder korreksjoner i rammetilskuddet.

Ordinære skjønnsmidler

Skjønnsmidlene til Kristiansand er økt fra 9,050 mill. kr i 2017 til 9,180 mill. kr i 2018. Her er prosjektmidlene holdt utenfor. Det forutsettes at samme beløp videreføres i hele perioden.

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder har holdt igjen en del av skjønnsmidlene til fordeling i løpet av budsjettåret. Embetet har for 2018 fått en felles tildeling til kommunene i begge fylkene. Summen som er holdt tilbake utgjør 11,9 mill. kr. Av dette er 2,9 mill. kr avsatt til uforutsett. Dersom det ikke oppstår ekstraordinære hendelser vil disse midlene fordeles med et likt kronebeløp pr. innbygger til de kommunene som mottar skjønn. Resterende midler er avsatt til prosjektskjønn og utgjør 9 mill. kr. Det legges som tidligere år til grunn at Kristiansand kommune/Knutepunkt Sørlandet får en stor del av tilbakeholdt beløp, men vil først innarbeide tilskuddet i forbindelse med første tertialrapport.

Inntektsutjevning

Kristiansand kommune forventet opprinnelig å få en positiv netto inntektsutjevning på 94,8 mill. kr i 2017. Etter betydelige korreksjoner i løpet av året, ventes inntektsutjevningen å bli 124,2 mill. kr. I perioden ventes inntektsutjevningen å øke fra 139,0 mill. kr i 2018 til 144,7 mill. kr i 2021.

Tilskudd til kommuner med høy befolkningsvekst

For 2018 blir tilskuddet gitt til kommuner som har hatt en gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst på 1,4 % eller mer de siste 3 årene. 422,4 mill. kr foreslås fordelt gjennom dette tilskuddet i 2017 (441 mill. kr i 2016). Satsen for 2018 er 57 191 kr pr. nye innbygger utover vekstgrensen. I 2017 mottar kommunen veksttilskudd med 7,2 mill. kr. Med de befolkningsprognosene rådmannen har lagt til grunn, vil kommunen ikke få veksttilskudd i handlingsprogramperioden, da befolkningsveksten ikke forventes å bli tilstrekkelig høy.

Forutsetninger – befolkningsvekst og endringer i utgiftsutjevningen

Det er innarbeidet befolkningsprognoser for kommunen og for landet. Siden Kristiansand kommune forventer en vekst i befolkningen som er noe over landsgjennomsnittet fra 2018, vil kommunen få en økning i innbyggertilskuddet som er høyere enn for landet for øvrig fra 2018. Forskjellen mellom landet og Kristiansand er imidlertid liten.

Kostnadsindeksen:

Tekst	2017	2018	2019	2020	2021
Kostnadsindeks	0,9859	0,9879	0,9886	0,9902	0,9923

Befolkningsprognoser:

Tekst	2017	2018	2019	2020	2021
Kristiansand	89 268	90 271	91 241	92 194	93 119
Endring i % gj.snitt pr. år Kr.sand (siste 3 år)	1,54	1,26	1,07	1,04	1,08
Landet	5 258 317	5 299 961	5 345 592	5 386 352	5 425 982
Årlig vekst landet	0,85 %	0,79 %	0,86 %	0,76 %	0,74 %

Befolkningsprognosene er imidlertid usikre, da de bygger på eldre prognoser utarbeidet av SSB i 2016. Befolkningsstatistikken pr. 1. halvår 2017 viser høyere veksttall hos oss enn landssnittet. Svakere utvikling i befolkningsveksten kan slå ut i lavere frie inntekter enn det som er lagt til grunn i rådmannens forslag.

Kristiansand kommune får høyere andel av landets rammetilskudd fordi kommunen relativt sett blir noe dyrere å drifte enn landsnittet i løpet av perioden. Kostnadsindeksen går også noe opp i 2018 isolert. De største endringene fra 2017 til 2021 gjelder økt utgiftsbehov fordi elevtallet og antall eldre over 90 år øker.

Økning i frie inntekter fra 2017 til 2018 utgjør 4,2 % for Kristiansand kommune. Basert på lønns- og prisvekst på 2,6 % blir reell vekst 1,6 %.

Forventet vekst i frie inntekter 2018 til 2021

Det er lagt til grunn en realvekst i frie inntekter på ca. 1,2 % på landsnivå hvert år fra og med 2019. Den er beløpsmessig fordelt likt på skatt og rammetilskuddet. Dette vekstanslaget er noe lavere enn vi tidligere har lagt til grunn og er bevisst lagt forsiktig som følge av usikkerhet omkring befolkningsveksten og regjeringens signaler om strammere kommuneøkonomi.

Inntektsgarantiordningen (INGAR) skal sikre at ingen kommuner har en beregnet vekst i rammetilskuddet fra ett år til det neste som er lavere enn 400 kroner pr. innbygger under beregnet vekst på landsbasis, før finansiering av selve ordningen. Ordningen blir finansiert ved et likt trekk pr. innbygger med 71 kr. fra alle landets kommuner. I rådmannens forslag er det lagt inn trekk med 6,4 mill. kr i 2018, 4,5 mill. kr i 2019, 3,7 mill. kr i årene 2020 og 2021.

For Kristiansand kommune medfører bystyrets vedtak samlet en vekst i frie inntekter på 1,3 % i 2019, 1,5 % i 2020 og 1,7 % i 2021.

Oppsummering – rammetilskuddet

I 1000 kr

Tekst	2018	2019	2020	2021
Fast del	2 147 777	2 176 157	2 210 992	2 258 008
Skjønn	9 180	9 180	9 180	9 180
Inntektsutjevning	139 014	140 846	142 783	144 708
Sum rammetilskudd	2 295 971	2 326 183	2 362 955	2 411 896

Nye Kristiansand kommune vil motta reformstøtte fra Staten med 31,5 mill. kr i 2020. Støtten gis til sammenslåtte kommuner og kan benyttes til formål som den nye kommunen selv anser som hensiktsmessig. Støtten utbetales til den nye kommunen når sammenslåingen trer i kraft og kommer i tillegg til rådmannens forslag.

7.4 Momskompensasjon

Momskompensasjonsordningen ble utvidet fra og med 2004. Kommunesektoren fikk et trekk i rammetilskuddet tilsvarende forventet økning i momskompensasjonen. Momskompensasjon for driftsutgiftene er innarbeidet i sektorenes driftsrammer. Samlet sett var dette i 2016 på 126,4 mill. kr. Fra 2014 føres all merverdiavgiftskompensasjon fra investeringer direkte til finansiering av investeringer. Ordningen er derfor nærmere omtalt i kapittel 7.13.

7.5 Tilskudd til renter og avdrag

Regjeringen har gjennom statsbudsjettet satt av midler gjennom Husbanken til rentekompensasjon til kommunale investeringer i helse og omsorgsboliger, renovering av skole og kirkebygg. Ordningen går ut på at kommunene etter søknad presenterer prosjekter som godkjennes og danner grunnlag for kompensasjon. Rentekompensasjonen tilsvarer renteutgifter på et serielån med løpetid mellom 20 og 30 år, avhengig av type bygg, med en rente tilsvarende basisrenten i Husbanken til enhver tid. Denne renten blir i november 2017 ca. 1,6 %. Rådmannen har beregnet tilskuddsbeløp basert på en rentesats fra 1,7 % i 2018 stigende til 2,0 % i 2021. Selve låneopptaket knyttet til investeringsprosjekter som omfattes av tilskuddsordningene, forutsettes imidlertid å skje etter ordinær maksimal nedbetalingstid.

Skolesatsing Opprustning av skole- og svømmeanlegg

Det ble i 2002 etablert en statlig finansieringsordning for opprustning av skoleanlegg.

Kristiansand kommune har dokumentert utgifter knyttet til prosjekter som kommer inn under ordningen for hele vår tildelte andel på 186,4 mill. kr. Ordningen gjelder for Ve, Oddemarka og Karuss. Samlet grunnlag for rentekompensasjon i 2018 er 59,8 mill. kr for disse tre skolene.

Rentetilskudd beregnes over 20 år beregnet med avdragsfrihet i 5 år.

Stortinget har fra 2009 vedtatt en ny finansieringsordning som omfatter skoler og svømmeanlegg. Investeringsrammen var i 2009 3 mrd. kr for landet, og denne skal trappes opp til 15 mrd. kr over 8 år. Omfanget på den nye ordningen er dermed den samme som for ordningen fra 2002, og betingelsene er i hovedsak de samme. Hele investeringsrammen på 15 mrd. kr ble faset inn i budsjettet for 2016.

Kommunen har fått godkjenning i forhold til rentekompensasjonsordningen for 2009 på Havlimyra, Solholmen og Sjøstrand skoler. Samlet grunnlag for rentekompensasjon i 2018 er 149,5 mill. kr for disse tre skolene.

Kirkebygg – opprustning

Stortinget vedtok i statsbudsjettet for 2005 en ekstraordinær innsats for å sette i stand kirkebygg. Midlene skal gå til sikring og bevaring av kirkebygg, kirkens utsmykning og inventar. I statsbudsjettet foreslås bevilget 33,3 mill. kr som vil gå til å dekke renteutgifter for investeringsrammene det er gitt tilsagn om i perioden 2005–2016. I forslaget til statsbudsjett er det ikke foreslått ny investeringsramme for 2018.

Kristiansand kommune har tidligere fått godkjent prosjekter tilsvarende 5,8 mill. kr knyttet til opprustning av Domkirken, Grim kirke, Hånes kirke og Hellemyr kirke. I 2011 er ytterligere to prosjekter vedr Kristiansand domkirke godkjent med til sammen 1,035 mill. kr og Hånes kirke med 2,289 mill. kr. I 2012 er Torridal kirke godkjent med 8,3 mill. kr. Her har menigheten selv finansiert 20,3 % av investeringen, slik at tilsvarende andel av rentekompensasjonen skal overføres til menigheten. I 2014 er Domkirken godkjent med ytterligere 15 mill. kr. I 2015 ble nytt handicaptoalett Tveit kirke tatt inn med kr 120.000. Fra 2020 vil Flekkerøy kirke komme inn med et grunnlag på 22,2 mill. kr.

Kompensasjonstilskudd - sykehjemsplasser og omsorgsboliger

Rest investeringsgrunnlag pr. 31.12.17 for tilskuddsberegningen i 2018 vil være 127,3 mill. kr. Denne ordningen ble i 2008 erstattet av ordningen med investeringstilskudd, se nedenfor. Det kommer derfor ikke lenger inn nye plasser i grunnlaget for beregning av tilskudd.

Investeringstilskudd for sykehjem og omsorgsboliger

Investeringstilskuddet til heldøgns omsorgsplasser ble i 2014 styrket betydelig for å gi kommunene bedre muligheter til å fornye og øke tilbudet av omsorgsplasser for personer med behov for heldøgns helse- og omsorgstjenester, uavhengig av alder, diagnose eller funksjonsnedsettelse. Tilsagnsrammen de siste fire årene har også ligget høyt på henholdsvis 2500 plasser i perioden 2014–2016 og 3100 plasser i 2017. I årene som kommer vil det være behov for å øke kapasiteten av heldøgns omsorgsplasser i kommunene. Stortinget har derfor vedtatt å endre investeringstilskuddet til heldøgns omsorgsplasser f.o.m. 2021 til kun å omfatte plasser som gir netto tilvekst. Det er vedtatt en overgangsordning for perioden 2017–2020. I denne perioden kan deler av tilskuddet også benyttes til å fornye eksisterende bygningsmasse gjennom utskifting og renovering. Det foreslås bevilget 152,5 mill. kr som første års utbetaling av innvilgede tilskudd i 2018. I budsjettet for 2018 legges det til rette for å gi tilsagn om tilskudd til om lag 1800 plasser, hvorav 40 prosent er øremerket netto tilvekst av nye plasser.

Regjeringen foreslår videre at den maksimale anleggskostnaden i ordningen økes med 94 000 kr til 3,690 mill. kr. De maksimale tilskuddssatsene er 1,661 mill. kr for omsorgsboliger og 2,030 mill. kr for sykehjemsplasser. Disse satsene gjelder for pressområdekommunene herunder Kristiansand kommune.

Oppsummering

I 1000 kr	2018	2019	2020	2021
Tilskudd til renter og avdrag, skoleutbygging	-3 559	-3 377	-3 151	-2 881
Tilskudd til renter og avdrag, omsorg	-10 912	-10 881	-10 834	-10 769
Tilskudd til renter og avdrag, kirke	-469	-467	-884	-897
Sum	-14 940	-14 725	-14 868	-14 547

7.6 Integreringstilskuddet

Kommunen får i en 5 års periode en fast sum for hver flyktning og person med oppholdstillatelse på humanitært grunnlag (HG-status) som bosettes i kommunen. Integreringstilskuddet skal medvirke til rask og god bosetting, og målet er at de bosatte etter hvert skal komme seg i jobb og greie seg selv. Alle kommuner som tar imot flyktninger får tilskudd etter samme satsstruktur og nivå.

Med grunnlag i de tilskuddssatser som er foreslått i statsbudsjettet, samt ovennevnte forutsetning om mottak, vil kommunens tilskudd utvikle seg som følger de neste fire årene (minus= inntekt):

Bosettinger	Satser for 1.1.2017 (kr)	Satser for 1.1.2018 (kr)	Endring i kr	Endring i %
År 1 (enslige voksne)	235 000	237 000	2 000	0,9 %
År 1 (andre voksne)	185 000	187 000	2 000	1,1 %
År 1 (enslige mindreårige)	185 000	187 000	2 000	1,1 %
År 1 (barn)	185 000	187 000	2 000	1,1 %
År 2	230 000	239 000	9 000	3,9 %
År 3	167 000	171 000	4 000	2,4 %
År 4	84 000	85 500	1 500	1,8 %
År 5	70 500	71 600	1 100	1,6 %
Sum voksne enslige	786 500	804 100	17 600	2,2 %
Sum voksne	736 500	754 100	17 600	2,4 %
Sum enslige mindreårige	736 500	754 100	17 600	2,4 %
Sum barn	736 500	754 000	17 600	2,4 %

Satsene er i perioden økt med 17 600 kr over fem år både for voksne og for barn.

Voksensatsen (ekskl. enslige) og barnesatsen som vi samlet får for bosatte flyktninger pr. 2018 er økt med 2,4 % i forhold til satsen pr.1.1.2017. Med en deflator på 2,6 % gir dette en realnedgang på 0,2 % poeng på tilskuddet. Satsen for enslige voksne har økt med 2,2 % og gir en realnedgang på 0,4 % poeng.

Det legges til grunn at Kristiansand kommune mottar 95 personer hvert år i perioden i tillegg til 10 enslig mindreårige. Totalt 105 personer. I tillegg til dette kommer eventuelle familiegjenforeninger. Det er i 2018 budsjettet med 60 familiegjenforeninger.

7.7 Diverse fellesordninger

Kalkulerte utgifter

Det er beregnet en overføring på 12,0 mill. kr fra sektor 5.1 – Teknisk sektor til sektor 9. Beløpet skal dekke kapitalutgifter for investeringer i utstyr innen maskinforvaltningen. Internleie biler er lagt inn med 6,3 mill. kr årlig i faste priser.

Det er beregnet overføring fra småbåthavnregnskapet på 9,9 mill. kr i 2018 fallende til 9,4 mill. kr i slutten av perioden i faste 2018-kroner. Beløpet skal dekke renter og avdrag blant annet etter at innskuddene ble tilbakebetalt i 2006, og erstattet av låneopptak i bykassa.

Premieavvik og pensjonspremie

Premieavviket er differansen mellom den betalbare pensjonspremien og en regnskapsmessig beregnet pensjonskostnad. Fra 2006 beregnes pensjonskostnader etter en fremoverskuende modell. Modellen baserer seg på faglige vurderinger av hva som realistisk kan forventes i fremtiden. Beregningsforutsetningene skal fastsettes forut for budsjettåret.

Budsjettforslaget for 2017 baserer seg på prognoser fra aktuarene for de tre pensjonskassene Kristiansand kommunale pensjonskasse (KKP), Kommunal landspensjonskasse (KLP) og Statens pensjonskasse (SPK).

For årene fra 2012 - 2014 inndeckes premieavviket som ble opparbeidet fra og med 2011, over 10 år i stedet for 15 år slik reglene var tidligere. Fra 2015 inndeckes premieavviket som opparbeides fra og med 2014, over 7 år.

I handlingsprogramperioden er det forutsatt at netto premieavvik minus inndekning av tidligere premieavvik, styrker driftsresultatet med 143,9 mill. kr. For likviditeten er det isolert sett negativt at premieavviket øker og at inndeckningen er lavere enn positivt premieavvik i hele perioden. Ideelt sett burde alt tidligere netto premieavvik blitt avsatt til disposisjonsfond for å unngå at likviditeten ble tappet.

Forslaget innebærer at akkumulert premieavvik i handlingsprogramperioden øker med 171,1 mill. kr fra 2017 til 681,3 mill. kr ved utgangen av 2021. For å demme opp mot tapping av likviditeten foreslår rådmannen at hele avviket mellom premieavviket og inndeckningen av tidligere premieavvik, salderes mot det egne fondet. Fondet vil ha en saldo på 437,8 mill. kr ved utgangen av 2021 det vil si at netto belastning på likviditeten vil være 243,5 mill. kr. Dette er i tråd med nivået som ble omtalt i forbindelse med de økonomiske handlingsreglene i bystyresak 118/2016.

I 1000 kr	2017*	2018	2019	2020	2021
Premieavvik	-107 016	-169 345	-171 224	-170 876	-170 497
Amortisert tidligere premieavvik	82 471	95 151	116 897	138 132	160 676
Netto i året	-24 545	-74 194	-54 328	-32 744	-9 822
Akkumulert premieavvik	510 193	584 387	638 714	671 459	681 280
Fond til dekning av premieavvik	266 693	340 886	395 214	427 958	437 780
Akkumulert premieavvik minus fond	243 500	243 500	243 500	243 500	243 500

*Estimat etter 2. tertialrapport

I tillegg er avsatt årlig 1,3 mill. kr i forbindelse med overføringsavtalen og pensjonskontorkostnader.

Premievarsel fra KKP for 2018 innebærer en samlet premie (ordinær premie + estimert reguleringspremie) fra arbeidsgiver på ca. 16,5 % av pensjonsgrunnlaget. Medlemspremien på 2 % og AFP-kostnader med ca. 2,2 % kommer i tillegg. Det endelige premienivået avhenger av lønns- og pensjonsoppgjøret i 2018. Det er lite som skal til av endringer målt mot foreliggende anslag på årslønnsvekst og forventet G-regulering, før dette får konsekvenser for det samlede premienivået som skal innbetales til pensjonskassen. Årslønnsvekst og G-regulering for 2018 er estimert til henholdsvis 3,2 % og 4 % i premievarselet fra KKP.

Kommunen vil i 2018 finansiere premie ut over 15 % fra opparbeidet premiefond med ca. 30 mill. kr. Fondet var på 202,7 mill. kr ved inngangen til 2017, og det påregnes ikke noe belastning mot dette for å dekke inneværende års premie.

Det som ser ut til å være et vedvarende lavt rentenivå tilsier fortsatt begrensede utsikter til store påplussinger i kommunens premiefond i handlingsperioden. Med antakelser som blant annet dekker en forsiktig årslønnsvekst fremover, ser den samlede snittpremien for kommende fireårs-periode ut til å kunne bli i overkant av 17 %. Fremskrivingen av handlingsperioden er gjort med bakgrunn i gjeldende bestands- og forvaltningsvolum i KKP. Lite tyder på at angitte nivåer ikke skal være godt dekkende også etter sammenslåingen med Søgne og Songdalen fra 2020, men avklarende prosesser rundt dette gjenstår.

Det er derfor usikkert hvor mye premiefondet tåler å belastes for å finansiere premie i perioden. Rådmannen har lagt inn noe økt premie fra 2020 med 25 mill. kr i økning og 35 mill. kr i 2021. Denne økningen kan være for beskjedent.

I foreliggende forslag er det budsjettert med premie på 15 % til KLP i 2017 på sektorbudsjettene i hovedsak på helse- og sosialsektoren. Premie utover 15 % er årlig lagt inn 17 mill. kr. Det antas at også KLP i årene fremover får et overskudd som kan benyttes til delvis dekning av premien. Dette vil kunne gi lavere premie, men da også lavere premieavvik.

Premien til SPK ventes å bli 10,8 % i 2018 mot 10,25 % i 2017. Rammene for oppvekstsektoren er korrigert for økningen i premie.

Det er avsatt 16,1 mill. kr i egenkapitaltilskudd til KKP i investeringsdelen i 2018. Dette beløpet er påfølgende år prisjustert med 2,5 % årlig. Det er også foreslått årlige egenkapitaltilskudd til KLP på 2,8 mill. kr i 2018, økende til 3,45 mill. kr i 2021. Dette er nærmere omtalt i punkt 7.13.

Engangsutgifter

Avsetninger til engangsutgifter er tilpasset nivået på utbytte fra aksjeselskaper. Alt utbytte utover 21,0 mill. kr fra Agder Energi forutsettes å bli avsatt til engangsutgifter som ikke bidrar til å heve permanent utgiftsnivå. Unntak for 2018 der utbyttebeløp er sikkert basert på 2016-resultatet. Eksempler på slike engangsutgifter kan være ekstra vedlikehold, eller at det kan overføres fra drift til finansiering av investeringer. I 2018 vil avsetningen bli 3,0 mill. kr økende til 4,0 mill. kr i 2021.

Tilskudd til tros- og livssynssamfunn

Det er innarbeidet bevilgning på 22,4 mill. kr i 2018, 18,9 mill. kr i 2019, 14,4 mill. kr i 2020 og 13,4 mill. kr til dette formålet. Tilskuddet er basert på kommunens drifts- og investeringstilskudd til Den Norske Kirke.

Øvrige forhold sektor 9

Til dekning av stilling ved utløp av åremål er avsatt 1,6 mill. kr i 2018 og 1,7 mill. kr i 2019.

Som tidligere år er det lagt inn en teknisk korreksjon i sektor 9 som følge av at kapitalgrunnlaget for kommunale avgifter ikke prisjusteres. Dette utgjør 2,5 mill. kr i 2019, 5,0 mill. kr i 2020 og 7,5 mill. kr i 2021.

Tilskudd til Kristiansand Boligselskap KF er innarbeidet med 4,9 mill. kr årlig i 2018 og 2019 i faste pris. Fra 2020 er innarbeidet ytterligere økning på kr 500.000.

7.8 Pris og lønnsvekst

I sektorenes rammer for 2018 er det lagt til grunn en samlet pris og lønnsvekst på 2,5 %. I forslaget til statsbudsjett er økningen anslått til 2,6 %. Dette innebærer at det må settes av en sentral pott til senere fordeling på sektorene i 2018 med 5 mill. kr. I tillegg er det avsatt årlig 2,5 mill. kr i reserve til økt lønns- og prisvekst. Samlet avsetning øker dermed fra 7,5 mill. kr i 2018 til 15 mill. kr i 2021.

	Oppr. 2017	2018	Vekt
Lønnsvekst	2,7	3,0	2/3
Varer/tjenester	2,1	1,8	1/3
Deflator	2,5	2,6	

7.9 Kommunale Foretak

Kristiansand Boligselskap KF

Foretaket fremmer egen sak for bystyret og det henvises til denne saken for en mer utfyllende fremstilling.

Investeringer:

Boligselskapet er i handlingsprogramperioden involvert i følgende prosjekter.

I 1000 kr

Løpende priser	Prosjektkostnad	Ferdigstilles
42 omsorgsboliger for eldre, Demenslandsby på Strømme	168 000	2019
6 boliger i bofellesskap for utviklingshemmede på Hellemyr	25 000	2018
Storebølgen – utvidelse med 3 plasser	12 000	2018
Sprinkling av omsorgsboliger og fellesareal i Sømsveien 18	1 200	2018
Sprinkling av høyblokka i kvartal 6	8 000	2018
Ny «Storebølgen» 12 enheter Drift fra 1.1.2020	67 500	2019
6 boliger i bofellesskap for utviklingshemmede Drift fra 1.1.2021	29 800	2020
Oppgradering av utomhusanlegg og fasader som grenser mot demenslandsbyen Strømmeveien 75	2 500	2018
Direkte brannvarslings til brannvesenet for 7 adresser/ 22 boenheter	1 000	2018
Kjøp av 205 serviceboliger Forutsetter frikjøp av tomtene	240 000	2018
Sum	555 000	

Totale investering hvor foretaket er involvert i handlingsplanperioden beløper seg til 555 mill. kr. Den største enkeltinvesteringen i perioden er bygging av 42 omsorgsboliger med en beregnet investering på 168 mill. kr. Det er vedtatt en utvidelse med to boliger fra 40 til 42, som gjør at rammen øker fra 160 mill. kr til 168 mill. kr. Bykassa vil yte et driftstilskudd til Boligselskapet tilsvarende den økte belastningen i driftsbudsjettet for bygging av to boliger flere enn opprinnelig vedtatt.

I budsjettet legger man også inn plan om å kjøpe 205 serviceboliger som man har fått tilbud å kjøpe fra Kristiansand boligstiftelse. Boligene vil disponeres av den enkelte leietaker i henhold til gjeldende leiekontrakt og selges fortløpende når de blir ledige. Bykassa vil bidra med et driftstilskudd slik at driftsresultat til Boligselskapet ikke påvirkes negativt ved opptak av ny gjeld. Etter hvert som leilighetene selges ut og gjelden nedbetales skal dette driftstilskuddet tilbakebetales til bykassa.

De samlede finansieringene i perioden finansieres med salg av anleggsmidler (136,5 mill. kr), momskompensasjon (51,4 mill. kr), tilskudd fra Husbanken (110,8 mill. kr) og nye låneopptak (323,3 mill. kr).

Kristiansand Boligselskaps gjeld er på ca. 1 006 mill. kr ved inngangen til handlingsprogramperioden. Nye låneopptak i perioden er på 323 mill. kr. Det er planlagte ordinære avdrag på lån på til sammen 157,6 mill. kr i perioden. I tillegg planlegges for ekstraordinære avdrag som følge av utsalg av serviceboliger på 118,5 mill. kr. Netto økning av lånegjelden vil da være på 46,9 mill. kr, til 1 053 mill. kr ved utgangen av planperioden.

Boligselskapet har gjennom leiekontrakter med Kristiansand Boligstiftelse og Kristiansand kommunes stiftelse for utleieboliger ansvar for stiftelsenes gjeld. Dette som følge av at leiebeløpet blant annet skal dekke stiftelsenes rentekostnader. Ved inngangen til 2017 var stiftelsenes samlede gjeld 245 mill. kr.

Som en konsekvens av investeringene som er gjort de senere år har foretakets gjeld økt i takt med investeringene. Nye prosjekter som foretaket er involvert i blir delvis finansiert med nye låneopptak og til tross for at det betales betydelige låneavdrag i planperioden, vil foretakets samlede gjeld fortsatt være på

et høyt nivå. Det er derfor lite rom for å foreta ytterligere investeringer i perioden utover de som er nevnt i handlingsplanen.

Driftsresultat:

	R-2016	B-2017	2018	2019	2020	2021
Netto driftsresultat	-4 768	-4 410	- 8 990	- 6 538	-4 429	- 6 048

Det negative netto driftsresultatet dekkes ved bruk av disposisjonsfond. Etter konvertering av 2016 regnskapet til god kommunal regnskapsskikk, utgjør disposisjonsfondet 36 mill. kr pr. 1. januar 2017. Disposisjonsfondet må også brukes til å dekke vedtatt budsjettert underskudd for 2017. Budsjettet viser videre at det vil være et negativt netto driftsresultat i hele handlingsprogramperioden for 2018-2021 med totalt 26 mill. kr. Bruken av disposisjonsfondet vil gradvis svekke foretakets likviditet og det vil være en risiko for at disposisjonsfondet vil være brukt opp ved utgangen av handlingsprogramperioden.

I rådmannens forslag til handlingsprogram er det innarbeidet et årlig driftstilskudd på 4,9 mill. kr.

Kristiansand Havn KF

Foretaket fremmer egen sak for bystyret og det henvises til denne saken i sin helhet.

7.10 Netto renter, avdrag, lånegjeld og utbytte drift

Renter og avdrag

Styringsrenten er pr. 01.10.2017 på 0,5 %. Finansmarkedene hjemme og ute har fra 2008 frem til nå vært preget av sterk uro. Rentenivået er om lag på samme nivå som da forrige handlingsprogram ble framlagt.

Det er av avgjørende betydning for kommunens økonomiske handlefrihet at nye låneopptak tilpasses innenfor det vedtatte lånetaket på netto 5,4 milliarder kroner (pr. 2017). Lånegjelden vil på tross av et svært lavt rentenivå, fortsatt presse bykassens drift i mange år fremover. Netto renter, utbytte og avdragsutgifter i driften, stiger med 94,9 mill. kr fra 2018 til 2021 (i løpende priser). Både renter og avdrag viser økning, som følge av fortsatt betydelige låneopptak. Kommunens årlige nedbetaling av lån knyttes til gjenværende levetid av anleggsmidlene (bygninger, anlegg inventar & utstyr m.v.).

I handlingsprogrammet er nedbetalingen av lånegjelden tilpasset disse rammebetingelsene. På nye lån er lagt inn 25 års nedbetaling i hele handlingsprogramperioden, selv om vektet levetid på nye anlegg er over 30 år i perioden.

Hovedmålsettingen for gjeldsforvaltningen er å oppnå stabile og lavest mulig finansieringsutgifter innenfor en akseptabel risiko. Kommunens evne til å håndtere høyere renteutgifter enn budsjettert er begrenset, hvilket innebærer at stabilitet i form av rentebinding bør benyttes i den del av porteføljen som ikke har avlastningsmuligheter ved renteendringer. Ikke minst gjelder dette i en situasjon hvor lånegjelden øker. Gjennomsnittlig rente er i 2018 budsjettert med ca. 2,4 %. Gjennomsnittlig rentesats er forutsatt å være rimelig stabil i perioden til tross for at det er lagt inn en forsiktig renteoppgang. Dette fordi tidligere rentebindinger utgår, og nye og rimeligere rentebindinger erstatter disse. Rente på nye lån er budsjettert med 1,5 % i 2018, 1,7 % i 2019, 1,9 % i 2020 og 2,2 % i 2021. For eksisterende lånegjeld er kjente vilkår pr. i dag i utgangspunktet benyttet. Det er i tillegg lagt inn forventet effekt av rentebytteavtaler utover i perioden.

Netto finans

(i 1000 kr uten sosiale utlån)	2017*	2018	2019	2020	2021
Renteutgifter	180 375	173 164	174 390	190 181	207 550
Avdrag i drift	256 868	269 476	277 647	299 647	320 847
Sum renter og avdrag	437 243	442 640	452 037	489 828	528 397
Renteinntekter og utbytte	-120 365	-109 050	-98 917	-100 184	-100 184
Netto finans løpende priser	316 878	333 590	353 120	389 643	428 212
Netto finans faste 2018-priser	316 878	333 590	344 507	370 868	397 638

*Estimat i 2017.

Av netto finansutgifter i 2018 dekkes ca. 14,9 mill. kr av statlige tilskuddsordninger omtalt i kapittel 7.5.

Lånegjeld

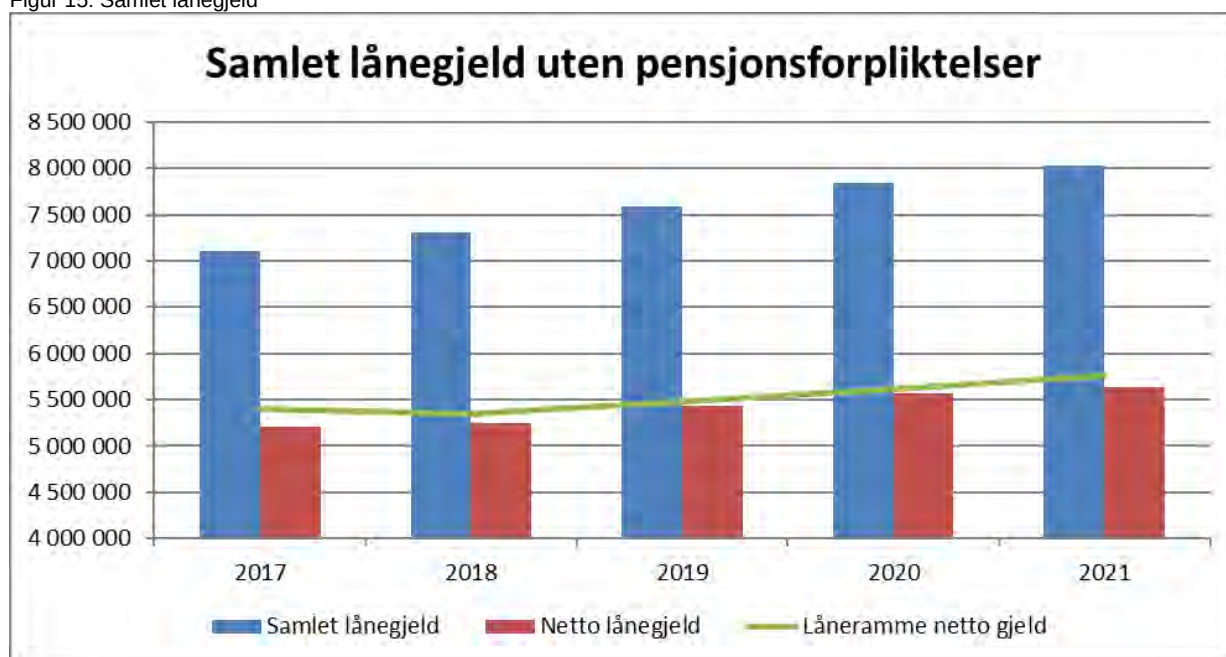
I 1000 kr	2017*	2018	2019	2020	2021
Samlet lånegjeld u/pensjonsforpl.	7 109 102	7 310 934	7 582 495	7 838 297	8 023 700
Lånegjeld knyttet til utlån	408 439	408 439	408 439	408 439	408 439
Beregningsgrunnlag VAR	1 487 905	1 652 881	1 736 724	1 863 579	1 979 823
Netto lånegjeld	5 212 758	5 249 614	5 437 332	5 566 279	5 635 438
Lånetak	5 400 000	5 350 000	5 483 750	5 620 844	5 761 365

*Estimat i 2017.

Det er viktig å skille mellom lån til selvfinansiert virksomhet (vann, avløp, renovasjon, utlån m.v) og lån til ordinære kommunale formål. Av bykassens totale lånegjeld, er andelen som ikke er selvfinansierende, ca. 72 % i begynnelsen av handlingsprogramperioden, men synkende til ca. 70 % mot slutten. Denne utviklingen tilsier at andel rentebinding bør revurderes tidlig i handlingsprogramperioden. Vedtatt maksimalt tak på netto lånegjeld er 5,4 milliarder kroner. Lånetaket foreslås redusert med 50 mill. kr i 2018, da det foreslås å benytte tilsvarende beløp fra disposisjonsfond til å redusere nytt låneopptak. Fra 2019 prisjusteres lånetaket med årlig 2,5 %. Det vises til bystyresak 118/2016. Rådmannens forslag til handlingsprogram, gir netto lånegjeld som vist i tabellen over.

Lånegjeld i 1000 kr

Figur 15: Samlet lånegjeld

Av netto lånegjeld i 2018 vil statlige tilskuddsordninger til renter og avdrag bidra til å finansiere lån tilsvarende ca. 270 mill. kr forutsatt 25 års nedbetaling og 1,5 % rente. Brutto lånegjeld har steget betydelig i en årrekke. Denne utviklingen fortsetter også i handlingsprogrammet 2018-2021, hvor gjelden øker med 894 mill. kr fra anslått 7 109 mill. kr ved utgangen av 2017, til 8 024 mill. kr i 2021. Det meste av økningen i brutto lånegjeld i perioden, gjelder imidlertid låneopptak til investeringer innen selvkostområdene vann og avløp med 492 mill. kr. Etterslep i låneopptak ligger permanent i hele perioden med ca. 125 mill.kr. Reell lånegjeld vil derfor være høyere dersom dette etterslepet innhentes.

Den høye lånegjelden innebærer en betydelig finansiell risiko for bykassa som håndteres i en samlet finansstrategi, hvor evnen til å motstå svingninger i renter, avkastning og verdivurderinger, inngår. Bykassens finansstrategi og finansreglement forutsetter at langsiktige lån fordeles med 40 % flytende rente og 60 % fastrente. Fastrenteandelen fordeles likt på 1-5 år og 5-10 år. Det tillates avvik på +7,5 % for hver kategori. Dette gir en gjennomsnittlig løpetid til rentefornyning (durasjon) på 1,5-4,5 år med en normalposisjon på 3 år. Tidsperiodene utover ett år er forholdsvis store og gir dermed mye fleksibilitet med hensyn til å ta taktiske avvik fra idealporteføljen, for å tilpasse seg gjeldende markedsforhold.

Bykassens lånegjeld utgjør 6 863,6 mill. kr pr. 31.08.2017. Dette er en reduksjon på 113,6 mill. kr sammenlignet med 31.12.2016. Nytt låneopptak til årets investeringer er ikke tatt opp pr. 31.08.2017. Gjennomsnittlig rentesats for gjeldsporteføljen er 2,6 % pr. 31.08.2017.

Lånegjelden er rentesikret med 3 910 mill. kr gjennom rentebytteavtaler med ulik løpetid, hvorav 3 415 mill. kr gir lang rentebinding (binding utover ett år). Rentebytteavtaler og lån med fast rente sørger til sammen for at porteføljens durasjon, dvs. effektiv løpetid til rentefornyning, er 2,3 år.

7.11 Aksjeselskaper

Kommunen eier en rekke aksjeselskaper, helt eller delvis. Rådmannen har de siste årene hatt fokus på eierrollen i de ulike selskapene. I 2017 vedtok bystyret ny eierskapsmelding som inneholder kommunens overordnede strategi i forhold til sine eierposisjoner.

Rådmannen har de siste årene fremmet egne saker for bystyret knyttet til enkelte selskap. Disse sakene utgjør del 2 av eierskapsmeldingen. Sakene omhandler spørsmål om hvorvidt riktig selskapsform er valgt, om kommunen bør kjøpe eller selge noen av sine eierposisjoner, om virksomhet eller verdier bør flyttes mellom selskaper og andre eierstrategiske spørsmål.

I dette kapitlet er det kun fokus på selskaper som det forventes utbytte fra i handlingsprogramperioden. For en fullstendig oversikt over kommunens eierinteresser vises til kommunens nettside for kommunalt eierskap (<https://www.kristiansand.kommune.no/eierskap>)

Agder Energi AS

Kristiansand kommunes eierandel utgjør 5,3 %. Det er besluttet at aksjene skal tilhøre Energiverksfondet. I årene 2015 og 2016 har selskapet betalt ut utbytte i driftsregnskapet som for Kristiansand kommunes andel utgjorde hhv. 37,1 mill. kr i 2015 og 35 mill. kr i 2016.

Eiermøtet i Agder Energi AS vedtok i mai 2015 ny utbyttepolitikk. Kommunenes nye utbyttepolitikk har et «gulv» på 400 mill. kr, pluss 60 prosent av overskuddet ut over dette. I tillegg ble det vedtatt å bruke regnskapet 2 år før utbytteåret som grunnlag, dvs. bruke regnskap 2016 som grunnlag for utbytte i 2018. Det gir større grad av forutsigbarhet for eierne. Det arbeides med ny utbyttepolitikk for selskapet som presenteres på eiermøte 3. november 2017.

Resultatet for 2016 som gir grunnlag for utbytte i 2018 er allerede kjent. Resultat 2017 er forutsatt til om lag samme nivå som i 2016, mens det fremover forventes lavere resultatnivå.

Siden utbyttepolitikken er under revisjon og forventningene til resultater fremover er lavere, har rådmannen lagt til grunn et lavere utbytte enn i vedtatt handlingsprogram. I rådmannens budsjettforslag er det derfor lagt til grunn et utbytte på 21 mill. kr for årene 2019-2021.

Det legges opp til at utbytte fra Agder Energi disponeres i driften. Utbytte for 2018 er kjent og det lagt til grunn et forsiktig anslag for utbytte fra 2019.

Dersom eiermøte vedtar en ny utbyttepolitikk 3. november 2017, vil rådmannen innarbeide de nye forutsetningene i rådmannens tilleggsinnstilling.

I 1 000 kr

Løpende priser	2018	2019	2020	2021
Utbytte	32 000	21 000	21 000	21 000

Kristiansand Næringsselskap AS (KNAS)

Bystyret vedtok i mars 2012 del 3 i eierskapsmeldingen for selskapet med vekt på fastsetting av avkastningskrav og utbyttemodell.

Bystyret vedtok blant annet:

- Det foreslåtte avkastningsmålet på 6 % av verdijustert totalkapital implementeres.
- Den foreslåtte utbyttemodellen med et mål for utbytte på minimum 50 % av konsernets resultat implementeres. Selskapet bør sørge for tilgjengeliggjøring av utbyttet i morselskapet.

Oversikt over utbytte fra KNAS i perioden 2013-2016 som i sin helhet er disponert i driften:

I 1 000 kr

Løpende priser	2014	2015	2016	2017	Sum
Konsernresultat året før utbetalt utbytte	-9 078	8 530	-607	11 208	10 053
Utbytte	10 000	4 300	5 000	10 000	29 300

Etter ny eierskapsmelding ble vedtatt i 2012 er det betalt ut 29,3 mill. kr i utbytte i perioden selv om resultatet samlet sett bare var på 10,1 mill. kr. Selv om de regnskapsmessige resultatene de siste årene er svake er, er de likviditetsmessige resultatene sterke. Den vedtatte utbyttepolitikken fanger ikke tilstrekkelig opp de forhold som påvirker likviditeten og soliditeten i selskapet. Agder Energibygget ble imidlertid solgt i januar inneværende år og gir et meget godt resultat i 2017 (halvårsresultat på 153,7 mill. kr før skatt). Rådmannen arbeider med en analyse der KNAS økonomiske situasjon og utbytteevne vurderes bl.a. på basis av verdivurderinger av eiendommene i selskapet. Det er åpenbart fortsatt betydelig undervurderte verdier i selskapet.

I tillegg til å analysere selskapets økonomiske stilling legges det opp til en dialog mellom selskap og eier der en vurdering av kapitalbehovet for planlagte investeringsprosjekter står sentralt.

Utbytte fra KNAS er ikke innarbeidet i dette handlingsprogrammet. I henhold til de økonomiske handlingsreglene håndteres utbyttene fra KNAS utenom ordinær drift dvs. at de brukes til ekstraordinært vedlikehold og til egenkapital for investeringer. Når utbytte er endelig avklart i generalforsamlingen i juni 2018, kan bystyret ta endelig stilling til anvendelsen av utbytte.

I eiendomsselskaper vil resultatet svinge fra år til år. Det er selvsagt det enkelte års resultat sammenholdt med vedtatt utbyttemodell som styrer nivået på utbytte.

Avfall Sør AS

Kristiansand kommune eier 73,3 % av selskapet. Selskapet har for årene 2012 og 2013 levert utbytter – hovedsakelig gjennom resultater oppnådd i datterselskapet Avfall Sør Bedrift AS. I perioden 2014-16 ble det ikke utbetalt utbytte fra Avfall Sør.

I 2016 ble det basert på en gjennomgang av selskapets økonomiske stilling utbetalt ekstraordinært utbytte på 50 mill. kr hvorav Kristiansand kommune mottok 36,65 mill. kr. Grunnlaget for utbytte var salget av Avfall Sør Bedrift 15. desember 2014 som gav en netto gevinst på ca. 58 mill. kr.

Oversikt over utbytte fra Avfall Sør AS i perioden 2012-2016:

I 1 000 kr

Løpende priser	2014	2015	2016	2017
Utbytte	0	0	36 650	0

Det er nå et begrenset omfang av aktiviteter igjen i konsernet som kan gi grunnlag for fremtidige utbytter. Det er imidlertid fortsatt betydelig egenkapital som er akkumulert i selskapet knyttet til ikke avgiftsfinansiert virksomhet. Selv etter det ekstraordinære utbytte i 2016 var det pr. 31.12.16 en egenkapital i selskapet på 96,8 mill. kr.

Det legges opp til en ny gjennomgang av selskapets finansielle stilling, og rådmannen forventer at det vil bli utbetalt et betydelig utbytte i 2018. Rådmannen anbefaler at bystyret avventer ordinær generalforsamling for Avfall Sør, før det tas stilling til anvendelsen av utbytte.

Kristiansand Kino Holding AS

Oversikt over utbytte fra Kristiansand Kino Holding AS i perioden 2013-2016:

I 1 000 kr

Løpende priser	2014	2015	2016	2017
Sum utbytte	22 500	1 500	4 500	5 500

I 2014 ble det utbetalt 1,5 mill. kr i ordinært utbytte av et resultat på 3,0 mill. kr i 2013. I tillegg ble det betalt ut ekstraordinært utbytte med 21 mill. kr i desember 2014 i forbindelse med salg av aksjer i KinoSør AS (Bystyret vedtok å selge 49 % av Kino Sør AS til Nordisk Film AS 29.10.14). Selv om 49 % av KinoSør AS er solgt, mener rådmannen det er grunnlag for et årlig utbytte som er høyere enn før salget. Erfaringen med Nordisk Film AS som medeier er gode og KinoSør AS drar nytte av stordriftsfordeler både driftsmessig og i forhold til innkjøpsavtaler som gir grunnlag høyere resultatforventninger.

Bystyret vedtok i januar 2017 eierskapsmelding 3 for kinoen der tema som utbyttmodell og finansieringsstruktur sammen med fremtidig organisering av Barnefilmfestivalen var sentrale tema. Det er videre fremmet egen sak om å opprette en egen stiftelse som kjøper aksjeselskapet Barnefilmfestivalen AS. Rådmannens forslag innebærer at Kristiansand Kino Holdings økonomiske forpliktelser for festivalen faller bort. Rådmannen har innarbeidet et tilskudd fra bykassen som kompenserer for bortfall av konsernbidrag i 2018.

Det forventes noe svakere resultater fremover enn de to siste årene. Det skyldes kostander knyttet til etablering av stiftelsen, og at filmtilbudet fremover forventes noe svakere enn det har vært i rekordårene 2015 og 2016.

I 1 000 kr

Løpende priser	2018	2019	2020	2021
Utbytte	3 000	3 000	3 500	3 500

7.12 Oversikt over fondsmidler

Alle tall i tabellene under for år 2017 er anslag.

Kristiansand kommunes energiverksfond

I tabellen nedenfor angis status for fondet og planlagt tilførsel til og bruk av fondet i løpende priser.

I mill. kr

Energiverksfondet	2017	2018	2019	2020	2021
Til disp. 1. jan	726,3	741,4	759,9	778,9	798,4
Utbytte Agder Energi A/S	32,0	32,0	21,0	21,0	21,0
Avkastning	29,1	29,7	30,4	31,2	31,9
Tilført driftsregnskapet	-61,0	-61,7	-51,4	-52,2	-52,9
Prisjustering av fondet (fra drift)	15,1	18,5	19,0	19,5	20,0
Saldo pr. 31.12	741,4	759,9	778,9	798,4	818,4

I handlingsprogrammet er det lagt opp til at verdien av energiverksfondet opprettholdes ved at den årlige prisstigningen tillegges kapitalen ved årlige driftsinntekter. Prisjustering av energiverksfondet skjer med 2,5 % i hele perioden tilsvarende endring i konsumprisindeksen. I handlingsprogram-perioden tilføres driften avkastningen av fondet med 4 % årlig. Dette utgjør 30 - 32 mill. kr årlig. Ny langsiktig målsetning på 4 % nominell avkastning ble vedtatt i bystyresak 4/17. Fondsmidlene i energiverksfondet vil utgjøre ca. 818,4 mill. kr ved utgangen av 2021. Eget bufferfond som skal håndtere svingninger i finansavkastningen er pr. 1.1.2017 på 30,4 mill. kr.

Kapitalfondet

Kapitalfondet vil være i størrelsesorden ca. 125 mill. kr ved utgangen av 2017 forutsatt at all budsjettert bruk av fondet til prosjekter blir gjennomført i løpet av året og at salgsinntektene i 2017 blir som forutsatt. For å opprettholde en viss handlefrihet i forbindelse med finansiering av investeringer, ble det i forrige handlingsprogram forutsatt at betydelige deler av salgsinntekter skulle avsettes fondet fremfor å gå til direkte finansiering av investeringene de enkelte år. Det legges samlet opp til en noe svakere oppbygging av kapitalfondet fram til 2020 enn vedtatt i forrige handlingsprogram. Oppbyggingen er usikker da den i hovedsak kommer fra salgsinntekter som er vanskelige å estimere både beløpsmessig og tidsmessig.

I mill. kr

Investeringsfond - kapitalfondet	2017	2018	2019	2020	2021
Til disp. 1. jan	96,7	125,1	176,0	212,0	214,4
Bruk i året	-36,7	-44,9	-20,7	-37,5	-20,0
Avsetning i året	65,1	95,8	56,8	39,9	64,6
Avkastning	1,5	2,1	3,3	4,6	5,2
Overført driftsregnskapet	-1,5	-2,1	-3,3	-4,6	-5,2
Saldo pr. 31.12	125,1	176,0	212,0	214,4	259,1

Oversikt over disposisjonsfond

Ved utgangen av 2016 var det avsatt 214,9 mill. kr på sentralt disposisjonsfond. Prognosen pr. 31.12.2017 er 270,9 mill. kr.

I mill. kr

Disposisjonsfond - generelt	2017	2018	2019	2020	2021
Til disp. 1. jan	214,9	270,8	245,6	220,0	140,5
Disp.1. Tertialrapport	16,2				
Disp 2. Tertialrapport	98,6				
Saldering i HP drift	-58,8	33,8	-18,4	-70,3	-9,3
Saldering i HP investering		-59,0	-7,2	-9,3	
Avkastning	3,4	4,6	4,6	4,8	3,4
Overført driftsregnskapet	-3,4	-4,6	-4,6	-4,8	-3,4
Saldo pr. 31.12	270,9	245,6	220,0	140,5	131,1

Det brukes netto 139,7 mill. kr av fondet i handlingsprogramperioden. Av dette gjelder finansiering av investeringer med 75,4 mill. kr.

I bystyresakene 16 og 85/17 ble det vedtatt å stille driftsgarantier på samlet 10 mill. kr i forbindelse med arkitektkonkurranse og forprosjekt for et nytt kunstmuseum i siloen på Odderøya. Garantien utløses hvis bygging av et nytt kunstmuseum ikke blir gjennomført. Beløpet må derfor tas hensyn til ved vurderingen av størrelsen på det sentrale disposisjonsfondet.

I tillegg til det sentrale disposisjonsfondet har sektorene egne frie disposisjonsfond. Pr. 01.01.2017 var disse på 164,2 mill. kr. I forbindelse med 1. tertialrapport 2017 ble tilsammen 67,9 mill. kr overført fra sektorfondene til sentralt disposisjonsfond og egne vedlikeholdsfond.

Det ventes pr. 31.12.2017 avsatt 266,7 mill. kr til fondet til dekning av deler av opparbeidet premieavvik. Fondet er opprettet for å motvirke at likviditeten tappes når akkumulert premieavvik øker. Avsetningene i perioden er avpasset slik at ordningen med føring av premieavvik ikke fører til ytterligere tapping av likviditeten sett over 5-årsperioden fra 2017- 2021. Det vises til nærmere omtale av premieavvik i kapittel 7.7.

I mill. kr

Fond til dekning av premieavvik	2017	2018	2019	2020	2021
Til disp. 1. jan	242,1	266,7	340,9	395,2	427,9
Netto endring i året	24,5	74,2	54,3	32,7	9,8
Avkastning	3,8	4,5	6,4	8,7	10,4
Overført driftsregnskapet	-3,8	-4,5	-6,4	-8,7	-10,4
Saldo pr. 31.12	266,7	340,9	395,2	427,9	437,8

7.13 Investeringsbudsjettet

Hovedoversikt – investering og finansiering

Beløp i 1000 kr	2018	2019	2020	2021
Investeringer i anleggsmidler	761 549	790 779	781 056	680 414
Utlån og forskutteringer	50 000	50 000	50 000	50 000
Kjøp av aksjer og andeler	18 866	20 229	20 751	21 183
Avdrag på lån	50 000	50 000	50 000	50 000
Dekning av tidligere års udekket				
Avsetninger	95 776	56 799	39 865	64 592
Årets finansierungsbehov	976 191	967 807	941 672	866 189
Finansiert slik:				
Bruk av lånemidler	521 308	599 208	605 449	535 050
Inntekter fra salg av anleggsmidler	177 629	94 665	66 441	107 653
Tilskudd til investeringer	0	0	0	0
Kompensasjon for merverdiavgift	58 715	101 317	99 023	88 202
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	84 120	104 736	99 058	75 329
Andre inntekter	0	0	0	0
Sum ekstern finansiering	841 772	899 926	869 971	806 234
Overført fra driftsbudsjettet	30 000	40 000	25 000	40 000
Bruk av tidligere års udisponert				
Bruk av avsetninger	104 419	27 881	46 701	19 954
Sum finansiering	976 191	967 807	941 672	866 189
Udekket/udisponert	0	0	0	0

Investeringsnivået er meget høyt og finansieres i all hovedsak av lån, investeringsfond og salg av fast eiendom. Fra 2015 har det vært mulig å bruke deler av netto driftsresultat til å finansiere deler av investeringene. I handlingsprogramperioden forutsettes totalt overført 135 mill. kr fra drift til finansiering av investeringer. Bruk av lån er den viktigste finansieringskilden for investeringene, hvilket innebærer økt press på driften i form av økte rente og avdragsutgifter. Imidlertid er ikke effekten på driften så dramatisk som investeringsnivået skulle tilsi, fordi staten yter tilskudd til renter og avdrag for en del av investeringene (sykehjem, omsorgsboliger, skoler). I handlingsprogrammet reduseres disse tilskuddene fra 14,9 mill. kr i 2018 til 14,5 mill. kr i 2021. Denne ordningen er nærmere kommentert i kapittel 7.5. Samlet låneopptak fremgår av tabellen over. Av disse beløpene utgjør Startlån 50 mill. kr årlig. I 2018 er lånesummen inkludert OPS-investeringen i Justvik skole da dette betraktes som finansiell leasing.

Overskudd på utbyggingsområdene i handlingsprogramperioden avsettes delvis til kapitalfond og resten benyttes til saldering av investeringsbudsjettene de enkelte år. Øvrige inntekter ved salg av eiendom tilfører netto 204,9 mill. kr.

Bystyret har i tillegg vedtatt en egen ramme på 200 mill. kr i forbindelse med utvikling av boligområder. Pr. 1.1.2017 er det belastet 78,6 mill. kr av denne lånerammen. Renteutgifter forutsettes belastet disse områdene. I perioden 2018-2021 planlegges investeringene i disse områdene å være 47,5 mill. kr lavere enn salgsinntektene. Lånebelastningen vil da reduseres tilsvarende.

Salgsinntekter vil alltid være vanskelig å estimere. Da disse inntektene er budsjettet med hele 428,4 mill. kr i perioden, foreslår rådmannen at kapitalfondet styrkes med 257,0 mill. kr i hovedsak fra disse inntektene, men også fordi det i perioden overføres betydelige midler fra driftsbudsjettet. Dette for å ha en bufferkapital i tilfelle inntektssvikt. Kapitalfondet kan da også benyttes til å saldere investeringsbudsjettet for å holde seg innenfor vedtatt låneramme. I perioden brukes 123,1 mill. kr av kapitalfondet.

OPS-prosjekt

OPS-prosjekter er å anse som finansielle leasingavtaler og skal i henhold til de kommunale bestemmelsene budsjetteres i kommunens investeringsbudsjett det året byggeprosjektet ferdigstilles. I 2018 er OPS-prosjekt for Justvik skole lagt inn med bruttobeløp. Momskompensasjon er lagt inn over 10 år med oppstart fra 2018.

Momskompensasjon

Det er forventet følgende momskompensasjon for investeringsutgifter i handlingsprogramperioden:

I 1000 kr	2018	2019	2020	2021
Momskompensasjon i investeringsbudsjettet	58 715	101 317	99 023	88 202

KNAS – nedbetaling på ansvarlig lån

Det budsjetteres avdragsfrihet for selskapet fram til 2019. Fra 2019 forutsettes avdrag betalt med 18,1 mill. kr i 2018 og deretter årlig 18,5 mill. kr.

Øvrige avdrag til fond

Diverse utlån medfører årlige avdrag på 3,27 mill. kr i 2018 og 2019. I 2020 og 2021 utgjør disse avdragene årlig 2,58 mill. kr. Disse avdragene avsettes til kapitalfondet.

Egenkapitaltilskudd KKP

Pensjonskassens økte forvaltningskapital fra ett år til det neste, tilsier isolert sett en styrking av egenkapitalbasen for å opprettholde en stabil risikoprofil for kapitalforvaltningen. Noe av dette ivaretas av egenkapitalens egen avkastning, men dette er ikke tilstrekkelig. Kommunen har derfor i denne forbindelse avsatt 16,1 mill. kr i slik tilførsel i investeringsdelen i 2018. Dette beløpet er de påfølgende årene prisjustert med 2,5 % årlig opp til 17,7 mill. kr i 2021. Det kan bli behov for ytterligere innkalling av egenkapital. I 2014 ble det innbetalt 14,6 mill. kr, i 2015 38,5 mill. kr og i 2016 43,7 mill. kr.

Egenkapitaltilskudd KLP

Det er lagt inn 2,8 mill. kr i bevilgninger til egenkapitaltilskudd for KLP i 2018. Dette beløpet er de påfølgende årene justert opp til 3,45 mill. kr i 2021. Det forutsettes at eventuelle endringer i behov for tilskudd blir behandlet i tertialrapportene.

Avdrag på formidlingslån

Avdrag på Startlån og tidligere etableringslån varierer fra år til år avhengig av hvor mye ekstraordinære innfrielser som finner sted. Det forutsettes at avdrag i 2018 blir 50 mill. kr, og at disse innbetalingene fra kundene går til nedbetaling på innlånene. Avdrag videre i perioden budsjetteres på samme nominelle nivå som i 2018.

Årlige innlån fra Husbanken lå fram til 2013 på ca. 80 mill. kr. I 2013 og 2014 har innlånene blitt betydelig redusert. Samlede Startlån viste for første gang nedgang i 2013, og denne nedgangen fortsatte i 2014, da reduksjonen var 19,3 mill. kr. Nedgangen i skyldes i hovedsak at flere søknader enn tidligere blir avslått, da ordningen er blitt mer målrettet mot personer med langvarige boligfinansieringsproblemer. I 2016 ble det tatt opp Startlån med 35 mill. kr. og i 2017 med 50 mill. kr. Startlånordningen er blitt mer tydelig, og vil i større grad enn tidligere være forbeholdt husstandene som er vanskeligst stilt på boligmarkedet, og som samtidig har økonomisk evne til å betjene et lån. Endringen i ordningen medfører at søkere som har mulighet til å opparbeide nok egenkapital til å kunne skaffe boligfinansiering i en ordinær kredittinstitusjon i løpet av rimelig tid ikke vil bli innvilget startlån.

Det tilrås at kommunen i denne handlingsprogramperioden årlig tar opp 50 mill. kr. Dette volumet vurderes som akseptabelt i forhold til risikoen som tross alt disse lånene representerer. Risikoen må vurderes opp mot de positive virkningene låneordningen for øvrig har.

8. PROGRAM FOR OPPFØLGING AV VEDTATT PLANSTRATEGI FOR KRISTIANSAND 2016 - 2019

Kommunal planstrategi for Kristiansand ble vedtatt av Bystyret 21.september 2016. Vedtaket innebærer at kommuneplanen for Kristiansand 2011- 2022 skulle revideres i to faser:

- Samfunnsdelen med overordnet arealstrategi revideres innen sommeren 2017
- Arealdelen revideres deretter i tråd med samfunnsdelen

Samfunnsdelen ble vedtatt i bystyret 20.september 2017. På grunn av Storingets vedtak i juni 2017 om sammenslåing av Kristiansand, Søgne og Songdalen til en kommune bør ny arealdel utsettes og forberedes som en felles forberedende prosess med nabokommunene i arbeidet med å etablere en ny kommune. Det samme vil gjelde for flere av de øvrige planene i vedtatt planprogram 2017-2020.

Programmet nedenfor viser prioritering av oppgavene og ansvarlig sektor for oppfølging av planstrategien i perioden 2018-2021.

Nr	Navn på plan eller melding	Kommentar	Prioritert Oppstart = o Vedtak = v				Ansvarlig sektor
			18	19	20	21	
	Revisjon av kommuneplanen 2011-2022						
1	Helhetlig ROS-analyse	Forarbeid ny arealdel-sammen med Søgne og Songdalen	o				Teknisk
2	Kommuneplanens arealdel	Utsettes i påvente av nye Kristiansand					Teknisk
	Øvrig planarbeid		18	19	20	21	
3	Rusmiddelpolitisk handlingsplan - rullering	Vurderes ifbm nye Kristiansand					Helse- og sosial
4	Plan for psykisk helsearbeid – rullering	inkludert selvmordsforebyggende arbeid. Vurderes ifbm nye Kristiansand					Helse- og sosial
5	Strategisk utvikling av flyknings- og integreringsfeltet	Ferdigstilles ifbm prosjektorganisert innsats går over til ny virksomhet i HS	v				Helse- og sosial
6	Plan for helsestasjons- og skolehelsetjenester Inkludert plan for reduksjon av uønskede aborter	Planen er under utarbeidelse, politisk bhandling rett etter årsskiftet	V				Oppvekst
7	Skolestruktur i Vågsbygdområdet	Arbeidet pågår	v				Oppvekst
8	Frivillighetsmelding for Kristiansand 2010 - rullering	oppdatering ift. nye utfordringer	v				Kultur
9	Kommunedelplan idrett og friluft 2015 - 2018 - rullering	Gjeldende prolongeres til 2019 og 2020. Samarbeid Søgne og Songdalen	o		v		Kultur
10	Bibliotekplan for Kristiansand folkebibliotek 2013 -2017 - rullering	Vurderes ifbm nye Kristiansand					Kultur
11	Handlingsplan for Universitetsmeldingen 2012 – 2015 – revisjon og ny strategi	Felles planarbeid med UiA	v				Teknisk
12	Melding Internasjonal strategi 2014-2014 – rullering	Behov for oppdatering	v				Teknisk

Nr	Navn på plan eller melding	Kommentar	Prioritert Oppstart = o Vedtak = v				Ansvarlig sektor
			18	19	20	21	
13	Klima- og miljømelding 2016 - rullering	Innføres som årlig melding.	v	v	v	v	Teknisk
14	Handlingsplan for oppfølging av Strategisk næringsplan 2015-2018 - rullering			o/ v			Teknisk
15	Kommunedelplan Kvadraturen og Vestre Havn del 2	Endrede føringer i planprogrammet, oppstart 2016- satt på vent av havneavklaring					Teknisk
16	Hovedplan for vann og for avløp - rullering	kommunedelplaner for vann og avløp, erstattes med hovedplaner	v				Teknisk
17	Revisjon av Anskaffelsesstrategi				v		Økonomi
18	Revisjon av Eierskapsmelding					v	Økonomi

Vedlegg

ÅRLIGE DRIFTSTILSKUDD OG TILSKUDDSDORDNINGER M.M.

1. ÅRLIG DRIFTSTILSKUDD TIL INSTITUSJONER, ORGANISASJONER OG FORENINGER

Enkelte sentrale aktører mottar et årlig driftstilskudd fra kommunen. Formålet er å støtte viktige, eksterne medspillere som bidrar til å realisere kommunens overordnede målsettinger for utviklingen av byen. Ved å gi årlig driftsstøtte signaliserer kommunen ønske om et langsiktig samarbeid som gir mottakerne nødvendig forutsigbarhet for egen drift. Mottakere av tilskudd fra egen post skal normalt ikke kunne søke om tilskudd fra kommunens øvrige tilskuddsordninger.

Søknadsfristen for 2018-budsjettet var 15. mai 2017. Fristen ble annonsert i media og omtalt på kommunens nettportal. Tidligere mottakere ble tilskrevet i forkant av fristen. Det skilles mellom avtaler om kjøp av tjenester og ordinære tilskudd (jf. formannskapssak 30/13). I Rådmannens forslag til tilskudd for handlingsprogramperioden er det foretatt prioriteringer innenfor en samlet og forsvarlig budsjettramme. I vurderingen av den enkelte søknad er det lagt vekt på mottakernes medvirkning i realiseringen av strategier og målsettinger i kommunens vedtatte styringsdokumenter, for kommunens som helhet og i de respektive fagsektorene.

Bystyret fattet følgende verbalvedtak ved budsjettbehandlingen i desember 2015: «Det fremmes en sak om rapporteringsrutiner og evaluering av tilskudd til frivillige organisasjoner, foreninger og lag. På basis av dette gjøres en enkel gjennomgang av hver enkelt organisasjon som får tilskudd fra kommunen. Denne legges til grunn for en vurdering av fremtidige tildelinger med virkning fra 2019.» Formannskapet behandlet i desember 2016 en sak om forståelsen og avgrensingen av dette vedtaket. Basert på formannskapets føringer fremmet Rådmannen sak til bystyret 25. oktober 2017. Rulleringen av tilskuddslisten legger til grunn bystyrets vedtak (sak 114/17) om prinsipper og rutiner for forvaltning av årlige driftstilskudd.

SEKTOR 3: HELSE- OG SOSIALSEKTOREN

Alle tall i 1000 kr:

Mottaker	Tilskudd 2017	Søknad	Vedtatt 2018	Merknad
Shalam	592	650	601	Videreføres
Kirkens SOS	376	376	382	Videreføres
Filadelfia omsorgssenter	2 078	2 335	2 109	Videreføres
Filadelfia omsorgssenter ettervernsprosjekt	257		261	Videreføres
Servicekontakten Filadelfia	201	300	204	Videreføres
Selvhjelpskontoret for innvandrere	150	409	152	Videreføres
Røde Kors – Flyktningguide	121	220	123	Videreføres
Kristiansand avholdslag, God helgestart	55	60	56	Videreføres
Stiftelsen KLAR, Gatemagasinet KLAR	343	500	348	Videreføres
Kirkens Bymisjon	500	750	508	Videreføres
Kirkens bymisjon: Gatejuristen	264	450	268	Videreføres
"Sammen om nøden" SON - senteret	259	300	263	Videreføres
ADHD- foreningen	32	30	32	Videreføres
Landsforeningen for pårørende til personer med psykiske lidelser (LPP)	168	168	171	Videreføres
Mental helse – Ungdom	107	107	109	Videreføres

Mottaker	Tilskudd 2017	Søknad	Vedtatt 2018	Merknad
Mental helse	168	498	171	Videreføres
Aktivitetsenter for nervøse	94	92	95	Videreføres
Verdens psykiatri dag	38	39	39	Videreføres
Blå Kors, Posebyen Frivilligsentral	201	207	204	Videreføres
Bragdøya kystlag	250	256	0	Overført til tabell over: «Driftstilskudd som følge av avtaler om samfinansiering».
A-larm	72	300	73	Videreføres
Wayback Kristiansand	72	200	73	Videreføres
Atrop Støtte og Ettervernsenter	72	300	73	Videreføres
Kirkens bymisjon: Enter jobb og fritid	0	450	0	Avslag: KBK er hovedsakelig statlig finansiert, Enter inkludert. Er også finansiert gjennom NAV. «Pedalen» mottar tilskudd fra teknisk sektor.
Hopeful	72	400	73	Videreføres
Brave Heart (Tidl. Refugee Alliance)	400	400	406	Videreføres
KIA Kristent Interkommunalt arbeid	0	Etter frist	1 000	Vedtatt i fellesbudsjett fra Høyre, KrF, FRP, Ventsre, PP og SP.
Nye søkere i 2018:				
Norges Blindeforbund	0	250	0	Avslag. Det søkes om støtte til lønne prosjektansvarlig for et arbeidstreningssenter. Det finnes allerede mange arbeidstreningstilbud i kommunen.
Sterke som Løvetann AS	0	500	0	Avslag. Søker om støtte til avis som skal gi informasjon om tilbud innen rusomsorg og psykisk helse. Dette er allerede stort sett dekket via kommunens nettsider, foreningsportalen og de enkelte organisasjoners nettsider.
Kristiansand Avholdslag, «Venner for livet»	0	100	0	Avslag. Det søkes om støtte til en stilling som skal utføre en oppgave som allerede er dekket av andre organisasjoner.

SEKTOR 4: KULTURSEKTOREN

Mottaker	Tilskudd 2017	Søknad	vedtatt 2018	Merknad
Barnefilmfestivalen	130	830	830	Jf. bystyrevedtak 25.10.2017
Kristent Interkulturelt Arbeid	636	750	648	Indeksreguleres med ca. 2 %
SØRF – kompetansesenter for musikk	585	700	600	Indeksreguleres med ca. 2 %
Rosegården Teaterhus	522	760	532	Indeksreguleres med ca. 2 %
Sound of Happiness kompetansesenter	513	520	520	Indeksreguleres med ca. 2 %
Stiftelsen Arkivet – kulturaktiviteter	450	895	459	Indeksreguleres med ca. 2 %
Vision Skatepark	420	430	530	Indeksreguleres med ca. 2 % og 100' ekstra i 2018 pga. ny driftsform.
Kristiansand Cinematek	323	380	329	Indeksreguleres med ca. 2 %
Forum for tros- og livssynssamfunn	150	400	153	Indeksreguleres med ca. 2 %
Tømmerstø grendehus	123	123	123	Videreføres uten indeksreg.
Norsk Forfattersentrum Sørlandet	112	350	115	Indeksreguleres med ca. 2 %
Voiebyen autoklubb	105	105	105	Videreføres uten indeksreg.
Ungdom sammen for byen	200	200	200	Videreføres uten indeksreg.
AKKS Kristiansand	79	150	81	Indeksreguleres med ca. 2 %
Myren grafikk	62	63	63	Indeksreguleres med ca. 2 %
Minibyggerne	55	56	55	Videreføres uten indeksreg.
Terrengkarusellen	50	100	50	Videreføres uten indeksreg.
Bentsens hus – lokalhistorisk senter	43	44	43	Videreføres uten indeksreg.
Barne- og ungdomsteateret	42	50	43	Indeksreguleres med ca. 2 %
Tveit bygdemuseum	35	35	35	Videreføres uten indeksreg.
Sørnorsk Jazzsenter	26	50	30	Økes med 15 % for å tydeliggjøre kommunens engasjement.
Idrettsanlegg				
Vågsbygd turnforening – leie av lokaler	100	200	200	Omprioritering fra ordning med refusjon for leie av skolenes gymsaler.
Tveit IL – skibakke	47	48	48	Indeksreguleres med ca. 2 %
Vågsbygd karateklubb – kampsportarena	31	42	32	Indeksreguleres med ca. 2 %
Oddersjaa – Klappane hoppbakke	21	25	21	Videreføres uten indeksreg.
Nye søkere 2018				
Kristiansand roklubb	-	67	20	Likebehandling med andre idrettsklubber som drifter anlegg.
Kristiansand operakor	-	35	0	Avslag. Ingen amatørvirksomhet for voksne mottar årlig driftstilskudd. Kan søke om tilskudd til arrangementer m.m.
Kilden vokalensemble	-	500	0	Avslag. Kilden har tidligere fått økt driftstilskudd til

Mottaker	Tilskudd 2017	Søknad	vedtatt 2018	Merknad
				profesjonelt kor.
Norway Summer Games	-	500	0	Avslag. Foreløpig ikke etablert som aktør kvalifisert for årlig driftstilskudd.
Agder Parkour	-	450	0	Avslag. Må likebehandles med alle andre som driver organisert tilbud om fysisk aktivitet. Kan søke driftstilskudd som barne- og ungdomsorganisasjon
Gatebloggen	-	30	0	Avslag. Ikke en aktør som anses kvalifisert for årlig driftstilskudd.
SørLanet	-	220	0	Avslag. Ikke en aktør som anses kvalifisert for årlig driftstilskudd.

SEKTOR 5: TEKNISK SEKTOR

Tall i 1000 kr:

Mottaker	Tilskudd 2017	Søknad	Vedtatt 2018	Merknad
Bymisjonenes sykkelprosjekt	150	150	150	Bymisjonen mottar også tilskudd fra HS-sektoren
Redningsselskapet (havneleie hos KNAS)	90		90	Uten prisjustering

SEKTOR 6: ORGANISASJONSSEKTOREN

Tall i 1000 kr:

Mottaker	Tilskudd 2017	Søknad	Vedtatt 2018	Merknad
Arendalsuka	100	-	100	Fast årlig tilskudd
Velferdstiltak for ansatte:				
Kommunens bedriftsidrettslag	177	-	181	
Bedriftskunstforeningen	113	-	116	

SEKTOR 7: OPPVEKSTSEKTOREN

Tall i 1000 kr:

Mottaker	Tilskudd 2017	Søknad	Vedtatt 2018	Merknad
Kirkens ungdomsprosjekt	1 874	1 874	1 874	
Barnas stasjon Blå kors	719	719	919	Styrking med 200 i 2018, vedtatt i fellesbudsjett fra Høyre, KrF, FRP, Ventre, PP og SP
«Snakk om mobbing» Blå Kors	200	200	400	Styrking med 200 i 2018, vedtatt i fellesbudsjett fra Høyre, KrF, FRP, Ventre, PP og SP
Frelsesarmeen Home start	426	448	426	
Amathea	102	102	102	
Etter skoletid – SFO, menigheten Salem	205	-	205	
Menigheten Salem – samlivskurs	76	-	-	Ubrukt tilskudd 2017 overført til 2018
Solkollen Familieskole, Filadelfia	213	213	213	
LUNAR	200	1 400	200	For 3 år, vedtatt i fellesbudsjett fra Høyre, KrF, FRP, Ventre, PP og SP (evalueres) for 2017
Ressurssenteret Unik	400	400	400	For 3 år, vedtatt i fellesbudsjett fra Høyre, KrF, FRP, Ventre, PP og SP (evalueres) for 2017
City Changers	-	800	-	

2. DRIFTSTILSKUDD SOM FØLGE AV AVTALER OM SAMFINANSIERING

Tall i 1000 kr:

Mottaker	Tilskudd 2017	Søknad	Vedtatt 2018	Merknad
Kultursektoren:				
Kilden Teater- og Konserthus for Sørlandet IKS	27 713	28 275	28 308	70/30-fordeling mellom stat og region. Egen avtale om fordeling av regional andel, bystyrevedtak 63/13.
Kilden Kultur	7 811	8 200	8 000	Avtale med fylkeskommunen, bystyrevedtak 42/17.
Vest-Agder-museet IKS	5 338	5 482	5 472	Eier 20 %, samfinansieres med fylket og øvrige kommuner i Vest-Agder.
Sørlandets Kunstmuseum	3 147	5 047	3 880	Avtale med fylkeskommunene om fordeling av regional andel, bystyrevedtak 190/15.
Agder naturmuseum og botaniske hage	3 485	3 572	3 572	Avtale med UiA og fylkeskommunen, jf. bystyrevedtak 111/14.
Fullriggeren "Sørlandet"	1 600	2 632	2 632	Avtale med fylkeskommunen, jf. bystyrevedtak 79/17.
Sørnorsk filmsenter AS	643	723	723	Eier 34,78 %. Eieravtale om finansiering, bystyrevedtak 177/14.
Bredalsholmen dokk og fartøyvernssenter	670	683	683	Avtale med fylkeskommunen og Riksantikvaren, formannskapsvedtak 91/13, bystyrevedtak 44/03
Sandripheia interkommunale fritidspark	875	897	897	Avtale med Vennesla, Søgne og Songdalen, bystyrevedtak 109/04.
Bragdøya Kystlag	868	885	885	Avtale med Kystlaget, formannskapsvedtak 30/15. Videreføres fra HS-sektor.
Bragdøya Kystlag	250	256	255	
Kristiansand Idrettsråd	830	850	847	Avtale med Idrettsrådet, formannskapsvedtak 33/13.
Kristiansand Kunsthall (Kunstforeningen)	820	1 200	837	Avtale med Kunsthallen, bystyrevedtak 120/16.
Agder Kunstsenter	456	502	465	Avtale med fylkeskommunene, bystyrevedtak 44/03.
Scenekunst Sør	-	350	350	Avtale med fylkeskommunene og Cultiva, bystyrevedtak 119/16.
Zefyr - regionalt filmfond	255	260	260	Avtale med Arendal, Vest-, Aust-Agder og Telemark, formannskapsvedtak 133/15.

Mottaker	Tilskudd 2017	Søknad	Vedtatt 2018	Merknad
Teknisk sektor:				
Agder kollektivtrafikk	4 162	-	4 266	Prisjusteres (ca 2,5%)
Midt-Agder friluftsråd	1 470		1 559	Kontingent pr. innbygger
Midt-Agder friluftsråd - folkehelse	200		200	Partnerskap
Grønt senter	1 130		1 200	Ihht samarbeidsavtale. Bærekraftsmillionen indeksjustert.
Innoventus + Inkubator	736	-	736	Andel av samfinansiering med andre. Egen prosess ifm søknad/tildeling av midler.
Sørlandets Europakontor AS	690		707	Andel av samfinansiering med andre. Egen prosess ifm søknad/tildeling av midler.
EVA-senteret	500		550	Andel av samfinansiering med andre. Egen prosess ifm søknad/tildeling av midler.
Klyngeutvikling (NODE, EYDE, Digin)	280	-	280	Andel av samfinansiering med andre. Egen prosess ifm søknad/tildeling av midler.
Organisasjonssektoren				
KS felles digitaliseringsprosjekt	-	1 800	1 800	Medfinansiering med KMD og de ti største kommunene
Oppvekstsektoren				
Tilskudd Aquarama, gratis svømming for 3.klassinger	1 000		1 000	Fast tilskudd, rådmannens tilleggsinnstilling budjett 2016.
Drifttilskudd Vitensenteret	1 000		1 000	Fast tilskudd
Tilskudd KOMFUG (kommunalt foreldreutvalg grunnskaolen)	51	-	51	Avtalefestet tilskudd

3. TILSKUDDSDORDNINGER

Forvaltningen av tilskuddsordninger skal baseres på åpenhet og likebehandling, alle potensielle søkere skal ha en reell mulighet til å konkurrere på lik linje med andre søkere. Retningslinjer for den enkelte ordning med vurderingskriterier, saksbehandlingsregler og tildelingsfullmakter skal vedtas politisk og være lett tilgjengelige for offentligheten. Søknadsfrister skal annonseres, og søknad bør primært leveres elektroniske via skjemaer på [kommunens nettportal](#). Hovedformålet med tilskuddsordningene er å gi eksterne aktører som *ikke* mottar tilskudd fra egen post, muligheten til å motta økonomisk støtte fra kommunen til prosjekter og tiltak på ulike samfunnsområder.

Tall i 1000 kr:

Tilskuddsordninger	Budsjett 2017	Vedtatt 2018	Merknad
Økonomisektoren:			
Tilskudd til tros- og livssynssamfunn	16 000	22 800	Lovpålagt ordning hvor beløpet beregnes utfra kommunens støtte til Den norske kirke. Økningen kommer som følge av utgiftene til ny kirke på Flekkerøy.
Helse- og sosialsektoren:			
Samlelegatet for tilskudd til organisasjoner	968	983	
Tilskudd til frivilligsentraler	1 460	1 568	Overført fra staten.
Kultursektoren:			
Driftstilskudd til barne- og ungdomsorganisasjoner	1 210	1 230	Indeksreguleres med ca. 2 %.
Satsing på rytmisk musikk	1 000	1 000	Videreføres uten indeksreg. Administreres av Sørf
Tilskudd til kunst- og kulturformål	1 200	1 150	Reduksjon fordi Scenekunst Sør får årlig driftstilskudd.
Tilskudd til festivaler	1 600	1 470	Reduksjon fordi Barnefilmfestivalen får årlig driftstilskudd.
Tilskudd til skolekorps	870	1 330	Indeksreguleres med ca. 2 % + 440' i økning for ekstra satsing og Musikkorpsenes år i 2018.
Aktivitetsmidler idrett – kommunal andel storbymidler	400	400	Videreføres uten indeksreg. Administreres av Idrettsrådet
Tilskudd til orienteringskart	213	200	Digitalisering reduserer behovet.
Arrangementer i nærmiljøet	160	160	Videreføres uten indeksreg.
Tilskudd funksjonshemmede barn og unge	120	122	Indeksreguleres med ca. 2 %.
Tilskudd til private grendehus	75	76	Indeksreguleres med ca. 2 %.
Tilskudd til ungdomstiltak i Samsen kulturhus	50	50	Videreføres uten indeksreg.
Teknisk sektor:			
Nærmiljømidler til utendørs møteplasser	590	580	Etter at en forsikringsordning for velforeningene er trukket ifra.
Løyperydding	42	44	

Tilskuddsordninger	Budsjett 2017	Vedtatt 2018	Merknad
Tilskudd til veterinærvaktordningen	786	806	Kommunen ansvarlig for tilskuddsordningen, dekkes av staten. Utbetales etter anbudskonkurranse.
Tilskudd vedlikehold privat vei	502	515	
Panteordning gamle vedovner		500	Vedtatt i budsjettbehandling 2017 som en fast ordning
Støtteordning solceller private husholdninger		150	3000 kr pr søknad – vedtatt januar 2018

4. PRISER, STIPENDER, AKSJONER

Tall i 1000 kr:

	Budsjett 2017	Vedtatt 2018	Sektor
Kunstnerstipend	200	200	Kultursektoren
Kulturprisen	25	50	Kultursektoren, økning omtalt i 1.tertialrapport 2017
Kommunens miljøpris	25	25	Teknisk sektor
Frivillighetsprisen	50	50	Organisasjonssektoren
Arbeidsmiljøprisen	50	50	Organisasjonssektoren
TV-aksjonen	130	130	Organisasjonssektoren
Rasjhahi-aksjonen (kr 2 pr innb. hvert tredje år)	-	180	Oppvekstsektoren

5. MEDLEMSKONTINGENTER

Tall i 1000 kr:

	Budsjett 2017	Vedtatt 2018	Merknad
Knutepunkt Sørlandet	2 664	894	Andel kontingent - ny modell
KS	7 605	7 792	Ordinær kontingent, OU- midler og FOU-midler.

6. TILLEGGSBEVILGNINGSKONTOER

Tall i 1000 kr:

	Budsjett 2017	Vedtatt 2018	Merknad
Formannskapetets tilleggsbevilgningskonto	108	108	Fast årlig beløp
Kommunalutvalgets tilleggsbevilgningskonto	132	132	Fast årlig beløp
Kulturstyrets tilleggsbevilgningskonto	400	400	Brukes i samsvar med kulturstyrevedtak 6/17
Helse- og sosialstyrets tilleggsbevilgningskonto	67	68	Generelt
Oppvekststyrets tilleggsbevilgningskonto	458	458	Midler til tiltak private og kommunale barnehager og skoler kan søke på.

